

INSTITUTIONES
JURIS
ECCLESIASTICI,

MAXIME PRIVATI,

ORDINE DECRETALIUM.

AUCTORE

JAC. ANT. ZALLINGER

AD TURRIM,

S. S. THEOLOGIÆ AC JURIS UTRIUSQUE DOCTORE,

ET IN LYCEO CATHOLICO AUGUSTANO AD S. SALVATOREM S.S. CANONUM PROFESSORE PUBLICO ORDINARIO.

LIBER I. DECRETALIUM.

CUM APPROBATIONE RRmi ORDINARIATUS.

AUGUSTÆ VINDELICORUM,

SUMPTIBUS MATTHÆI RIEGER P. M. FILIORUM.

MDCCXCII.

Si vis Patronum quærere,
Si vis potentem Vindicem,
Quid jam moraris? invoca
Apoſtolorum Principem.

Ex Reſponſorio SS. D. N. Pii P. VI. in honorem B. Petri Apoſtolorum Principis.

BEATISSIMO

PETRO,

GLORIOSISSIMO

APOSTOLORUM PRINCIPI,

FIDELISSIMO CÆLI CLAVIGERO,

DOMINICI GREGIS PASTORI VIGILANTISSIMO,

OPTIMO FIDELIUM PATRI,

DOCTORI SAPIENTISSIMO,

ECCLESIÆ MILITANTIS GUBERNATORI POTENTISSIMO,

FIDEI CAPITI,

RELIGIONIS FUNDAMENTO,

DOMINI NOSTRI,

AC

SERVATORIS JESU CHRISTI

VICARIO PERPETUO.

Ecclesiastici Juris Institutiones, pro usu explicandorum Canonum conscriptas a me, coram Apostolica Sede Tua, in qua nunc etiam vivis ac praesides, & quaerentibus fidei veritatem praestas, meque una supplex prosterno, Beatissime Petre! Neminem enim, vel caelestium civium, qui salutaris doctrinae, ac gubernationis Tuae ope Tecum triumphant in caelis, vel eorum, qui hic militant in terris, propius ea res, veriusque attingit. Quemadmodum vero de instituto divinitus pastorali officio, quo nunquam non fungeris, perpetuaque regendae Ecclesiae cura, & amplissima potestate, tanquam incomparabili caeli dono, infinitas divinae Majestati gratias habeo; ita de sempiterna salute mea anxius, tanquam ovis a Summo Pastore, auxilium flagito, ac temporum perturbatione conterritus ab immota Petra firmitatem & robur posco. Fac igitur singularibus apud Deum meritis, precibusque Tuis, ut assimiler viro sapienti, qui aedificavit domum suam supra Petram; & descendit pluvia, & venerunt flumina; flaverunt venti, & irruerunt in domum illam; & non cecidit; fundata enim erat supra Petram.

AD-

ADPROBATIO.

Institutiones juris Ecclesiastici maxime privati ordine Decretalium auctore P. R. & Clarissimo D. Jacobo de Zallinger SS. Theol. & Juris utriusque Doctore, & Augustæ ad S. Salvatorem Canonum Professore, eoquod nihil contineant contra Fidei catholicæ, bonorumve Morum Principia, & solidam tum discentibus, tum universim legentibus exhibeant catholicæ Ecclesiæ canonicam doctrinam, typo dignissimas Censeo. Augustæ Vindel. die 26. Octob. Anno 1791.

Imprimatur.

Datum ex Reverendissimo Vicariatu, Aug. Vind. die 26. Octob. 1791.

Th. Jos. de Haiden, J.U.D. Eminentissimi ac Serenissimi D.D. Archiepisc. & Electoris Trevirensis, Episopi Auguft. &c. &c. Consil. Intimus, Provicar. & Vice - Official. & Can. Eccl. Colleg. ad S. Gert.

Jos. Anton Steiner, SS. Theol. Doctor, Eminentissimi ac Ser. Elect. & Archiepisc. Trev. Episc. Aug. Consil. Eccles. major Pœnit. Consistorii Asseſſ. Visitat. generalis, ad insign. Colleg. S. Mauritii Canonicus, & librorum Censor.

Series

SERIES TITULORUM.

PROLEGOMENA.

TITULI LIBRI I. DECRETALIUM.

XII. De

TITULI LIBRI I. DECRETALIUM.

PROLEGOMENA

DE JURE NATURALI, ET ECCLESIASTICO PUBLICO CONJUNGENDO CUM INSTITUTIONIBUS JURIS DECRETALIUM.

CAPUT I.

DE SEGREGATIONE DISCIPLINARUM.

ARGUMENTUM.

I. Cur in exponendo Ecclesiastico jure ordo teneatur Decretalium, ac titulorum. §. 1. *II. Ab institutionibus juris Ecclesiastici an & quatenus segregandæ sint aliæ disciplinæ, ejusdem veluti affines.* §. 2. *III. Præsertim disciplina juris naturalis.* §. 4.

De instituto hujus scriptionis non uno ex capite rationem a me reddendam esse eruditis Lectoribus, video; quod cum adgredior sine cunctatione ulla, eam mihi ab æquitate eorundem veniam concessum iri confido, ut, quid sentiam ipse de recta canonicarum institutionum via atque ordine, aperte edisseram, cum præsertim, ex quo a percipiendis gravioribus disciplinis discessi, omnem prope in iis publice tradendis ætatem triverim, atque in hac ipsa sacrorum canonum palæstra difficillimis temporibus tertium jam lustrum proxime exegerim, in id unice perpetuoque intentus, ut cupida sacrarum legum

juventus quam optimis doctrinis, viaque & ratione aptissima imbueretur. Equidem neminem contemno doctorem, scriptoremve in hoc genere, qui quidem divinæ Religionis instituta, ejusque velut spiritum, & sacrosanctæ Ecclesiæ auctoritatem, sacrosque canones habere se cordi & præ oculis ostendit, idque agit docendo, scribendove, ut ædificet, non ut profanet, ut æterni tribunal Judicis, non judicia hominum timeat perversorum, ut denique summo Deo, ejusque Ecclesiæ servire, non autem ecclesiasticæ potestatis hostibus præstare obsequium elaboret. Hoc animo si canonum interpretes sint, eos maximi a me fieri, atque ab iis multa me didicisse profiteor; sed hanc veniam petimusque, damusque vicissim, ut aliena non vituperantes, nostra sequamur, teneamusque. De præsenti igitur instituto meo, siquis interroget;

I. Cur ordo teneatur Decretalium, ac titulorum, uti extant in corpore juris sacri; quod aliter sit a plerisque hodie scriptoribus:

§. 1. Respondeo, I. quia in scholis aliqua canonum collectio tanquam interpretationis & institutionis materies, & in judiciis tanquam decisionum norma proposita esse debet. Atqui Gregorius P. IX, a quo auctoritatem habet collectio, quæ extat in corpore juris, sic ait: *Volentes igitur, ut hac tantum compilatione universi utantur in judiciis, & in scholis, districtius prohibemus, ne quis præsumat aliam facere absque auctoritate Sedis Apostolicæ speciali* (*a*).

II. Quia eadem exhibetur reverentia juri Justinianeo, etsi in subsidium tantum juris patrii sit adoptatum, ut tum Institutiones, tum Pandectæ eo prælegantur ordine, quo in corpore ejusdem extant.

III. Quia

III. Quia hac forma atque hoc ordine jus canonicum dudum receptum fuit, vigetque etiam nunc in Germania, in summis adeo tribunalibus imperii (*b*).

IV. Quia, si hoc ordine exponitur jus sacrum, multo maxima ejus pars refertur ad jura status Ecclesiastici *privata*, quæ præ ceteris nosse debent, qui ad sacros ordines & pastoralem curam adspirant. Ea jura a recentissimis apud nos scriptoribus leviter attingi hodie solent; cum per omnes fere tractationes suas de juribus magistratuum politicorum & controversiis publicis declament, eaque re ad destruendum omne jus sacrum multo plus, quam ædificandum, conservandumve operæ conferant.

V. Quia ex scriptoribus hodie natis apud nos alius alium, atque alium tenet ordinem in gravissimis pertractandis rebus; id quod mihi visum est, privatorum arbitrio minime relinqui debere; cum eam ob causam sciri haud possit, quæ sit propria cujusque argumenti veluti sedes: quo loco idem in antiquis Decretalium commentationibus sit investigandum: quid denique commodi ex recentibus libris præ antiquis, comparatione facta, studiosi ejus juris exspectare queant.

(*a*) *In præfatione, seu epistola data a.* 1230.
(*b*) *Ordinat. Judicii imperialis aulici. Tit. VII.* §. 24.

II. A jure Decretalium, inquiunt, differunt doctrinæ Ethices: differt disciplina naturalis juris, & Ecclesiastici publici: differt theologia moralis, ac multo etiam magis dogmatica; juste igitur segregantur istiusmodi institutiones.

§. 2. Respondebo primo generatim. Varietas institutionum, & multitudo Doctorum eodem tem-

pore opplentium aures teneras vehementer officit progreſſibus diſcentium, haud ſecus, ac vaga lectio; id experientia docet, ipſaque ratio. Qui enim his diſciplinis præſunt, definiunt omnes, dividunt, aſſerunt, confirmant, diſputant, idem ſcilicet, aut propemodum idem: at non iisdem verbis, non iisdem ſententiis, non eadem methodo, non eodem ſyſtematis ordine; quæ res multo plus impedimenti affert diſcentibus, quam commodi: quia rem & veritatem ipſam a verborum cortice ægre extricare valent; cumque meditandi labore aſſuefacti haud ſint, & ideas a vocibus diſtinguere haud didicerint, novis vocabulis novas ſubeſſe voces, veritatesque ſibi perſuadent, quibus memoriam onerant multo magis, quam intellectum exornant.

§. 3. Non equidem inficior, diſcrepare ratione quadam diſciplinas inter ſe, quæ ſupra enumeratæ ſunt; nam eadem virtus, idemque virtutis actus aliter atque aliter conſiderari poteſt: nunc quidem honeſti, pulcri & decori ſpecie, qua ad Ethicam pertinet: nunc juſti & juſtitiæ forma, qua naturali, civili, ſacro Juri ſubjacet: alias utilitatis ratione publicæ, privatæque, qua ad Politicam reducitur publicam, privatamve: referri idem poteſt ad forum internum & externum, ad ſuam cujusque perfectionem, ad ſocialitatem, ad religionem. Similiter diſſerendum eſt, contraria tamen ratione, de delictis & vitiis. At ſi de ſingulis hisce actuum, virtutum, vitiorumque rationibus & formis aliæ atque aliæ veluti artes, & eodem prope tempore perdiſcendæ conſtituantur, evitari haud poterit, quæ commemorata, notionum cogitationumque confuſio. Accedit, quod acceſſionibus illis recentium diſciplinarum, quæ noſtra ætate factæ ſunt in publicis ſcholis, temporis quid-

quidquam vel laboris dari, impendique haud possit, quin tantundem de institutionibus gravioribus, magisque necessariis detrahatur, de Theologia nempe dogmatica & morali, & de jurisprudentia ecclesiastica. Quam ob rem vehementer mirari soleo, augeri non paucis locis varietatem, copiamque artium perdiscendarum, & studiorum tamen tempora atque curricula contrahi; quæ res non potest non utique reipublicæ & sacræ & profanæ ingentia afferre detrimenta.

III. *De disciplina naturalis juris non dubitant, quin ab institutionibus juris civilis & ecclesiastici segreganda sit.*

§. 4. Antequam respondeam, in eo figenda est mentis acies, ut, quid nomine naturalis juris veniat, comprehendatur, nempe systema veritatum, præceptorumque, quæ vi rationis innotescunt, sive quæ ex ipsa rerum, maximeque hominis natura profluunt. Quid ergo? nostrane demum ætate, aut patrum nostrorum memoria rationis vis donata est humano generi, legumque naturalium lux nunc demum post tot mundi ætates a Prometheo quodam deducta in terras fuit? Ita scilicet nova est & recens adinventa disciplina naturalis juris, quemadmodum *astronomiæ physicæ* scientia a Newtono, præeunte Keplero, invecta est, quam re & nomine ignorarunt veteres? Nihil igitur veteres Philosophi, Poetæ, Oratores, nihil Jurisconsulti, canonum Doctores, Theologi, Ecclesiæ Patres, nihil ipsi Auctores divinitus inspirati, Prophetæ & Apostoli, quid homini, cum homo sit, aut in societate familiæ vel civitatis degat, adcommodatæ ad naturam faciendum, fugiendumve sit, aut viderunt ipsi, aut prolocuti sunt, aut

 monu-

monumentis suis ad posterorum memoriam commendarunt? Quis ita expers est rationis, ut de rationis jure usque adeo ineptiat? Nempe disciplina naturalis juris, quanta quanta est, collectitia est, seu antiquarum veritatum, præceptorumque nova complexio, novusque rerum antea cognitarum ordo. Quæ per varias disciplinas vagabantur, veterumque scriptis cujusvis generis erant dispersa, ea ex cumulo veritatum præceptorumque naturalium, positivorum, divinorum & humanorum, sacrorum & civilium, excerpta, ordine quodam distributa, novæque disciplinæ nomine insignita fuerunt. Inventis addere cum facile sit, adjecti postea sunt novi ornatus, novi etiam errores non pauci, nec leues, tanto pejores etiam, quo majorem rationis, commodique inde proventuri speciem præ se ferebant. Quodsi Gratianus principio operis sui non sine causa affirmavit, jus naturale esse illud, quod in lege & Evangelio continetur; sequitur profecto, ut, cum anteactis temporibus viri extiterint maximo numero, divini juris utriusque Testamenti peritissimi, & sacrorum Codicum copiosissimi interpretes, iidem naturalis juris ignari haud fuerint; ut adeo, siquis in eorum commentariis, aut theologiæ moralis scriptoribus diligenter versatus sit, ac dein ad legendas institutiones hujus novæ disciplinæ accedat, magistrum se in arte aut cognoscat, aut cito evasurum speret, in qua nunquam discipulus fuerat.

IV. Quorsum igitur, inquiunt, ista a me commemorantur, cum ipse institutiones descripserim universi juris naturalis libris quatuor?

§. 5. Respondeo. Habeat sane juventus, legum cupida civilium aut sacrarum, in manibus suis systema

systema quoddam naturalis jurisprudentiæ, idque diligenter volvat, ac sæpe; audiat etiam Doctorem de primis ejusdem principiis, de partibus, universaque descriptione differentem; id quod magnam partem in Prolegomenis facere adhuc soliti sunt, qui de jure tum profano, tum sacro tractarunt, scripseruntque. Commodum illud erit, *primo*, ut naturam hominis, quem ob varios status, nexus, ac fines *animal multiplex* appellarunt veteres, distincte cognoscere discat; *secundo*, ut universam jurisprudentiam eiusque varias tractationes apto ac simplici ordine positas habeat ante oculos, eoque referre, velut ad proprias sedes, singularia institutionum & doctrinarum argumenta possit; *tertio* ut rationes legum morales, quæ fere in natura hominis, tanquam radice, hærent, perscrutari assuescat; nam *scire leges non hoc est, verba earum tenere, sed vim ac potestatem* (c). *Quarto* ut perniciosos errores, qui obtentu naturalis juris sparguntur in orbem, contraria rationis vi, argumentisque ex natura haustis & detegere & confutare conetur. Sed id quidem ipso decursu institutionum canonicarum velut pro re nata fieri & potest & debet. Sane & Justinianus *jus privatum* tripartitum esse, id est, tribus velut ex fontibus in rempublicam defluxisse docet, nempe natura, gentium institutis, & inventis cujusque civitatis (*d*); nec tamen ob eam causam segregare institutiones civilis iuris a naturali gentiumque necessarium duxit

(*c*) *L.* 17. *D. de Legibus.*

(*d*) §. 4. *J. de Justitia & jure. Ibi: Collectum est enim ex naturalibus præceptis, aut gentium, aut civilibus.*

§. 6. Exposui rationes, ob quas non modicam utilitatem percepturi videbantur studiosi juris sacri,

 si

ſi inſtitutiones juris naturæ univerſi haberent in manibus, quas ipſi diligenter perſequerentur, &, monente Doctore canonum, in ſubſidium canonicæ doctrinæ adhiberent. At vero errant opinione quidem mea, qui in ea, quam tantis hodie laudibus in cælum ferunt, juris naturalis diſciplina novum veritatum velut theſaurum, hominibus ſcilicet ante ignotum, ſe inventuros ſibi perſuadent; errant ii quoque, qui ad contemtum veterum Theologorum ac Juriſconſultorum ius illud naturale prædicant; non enim illi cognitione naturalium legum, ſed eo, quo nunc junguntur, ordine ac ſyſtemate caruerunt; id modo commoda ſua habet; quia mutato belli genere ratio quoque defenſionis commutanda fuit. Denique dubium non eſt, quin omnium graviſſime errent, qui, neglecta inſtitutione chriſtiana præceptisque Eccleſiæ, ſolis humanæ rationis dictatis vitam ſuam moresque conformare animum inducunt. De his dicendum: *Lux venit in mundum; & dilexerunt homines magis tenebras quam lucem* (e).

(e) *Joann. III.* 19.

Caput II.

De primis et generalibus notionibus juris naturæ.

Argumentum.

I. Inveſtigatio juris nat. ejusque partium. §. 7. *II. Diſcrimen internum actionum, & exiſtentia juris nat.* §. 10. *III. Diverſitas naturalium jurium & obligationum.* §. 22. *IV. Principium generale & proprietates juris nat.* §. 28. *V. Actio humana — imputabilitas — in conſcientia.* §. 31. *VI. Actuum valor, aut nullitas.* §. 34.

§. 7.

§. 7. Solent fere scriptores utriusque juris, quemadmodum supra animadverti, de naturali jurisprudentia, ejusque primis notionibus & principiis ante disserere, quam ad tractandum ipsum jus sacrum aut civile adgrediantur; idque, si nulla sit ejusdem institutio singularis, tanto magis necessarium est hoc ævo, quo plura de illo nunc scribuntur, dicuntur, jactitantur. In ipso autem limine naturalis jurisprudentiæ duo vulgo peccantur; *primo* naturæ hominis, ex qua deducendum est naturæ jus, descriptio fit falsa, certe manca, & imperfecta (*a*). *Secundo* totum id, quod homo in observandis naturæ legibus spectare debet, referunt ad caducam hanc vitam, ejusque commoda vel incommoda; putant enim, eo acutius se de naturali jure philosophari, quo magis illud a Religione, indeque pendente futuro statu removent, ac sejungunt.

(*a*) *Pufendorfius P. III. C. VI.* §. 9. *reprehendit Hobbesium, quod universo mortalium generi impegerit malitiam, hominemque generatim plenum suspicionibus, invidia, ambitione, cupiditate finxerit. At idem Pufendorfius a principio socialitatis orditur jus; quasi illud non æque directo ad colendum summum Deum, suamque uniuscujusque felicitatem procurandam pertineret. Alii hominem suæ utilitati unice intentum faciunt.*

§. 8. Nihil igitur principio, institutionum cujusvis juris, majoris momenti est, quam ut natura hominis vere, perfecteque seu ex toto consideretur, expliceturque;

I. Secundum corpus & mortalem hanc vitam, dein animum, ejusque vim & proprietates, res quoque externas, quas homo sibi velut adhærentes habet.

II. Ab ipſa jam natura adſtringitur aliis hominibus, ſed nemini propius, quam ipſe ſibi; omnium arctiſſime pendet a Deo, conditore, gubernatore, fine ſuo ultimo, rerumque omnium.

III. Uti homo in hoc mundo eſſe non poteſt, quin ſit loco quodam; ita neque ſine *ſtatu* eſt, naturali, vel adventitio; ex quo *perſona* dicitur in jure, id eſt, certis obligationibus, & facultatibus moralibus affectus; nam perſona res eſt juris, ſubſtantia res naturæ.

IV. In natura hominis, in naturali ejusdem cum aliis nexu, in ſtatibus inſunt fines; in finibus conſtituendus eſt ordo: diſtinguendi gradus: expendenda proportio & accommodatio mediorum; quemadmodum C. I. Juris naturæ privati enucleate expoſui.

§. 9. His veluti partibus naturæ humanæ, quas Philoſophi notas partiales appellant, reſpondet diverſitas bonorum animi, corporis, fortunæ; diverſitas jurium & obligationum relate ad corpus, animum, res externas; diverſitas officiorum erga Deum, ſe ipſum, alios tum in ſtatu abſoluto, tum hypothetico; diverſitas cauſarum, quas impulſivas dicunt, ſeu motivorum, ob quæ homo agit; diverſitas etiam injuriarum, delictorum, calamitatum, & pœnarum, quas homo in corpore, animo, in externis rebus, aut ſtatu ſuo patitur; ſed omnium maxime eisdem naturæ partibus reſpondet diviſio naturalis jurisprudentiæ in partes quatuor: præmiſſis enim generalibus notionibus & principiis tractatur I. *jus naturæ privatum*, exponendo officia hominis, cum homo ſit, erga Deum, ſe ipſum, alios homines, jura item in res externas hominum gratia conditas, & jura contractuum.

tractuum : II *jus naturæ sociale*, quando homo vivit in quadam societate, tum generatim, tum in societate conjugali, parentali, herili: III *jus naturæ publicum*, seu jus naturale civitatis, in qua homo degit: IV *jus naturale gentium*, seu civitatum inter se, tanquam personarum moralium in statu naturali libertatis & æqualitatis viventium.

§. 10. Ex natura hominis plene exposita deducitur discrimen internum actionum moralium, quarum aliæ præceptæ, aliæ vetitæ, aliæ nec vetitæ, nec præceptæ, seu velut in se indifferentes sunt: in his tamen aliæ aliis meliores, & perfectiores, veluti naturæ suasiones & consilia, censentur. Vocatur id discrimen actionum *internum;* quia ab ipsa natura constitutum est, & rationis vi ex ea deducitur, non autem ex hominum pactis, non vanis præjudiciis, non legibus imperantium, non privato utilitatis studio, non denique ex arbitrariis, sed, in hypothesi conditarum rerum, ex necessariis Dei legibus pendet. Id discrimen pertinet ad singulas partium quatuor, in quas universum naturæ jus distribuimus (*a*).

(*a*) *Exempla sint* 1. *de jure naturæ privato: Pacisci vel non pacisci cum alio, per se adiaphorum est; at pacti conventi fidem liberare, & jus suum unicuique tribuere, præceptum; alios lædere, vetitum.* 2. *De jure sociali: Inire societatem conjugalem cum hac, illave persona, per se indifferens; at tori fidem violare, natura vetitum; eundem servare immaculatum, præceptum; sic liberos susceptos alere, honesteque educare præceptum: abjicere & destituere, vetitum. Servos instar pecudum mactare, natura prohibitum.* 3. *De jure naturæ publico: Opprimere subditos, justitiam vendere, abstrahere subditos a Dei cultu, imperanti natura vetitum est.* 4. *De jure gentium: Invadere alienum imperium, advenas dæmoniis immolare, naufragos prohibere hospitio litoris, natura vetitum est; casu fœderis existente alteri genti succurrere, præceptum.*

§. 11.

§. 11. Admisso discrimine interno actionum, eo ipso admittitur naturæ jus; quo vocabulo denotantur *obligationes* naturales, per quas præceptum quidquam, aut vetitum intelligitur; tum jura stricte accepta, seu *facultates morales*; a natura concessæ, agendi quidpiam aut omittendi; denique & *consilia* seu suasiones ad majorem cujusquam perfectionem propositæ ab ipsa natura: sed hæc in tractatione disciplinæ comprehenduntur nomine *facultatum moralium*; quod enim suadet natura, eo ipso concedit, Restant igitur hæ facultates morales & obligationes; utræque uno *jurium* vocabulo solent denotari.

§. 12. Existentia naturalis juris hoc significatu accepti demonstratur

I. Velut a priore ex perfectione *& sanctitate Dei*, ad cujus imaginem creatus est homo, qui solus ex omnibus animantibus de conditore suo, ac præstituto fine eundem colendi, atque imitandi, eoque modo sectandi beatitatem cogitat: *ex sapientia*, *potentia*, *& bonitate*, seu ex providentia Dei, quæ res omnes a se creatas ad suos fines suaviter ac fortiter dirigit, & hominem, quem creavit, necessario per leges adcommodate ad naturam ejus regit: denique ex *justitia Dei*, qua probis beatitatem, improbis supplicia præparare, decernere debuit.

II. Velut a posteriore ex ipso sensu & consensu humani generis, qui naturæ vox est, ut, siquis neget, non argumentis convincendus, sed vexatione ad confessionem adigendus sit. De eo sensu & consensu humani generis testis omni exceptione major est Paulus: *Gentes*, *quæ legem non habent* (mosaicam) *naturaliter ea, quæ legis sunt, faciunt: ejusmodi legem non habentes ipsi sibi sunt lex: qui ostendunt*

dunt opus legis ſcriptum in cordibus ſuis: teſtimonium reddente illis conſcientia ipſorum, & inter ſe invicem cogitationibus accuſantibus, aut etiam defendentibus in die, cum judicabit Deus occulta hominum (*b*). *Inexcuſabilis es, o homo omnis, qui judicas. In quo enim judicas alium, te ipſum condemnas. — Qui alium doces, te ipſum non doces; qui prædicas non furandum, furaris; qui dicis, non mæchandum, mæcharis* (*c*).

(*b*) *Rom. II.* 14.
(*c*) *Ibid.* 1. & 21.

§. 13. Pauci inventi ſunt inde a condito humano genere, qui jus naturæ abnegarent aperte; ſed non ita pauci, qui id verbis relinquerent, re tollerent. Utcunque ſit, minime ferenda eſt illa theſis, quam proferre in lucem quidam ſunt auſi: *Extant naturales leges, ſed eædem intelligi atque explicari poſſunt ſine ulla de Deo mentione*, ac proin etiam ſine mentione de ſtatu beato vel miſero hominis poſt hanc vitam, qui a Deo judice dirimi ac definiri debet. His reſpondendum eſt:

I. Primum & maximum mandatum ſeu præceptum iuris naturalis eſt de adorando, & amando ſummo Deo, colendaque Religione; anne etiam hoc præceptum ſine ulla de Deo, ac futuro ſtatu mentione explicabunt?

II. Præcipua vis cujusvis obligationis naturalis ſita eſt in immutabili voluntate Dei, & beatitate vel miſeria poſt hanc vitam hominibus præparata. Hæc una eſt *vera* cauſa, reipſa exiſtens de neceſſitate illa, qua ad obſervandum naturæ jus adſtringimur; quod oſtendit ſenſus ac conſenſus humani generis, conſcientiæ vox & remorſus, de quo §

præc.

præc. Dein hæc etiam una eſt cauſa *ſufficiens*, qua homines in officio contineantur; quia commoda & incommoda præſentis vitæ facile contemni poſſunt, ſæpe etiam debent; quia non raro incidunt tempora, ut ita cogitare vir ſapiens poſſit, debeatque: Neceſſe non eſt ditari in hoc mundo: neceſſe non eſt, hominibus placere, probarique: neceſſe non eſt, tueri incolumitatem corporis, ac ne vivere quidem neceſſe eſt; at neceſſe eſt, evitare offenſam omnipotentis Dei, & jacturam ſempiternæ beatitatis, atque ita neceſſe eſt, ut nihil magis. Sola igitur Dei voluntas vim & efficacitatem veram, ſufficientemque naturali obligationi tribuit; quia ſola præferenda eſt omnibus aliis rationibus & momentis contrariis.

§. 14. Grotius in Prolegomenis de jure belli ac pacis ait: Manet honeſtum, ac naturæ jus, *etiamſi daretur, quod ſine ſummo ſcelere dari nequit, non eſſe Deum, aut non curari ab eo negotia humana.* Similiter Cicero ex doctrina philoſophiæ Stoicæ: *Satis*, inquit, *nobis* (*ſi modo in philoſophia aliquid profecimus*) *perſuaſum eſſe debet, ſi omnes Deos hominesque celare poſſimus, nihil tamen avare, nihil injuſte, nihil libidinoſe, nihil incontinenter eſſe faciendum* (*d*). Ita, inquiunt, commiſerari egenos, depoſitum reſtituere, fidem pactorum ſervare, per ſe honeſtum eſt, etſi nihil præmii a Deo ſperari poſſet.

(*d*) *L. III. de officiis. c.* 8. & 9.

§. 15. Reſpondeo: Notum eſt ex Dialecticis, hypotheſin impoſſibilem: *non eſſe Deum, aut non curari ab eo negotia humana*; ſumi poſſe duplici modo, in ſenſu reali & objectivo, aut in ſenſu pure formali, & præciſivo; de priore ſenſu, qui dicitur

citur primæ intentionis, dicendum: Ex impossibili sequitur quodlibet, & una Chymæra generat alteram, perinde, ac si dicerem: Si homo reipsa est lapis, non cogitat, & cogitat. Si vera est hypothesis: *Deus non est, ac proinde nihil est post hanc vitam;* ergo mala est virtus, & inimica naturæ, stultumque judicari necesse est, qui eam sequitur; quoniam se ipse lædit; ut ait Lactantius (*e*): imo, uti argumentatur D. Paulus, qui beatitatis futuræ spe præsentia bona repudiavit, *si in hac vita tantum laborantes sumus, miserabiliores sumus omnibus hominibus; & si (secundum hominem) ad bestias pugnavi Ephesi, quid mihi prodest? — Manducemus & bibamus; cras enim moriemur* (*f*). Est hæc vox impiorum, qui tanquam veram & realem statuunt hypothesin: *Ex nihilo nati sumus; & post hoc erimus, tanquam non fuerimus.* Quid ergo inferunt? virtus per se honesta est? justitia tamen colenda est? pravæ cupiditates nihilo minus refrænandæ? Haud sane; sed in hunc modum concludunt: *Venite ergo, & fruamur bonis, quæ sunt; — vino pretioso, & unguentis nos impleamus; — coronemus nos rosis; — nullum sit pratum, quod non pertranseat luxuria nostra. — Opprimamus pauperem justum, & non parcamus viduæ; — sit autem fortitudo nostra lex justitiæ. — Circumveniamus justum* (*g*). Ex sensu ergo reali hypothesis impossibilis nihil concluditur.

(*e*) *Divin. Institut. l. VII. c.* 9.
(*f*) *I. Cor. XV.* 32. (*g*) *Sap. II.*

§. 16. Superest alter sensus præcisivus & abstractivus, quem secundæ intentionis dicunt; id est: Etsi nihil cogitem de Deo, aut futuro statu, tamen virtus honesta est, & per se movet; neque vero, inquiunt, homines de Deo semper cogitant, aut de præ-

præmio futuræ vitæ, quando honeſte agunt, turpitudinem vitant, miſeris opitulantur. Reſpondeo: Virtus honeſta eſt; at ſine Dei lege nulla eam colendi vera neceſſitas intelligitur: per ſe movet; ſed per ſe non ſatis *obligat* & adſtringit hominem, ut ipſam ſequatur: movet, ſed motum extinguit contraria mentis affectio, ſi lex ſupremi Dei virtuti vim non tribuat. Vides periclitantem de vita & cum aquis luctantem, cui manum dare, & ſuccurrere potes; at eſt inimicus tuus, quem dudum ſublatum optaras. Movet honeſtas; ſed obſiſtit æmulatio, invidia, odium; neminem habes inſpectorem, niſi Deum. Quid cogit, odio refragari & æmulationi; ac ſequi honeſtatem (*h*)?

(*h*) *Carneades Athenienſis contra juſtitiam & jus naturale differens Romæ, teſte Lactantio divin. Inſt. l. V. c.* 17. & 18. *ſic ajebat: „Quid ergo juſtus faciet, ſi forte naufragium fecerit, & aliquis imbecillior viribus tabulam „ceperit? Nonne illum tabula deturbabit, ut ipſe conſcen„dat, eaque nixus evadat; maxime cum ſit nullus medio „mari teſtis? Si ſapiens eſt, faciet; ipſi enim pereun„dum eſt, niſi fecerit. Si autem mori maluerit, quam „manus inferre alteri, jam juſtus ille, ſed ſtultus eſt, „qui vitæ ſuæ non parcat, dum parcit alienæ. Item, ſi „acie ſuorum fuſa, hoſtes inſequi cœperint, & juſtus ille „nactus fuerit aliquem ſaucium equo inſidentem, eine „parcet, ut ipſe occidatur, an dejiciet ex equo, ut ipſe „poſſit hoſtem effugere? Quodſi fecerit, ſapiens, ſed idem „malus; ſi non fecerit, juſtus, ſed idem ſtultus ſit, neceſſe „eſt.“ Recte addit Lactantius: Sed videlicet, qui ſacramentum hominis ignorant, ideoque ad hanc vitam temporalem referunt omnia, quanta ſit vis juſtitiæ, ſcire non poſſunt. Conf. J. N. pr. §. XI. & quæ adnotavi ad §. XXII.*

§. 17. Mirum eſt, quanta ſophiſmata excogitarint homines profani, qui ſe philoſophos nuncupant,

pant, ut metum Numinis, religionemque a naturali jure exterminarent, honeſtatem, neſcio quam, jactantes, qua virum bonum duci oporteat; quaſi honeſtius quidquam, mentique creatæ magis conſentaneum afferri poſſet, quam vereri ſupremum Deum, atque ob id obſequi divinis legibus. Sed nempe videntur hi cum Epicureis conqueri de nobis, qui aliter philoſophamur: *Impoſuiſtis in cervicibus noſtris ſempiternum Dominum, quem dies & noctes timeremus* (*i*).

(*i*) *Cicero l. I. de natura Deorum.*

§. 18. Ajunt: Honeſtas non pendet a lege Dei; quia in natura rationem habet; naturæ autem rerum ſunt æternæ, neceſſariæ & immutabiles. Veteres Scholaſtici reſpondent diſtinguendo: Honeſtas fundamentalis non pendet a lege Dei; c. honeſtas formalis n. Id hoc ſenſu videtur accipiendum: ſi propoſitionem ſumas *mere theoreticam*; e. g. *Conveniens, & accommodatum eſt naturæ hominis, alterum non lædere, turpitudinem fugere, calamitoſos juvare*; ea eſt æternæ veritatis, nec pendet a lege Dei; uti nec iſta propoſitio: *Conveniens & accommodatum eſt naturæ hominis, ut a Deo, qui ipſam de nihilo condidit, per leges regatur, atque ad præſtitutos fines ducatur*; quoad veritatem a lege aut voluntate Dei pendet. Sed inde non concluditur: *Ergo homo per leges Dei regitur, atque ad præſtitutos fines ducitur ſine lege & voluntate Dei.* Poſita natura, eo ipſo ponuntur leges Dei: ponuntur facultates morales a Deo conceſſæ.

§. 19. At homo, inquiunt, etſi regulas honeſtatis ſequatur, ſæpiſſime non cogitat de lege Dei: ergo actio hominis ob id ſolum honeſta non eſt, quia legi

legi Dei conformis eſt. Reſp. Si homo quidpiam agit, quod rationi & conſcientiæ repugnat, eo ipſo ſupremi Dei legem ſe violare, quantum ſatis eſt, agnoſcit; id teſtatur conſcientiæ vox, & remorſus: igitur ſi id, quod agit, rationi & conſcientiæ non repugnare ſentit; ſatis etiam agnoſcit, ſe agere ſecundum facultatem a Deo conceſſam. Si conſuetudine peccandi debilitetur conſcientiæ vis, & omnis propemodum cogitatio de Deo animo effluat, dicendum cum Tertulliano: *Hæc eſt ſumma delicti nolentium recognoſcere, quem ignorare non poſſunt* (k).

(*k*) *In Apologetico adverſus gentes c.* 17. *Ad ea, quæ hic dicta ſunt. pertinet propoſitio de peccato philoſophico, damnata ab Alexandro VIII. die* 24. *Auguſti* 1690.

§. 20. Dicunt etiam: Status alterius vitæ ex ſola revelatione innoteſcit, ceu promiſſio beatitatis ſupernaturalis, aut minæ ſupplicii æterni: ergo pro fundamento obligationum naturalium haberi non poteſt. Reſp. n. a. Homo *vi naturæ* deſtinatur poſt caducam hanc vitam ad ſtatum vitæ alterius multo beatioris, ſi recte vixerit; aut ad ſupplicia delictis vitæ anteactæ reſpondentia. Id manifeſto colligitur tum ex perfectione ſummi Dei, tum ex ſenſu, & conſenſu univerſi generis hominum, omnium temporum ac locorum. Si Deus infirmitati humanæ mentis per revelationem ſuccurrit, qua ſtatum alterius vitæ diſtinctius prænuntiavit, & extra omnem prorſus dubitationem poſuit, concludi non poteſt: Ergo ſtatus alterius vitæ, ejusque præmia & ſupplicia ad naturam hominis ejusque finem naturalem non pertinent; quia revelatio non ſuſtulit naturam, & naturalem hominis finem. Si denique Deus hominem ſingulari gratia extulit ad ſtatum ſupernaturalem, & beatitati naturali ſurrogavit ſupernaturalem;

lem; de hoc ſtatu, tanquam adventitio, in jure naturæ diſſerendum eſt: ſecus omnis ſtatus vitæ alterius excluderetur (quod per naturam & finem ultimum hominis fieri non poteſt), & natura hominis omnino manca & imperfecta, ac nobiliſſima parte ſua quodammodo mutilata proponeretur (*l*).

(*l*) *Ex his intelligitur, quod homo vi naturæ ad Deum, tanquam finem ultimum per actus ſuos tendere debeat refrenatis pravis cupiditatibus, & illecebris præſentis vitæ. Hinc ab eodem Alexandro P. VIII. juſte ſimul confixa fuit hæc theſis:* „Bonitas objectiva conſiſtit in convenientia objecti cum natura rationali: formalis vero in conformitate actus cum regula morum. Ad hoc ſufficit, ut actus moralis tendat in finem ultimum interpretative. *Hunc homo non tenetur amare, neque in principio, neque in decurſu vitæ ſuæ moralis.*" *In verbis hisce ultimis latet falſitas & peſtilentia theſeos. In ſtatu hominis elevato actus fidei, ſpei & caritatis pertinent ad obligationes naturæ hypotheticas.* Vide Propoſitionem 1. *damnatam ab Alexandro VII. prop.* 5. 6. 7. 16. 17. 23. *damnatas ab Innocentio XI.*

§. 21. Addunt denique: Obligatio naturalis multo rectius explicatur per connexionem motivorum cum actionibus liberis: ergo in evolvenda notione obligationis ad ejus *cauſam*, nempe voluntatem ſupremi Legislatoris, recurri non debet. Reſp. d. a. rectius explicatur per connexionem motivorum, nempe talium, quæ neceſſitatem ſervandi legem obligationi propriam vere conſtituunt, & ſufficientia ſunt vincendis motivis contrariis, c. a. rectius explicatur per alia motiva a commodis vel incommodis præſentis vitæ petita, n. a. & c. Sciendum, ſcriptores hodiernos jurisprudentiæ naturalis obligationem conſtituere in connexione motivorum cum actionibus liberis: per *motiva* autem intelligere con-

ſecutiones bonas aut malas, per ſe, & vi naturæ connexas cum actionibus: e. g. quod temperantia ad ſanitatem conducat, opes conſervet & augeat: quod obedientia, quam liberi debent parentibus, ſit neceſſaria ad ipſorum educationem, ut ſuo tempore ipſi ſibi de ſubſidiis vitæ poſſint proſpicere: quod obſervationem naturalium legum comitetur tranquillitas animi, violationem ſequatur perturbatio, & morſus conſcientiæ. Dico: id, quod de conſcientiæ tranquillitate aut perturbatione differunt, manifeſte referendum eſt ad Deum remuneratorem boni, ultorem mali (§. 12); alia autem motiva, quæ memorant, faciunt ea quidem ad commendationem virtutis, ac ſceleris reprehenſionem; ſed veram ac ſufficientem obligationis vim non continent, uti ſatis perſpicuum eſt conſideranti. Denique conſenſu omnium veterum Doctorum lex proprie talis ſine idea legislatoris intelligi non poteſt. Contemnunt quidem doctores hodie nati antiquos; ſed anne ob id etiam confutant, aut melius quidquam proferunt, præſertim in re, de qua omnes ſemper, diligenterque commentati ſunt?

§. 22. Eruto in hunc modum ex natura naturali jure, & confirmata naturalium obligationum vi, diverſitas jurium uno velut obtutu ſpectanda eſt, denotando voce *jurium*, non modo facultates morales, ſed conſilia quoque, & obligationes (§. 11.). Sunt igitur I. relate ad actiones poſitivas aut negativas jura *affirmativa*, aut *negativa*. Illa poſcunt tempus, locum, opportunitatem, vires, ac ne quid obſtet; fere etiam per leges poſitivas, aut ſuo cujusque arbitrio determinari debet, quod a natura determinatum non eſt. Negativa autem dicuntur obligare *ſemper pro ſemper*.

§. 23.

§. 23. Spectata origine sunt alia jura *connata*, quæ cum ipsa hominis, rerumque natura ponuntur; alia jura *acquisita*, & obligationes *contractæ* statu adventitio, facto proprio, lege divina vel humana. Ad connata pertinet jus æqualitatis & independentiæ, vi cujus cuilibet permittendum, ut suis in actionibus suum sequatur judicium, neque rationem aliis reddere cogatur, quoad aliorum jura & libertem non lædit. *Ipse autem neque imperare sibi, neque prohibere se quisquam potest* (*m*), neque reddere sua unius voluntate ad agendum jure inhabilem. Præterea ad jura connata pertinet jus conservandi sui, statusque sui; qua voce intelligitur etiam jus perficiendi; jus item paciscendi, res externas hominum causa conditas occupandi, id est, apprehendendi, ad usum aptandi, asservandi, proprias efficiendi: jus securitatis, defensionis, præcautionis, jus necessitatis, in quo jus belli, & indemnitatis inest. Jura acquisita sæpe ad hypothetica referuntur, de quibus mox dicendum.

(*m*) *L.* 51. *D. de receptis.*

§. 24. Ex statu absoluto societatis hominum nuncupantur jura *absoluta*, ex statu societatis hypothetico jura *hypothetica*; ceu in statu familiæ, civitatis, Religionis supernaturalis revelatæ, & Ecclesiæ a Deo institutæ. Eodem referunt jura, quæ non competunt, nisi ex hypothesi certorum adjunctorum, aut facti alieni vel proprii.

§. 25. Considerata efficacitate exequendi, alia sunt jura *perfecta*, alia *imperfecta*; quæ divisio permagni momenti est. Perfecta extorqueri possunt adhibita vi aut actione, pro conservando & vindicando eo, quod cujusque *το suum* efficit; suntque

realia, vel in re, ceu in dominio, hereditate, servitute, pignore; aut *personalia*, sive jura ad rem, nempe in iis, quæ nobis debentur promisso, contractu. Jura imperfecta, etsi naturali obligationi caritatis subjaceant, tamen vi extorqueri non possunt; qualia sunt jura & officia humanitatis tum *vulgaris*, seu innoxiæ utilitatis affirmativa & negativa, tum *eminentis*, seu noxiæ utilitatis, id est, beneficentiæ & officiositatis. Ex hoc jurium discrimine facile explicantur ea, quæ a Veteribus de justitia commutativa disputata sunt fuse: indidem petenda est distincta notio injuriæ ac damni.

§. 26. Relate ad forum conscientiæ, seu Dei, aut solam impunitatem coram hominibus, aliud est jus *internum*, aliud *externum*, sive ut S. Augustinus ait, *jus poli*, & *jus fori* (*n*).

(*n*) *Can. ult. XVII. q.* 4.

§. 27. Denique alia sunt jura, quæ abdicari, cum aliis communicari, aut transmitti possunt: alia non item, quæ dicuntur personalissima.

§. 28. Exposita jurium diversitate, in generale inquiritur principium, quod notiones contineat directrices pro juribus naturæ specialibus definiendis. Stirps omnis juris, inquit Tullius, natura est, quod de naturæ jure in dubium vocari non potest, modo ea plene perfecteque accipiatur, & multiplici maxime ratione, qua ad summum Deum, conditorem rerum, & gubernatorem, finemque ultimum, hominibus vi naturæ præstitutum, refertur. Auctores quidem in constituendo hoc principio magnopere inter se videntur dissentire. Causas dissensionis retuli principio C. IV. Inst. J. N. Turbulenta est, & plane terri-

terrifica Hobbesii Hypothesis de naturali jure se conservandi modis quibuscunque, indeque proveniente jure omnium in omnia, & in omnes, ac de naturali, qui consequitur, statu belli omnium in omnes. Hanc hypothesin, in qua jus naturæ nullum est, verbis repudiant omnes; re & concludendi forma retinent scriptores non pauci, quando de jure majestatico naturali, præsertim adversus personas, res & causas divinæ Religionis agunt. Utile cum honesto confundunt; qui est error gravissimus, dudum a Tullio profligatus in officiorum libris. Sed hi, quod privatis licere negant, imperanti dant obtentu publicæ utilitatis, quam suo ipsi arbitrio, odioque in divinam Religionem metiuntur, ac sæpe necessitatem vocant, omnes necessitatis gradus plane miscentes. Non est hoc profecto, abdicata libertatis parte, in civitate quærere securitatem, pacemque, sed jus & bellum principis in omnes, & in omnia invehere; quo ipso civitates intereant, necesse est. In numero principiorum naturalis juris, celebris pariter est socialitas Pufendorfiana, speciosa illa quidem, sed non æque plena perfectaque; cum neque summam naturalium officiorum, neque justum ordinem contineat.

§. 29. Ex principio naturalis juris, ipsaque notione proprietates ejusdem manant, ut nempe censeatur jus universale & commune omnium hominum, æternum, necessarium, immutabile; quales rerum essentiæ a philosophis dicuntur: dein ratione promulgatum, in præcipuis, maximeque necessariis capitibus perspicuum, uniforme, & quodammodo norma positivarum legum, denique sanctum, id est, perfectissima sanctione munitum, spe scilicet maximæ beatitatis, ac metu summæ miseriæ. Ut im-

 muta-

mutabilitas naturalis juris recte perspiciatur; 1. discrimen fieri oportet inter jus affirmativum & negativum; 2. inter ea, quæ a supremo Dei Dominio arbitrioque, aut alia pendent perfectione necessaria: 3. cogitandum, jus naturæ non vage & separatim a variis adjunctis hominem obligare, sed certas actionum, temporumque complexiones respicere, quæ in generali legum præscripto fere intelligi, non exprimi solent (o).

(o) *Exempla occurrunt, cum de naturali obligatione voti, & juramenti promissorii, ejusque irritatione aut dispensatione, aut cum de jure necessitatis in res aut vitam aliorum agitur.*

§. 30. Actio humana ad legem, tanquam normam, refertur; ac si extet lex præcipiens aut vetans, actio ei conformis, ex se bona, difformis autem ex se mala dicitur; si nulla extet istiusmodi lex, in genere indifferens. Sic in disciplinis de actione humana, tanquam earum *objecto*, differimus, actionemque ex objecto bonam aut malam dicimus, quando neque speciales operantium fines aut causas impulsivas, neque singulares circumstantias attingimus, quæ infinitæ sunt, & singulæ casum mutant. Moralitas tamen perfecta actionum tum ex objecto sive actione in se spectata, tum ex animo seu intentione agentis, denique & adjunctis seu circumstantiis pendet; ac pro regula est tritum illud: Bonum ex integra causa: malum ex quocunque defectu; ut jam spectato animo seu intentione agentis & adjunctis nulla concipi possit actio *in specie*, sive, ut Theologi loquuntur, *in individuo* indifferens.

§. 31. Ad generales notiones pertinet *imputabilitas* actionum. Primo fit *imputatio facti*, qua quis

quis declaratur auctor, seu causa actionis; dein *juris*, qua consectaria actionis alicui assignantur, laus, culpa, pœna, solutio, præstatio damni. Imputatur quidpiam, quatenus cognitum fuit, & voluntarium liberumque. Cognitioni obest error, & ignorantia, quæ est juris aut facti, antecedens aut subsequens, vincibilis aut invincibilis. Voluntarium non uno modo dicitur: est enim purum, & mixtum, expressum, tacitum seu interpretativum, negative voluntarium, directe, aut indirecte seu in causa. Voluntario obest coactio, non item metus, de quo frequens in jure fit mentio: unde recte distinguitur in hoc genere, ut alius dicatur antecedens, vel comitans, alius gravis seu probabilis, vel levis, extrinsecus vel intrinsecus, juste vel injuste incussus.

§. 32. Fere contingit, ut actus ab uno gestus, seu datus executioni, imputari possit, debeatque pluribus, ceu mandanti, opem vel receptum danti: quo spectat imputatio actuum alienorum, qui tamen ratione quadam proprii fiunt ejus, cui imputantur. Egi de his C. VII. Inst. J. N. In imputatione autem tum quæ uni fit, tum quæ pluribus, insunt *gradus;* & ipsa actionum moralitas quantitatem habet, cui imputatio juris conformanda est; unde in jure non modo dolus, sed multiplex *culpa* consideratur, lata; levis, levissima. De specifica & numerica actionum, virtutum ac peccatorum differentia in theologia morum tractatur.

§. 33. Prima & accuratissima facti imputatio fit in foro conscientiæ, ac Dei, quam imputatio etiam juris consequitur: unde, ut Paulus ait, illæ cogitationum accusationes ac defensiones existunt, quæ conscientiam consequentem efficiunt. De antece-

dente legem naturæ promulgavit idem Paulus: *Omne, quod non eſt ex fide, peccatum eſt* (*p*). Ac, qui ex fide non agit, ædificare ad gehennam dicitur in jure noſtro. Jure igitur naturæ præceptum eſt, ut actionem præcedat firmum judicium ac perſuaſio de honeſtate actionis, ſive ut Theologi loquuntur, dictamen moraliter certum. Quomodo id formetur pro caſu, quo certa honeſtatis & licentiæ actionum veritas explorata non eſt, theologi diſputant. Pro foro externo in rebus incertis & dubiis, de quibus ſententia ferenda eſt, variæ extant regulæ, pro ipſa rerum incertarum varietate locis variis diſperſæ, ceu titulo de regulis juris, de præſumtionibus, aliisque; quæ generales non ſunt, eo ipſo, quod ex definitione juris fiat regula, non jus ipſum ex regula definiatur (*q*). Sed cum propoſita re incerta, dubiave de capiendo conſilio, ferendaque ſententia agitur, peccari in utramque partem ſolet, uti fit fere in rebus aliis; cum virtus in medio conſiſtat. Alii levi ac temeraria rationis ſpecie feruntur, quo volunt; alii nunquam invenire poſſunt, ubi conſiſtant, & ab inquiſitionibus atque dubitationibus conquieſcant. In jure noſtro tres aſſignantur gradus; nam aut *pro certo* conſtat de re: aut habetur *credulitas levis*, & *temeraria*, aut credulitas *probabilis* & *diſcreta*. Conſcientia antecedens *perplexa* dicitur, ſi, utrumvis quis eligat, peccare ſe putat (*r*).

(*p*) Rom. 14. 23.

(*q*) *Lib.* 1. *D. de R. J. ibi*: *Non ex regula jus ſumatur: ſed ex jure, quod eſt, regula fiat. In hunc modum ex diſpoſitione juris ſuppetunt regulæ de dubio facti, regulæ de judiciis, ut reo potius faveatur, quam actori: de cauſa poſſeſſionis: de contractibus: ut contra eum, qui legem dicere potuit apertius, interpretatio fiat; regulæ de irregularitate ex homicidio in dubio facti; ut eligatur, quod tutius eſt: de irregularitate in dubio juris,*

juris, ut non censeatur incurri, si expressa non sit in jure. Aliæ regulæ de pœnis & in causa criminali: aliæ in causa favorabili libertatis ac dotis: aliæ, si agitur de matrimonio contrahendo, aliæ, si de dissolvendo. Qui unam ex his pro arbitrio arripiunt, & generalem faciunt, videant, obsecro, quam longe recedant a mente legum, quarum verba identidem in ore habent. Leges scire non hoc est, verba earum tenere, sed vim ac potestatem, l. 17. D. de LL.

(r) *C. inquisitionis. 44. de sent. excom. de credulitate levi, & conscientia scrupulosa. Confer c. 18. de Simonia; ac l. 8. D. de conditionibus institut. l. 21. c. de fide instrument. De perplexa c. 13. de censibus. can. 7. XXII. q. 3. & can. 1 & 2 dist. 13.*

§. 34. Est denique alia humanorum actuum affectio, qua iidem validi censentur, aut nulli, uti nempe effectum suum, ceu jus quoddam aut obligationem reipsa producunt, aut non producunt. De hoc genere valde crebra & anceps incidit disputatio, quæ fere ad generales juris naturæ regulas devolvitur (s). Generatim actus sine sua forma nullus est; & in his, quæ ab hominum pendent dispositione, voluntas spectatur, jus seu facultas moralis agendi, denique materia apta, quæ in actum cadat.

(s) *Sæpe dubitatur de valore actuum non modo ordinis, sed etiam jurisdictionis pro foro utroque: de iis quoque, quæ errore, quæ vi metusve causa gesta sunt: de vario promissionum & contractuum genere, ceu de pactis simoniacis, meretriciis; de professione religiosa, aliis votis aut juramentis promissoriis; de electionibus, renuntiationibus, rescriptis, censuris, absolutionibus, dispensationibus; aliisque dispositionibus publicis & privatis, inter vivos & mortis causa. In dubio leges judicari jubent, ut actus potius valeat, quam pereat, l. 12. D. de rebus dubiis; quam reginam omnium interpretationum non nulli appellant. De valore actuum, de quibus tam frequens incurrit disceptatio, non segniter tractavi C. X. Jur. Nat. priv.*

Caput III.

DE NATURALIBUS ERGA DEUM OFFICIIS, HOMINIS ITEM ERGA HOMINEM, AC NATURALI JURE IN RES EXTERNAS, SEU DE JURE DOMINIORUM, ET CONTRACTUUM.

ARGUMENTUM.

I. Quæ in Jure Nat. exponuntur de officiis hominis, locum ſuum in Jure habent Eccleſiaſtico. §. 35. *II. Quod oſtenditur de officiis erga Deum.* §. 36. *III. Erga proximum.* §. 39. *IV. De officiis circa res externas.* §. 49.

§. 35. Enumeratis ſuperiore capite primis notionibus, principiisque naturalis juris, quæ variis diſciplinæ canonicæ vagantur locis, difficile non eſt oſtendere, quem in ea proprium locum ac veluti ſedem habeant, quæ in jurisprudentia naturali de officiis erga Deum, ac de officiis hominis in hominem, & de jure in res externas, id eſt, dominiorum & contractuum jure tractantur; ob quam cauſam utriusque diſciplinæ inſtitutiones, naturalis ſcilicet, & eccleſiaſtici, haud ægre conjungi poſſint, temporisque & ſtudiorum compendio debeant.

§. 36. Naturalia erga Deum officia exponuntur in hunc modum, ut primo rationis ope ac theologiæ naturalis evolvantur ideæ creatoris, gubernatoris, ac finis ultimi ſeu beatitatis, quæ nulla eſt extra cognitionem & amorem Dei in ſtatu etiam naturali. Dein explicatis hisce ideis & notionibus connexis, a theoreticis veritatibus ipſa rationis vi atque impulſu mentis deſcenditur ad practica officia tum intellectus, tum voluntatis, interna & externa, affirmativa & negativa, quæ generatim ponuntur ob oculos, confirmata etiam naturali obligatione cultus externi.

externi. Poſtmodum ex propoſita complexione iſtiusmodi officiorum per ſeſe colligitur diſtincta notio religionis, cujus officia affirmativa, etſi vi naturæ parum determinata ſint, tamen non poſſunt ad res & perſonas divino cultui & miniſterio ſpeciatim dicatas aut conſecratas non extendi; quod ipſo jure aut conſuetudine gentium palam fit.

§. 37. In jure ſacro cognitio perfectionum ſummi Dei magnopere perfecta atque aucta ponitur divina revelatione, ſtatuque adventitio finis ſupernaturalis, quo per gratiam ſanctificantem efficimur divinæ conſortes naturæ, & accipimus ſpiritum adoptionis filiorum Dei, in quo clamamus, Abba, Pater (a). Unde fit, ut omne genus naturalium officiorum erga Deum non modo illuſtretur, mireque perficiatur, ſed eminente quadam ratione contineatur in diſciplina juris ſacri, Religionis vero notio perfectior, tanquam fundamentum univerſi juris Eccleſiaſtici, mox L. I. Tit. I. *De Summa Trinitate & fide catholica* proponatur, quemadmodum in Iſagoge C. II. expoſui. Specialia dein Religionis exercitia tum intellectus in tuenda fide, tum voluntatis actuumque externorum, quæ in virtutibus theologicis, in Sacrificio, Sacramentis, piis ritibus & cæremoniis, in divinis officiis ſita ſunt, itemque ea, quæ ad perſonas, ac res divino cultui dicatas pertinent, ſuos habent ſingula titulos, ſedesque proprias, ut naturali divino jure minime egeamus.

(a) *Rom. VIII.* 15. *Qui ad cultum externum Deo exhibendum a natura hominem adſtringi negant, ipſum naturæ jus fœde depravant, mutilantque. Quid? ſi homines impii idem aſſerant verbis, re oſtendant in adventitio Religionis ſtatu tot externis myſteriis, ac cæremoniis exornato? Ajunt, Religionis ſedem intus in*

in animo esse. Hoc si de se intelligant, nemini prudenti facient fidem; monuit enim nos divinus Magister: Ex fructibus eorum cognoscetis eos. Ac, docente Apostolo Domini, quivis probus sic ad illos inquiet: Ostende mihi fidem tuam sine operibus (quod nunquam poteris tu); & ostendam tibi fidem meam ex operibus. Jac. II. 18. Sed isti homines fere impietatem suam novo cumulant delicto, ut sanctissimos quosque ritus, religionisque actus superstitionis accusent, & in numero pravorum usuum ponant.

§. 38. Quemadmodum ex hypothesi status adventitii civilis varia dimanant naturæ jura; sic fit idem in adventito Religionis statu: ut proin sacrilegia, simoniæ, hæreses ac schismata, aliaque istius generis delicta, de quibus libro Decretalium quinto agitur, non minus repugnent naturali juri, ac crimina perduellionis, seditionis, læsæ majestatis in statu civili; & sicut, propositis indiciis divinæ revelationis, naturalis gravissimaque existit obligatio veræ fidei religionisque diligentissime inquirendæ, & seligendæ, & profitendæ: ita nulla est, aut concipi potest in hoc statu autonomia; de qua re apte differitur ad titulum de hæreticis, quando justitia pœnarum, quæ contra eosdem constitutæ sunt, contra improborum criminationes tuenda est.

§. 39. Ab officiis religionis ad exponenda hominis erga hominem officia valde expedita progressio fit; quia mens humana, quæ metu ac reverentia Numinis cohibere didicit perturbationes, & refrenare cupiditates, atque id actionibus suis spectare, quid cælesti omnium Parenti gratum sit maxime, & qua eum ratione imitari possit, cito cognoscet rationis vi, quid homo homini debeat, neque in hoc genere officiorum facile claudicabit. Certe Doctor gentium cum Philippenses suos, Religione imbutos jam,

jam, ad omnem naturæ honestatem formare vellet, minime illos ad Philosophorum institutiones amandavit, neque longum docendi laborem sibi sumsit, sed monere satis habuit in hunc modum: *De cetero, fratres, quæcunque sunt vera, quæcunque justa, quæcunque sancta, quæcunque amabilia, quæcunque bonæ famæ, siqua virtus, siqua laus disciplinæ, hæc cogitate (b).*

(b) *Phil. IV. 8. Hæc commemoravi ob eam causam, quod in ea constanter opinione sum, doctores quosdam, qui, prætermissa veræ fidei defensione, religionisque institutione, temporum pravitati, morumque labi doctrinis suis ethicis & philosophicis mederi se posse opinantur, laborem suscipere inanem, seseque, ni fallor, ipsis dæmonibus ridendos præbere. Acute Lactantius L.* V. *c.* 15. *Instit. de Philosophis justitiæ patronis scripsit: „Erat facillimum, justitiam radices non habentem labe- „factare; quia tum nulla in terris fuit, ut, quid esset, „aut qualis, a Philosophis cerneretur." Confer dicta in Isagoge c. II. in fin.*

§. 40. Fundamentum igitur, & radix officiorum hominis erga hominem in Religione, id est, amore ac timore summæ Divinitatis situm est, ad cujus imaginem & similitudinem conditus est homo. Ex hac radice primum veluti germen provenit naturalis cujusque in se, aliosque amor, sed qui ratione regi debet, neque cum prava illa levitate confundi, qua peccatis indulgetur, cæcisque vitæ erroribus, & levitati & pertinaciæ humanæ licentia datur & impunitas.

§. 41. Naturalis hic amor, si ratione regitur, commune est principium practicum officiorum cujusque erga se ipsum, & alios; quia communem habet radicem, nempe naturam ad Dei imaginem con-

conditam. Segregantur vulgo ea officia; ſed conjungenda in Inſtitutionibus cenſui, quæ male diſtracta videbantur; cum præſertim divinus Magiſter docuerit nos, ut ex nobis diſceremus ipſi, quid præſtare aliis debeamus, & ex aliis, quos reprehendimus, a quibus abſtinendum ſit nobis (*c*).

(*c*) *Conf. Inſt. Jur. Nat. priv. C. XII. §. LXXVIII.*

§. 42. Deprehenſo communi principio practico, veluti fonte officiorum, derivatur *primo* diverſitas eorundem: alia ad corpus, & conſervationem præſentis vitæ, alia ad exiſtimationem & famam, alia denique ad mutuam communicationem, & ſignificationem mentis in humana ſocietate referuntur. De iis, quæ ad res externas ſpectant, ſeparatim videbatur agendum poſtea.

§. 43. In hoc officiorum numero ordo conſtituendus eſt; quia alia aliis nobiliora ſunt, & graviora; denique de ſingulis veluti menſura capienda eſt, ac videndum, quatenus rationis præſcripto pertingant, ut nempe aut veræ obligationi ac neceſſitati ſubjacere, aut inſtar conſilii eſſe, vel conceſſa quoquo modo intelligantur. Ob quam cauſam cit. C. XII. obſervavi, in officiis erga hominem ineſſe numerum, pondus & menſuram.

§. 44. Enucleate, exacteque pro conſcientiæ foro hæc officia exponuntur in theologia morum. Jus ſacrum effectus maxime externos, & delicta iisdem officiis oppoſita, cum ad forum Eccleſiæ de perſonis potiſſimum eccleſiaſticis deducuntur, expendit. Ac

I. De perfectione animi, cultuque mentis multa requirit ab iis, qui in clerum adoptandi, vel ad ſacra

ſacra officia promovendi ſunt; uti patet, cum agitur de irregularitatibus; de vita & honeſtate clericorum; ne clerici vel monachi ſecularibus negotiis ſe immiſceant (*d*).

(*d*) *Mens humana tum exercitio virtutum, tum veritatis cognitione, & doctrinis atque artibus excolitur. Ex adventitio autem hominis ſtatu definiendum eſt, quibus maxime veritatibus cognoſcendis, & perdiſcendis diſciplinis opera addicenda ſit. Solent agricolæ eá in ſolo fertili ſemina ſpargere, ex quibus ad rem domeſticam & œconomicam fructus maxime conducibiles proventuros ſperant. Culturæ animi nihil tam obeſt, quam ingluvies, ebrioſitas, & impudicitiæ genus omne; quæ non eo tantum ex capite repugnant naturali juri, quia vitam, viresque corporis peſſumdant; verum quia naturæ celſitati ac dignitati humanæ mentis ad Dei imaginem conditæ graviſſime adverſantur. Sane in verberibus alapisque viro honeſto inflictis, præter brevem pulſationis dolorem aliud contumeliæ injuriæque genus ineſt, quod conſiderari a judice maxime debet; ſic idem de ingluvie, ebrietate, & luxuria cogitandum.*

§. 45. Extra ordinem officia hominis erga hominem aliquando definiuntur ex incidente neceſſitate, quæ ſpiritualis dicitur aut corporalis, uti aut ſempiterna hominis ſalus, aut præſens vita, integritas membrorum, fortunæ periclitantur. Utraque gradus habet; ut cenſeatur neceſſitas extrema, gravis, aut communis: unde duplex oritur quæſtio, prima *facti*, quæ & quanta, penes quem, & quam præſens atque urgens ſit neceſſitas; altera *juris*, quid, poſita ea neceſſitate, obligationis aut facultatis competat vel iis, qui laboranti ſuccurrere valent, vel qui ipſi laborant neceſſitate. Ut ea jura definiantur, opus eſt, ut tria examinentur, facultas ſuccurrendi, modus, & neceſſitatis gradus. Quamvis

autem hic favor ſit extremæ neceſſitatis, ut res etiam aliena contrectari valeat; communio tamen bonorum per eam non reducitur, quemadmodum in commentariis Decretalium titulo de furtis aut raptoribus exponi ſolet.

§. 46. Aliud eſt neceſſitatis genus, quo conſervatio vitæ noſtræ, incolumitatis, libertatis, pudicitiæ, fortunarum cum conſervatione vitæ aliorum aliquando colliditur, idque vel triſti caſu & citra hominum culpam, vel ex injuſta aliorum aggreſſione; ex qua juſtitia cruentæ defenſionis pendet, pro iis nempe conſervandis bonis; quod non idem ad defenſionem exiſtimationis & famæ porrigendum eſt. Appoſitum hæc exponendi locum præbent tituli de homicidio, & de pugnantibus in duello.

§. 47. Jus hominum in res externas ipſorum gratia conditas derivari poteſt a primo fonte, ſeu primævo ſtatu, qui eſt communio rerum negativa. Hæc autem per occupationem tolli potuit non invita natura, & jure ſublata eſt. Inde manat notio Dominii; cujus conſectaria ſunt jus percipiendi omnia emolumenta ex re ſua: jus poſſeſſionis: & jus alienandi. Modus acquirendi Dominium alius eſt primitivus, alius derivativus: uterque principalis vel acceſſorius. A modo acquirendi differt titulus, ſeu ratio, ex qua intelligitur juſtitia acquiſitionis. Vim acquirendi Dominium a natura habet occupatio & acceſſio ſaltem naturalis, qui ſunt modi primitivi: dein tanquam modi derivativi diviſio rerum poſitive communiun, ceſſio quoad res incorporales, & traditio corporalium fundata maxime in contractibus. At vim a natura non habet præſcriptio, nec quævis ſucceſſio ex teſtamento vel ab

inte-

inteſtato (*e*). Reliquiæ communionis primævæ extant in rebus inexhauſti uſus, in iis, quæ occupari non poſſunt, aut occupatæ non ſunt, vel iterum abjectæ, non tamen in rebus deperditis, nec jacentibus. Fundamentum Dominii, quod interimiſticum vocant, petendum eſt ex juſta hominum ignorantia, & bona fide. Poſſeſſioni enim malæ fidei ipſum repugnat jus naturæ, quemadmodum aliis delictis, quibus aliorum circa res externas jura læduntur. Jus quidem extremæ neceſſitatis in res aliorum dominio ſubjectas cenſeri poteſt tanquam jus ex primæva Communione reſiduum, idque certis temporibus perfectum eſt: at jus innoxiæ utilitatis in rebus alienis eſt imperfectum (*f*).

(*e*) *Hæ doctrinæ juris naturalis pertinent ad titulos de cauſa poſſeſſionis & proprietatis, de præſcriptionibus, de variis contractibus, de acquiſitione ex teſtamento vel ab inteſtato. Quidam interpretes eas etiam attingunt ad titulum de clerico venatore.*

(*f*) *De delictis juri dominii & poſſeſſionis oppoſitis agitur ad titulum de reſtitutione ſpoliatorum, de furtis, de raptoribus & incendiariis, de uſuris, de damno dato. De naturali obligatione reſtituendi res alienas aut reſarciendi damnum datum, de qua egi toto Capite XVI. Inſtitut. Jur. Nat. Priv. ſingularis titulus in jure non extat: notiones tamen generales exponuntur titulo de ſolutionibus & de damno dato, itemque cum agitur de contractibus, & acquiſitione hereditaria.*

CAPUT IV.

DE JURE NATURÆ SOCIALI GENERATIM, AC DE SOCIETATIBUS MINORIBUS, PRÆCIPUE CONJUGUM, PARENTUM, DOMINORUM, ET FAMILIÆ.

ARGUMENTUM.

I. In Jure Eccles. de variis agitur societatum generibus §. 48. *II. Hinc ex Jure Nat. usum habet distincta societatis notio, multiplex divisio, resultans personarum status, & modus per suffragia definiendi negotia.* §. 49. *III. In Jure Nat. & Ecclesiastico agitur de minoribus societatibus.* §. 53.

§. 48. Ipsa Christi Ecclesia societas est divinitus instituta, eaque catholica, seu universalis, in qua unio & connexio membrorum perfectissima, non modo externa per imperium sacrum, sed interna quoque pro foro Dei quoad communionem bonorum, operumque spiritualium obtinet. In hac societate per orbem diffusa aliæ insunt minores societates, ceu inter Episcopos unius nationis, provinciæ, clerum unius diœceseos. Collegia canonicorum ecclesiarum cathedralium & collegiatarum, seminaria clericorum, Universitates studiorum, piæ confraternitates, ordines regulares utriusque sexus, jure sociali, tum naturali, tum positivo reguntur. Accedit, quod in jurisprudentia ecclesiastica multi extent canones, ad societatem conjugum, parentum ac liberorum, dominorum ac servorum pertinentes, & frequens hoc maxime ævo mentio fiat de societate civili, de qua proximo capite erit agendum. E contrario sacri Canones gravissime resistunt illicitis conventiculis hæreticorum, schismaticorum & occultis coitionibus liberorum murariorum, conspirationibus

&

& conjurationibus clericorum adversus Prælatos, synodis reprobis, quas aliquando *prædatorias* appellant, & *latrocinia*, non modo ob acta earundem, sed ob ipsum agendi modum, & personarum, quæ eo convenerant, conditionem. Ex his satis jam intelligitur, quomodo generalia principia juris socialis naturalis jus ecclesiasticum quasi pervadant, ac proin hæc pars jurisprudentiæ naturalis cum institutionibus ecclesiasticis conjungi possit, debeatque, præsertim postquam variæ loquendi formulæ notionesque connexæ ex jure naturæ sociali ad jus sacrum transferri cœptæ sunt.

§. 49. Quando societas dicitur conjunctio plurium ad obtinendum communem finem permanentem, vox, *conjunctio*, tum actum denotat, quo plures consociantur, tum vinculum inde resultans & statum perdurantem. Pro distincta autem cujusvis societatis cognitione expendi debent

I. Personæ, ex quibus ea componitur:

II. Origo & modus consociationis, utrum pacto vel ex lege proveniat:

III. Finis, societati & sociis propositus:

IV. Rationes ac viæ assequendi propositum finem; seu *negotia socialia.*

V. Forma societatis; æqualis sit, an inæqualis; si inæqualis & cum imperio, utrum hoc penes omnes sit, plures, an unum; dein utrum imperium sit plenum, vel minus plenum; absolutum, an limitatum; quo casu *limites pactitii* spectandi sunt.

VI. A forma & imperio societatis differt ejus *politia* seu interna constitutio & ordo actionum & agentium, quo determinatur, quid, quo modo agat quisque socius, aut non agat.

VII. Salus societatis sita est in progressu non impedito per actiones sociales obtinendi propositum finem; atque id, quod per istiusmodi actiones tanquam finis obtinetur, *bonum commune* societatis nuncupatur.

§. 50. Ex his multiplex societatum denominatio petitur. Nam ex fine proposito societas dicitur *sacra, profana, literaria* &c. Ex personis & origine alia est socitas *absoluta*, in qua omnes homines in terra degentes ipsa natura constituit: alia *hypothetica* ex lege aut pacto proveniens: illa *legalis*, hæc *pactitia* nuncupatur: iterum alia *particularis* uti pactitia, alia *universalis* ceu ecclesia Catholica. A forma nuncupatur *æqualis*, quæ si particularis est, appellatur *Collegium;* cujus Directorium non tollit æqualitatem: alia *inæqualis.* In omni hoc genere personæ societatem componentes efficiunt unam personam moralem, estque societas *simplex* aut *composita*, uti personæ eam componentes aut singulares ac physicæ sunt, aut morales; ex quibus componuntur *corpora*, seu *universitates.*

§. 51. Status naturalis hominum per adventitium societatis statum magis magisque determinatur, novaque affert jura, aut novas, arctioresque jurium rationes (*a*). Qui societatem init, ad explenda jura, quæ intrinsecus eidem inhærescunt, aut legitime connexa cum ea sunt, obligationem suscepisse censetur: cum ipse status nihil sit, nisi jurium, id est, facultatum & obligationum complexio. Fieri etiam potest, ut status statum pervadat & unus homo statuum ratione multiplex persona fit (§. 8. n. III.)

(*a*) *Diversæ quæstiones sunt, quid homo homini debeat: quid conjux conjugi: parentes liberis. Si hominem occidere, nefas; multo magis parentem, aut prolem.*

§. 52.

§. 52. Sociorum conventus, qui fiunt ob negotia societatis, sunt *veri*, aut *repraesentativi*; *stati* vel *extraordinarii*. Vota autem, seu suffragia, per quae negotia definiuntur, varii itidem generis sunt, ac primo *virilia*, vel *curiata*; dein *unanimia*, aut *diversa*, eaque *paria*, vel *imparia*, *minora* vel *majora absolute* vel *respective*; praeterea nominantur vota *saniora*, *decisiva*, *consultiva*. Modus terminandi negotia per parem suffragiorum numerum, dicitur *calculus Minervae*, in specie quando par est numerus judicum absolventium & condemnantium; tunc enim sententia *absolutoria* praevalet (*b*). Si ergo per suffragia decidendum est, in quaestionibus *an*, absque majoritate suffragiorum frequenter obtinet calculus minervae; ut res priore statu relinquatur: nam in pari causa melior est conditio prohibentis (*c*). In quaestionibus *quomodo*, necessaria regulariter est eorum pluralitas. In certis tamen negotiis nec ista sufficit. Exempla dari possunt tum ex sacris canonibus, tum ex constitutionibus imperii Germanici, tum ex natura talis negotii, in quod cadit regula juris: *Quod omnes tangit, debet ab omnibus approbari* (*d*).

(*b*) *Origo ex fabulis est. Orestes Clytemnestram matrem furiosus occidit. In judicium vocatus, cui Minerva, id est, aequitas praesidebat, cum majores essent lapilli atri, seu condemnatorii, & Minerva addendo album suffragia aequasset, Orestes evasit.*

(*c*) *l.* 24, *D. Communi dividendo.*

(*d*) *c.* 29. *de R. J. in* 6. *Exempla juris canonici vide c.* 40. *de Electione, quando postulatio cum ea concurrit. c.* 43. §. 1. *eod. in* 6. *de electione Abbatissae vel Priorissae. De Imperio germanico extat exemplum in Inst. P. O. Art. V.* §. 52.

§. 53. A generalibus *ſocietatum* notionibus jurisprudentia naturalis progreditur ad minores ſocietates, naturæ maxime conformes, nempe conjugum inter ſe, dein parentum & liberorum; his commodi cauſa & velut jure quodam, aut conſuetudine gentium adjuncta fuit ſocietas Dominorum ac ſervorum. Ex triplici hoc genere exiſtit ſocietas perfecta familiæ.

§. 54. Naturalia jura ſocietatis conjugalis per leges divinas revelatione cognitas, eccleſiaſticas item, & civiles magnopere confirmata, illuſtrata, atque ad majorem honeſtatem, perfectionemque adducta ſunt; agiturque de matrimonio recte ineundo, ejusque legitimo uſu toto libro IV. Decretalium; cui ex libro III. adjungendi ſunt tituli, tertius *de clericis conjugatis*, ſecundus & triceſimus *de converſione conjugatorum;* & quadrageſimus ſeptimus *de purificatione poſt partum.* Ex libro V. titulus ſextus decimus *de adulteriis & ſtupro.*

§. 55. De parentibus & liberis multa naturæ præcepta extant in ſacro Codice utriusque Teſtamenti, multa per canonum collectiones diſperſa ſunt. Ex Decretalibus ſingillatim eo referendi ſunt tituli de *baptismo & cognatione ſpirituali:* de *teſtamentis & ſucceſſionibus ab inteſtato; qui ſint filii legitimi; de infantibus & languidis expoſitis: de his, qui filios occiderunt.* Declaratur item, patriam poteſtatem ad beneficiales, aliasque cauſas ſpirituales non extendi.

§. 56. Cum natura omnes liberi naſcantur, de ſervitute & Dominorum jure in jurisprudentia naturali diſſeri non poteſt, niſi ex hypotheſi adventitii ſtatus ſervilis ac herilis, pro qua legitimi modi,

quibus oritur servitus, & quibus cessat, examinari solent. Habuit antiquis temporibus Ecclesia quoque servos, iisque manumissis jus patronatus in ipsos, ipsorumque liberos retinuit. Ex decretalibus huc pertinent tituli *de servis non ordinandis, & eorum manumissione; de conjugio servorum; de natis ex libero ventre.* Quibus locis disserendi de societate servorum ac Dominorum, quantum necesse est, copia & facultas suppeditat. Extincta inter Christianos servitute, res tota usum vix habet, nisi forte in infidelibus bello captis. Nam homines proprios, etsi duræ conditionis sint in nonnullis regnis, multoque etiam minus domesticos famulos & ancillas jure antiquo servorum metiri non possumus.

§. 57. Ex societate conjugali enascitur parentalis: utriusque commodo adhibetur societas herilis aut nostris temporibus famulatus, qui locatione conductione nititur. Ex triplici hoc genere componitur *status familiæ* perfectæ. Interest accurate expendere naturalem gravissimamque obligationem patrum - matrumque familias, qua invigilare domesticorum saluti non modo temporali, sed spirituali quoque tenentur, omnemque suam interponere auctoritatem, ut, amotis pravis exemplis & peccandi occasionibus, domus universa Religionem sancte colat, & Ecclesiæ leges observet; quin ob eam causam patres- aut matresfamilias de ipsis Eccelesiæ legibus jus habeant judicandi, disponendique. Eo respexit haud dubie D. Paulus, quando in hanc sententiam scripsit: *Siquis autem suorum & maxime domesticorum curam non habet, fidem negavit, & est infideli deterior* (*e*). Si isthuc patrum - matrumquefamilias officium appellare velis *jus circa sacra,* non refragabor, modo ser-

ſervata ratione quadam ſimiliter de jure Imperantis circa ſacra cogitare ac diſſerere velis.

(*e*) *I. Timoth. V.* 8. *Ceterum familiæ ac domus nomine aliquando deſignatur ſeries perſonarum a communi quodam ſtipite deſcendentium, certaque jura participantium; quod explicari ſolet, cum agitur de ſucceſſione in principatibus, in feudis, in fidei commiſſis, ab inteſtato, ac de conſanguinitate, ejusque gradibus.*

CAPUT V.

DE JURE NATURÆ PUBLICO.

ARGUMENTUM.

I. Hujus Juris, quod inſtar novæ diſciplinæ jactitatur, perutilis hoc ævo eſt cognitio. §. 58. *II. Hinc expendi poteſt origo civitatum.* §. 60. — *Majeſtas, & forma imperii ac ſtatus civilis, & reſpondens ſubjectio.* §. 61. *Jura majeſtatica in ſpecie.* §. 64.

§. 58. *Jus Naturæ Publicum*, vel *majeſtaticum naturale* dicitur, quod, poſito civili ſtatu, inter imperantem ac ſubditos obtinet, & rationis vi cognoſcitur. De qua parte jurisprudentiæ naturalis ſcriptores hodierni mox in limine præfantur, & aſſeverant, eam *ſcientiæ* rationem mathematicarum facultatum more, id eſt, demonſtrationes veritatum, æque perſpicuas ac firmas continere. Sed fidem nempe facient iis, qui μαθημάτων tam imperiti, quam ipſimet, ſunt. Rationis quidem lux non hoc primum ævo illuxit humano generi, & quid ea pro adventitio civili ſtatu præſcriberet, ita exploratum omnibus videbatur, ut admonitione quidem, aut pœnali ſanctione, nulla autem ſingulari diſciplina opus eſſet, qua ſapere cogerentur juvenes & ſenes, profani & ſacri, docti atque indocti. Pro conceſſis,

pro-

probatisque ſumebantur ea, quæ de imperantium, ac ſubditorum juribus ratione innoteſcunt; neque aliud juris publici nomine denotabant Majores noſtri, quam hiſtoricam regnorum & provinciarum cognitionem de legibus maxime fundamentalibus, ut vocant, ſeu pactis conventis inter Principem & ſubditos, ac de pacificationibus, & fœderibus, cum Principe vicino quodam, aut natione extera initis; quæ omnia, uti ſcitu neceſſaria, ita bona ſide, ac ſine fraude obſervanda credebantur.

§. 59. Poſteaquam autem notiones, doctrinæque generales de juribus imperantium ac ſubjectorum uno jam loco congeſtæ, atque in artem & diſciplinam ſingularem redactæ ſunt, earum ſtudioſa informatio his maxime de cauſis ſuadenda eſt, *primo* ut naturalia præcepta in hoc genere diſcentium oculis animisque exhibeantur diſtincto facilique ordine, id quod memoriæ levandæ, & doctrinarum tenendæ conſequentiæ perquam conducibile eſt. *Secundo* ut perſpectis intimis hujus diſciplinæ principiis errores novatorum, errorumque cauſæ certius deprehendi & fidentius impugnari, rejicique poſſint. Quæ maxime cauſa ad pertractandum jus naturæ publicum me impulerat.

§. 60. Primum eſt in jurisprudentia naturali publica, ut origo civitatum inveſtigetur, earumque *notio* ponatur ob oculos. *Origo*, inquiunt, alia eſt *hiſtorica*, alia *philoſophica*, id eſt, ni fallor, alia vera, alia commentitia. Societas conjugum, parentum item & liberorum tanquam ſeminarium humani conſervandi generis haud dubie a natura conſtituta eſt, quin opus ſit, ut ea, aucto jam hominum numero, & incitato nuptiarum æſtu, ſingulis præcepta cenſeatur. A familiari ſocietate ad

anar-

anarchicam homines transiisse fingunt, qua patresfamilias communis utilitatis aut securitatis causa pacto quodam consociantur; demum ventum est ad societatem civilem communi imperio copulatam; quæ, cum perquam composita sit, distincte cognoscitur pervestigata ejus materia, forma, causa efficiente & fine, quem in securitate maxime situm volunt. Atque hæc jam societas in suo genere perfectissima est, pactitia, inæqualis & rectoria, perpetua, & comparate ad alias civitates una persona moralis, gaudens juribus connatis internis & externis.

§. 61. Societatis civilis, tanquam corporis politici, velut anima censetur imperium civile, seu complexio jurium ad gubernandam civitatem pertinentium, quæ *Majestas* dicitur. Ea jura sunt *immanentia*, & *transeuntia*. Illa ad jus inspiciendi, ferendi leges, & exequendi referuntur. Persona physica vel moralis, cui imperium inest, eius subjectum dicitur; a cujus determinatione *forma* status civilis pendet, quæ simplex est, aut mixta. Ratione partium aut jurium Majestatis imperium vocatur *plenum*, aut *minus plenum:* ratione exercitii eorundem jurium censetur *absolutum*, vel *limitatum*. Manente eodem imperio & imperii subjecto, varius esse potest modus id exercendi, in quo *regimen* consistit (*a*). Quævis civitatis forma, uti fit in humanis rebus, sua commoda habet, & incommoda.

(*a*) *His notionibus, iisque fixis ac determinatis carere non debet, qui de forma Ecclesiastici status disputare recte velit.*

§. 62. Ex modo acquirendi imperium civile civitas *electiva* dicitur, aut *successiva* non una speciei; est enim successio *patrimonialis*, aut contra *non*

patri-

patrimonialis; atque hæc ipsa *familiaris* secundum lineam, aut gradum, aut non *familiaris*. Quovis casu de origine Majestatis quærunt, utrumne & quatenus a Deo sit, nempe ut auctore naturæ, & quodammodo intra sphæram naturalium rerum. Sine dubio distingui debet singularis Dei revelatio, qua e. g. in veteri Testamento quosdam Reges constituit, ab occultis Providentiæ viis & multiplici causarum temporumque concursu, qui idem a divina pendet Providentia, quæ in humanis rebus omnia disponit suaviter & fortiter. Hac spectata divinæ Providentiæ operatione *omnis potestas* a Deo est, non modo suprema, sed etiam subalterna: quæ tamen proxime & immediate a Deo profecta non censetur (*b*). Quemadmodum legitimi sunt modi acquirendi imperium civile; ita quæritur, utrumne sint & qui modi illud amittendi, manente, aut una intereunte civitate.

(*b*) *Rom. XIII. Quæ in jure sacro de origine potestatis spiritualis pro foro maxime externo, ac de canonicis eam acquirendi modis exponuntur, aut analogia quadam imperii civilis, aut potius a contraria & discrepante ratione illustrari possunt.*

§. 63. *Imperio* civili respondet *subjectio*, quemadmodum omni *potestati & juri* correlativa dicitur *obligatio*. Pro legitimo, validoque usu potestatis vel imperii spectari præterea debet *materia vel causa*, in qua id exercetur, aut exerceri potest; omnis enim humana potestas ex origine sua, & natura ac fine ad certas actionum aut negotiorum causas, tanquam propriam suam materiam adstricta est, & coarctata. Potestas naturalis ad negotia naturalia pertinet, & imperium civile ad negotia civilia: potestas spiritualis & supernaturalis ad causas spirituales

&

& ſupernaturales. Hæc *relativa ſubjectio & perſonæ & cauſæ*, quæ imperio reſpondet, in quavis eiusdem imperii parte e. g. in jure inſpiciendi, ferendi leges, & exequendi primo ac diligentiſſime ſpectari debet, quemadmodum de jurisdictione ac foro competente ſtatuitur, illud habita ratione tum *perſonæ*, quæ in jus vocatur, tum *cauſæ* conſtituendum eſſe.

§. 64. A generali ſtatus, imperii, & ſubjectionis civilis notione in iurisprudentia naturali deſcenditur ad particulares articulos, in quibus majeſtatica jura ſeſe exerunt; ac

I. Securitati publicæ externæ providetur jure armorum, ac belli, jure legationum, fœderum, pacificationum; quæque alia ſunt jura majeſtatica *tranſeuntia*, quæ fere in diſciplina juris naturalis gentium examinantur:

II. Securitati internæ tum publicæ tum privatæ conſulitur jure gladii & vi armata, legibus item politiæ, per quam pericula vitæ, fortunarum, honoris, honeſtatis arcentur & propulſantur a civibus; e contrario opportuna commoda comparandi victum, veſtitum, habitationem, exercendi artes, opificia, agriculturam, commercia &c. ſuppeditantur.

III. Quia ſine ſumtibus publicoque ærario ſalus & tranquillitas civitatis obtineri & conſervari nequit, de jure tributorum, collectarum, vectigalium, fiſci, bonorumque publicorum agitur.

IV. Imperans civilis eget conſiliariis, miniſtris & multiplici præfectorum atque adminiſtratorum genere; quod expendi ſolet in hac diſciplina una cum jure conferendi honores, titulos, dignitates.

V. Nul-

V. Nullum est securitatis, ac tranquillitatis conciliandæ, & retinendæ, & recuperandæ præsentius remedium, magisque necessarium, quam administratio justitiæ. Hinc generales notiones, & naturalia principia potestatis judiciariæ, tum civilis tum criminalis, adcurate in hac parte jurisprudentiæ naturalis exponi debent.

VI. Articuli potestatis civilis hactenus enumerati, quæ veluti partes quædam sunt Majestatis, per leges subditis promulgatas maxime explicantur. Unde dubium non est, quin generales notiones, ac regulæ de potestate legislativa, ipsisque legibus in Jure Publico naturali suam veluti propriam sedem habeant, indeque ad alias disciplinas derivari possint, debeantque (c).

(c) *Quas jurisprudentia naturalis publica de hisce partibus imperii civilis notiones regulasque complectitur, eæ generales fere sunt, & quodammodo metaphysicæ. Unde perspicuum est, eas ad partes imperii Ecclesiastici explicandas adhiberi omnino debere, proindeque in disciplinam Juris Ecclesiastici quasi influere, & cum ea concurrere, conjungique.*

§. 65. Enumeravi amplissimam materiam, in quam, veluti campum longe lateque patentem, excurrant Majestatis jura boni communis, publicique curandi causa. Quid ergo; inquies, cum de Religione verbum fecerim nullum, nihil juris a me Principibus politicis in causa Religionis & Ecclesiæ tribuitur? Non id dico, cum paulo ante patribusfamilias Religionem, atque Ecclesiæ leges maxime cordi esse oportere docuerim (§. 57.). Habeant sane Principes in causis divinis atque ecclesiasticis jus defensionis & protectionis: habeant jus imitationis in constituendis legibus sacris, præeunte Ecclesia: habeant

beant jus gladii adverſus impios hæreſum, ſchiſmatum, ſacrilegiorum auctores & ſectatores. *Non enim ſine cauſa gladium portat* Imperans civilis; *Dei enim Miniſter eſt: Vindex in iram ei, qui male agit* (*d*). Atque ego quidem de juribus Principum circa negotia Religionis non ſegniter egi toto Capite VI. Inſtitutionum Juris Naturæ Publici, tum vero in Jure Eccleſiaſtico Publico locis pluribus, & in Iſagoge Cap. XI. Hoc autem loco ea propoſui politicæ poteſtatis objecta, in quibus illa jure ſuo, arbitrioque utitur, ut iis vel leviter conſideratis fallacia & pravitas eorum ſcriptorum incurreret in oculos, qui Principem, niſi in cauſis Religionis atque Eccleſiæ exercere auctoritatem poſſit, omnemque hierarchiam ſuæ ditioni habeat ſubjectam, nihil prope habere fingunt, quod agat in civitate, aut cur præſit. Ita optimum quemque Principem more ſceleſti Amani loquentem inducunt: *Cum hæc omnia habeam, nihil me habere puto, quamdiu videro Mardochæum Judæum ſedentem ante fores regias* (*e*).

(*d*) *Rom. XIII.* 4.
(*e*) *Eſther. V.* 13.

Caput VI.

DE JURE NATURALI GENTIUM.

ARGUMENTUM.

I. Expenditur notio gentis, & in quam hominum multitudinem cadat. §. 66. *II. Jura ſpecialia gentium enumerantur.* §. 68. *III. Aliter jus gentium definit Juſtinianus.* §. 69. *IV. Jus gentium conſueſuetudinarium, & civitas gentium maxima.* §. 72.

§. 66. Plures civitates, ſive ſocietates, quarum ſingulæ civili, eoque ſummo gaudent imperio, inter

ter ſe comparatæ inſtar totidem perſonarum moralium ſunt, quarum altera ab altera independens, ſuisque juribus connatis, internis & externis, a natura inſtructa eſt. Complexio iſtorum jurium appellatur *jus gentium naturale*, eſtque pars juris naturæ ſocialis perſonarum moralium, in ſocietate abſoluta humani generis viventium.

§. 67. Prima eſt quæſtio, an in multitudinem aut ſocietatem hominum notio gentis & civitatis cadat. Ea deciſa, jura æqualitatis, libertatis, conſervationis, aliaque iſtiusmodi §§. 23. 24. 25. enumerata, in perſonis moralibus multo magis perſpicua ſunt, quam in perſonis ſingularibus aut phyſicis, haud ſecus, ac vires mutuæ corporum in globis totalibus ſyſtematis ſolaris diſtinctius cernuntur, quam in minoribus materiæ particulis. Re autem vera jus naturale gentium a jure naturæ privato non tam regulis differt, quam ſubjecto, atque etiam objecto. Sunt enim negotia quædam gentium propria, non item ſingulorum.

§. 68. Jura gentium, uti privatorum, in ſtatu libertatis viventium, alia ſunt perfecta; alia imperfecta noxiæ vel innoxiæ utilitatis: activa vel paſſiva; maxime ſpectantur jura Dominii, proprietatis, & territorii: alia jura ex pactis & fœderibus reſultant; eminent jura belli, victoriæ, pactorum bellicorum, ac pacificationum, denique & jura legationum (*a*).

(*a*) *De his omnibus frequens in jure ſacro fit mentio: certe multiplex ea pertractandi ſe offert opportunitas, quando agitur de jure perfecto juſtitiæ, vel imperfecto caritatis: de modo acquirendi dominium per univerſitatem: de jure territorii, extra quod jus ditenti impune non paretur: de præſcriptione, utrumne ex natura*

vim habeat, an creatura juris civilis ſit: de fœderibus cum gente infideli initis, quando & quatenus juſta ſint: de commerciis cum hoſtibus Chriſtiani nominis: de trenga & pace: de homicidio juſto in bello: de modo gerendi bellum ad tit. de Sagittariis. de bonis naufragorum: de officio legati &c.

§. 69. Recenſui ſumma capita juris gentium *naturalis*, quod nempe in natura hominum, gentiumque relatione rationem ſufficientem habet, & in ſpecialem diſciplinam a Grotio, aliisque poſt ipſum ſcriptoribus redactum fuit. In legibus Romanis a Juſtiniano collectis *jus gentium* miſcetur cum eo, quod generatim *jus naturæ* dicimus, ſive, ut Juſtinianus inquit, *quod naturalis ratio inter omnes homines conſtituit, id apud omnes populos peræque cuſtoditur, vocaturque jus gentium, quaſi quo jure omnes gentes utantur.* Contra vero *jus naturale eſt, quod natura omnia animalia docuit. Nam jus iſtud non humani generis proprium eſt, ſed omnium animalium, quæ in cœlo, quæ in terra, quæ in mari naſcuntur. Hinc deſcendit maris atque feminæ conjunctio, quam nos matrimonium appellamus. Hinc liberorum procreatio, hinc educatio: videmus enim cetera quoque animalia iſtius juris peritia cenſeri* (*b*).

(*b*) *Princip. & §. 1. J. de jure naturali gentium & civili. Etſi ſint actus quidam hominum & beſtiarum communes, tamen hi ipſi quoque ab homine ratione regi debent; ac proin juris legumque notio in hominem cadit, non item in beſtias.*

§. 70. Exempla juris gentium a Juſtiniano recenſentur hæc: *Erga Deum Religio: ut parentibus & patriæ pareamus: ut vim atque injuriam propulſemus: — manumiſſiones quoque juris gentium ſunt. — Ex hoc jure gentium introducta bella: diſcretæ gen-*

tes:

tes: regna condita: dominia distincta: agris termini positi, ædificia collocata: commercium, emptiones, venditiones, locationes, conductiones, obligationes institutæ (c).

(c) *L.*2.3.4.5. *D. de Justitia & jure.*

§. 71. Romani ergo non ea tantum jura, quæ inter plures gentes aut civitates, tanquam personas morales, a natura constituta sunt, ad jus gentium retulerunt, sed quidquid omnino ad jus naturæ privatum, sociale, publicum, aut gentium jus pertinet. Interpretes dein juris Romani duplex gentium jus distinxerunt, primævum & secundarium; *primævum*, quod non excogitatum, aut inventum usu exigente, sed nobiscum natum est, ceu Deum colere, parentes revereri, neminem lædere: hæc enim inter homines semper observanda erant. *Secundarium*, quod, *usu exigente & humanis necessitatibus*, homines constituerunt; quo pertinent *bella, captivitates, servitutes, omnes pene contractus, ut emtio & venditio, locatio & conductio societas, depositum, mutuum, & alii innumerabiles* (*d*). Hinc contractus, aliave negotia dicuntur *juris gentium*, quatenus non apud Romanos tantum, sed alias etiam nationes in usu sunt. Hæc ipsa tamen, quæ sunt juris gentium secundarii, jure & facultate a natura concessa ab hominibus & populis acta & constituta sunt, atque stricte ad disciplinam naturalis juris pertinent (*e*).

(*d*) §. 2. *J. de Jure Nat. gent. & civ.*

(*e*) *Conf. libr. Isagog.* §. 197. *Ubi de distinctione inter jus gentium primarium & secundarium memorabilem addidi animadversionem.*

§. 72. Scriptores temporum præteritorum, præter jus gentium naturale & necessarium, assignarunt

 aliud

aliud voluntarium ac positivum, itemque aliud pactitium. Utrumque hoc genus recentiores auctores fere rejiciunt. Nam voluntarium illud ex longo usu & observantia inter gentes proficisci deberet, unde ab aliis *consuetudinarium* appellatur. At enim quam obligandi vim habet consuetudo, nisi ex voluntate tacita vel expressa imperantis? Porro gentes liberæ nulli communi imperanti vel imperio subjacent. Id tamen videtur effici per consuetudinem posse, ut actio quædam inter gentes, aut actionis omissio haberi possit pro signo contemtus, aut læsi honoris: sæpe tamen istiusmodi actiones vim meri *decori* habent: alia, quæ consuetudini gentium adscribuntur, juris naturalis vere propria sunt. Pacta obligant gentes, inter quas intercesserunt; non item alias: proindeque ad jus universale gentium haud magis pertinent, quam pacta, quæ inter privatos cives conventa sunt, ad jus referri civile possunt.

§. 73. Fuere, qui sibi ideam effinxerunt *civitatis gentium maximæ*, cujus membra, ac velut cives censeri debeant gentes singulæ. Sed naturalis gentium libertas omnem istiusmodi unionem & commune imperium respuit. Societas quidem universalis gentium ex ipsa natura fluit, eaque absoluta est, & necessaria, cujus juribus perfectis satisfit per actiones negativas vi Principii: *Neminem lædere.* Neque ista gentium absoluta societas cum Democratia analogiam habet. Nam in statu democratico speciale pactum subjectionis singulos patresfamilias communi imperio corporis politici adstringit, tenetque adstrictos. Deest autem istiusmodi pactum gentium singularum relate ad universitatem gentium, in statu naturali libertatis degentium; secus non pollerent singulæ suprema potestate civili; quia universitati sub-

ſubjectæ eſſent: uti civis, etſi civi ſubjectus non ſit, cum tamen communi ſubjaceat imperio, in ſtatu naturali haud vivit.

CAPUT VII.

DE JURE ECCLESIASTICO PUBLICO CONJUNGENDO CUM INSTITUTIONIBUS JURIS DECRETALIUM.

ARGUMENTUM.

I. Expoſita notione quæritur, an ſeparatim tractandum ſit; conjungi certe cum Jure Decretalium haud ægre poteſt. §. 74. *II. Deſcriptio ejus, rerumque ordo proponitur.* §. 77.

§. 74. *Jus Eccleſiaſticum Publicum* complectitur jura, id eſt, facultates & obligationes eorum, qui ex inſtitutione Chriſti cum poteſtate publica & rectoria præſunt in Eccleſia ſancta Dei, nempe Epiſcoporum, atque in primis ſummi Romani Pontificis. *Publica* dicitur iſtorum poteſtas, quia non pro foro tantum interno ad dimittenda peccata, & fideles verbo Dei, & Sacramentis paſcendos pertinet, verum etiam ad eosdem gubernandos per leges, coactionem, pœnas, adminiſtrationem juſtitiæ in foro Eccleſiaſtico, & ſtabilitum ordinem Præpoſitorum, ac ſubditorum. Eſt autem jus Eccleſiaſticum publicum aliud *commune ac univerſale*, quod per ſe ad totam pertinet Eccleſiam catholicam: aliud *publicum particulare*, in moribus ſpecialibus & concordatis, maxime inter nationes & Sedem Apoſtolicam initis conſiſtens; id fere hiſtoricum eſt totum, atque ad rectam interpretationem prælucente notitia juris publici communis eget, ut nempe definiri poſſit, utrumne & quatenus juri generali per ſpeciale dero-

 gatum

gatum, aut jus commune correctum sit; quod odiosum censetur in omnium disciplina jurium.

§. 75. In corpore juris Decretalium & in commentariis veterum jus isthuc Ecclesiasticum publicum separatim non exhibetur, sed pro ratione titulorum quaquaversus dispersum est. Cel. Zechius in hunc modum sentit: *Cum auditorum nostrorum intersit, utriusque hujus juris, publici & privati notitiam simul, unaque opera haurire; hinc sicuti in ipso corpore juris materiæ istæ inter se permistæ sunt; ita urgens causa hucusque non adparuit, ut in publicis scholis ab invicem separentur* (*a*). Sed prævaluit hoc ævo apud plerosque non tam cupiditas, quam æstus novandi omnia; & quia non pauci extitere, qui obtentu emendandæ methodi rem ipsam in pejus mutarunt, sacrumque jus corruperunt locis plurimis; idcirco necessitatem mihi ante annos decem impositam credidi, ut publicam jurisprudentiæ canonicæ partem a privato jure, in quo prælegendo versabar maxime, segregatam ederem, ut hac etiam parte nihil deesset iis, qui ingenio atque otio abundarent, cum juri sacro dant operam, iisque supplementis integrare institutiones juris privati ipse possem.

(*a*) *In Præcognitis juris canonici. Tit. IV.* §. 47.

§. 76. Si argumentum expenditur Juris Ecclesiastici, totum id propemodum dogmaticum est, ac Theologiæ proprium; at si tractandi rationem, quam mihi quidem ineundam duxi, paulo attentius consideres, haud ægre intelliges, illud non attingi in disciplina canonum, quatenus materia est dogmaticæ fidei, sed qua parte fundamentum hierarchicæ potestatis, rectæque gubernationis Ecclesiasticæ continet.

tinet. Fides quidem commune est bonum, ejusque velut fundamento ac radice non magis Theologi, & Clerus, quam laici omnes, totusque Jurisconsultorum ordo egent; convelli jus sacrum haud poterit, quamdiu firma stat, vigetque in animis divina fides: at eo labante aut subruto fundamento, in asserendis, confirmandisque sacris juribus vix quidquam efficies, ac ne vix quidem; innumerabiles enim excogitatæ sunt viæ rationesque auctoritatis divinorum Codicum depravandæ, & sacræ eludendæ Traditionis.

§. 77. De conjungendo cum institutionibus juris Decretalium ipso jure Ecclesiastico publico non magnopere laboraudum est; præcipua enim ejus capita titulum in Decretalibus habent, ac velut sedem propriam, aut obtinere facile possunt. Quapropter illud tantum relinquitur, ut opportunas quasdam de jure illo publico animadversiones hic præmittam. Ac primo quidem Publicistæ omnes in genere quocunque descriptionem proferunt communitatis illius perfectæ, cujus publicum jus exposituri sunt, ejusque internam constitutionem, quantum fieri principio potest, ponunt ob oculos. Potestas enim publica, de qua dein acturi sunt, internæ constitutioni respondet.

In Decretalibus titulus primus inscribitur *de summa Trinitate & fide catholica*; unde de Ecclesia etiam catholica, ejusque proprietatibus divinitus inditis agendum est, cum ipsum symbolum Lateranense ibi propositum complectatur dogma *de una fidelium universali Ecclesia, extra quam nullus omnino salvatur.*

§. 78. Posita ob oculos Ecclesia, agitur de potestate ecclesiastica, eaque publica & rectoria. In

 verbo

verbo Dei scripto ea proponitur generalibus atque amplissimis verbis; reipsa autem est complexio *plurium* sacrorum jurium, ad Ecclesiæ gubernationem pertinentium, & continet jus prædicandi fidem & doctrinam Christi, & controversias de illis ortas decidendi infallibili auctoritate: jus credentes baptizandi, eoque ritu subjiciendi Ecclesiæ; alia dein Sacramenta iis administrandi, præscribendi cultum divinum, sacrosque ritus, adsciscendi & ordinandi ministros & dispensatores mysteriorum Dei, eosque specialiter informandi ac regendi ad omnem vitæ honestatem: lites inter ipsos exortas decidendi, delinquentes coercendi ac puniendi &c. Hæc igitur potestas primo generatim velut in fonte ac radice proponitur, ex qua plurimi tanquam rivuli aut rami proveniunt, de quibus singillatim, ac suis locis explicate agitur. Ipsi adversarii ejus potestatis, identidem ad generalia Scripturæ verba velut ab hypothesi ad thesin disputando revolvuntur.

§. 79. Duo sunt, quæ de potestate ecclesiastica disceptari debent: *primo*, ut ostendatur, eam ex institutione divina, ab omni naturali, civili & politica potestate penitus distinctam esse, & segregatam, eaque disputatio non uno loco generatim confici potest, sed ad singulas prope sacri imperii propositas partes recrudescit. *Secundo* eandem inter eos, quibus ex Christi institutione aut Ecclesiæ dispositione competit, apte ordinateque esse distributam, ut caveri maxime debeat, ne alii aliorum jura usurpent, suæque potestatis limites transgrediantur.

§. 80. Dominus noster J. Ch., tanquam auctor gratiæ, de potestate acturus, quam in Ecclesiam collaturus erat, ex omni discipulorum numero elegit

duo-

duodecim, quos Apoſtolos nominavit, atque ex his duodecim *unum*, quem ſingulari conſilio Petrum, ſeu Petram nuncupari voluit, atque ita a ſummo principatu, velut a fundamento, exorſus eſt, quod apertiſſime in Petro ejusque Succeſſoribus ſitum voluit; ſic enim de prima inſtitutione atque origine poteſtatis eccleſiaſticæ agendum eſt, ut transmiſſio ejusdem poteſtatis in Succeſſores ex verbis & mente Chriſti una explicetur. De illo principatu ſeu primatu Petri in S. Codice agitur Matth. XVI. a v. 13. Luc. XXII. v. 31. 32. Joan. XXI. 14. ſeq.

§. 81. Conſtituto Petri primatu, expenditur, quid poteſtatis a Chriſto collatum ſit in Apoſtolos, a quorum numero nunquam aberat Petrus; nihil enim Apoſtolis datum, quod non & Petro: at Petro conceſſa eſt peculiaris poteſtas, quæ Apoſtolorum non erat communis. Ad univerſos Apoſtolos pertinent verba Chriſti Joann. XX. v. 19. Matth. XVIII. 18. Matth. ult. Marc. ult. item quæ Paulus habet Epheſ. II. 20. & Joannes Apoc. XXI. 14. Ut transmiſſio poteſtatis in ſucceſſores ſeu epiſcopos recte intelligatur, conſenſu omnium, atque etiam ipſorum Proteſtantium diſtingui oportet jura Apoſtolorum extraordinaria, & ordinaria: in juribus extraordinariis ſucceſſio nulla eſt.

§. 82. Facta comparatione poteſtatis *Soli* Petro datæ, & poteſtatis in univerſos collatæ Apoſtolos, ſtabilitur Petri & Succeſſorum primatus non qualiscunque ordinis, honoris aut directionis, ſed veræ poteſtatis & jurisdictionis, ejusque univerſalis, ſupremæ, ordinariæ, & conjunctæ cum poteſtate cogendi ſubjectos ad conſentiendum in fide & communione cum Sede Petri, tanquam fidei & communionis centro.

§. 83. Ex divina ordinatione, præter Petrum & Apostolos, atque utrorumque successores, Romanum nempe Pontificem, & Episcopos reliquos, instituti sunt Ministri inferioris ordinis. Pro faciliore item regimine universalis Ecclesiæ inter ipsos dein Episcopos auctoritate ecclesiastica constituti sunt quidam gradus, designatis diœcesibus, provinciis, amplioribus etiam districtibus: unde diœcesani Episcopi, Metropolitæ, Primates, & Patriarchæ dicti sunt; synodi item diœcesanæ, provinciales, nationales, generales seu plenariæ & œcumenicæ.

§. 84. Propositis hisce sacrarum personarum & ministrorum Dei gradibus, enascitur idea *Hierarchiæ:* in ea distinguitur potestas ordinis & jurisdictionis, suis utraque gradibus ordinatim distributa: jurisdictio alia est fori interni, alia externi, seu publica & rectoria, in Episcopatu maxime ejusque gradibus consistens. Fit comparatio eorum graduum, eaque duplici ratione, ut Episcopi seu Hierarchæ tum seorsim spectentur, tum collecti in synodos: maxime autem duplex hæc comparandi ratio refertur ad primatum Successorum Petri.

§. 85. Ut dein *forma* status atque imperii ecclesiastici definiri possit, ex dictis *subjectum* potestatis publicæ & rectoriæ in Ecclesia deduci debet, illudque expendi, utrumne & quales limites potestatis Episcopis, tum seorsim spectatis, tum in synodos congregatis, atque ipsi Episcoporum Capiti, Successori Petri, positi a Deo sint, vel ecclesiastica auctoritate poni potuerint. Atque hæc de subjecto potestatis, ac de forma ecclesiastici status quæstio juris publici maxime propria est.

§. 86. Constituto potestatis subjecto, ac definita status forma, in disciplina juris publici fit progressio

ad

ad pertractandas eas caufas, feu exponenda objecta, quæ publicæ poteftati maxime fubjacent. Iftiusmodi caufæ in jure publico ecclefiaftico aliæ funt juris divini, aliæ juris humani. Illæ appellantur *caufæ fidei*, hæ vero *difciplinæ*. Ad caufas fidei referuntur quæftiones de naturali honeftate actionum & morum: caufæ item communionis & oppofiti fchismatis. Difciplina ad quatuor capita vulgo reducitur. Eft enim difciplina liturgica feu interna, ad quam referuntur actus religionis, virtutum, ceremoniæ, fefta; pœnitentiæ item, jejunia, cultus & veneratio Sanctorum, reliquiarum, facræ imagines, benedictiones, aliaque iftius generis: reliqua difciplinæ, ejusque externæ, capita funt creatio & ordinatio miniftrorum, promotio ad officia, & univerfa politia cleri: dein regimen ecclefiafticum feu modus exercendi poteftatem legislatoriam, infpectoriam, judiciariam: ultimum difciplinæ caput in adminiftandis, riteque difpenfandis temporalibus Ecclefiæ bonis fitum eft.

§. 87. Etfi autem poteftas Ecclefiaftica penitus diverfa fit & diftincta a naturali & politica poteftate; tamen dubium non eft, quin Principi politico ex naturali obligatione religionis pro ftatu hypothetico Ecclefiæ divinitus inftitutæ jus defenfionis ac patrocinii circa negotia Religionis & Ecclefiæ caufas competat. Quapropter ut rectæ exponantur caufæ ecclefiafticæ publicæ, disquiri fingillatim debet, quid juris fummo Pontifici, quid Epifcopis vario gradu pofitis, feorfim aut in fynodis, quid denique defenfionis & patrocinii titulo Principi politico in iis tractandis & expediendis caufis tribui debeat. Atque hæc de jure publico ecclefiaftico generatim præmittenda duxi.

LIBER

LIBERI.

TITULUS I.

DE SUMMA TRINITATE ET FIDE CATHOLICA.

ARGUMENTUM.

I. Fidei, quæ Fundamentum est, symbola. §. 88. *II. Definitio & proprietates Ecclesiæ.* §. 91. *III. Symbolum. SS. Conc. Trid. Addita pro Græcis* §. 96. *IV. Quis teneatur profiteri ex Symbolo Trid.* §. 98.

§. 88. Fundamentum omnis veræ justitiæ divina fides est, a qua disciplinæ Canonicæ exordium rectissime duci, in Isagoge præmonui (*a*). Neque vero in animum induco, ut doctores scriptoresque catholicos, qui jus sacrum, tot seculorum atque ecclesiarum usu stabilitum, modis omnibus lacerant, ea, qua oportet, fidei firmitate atque integritate pollere judicem. Auctorem hujus sententiæ habeo S. Leonem IV. ad Episcopos Brittaniæ ita scribentem : *Luculentius & magna voce pronuntiare non timeo, quia, qui illa, quæ diximus, sanctorum Patrum statuta, quæ apud nos Canones prætitulantur, sive episcopus, sive clericus, sive laicus, non indifferenter receperit, ipse se convincit, nec catholicam & apostolicam fidem, nec sancta vera Christi Evangelia quatuor utiliter & efficaciter, & ad effectum suum retinere, vel credere* (*b*).

(*a*) *C. II.* §. 15.

(*b*) *Apud Gratianum Can. I. dist.* 20. *in Concil. edit. Mansi T. XIV. Col.* 884.

§. 89.

§. 89. Veritas quæcunque, a Deo revelata, dicitur *veritas divinæ fidei:* ſi, ut talis, publico Eccleſiæ ſenſu aut judicio propoſita eſt, nominatur *dogma:* dogma quoddam præcipuum, omnibus ſcitu neceſſarium, eſt *articulus fidei:* dogmatum & articulorum breves ſummulæ aut collectiones nuncupantur *fidei ſymbola*, tanquam publica ſigna, per quæ orthodoxi ab infidelibus & ſectariis diſtinguuntur.

§. 90. In Eccleſia Catholica ſex numerantur fidei ſymbola, quorum nullum alteri adverſatur; alterum tamen altero diſtinctius exhibet Catholica dogmata; quod propter exortas hæreſes fieri debuit.

I. Symbolum *Apoſtolorum*, quod in omnium mente & ore verſatur.

II. *Concilii Nicæni*, quo magis declaratur Divinitas Jeſu Chriſti contra Arianos.

III. *Concilii Conſtantinopolitani primi*, quod in Miſſis decantatur, apertiusque definit Divinitatem Spiritus ſancti contra Macedonianos.

IV. *Sancti Athanaſii*, ut vulgo nuncupatur, vel alterius Doctoris catholici, horis canonicis ad Primam inſertum. Id non tam per modum profeſſionis fidei, quam doctrinæ & inſtructionis compoſitum eſt: quia tamen *integram fidei veritatem ejus doctrina breviter continet, auctoritate Summi Pontificis eſt recepta, ut quaſi regula fidei habeatur* (*c*).

V. *Concilii Lateranenſis IV.* ſub Innocentio III., quo clarius explicatur myſterium SS. Trinitatis, atque id in capite libri primi Decretalium poſitum eſt.

VI. *Con-*

VI. *Concilii Tridentini*, cujus formula eadem eſt cum ſymbolo Conſtantinopolitano, niſi quod declarationes habeat adjunctas contra errores poſteriorum temporum, & ſectarum.

(*c*) *S. Thomas* 2. 2. *q.* 1. *a.* 10. *ad* 3. *Idem S. Doctor binas decretales hujus tituli eruditiſſime explicat opuſc.* 23 *&* 24.

§. 91. Si fides, tanquam anima credentium, ſpectatur, congregatio fidelium firmiter credens, & ſimpliciter confitens pro corpore animato haberi debet, quod eſt *Eccleſia*, ſive cœtus hominum unius profeſſione fidei, & eorundem Sacramentorum communione colligatus ſub regimine legitimorum paſtorum, atque in primis Summi in terris Chriſti Vicarii, Romani Pontificis: eſtque hæc Chriſti Eccleſia ex divina inſtitutione neceſſario *Una, Sancta, Catholica & Apoſtolica*: quas Theologi *notas* appellant, quibus ea a ſectis diſtinguitur; in jure autem Eccleſiaſtico publico pro *legibus fundamentalibus* ipſius ſtatus & imperii Eccleſiaſtici habere debemus: quia certæ ſunt & indubitatæ, ab omnibus agnitæ, utpote in ſymbolo fidei contentæ; & quia rationem ac finem imperii ſacri, ſeu poteſtatis eccleſiaſticæ comprehendunt. Nam eo tendit hæc poteſtas tota, ut Eccleſia ſit, maneatque una, ſancta, catholica & apoſtolica; atque ex vi ejusdem poteſtatis, cui ſingularis aſſiſtentia divini Spiritus a Chriſto adpromiſſa eſt, ea ſit indefectibilis active, ut aiunt, & paſſive, etſi inde a primo ortu ſuo noſtris æque ac præteritis temporibus tum aperto furore, tum occultis machinationibus dæmonum, & pravorum hominum graviſſime impugnata ſit, & in dies impugnetur (*d*).

(*d*) *De hoc bello, quod ardet inter regnum Chriſti & Satanæ, altum ſilent hodierni ſcriptores, omnia ſcilicet metientes*

tientes ingenio suo, & ecclesiam, nescio quam, fingentes pro naturali statu, opinationes dein suas, aut somnia transferentes ad statum præsentem. Unde SS. & œcumenica Tridentina Synodus, antequam ad extirpandas hæreses, & mores reformandos aggrederetur, justissime omnes hortata est his verbis Sess. III: „*Agnoscens (SS. Synodus) „cum Apostolo, non esse sibi colluctationem adversus car- „nem & sanguinem, sed adversus spirituales nequitias in „cœlestibus, cum eodem omnes & singulos in primis horta- „tur, ut confortentur in Domino, & in potentia virtutis „ejus, in omnibus sumentes scutum fidei, in quo possint „omnia tela nequissimi ignea extinguere, atque galeam „spei salutis accipiant cum gladio Spiritus, quod est ver- „bum Dei.*"

§. 92. Notio Ecclesiæ in ipso limine jurisprudentiæ depravatur a multis ob occultos errores, quos fovent, aut ex imperitia certe quidem. Ajunt enim, definitiones vocum esse arbitrarias. Resp. Definitiones vocum, quæ rem existentem, & divinitus institutam exprimunt, neutiquam ab humano pendent arbitrio. Quando Christiani omnes universi orbis ex symbolo fidei dicunt: *Credo unam, sanctam, catholicam & apostolicam Ecclesiam*, non certe Ecclesiam cogitant, quæ esse, aut fingi potest; aut quæ nulla sit modo, sed fuerit tantum primis quatuor, aut quinque seculis: sed eam denotant Ecclesiam, quam Christus acquisivit Sanguine suo: quam totam ædificavit supra petram: quam *regnum suum*, *hæreditatem suam*, *ovile suum* appellavit: quæque in sacro Codice dicitur *domus Dei vivi*, *columna & firmamentum veritatis*, *civitas supra montem posita*, *corpus Christi*, cujus corporis ipse est *caput*, *acies castrorum ordinata*, *sponsa Christi*. Hæc omnia in unam & individuam, reipsa existentem, divinitus institutam & conservatam cadunt Ecclesiam. Sic ergo describi debet hæc Ecclesia, ut sponsa Christi a mere-

meretricibus, domus Dei a ſpeluncis latronum, Eccleſia Chriſti a ſynagogis Satanæ, congregatio orthodoxorum a conventiculis ſectariorum internoſcatur (*e*).

(*e*) *De conventiculis hæreticorum juſte indignantur imperatores orthodoxi l. Ariani. 5. c. de hæret. quod ea audacter eccleſias nuncupare conentur. Juſtinianus Nov.* 109. „*pr. ait: Licet nomen Chriſtianorum ſibimet impoſuerint; at* „*tamen a Chriſtianorum ſe fide & communione ſeparant, Dei judicio ſemet ipſos ſubdi agnoſcentes. Conf.* „*Apoc. II.* 9 & 13. & *III.* 9."

§. 93. Aliqui expreſſam ſupra notionem Eccleſiæ tanquam *novam* reprehendunt. Reſp. Nova dici poteſt verbis & complexione notarum, quæ tamen minime novæ ſunt, ſed ſemper agnitæ fuerunt. Ac debuit nova fieri complexio contra Sectarios, qui, uti animadverſum eſt paulo ante, conventicula ſua audacter eccleſias nuncupare conantur: re autem ipſa nequaquam nova eſt; quia ea, quæ exprimit, ſemper requiſita fuerunt, ut aliquis veræ Eccleſiæ membrum cenſeretur.

§. 94. Auctor quidam moleſte fert, Eccleſiam Chriſti nuncupari ſæpenumero Romano - Catholicam, putatque omnino has notas inter ſe pugnare, quia vox *Romana* aliquid *ſingulare*, Catholica contra quidpiam *univerſale* exprimit. Reſp. Auctor ille aperte favet factioni Janſeniſticæ in Hollandia, ubi veri Catholici, ut a Janſeniſtis diſtinguantur, paſſim *Romano - Catholici* nominantur; hinc mirum non eſt, quod ægre id ferat. Imperite autem pugnam verborum objicit; non enim Eccleſia dicitur catholica ſeu *univerſalis*, tanquam genus, quod plures ſpecies, aut tanquam ſpecies, quod plura con-

continet individua; sed quæ una & unica atque individua est sponsa Christi, eadem est catholica seu universalis, quippe *quæ semper, quæ ubique, quæ apud omnes, quæ tempore, loco, multitudine, antiquitate, universitate & consensu, novitati, parti, & paucorum errantium* (quales fuerunt Donatistæ in Africa, & Jansenistæ sunt in Hollandia) *dissensioni præfertur* (*f*). Una ergo, & singularis est Ecclesia, etsi sit universalis: una est arbor, etsi rami quaquaversus diffundantur: unus est fons, etsi rivuli dimanent in omnes partes: unus sol, etsi radii dispergantur in orbem. *Romana* nuncupatur; quia tota supra Petram seu Petrum, & Successores a Christo ædificata fuit; et quia, ut Claudius Fleurius in Catechismo hist. l. 2. p. 2. lect. 9. ait, veræ Ecclesiæ nota est conjunctio cum sancta Sede Romana.

(*f*) *Gothofred. ad l. 1. lit. F. C. de Sum. Trinit.*

§. 95. Alius ante paucos annos emersit juris sacri profanus scriptor, qui Ecclesiæ notas seu prærogativas enumeraturus, *una est*, inquit, *Ecclesia, Catholica, & perpetua.* Resp. Ferendum non est, ut sacrosanctæ Ecclesiæ detrahatur nota *Sanctitatis;* & *Apostolicæ originis* prærogativa vel auferatur, vel ambigua voce *perpetua* obscuretur. Notæ singulæ & universæ non modo veram Ecclesiam aperte distinguunt a falsis sectis, sed manifesta continent argumenta, probationesque decisionum juris sacri; facultas autem probationum coangustanda non est, quemadmodum docet lex Romana (*g*). *Perpetuitas*, quæ in futurum spectat, præsentem rei veritatem non demonstrat, eamque omnes Sectarii, vel qui invisibilem fingunt ecclesiam, impudenter polliceri & jactare possunt.

(g) Ostendi C. I. Juris Eccl. publ. eas, quas Theologi veræ Ecclesiæ notas appellant, in jurisprudentia Ecclesiastica pro legibus fundamentalibus, primisque atque ultimis rationibus sacri imperii, ejusque decisionum haberi oportere. Hujus assumti systematis adeo me non pœnitet, ut omni potius modo excolendum putem, hoc præsertim ævo, quo maxima labes, quam patitur jus sacrum, labenti ac deficienti fidei religionique adscribenda est. Multa ejus systematis commoda, perspicuosque usus inde ab editis institutionibus meis cogitando detexi, quos suis commemorare locis haud prætermittam. Illud nunc quæro: Omnia adversariorum molimina, quibus impetunt jus sacrum, omnia calumniarum, conviciorum & fallacium conclusionum genera, qualia sunt tandem, aut quo spectant, nisi ut unitatem catholicam scindant, sanctitati Ecclesiæ detrahant, Catholicæ diffusioni obsistant, apostolicam originem doctrinæ ac sacerdotii abscindere, aut obstruere conentur? Consideranti tempora nostra totum id tam perspicuum erit, ut nihil magis: velim autem, ut inde quivis concludat, recteque intelligat, quid sit tueri Christi Ecclesiam, ejusque jura & prærogativas defendere.

§. 96. De professione fidei, quæ ex mente SS. Concilii Tridentini, atque ex formula a Pio P. IV. præscripta fieri debet, agendum nunc est. Ut autem ejus legis justissima ratio, maximusque usus hoc ævo perspiciatur, præcipua ejus symboli capita ad verbum exscribere, atque ob oculos ponere haud piget. Sic igitur habet:

I. „Ego N. firma fide credo & profiteor omnia „& singula, quæ continentur in symbolo fidei, quo „Sancta Romana Ecclesia utitur, videlicet: Credo in „unum Deum Patrem &c. *Sequitur totum symbolum „constantinopolitanum, uti in sacrificio Missæ recita„ri, aut decantari solet. Dein contra errores novos „fit sequens professio.*

II. „Apo-

II. „Apostolicas & Ecclesiasticas traditiones, re-„liquasque ejusdem Ecclesiæ observationes, & con-„stitutiones firmissime admitto, & amplector.

III. „Item sacram scripturam juxta eum sen-„sum, quem tenuit, & tenet sancta Mater Ecclesia, „cujus est judicare de vero sensu & interpretatione „sacrarum scripturarum, admitto; nec eam un-„quam, nisi juxta unanimem consensum Patrum, „accipiam, & interpretabor.

IV. „Profiteor quoque, septem esse vere & pro-„prie Sacramenta novæ legis, a Jesu Christo, Do-„mino nostro instituta, atque ad salutem humani ge-„neris, licet non omnia singulis, necessaria; scilicet „Baptismum, Confirmationem, Eucharistiam, Pœ-„nitentiam, extremam Unctionem, Ordinem & „Matrimonium; illaque gratiam conferre; & ex „his Baptismum, Confirmationem & Ordinem sine „sacrilegio reiterari non posse.

V. „Receptos quoque & approbatos Ecclesiæ „Catholicæ ritus, in supradictorum omnium Sacra-„mentorum solemni administratione recipio, & ad-„mitto:

VI. „Omnia & singula, quæ de justificatione „in sacrosancta Tridentina Synodo definita & decla-„rata fuerunt, amplector & recipio.

VII. „Profiteor pariter, in Missa offerri Deo ve-„rum, proprium & propitiatorium Sacrificium pro „vivis & defunctis; atque in sanctissimo Euchari-„stiæ Sacramento esse vere, realiter, & substantia-„liter corpus & sanguinem, una cum anima & divinita-„te Domini nostri Jesu Christi, fierique conversionem „totius substantiæ panis in corpus, & totius substantiæ

 „vini

„vini in ſanguinem; quam converſionem catholica „Eccleſia transſubſtantiationem appellat. Fateor „quoque ſub altera tantum ſpecie, totum atque in- „tegrum Chriſtum, verumque ſacramentum ſumi.

VIII. „Conſtanter teneo, purgatorium eſſe, ani- „masque ibi detentas fidelium ſuffragiis juvari.

IX. „Similiter & Sanctos una cum Chriſto re- „gnantes, venerandos, atque invocandos eſſe, eor- „que orationes Deo pro nobis offerre, atque eo- „rum reliquias eſſe venerandas. Firmiſſime aſſero, „imagines Chriſti ac Deiparæ ſemper Virginis, nec „non aliorum Sanctorum, habendas & retinendas „eſſe, atque eis debitum honorem ac venerationem „impertiendam.

X. „Indulgentiarum etiam poteſtatem a Chri- „ſto in Eccleſia relictam fuiſſe, illarumque uſum „Chriſtiano populo maxime ſalutarem eſſe, affirmo.

XI. „Sanctam, Catholicam & Apoſtolicam Ro- „manam Eccleſiam, omnium Eccleſiarum Matrem & „Magiſtram agnoſco; Romanoque Pontifici, Beati „Petri, Apoſtolorum Principis, Succeſſori, ac Jeſu „Chriſti Vicario veram obedientiam ſpondeo, ac „juro.

XII. „Cætera item omnia, a ſacris canonibus, & „œcumenicis conciliis, ac præcipue a Sacroſancta Tri- „dentina Synodo tradita, definita & declarata indu- „bitanter recipio, atque profiteor; ſimulque contra- „ria omnia atque hæreſes quascunque ab Eccleſia „damnatas, rejectas & anathematizatas, ego pariter „damno, rejicio & anathematizo.

XIII. „Hanc veram catholicam fidem, extra „quam nemo ſalvus eſſe poteſt, quam in præſenti „ſponte

„sponte profiteor, & veraciter teneo, eandem in-„tegram & inviolatam, usque ad extremum vitæ „spiritum constantissime (Deo adjuvante) retinere „& confiteri, atque a meis subditis, vel illis, quo-„rum cura ad me in munere meo spectabit, teneri, „doceri & prædicari, quantum in me erit, curaturum. „Sic me Deus adjuvet, & hæc sancta Dei Evangelia.“ *Si a pluribus facienda est hæc professio, & unus formulam prælegit, quivis reliquorum tactis Evangeliis ita subjungit*: „Ego N. idem spondeo, voveo, ac juro. „Sic me Deus adjuvet, & hæc sancta Dei Evange-„lia“ (*h*).

(*h*) *Secundum hanc fidei ac professionis regulam divinus Judex examussim dijudicabit doctrinas nostras scripto ac verbo traditas, sensa quoque animi, & opera; cavendumque est hac maxime ætate doctoribus, ne in die revelationis, & justi judicii Dei inveniantur perjuri coram Deo, angelis & hominibus.*

§. 97. Huic formulæ quatuor articulos addidit Gregorius P. XIII. pro Græcis, a quibus (ut Tournelius inquit de Trinitate Quæst. VI. Art. 3.) *nulla publica fidei confessione impugnata fuere, quæ in Synodo Florentina statuta, & definita fuerant: error est igitur aliquorum personalis, non Ecclesiæ totius græcæ.* Articuli autem, post Symbolum constantinopolitanum additi, sunt hujus tenoris:

I. „Credo etiam, suscipio atque profiteor ea „omnia, quæ sacra œcumenica Synodus Florentina „super unione occidentalis & orientalis Ecclesiæ, defi-„nivit & declaravit, videlicet, quod Spiritus Sanctus „a Patre & Filio æternaliter est; & essentiam suam, „suumque esse subsistens habet ex Patre simul & Fi-„lio, & ex utroque æternaliter, tanquam ab uno „principio, & unica spiratione procedit. Cum id,

 quod

„quod ſancti Doctores & Patres dicunt, ex Patre „per Filium procedere Spiritum Sanctum, ad hanc „intelligentiam tendat, ut per hoc ſignificetur, Fi„lium quoque eſſe, ſecundum Græcos quidem cau„ſam, ſecundum Latinos vero principium ſubſtan„tiæ Spiritus Sancti, ſicut & Patrem: cumque om„nia, quæ Patris ſunt, ipſe Pater unigenito Filio „ſuo gignendo dederit, præter eſſe Patrem; hoc „ipſum, quod Spiritus Sanctus procedit ex Filio, „ipſe Filius a Patre æternaliter habet, a quo æter„naliter etiam genitus eſt. Illamque verborum il„lorum, *Filioque* explicationem, veritatis declaran„dæ gratia, & imminente tunc neceſſitate, licite ac „rationabiliter Symbolo fuiſſe appoſitam.

II. „Item in azymo ſive fermentato pane triti„ceo Corpus Chriſti veraciter confici; Sacerdotesque „in altero ipſum Domini Corpus conficere debere, „unumquemque ſcilicet juxta ſuæ Eccleſiæ, ſive occi„dentalis ſive orientalis, conſuetudinem.

III. „Item ſi vere pœnitentes in Dei charitate „deceſſerint, antequam dignis pœnitentiæ fructibus „de commiſſis ſatisfecerint & omiſſis; eorum ani„mas pœnis purgatorii poſt mortem purgari, & „ut a pœnis hujusmodi releventur, prodeſſe eis „fidelium vivorum ſuffragia, Miſſarum ſcilicet ſacri„ficia, orationes, & eleemoſynas, & alia pietatis „officia, quæ a fidelibus pro aliis fidelibus fieri con„ſueverunt ſecundum Eccleſiæ inſtituta. Illorumque „animas, qui poſt baptiſma ſuſceptum nullam om„nino peccati maculam incurrerunt, illas etiam, „quæ poſt contractam peccati maculam, vel in ſuis „corporibus, vel eisdem exutæ corporibus, prout „ſuperius dictum eſt, ſunt purgatæ, in cælum mox „recipi, & intueri clare ipſum Deum trinum &

„unum,

„unum, sicuti est; meritorum tamen diversitate „alium alio perfectius. Illorum autem animas, „qui in actuali mortali peccato, vel solo originali „decedunt, mox in infernum descendere, pœnis ta„men disparibus puniendas.

IV. „Item sanctam Apostolicam Sedem, & „Romanum Pontificem in universum orbem tenere „primatum, & ipsum Pontificem Romanum Succes„sorem Beati Petri Principis Apostolorum & verum „Christi Vicarium, totiusque Ecclesiæ caput, & om„nium Christianorum Patrem ac Doctorem existere, „& ipsi in Beato Petro pascendi, regendi & guber„nandi universalem Ecclesiam a Domino nostro Jesu „Christo plenam potestatem traditam esse, quemad„modum etiam in actis œcumenicorum conciliorum „& in sacris canonibus continetur." *His præmissis in hunc modum continuatur professio fidei.* „Insuper „profiteor ac recipio alia omnia, quæ ex decretis „sacræ œcumenicæ generalis Synodi Tridentinæ, „Sacrosancta Romana & Apostolica Ecclesia, etiam „ultra contenta in supradicto fidei symbolo, profi„tenda ac recipienda proposuit, atque præscripsit, „ ut sequitur." *Sequitur autem totus tenor formulæ Tridentinus, uti §. præc. a. n. II. expressus est, totidem verbis, nisi quod in fine n. XII. verbum addatur:* „Ego pariter damno, rejicio, anathematizo, „*& abjuro*" (*i*).

(*i*) *Similis declaratio contra errorem quorundam Græcorum de processione Spiritus Sancti facta jam fuerat in Concilio œcumenico Lugdunensi II. anni* 1274, *cui B. Gregorius X. præsuit. Ea declaratio valde elegans continetur c. unico h. t. in* 6.

§. 98. Professionem fidei ex præscripta formula edere, eamque confirmare juramento tenentur hi, qui sequuntur:

I. *Promoti ad Episcopatum*, in prima Synodo provinciali (*k*), quod hodie præstant post electionem in manibus Nuntii Apostolici vel alterius Episcopi. Professio autem hæc scripto exarata Romam mittitur, inserta instrumento de facta inquisitione super qualitatibus Electi.

(*k*) *Trident. Sess. XXV. c.* 2. *de ref. ibi: Idemque in posterum quicunque in Patriarchas, Primates, Archiepiscopos, Episcoposque promovendi, in prima Synodo provinciali, in qua ipsi interfuerint, omnino observent. Quodsiquis ex prædictis omnibus, quod absit, renuerit, Episcopi comprovinciales statim Summum Romanum Pontificem admonere sub pœna divinæ indignationis teneantur, interimque ab ejusdem communione abstineant.*

§. 99. *II. Provisi de canonicatu, vel dignitate in Ecclesia cathedrali, aut provisi de beneficio curato:* illi quidem coram Episcopo & Capitulo; hi autem coram Episcopo vel Vicario; utrique sub sanctione pœnali, de qua §. 103. seq. differam (*l*).

(*l*) *Ita decretum in Trident. Sess. XXIV. c.* 12. *de ref. Canonici Ecclesiæ collegiatæ, & beneficiati simplices hoc jure communi non afficiuntur. Bened. XIV. Inst.* 60. *n.* 1. *Eidem tamen subjici possunt consuetudine, aut Diœcesium statutis; quemadmodum id in decretis Synodal. Diœces. Augustanæ præscribitur. P. I. C.* 3. *n. II.*

§. 100. *III. Prælati locorum regularium* ex const. Pii IV. *Injunctum.* Addit V. C. Zechius, id non in omnibus religionibus usu receptum esse (*m*). Cujus omissionis rationem non video; cum quivis non arripere tantum, sed captare, deberet occasionem publice profitendi fidem catholicam, atque immotam ad-

adhæsionem ad Ecclesiam Romanam, tanquam centrum unitatis.

(*m*) *In Præcognitis Jur. Can. Tit. VI.* §. 66.

§. 101. *IV. Doctores & Magistri publici cujuscunque disciplinæ* (*n*).

(*n*) *Trident. Sess. XXV. c. 2. de ref. & Pius IV. in const.* 88. In Sacrosancta. *Ubi* §. 2. *rationem reddit his verbis:* „Occurrere cupientes, ne simplicia nonnullorum „adolescentum res novas audiendi cupidorum in„genia in naufragos blandientium hæresum scopu„los imprudenter impingant." *Hæc eadem ratio, quantum valeat, urgeatque ætate nostra, nemo non videt.*

§. 102. *V. Promovendi in Academiis ad gradus literarios vel ad licentiam docendi* (*o*). In nostris quidem partibus id Cancellariis Academiarum incumbit, ut licentiam sumendi gradus literarios non aliis dent, nisi quorum fidem & religionem probaverunt (*p*).

(*o*) *Pius IV. in const. In Sacrosancta. a.* 1564. *Hanc constitutionem in Germania omnino receptam esse, tum perpetua annorum plusquam ducentorum observantia probat, tum etiam decreta diœcesium confirmant. Addit vero Pontifex ibid.* §. 6. *„Quascunque receptio„nes, promotiones, electiones & admissiones absque „processu, certaque de religione & fide catholica noti„tia, ac dicta fidei professione sic, ut præfertur, præ„cedente, pro tempore factas, nullas, invalidas, nul„liusque roboris vel momenti esse, neque cuiquam in ju„dicio vel extra suffragari posse; &* §. 7. *Sicque per „quoscunque judices & commissarios, quavis auctori„tate fulgentes, sublata eis, & eorum cuilibet quavis „aliter judicandi & interpretandi facultate & auctori„tate, judicari & definiri debere; ac quidquid secus a „quoquam quavis auctoritate scienter vel ignoranter „atten-*

„attentari contigerit, irritum & inane decernimus.“ Quid ergo? Siquis in universitate quadam catholica sine dicta fidei professione promoveatur, poteritne jure exigere, ut locis aliis catholicis pro vere promoto habeatur? Certe beneficium, officium aut dignitatem Ecclesiasticam, quæ forte gradum doctoratus, vel licentiatus ex theologia vel jure canonico requirunt, juste acquirere, & bona fide capere aut retinere haud poterit.

(p) *Memorabilia exempla recensui in J. E. P. C. IX. p.* 797.

§. 103. De sanctione pœnali, quam memoravi §. 99, sic decidendum est: *Provisi de canonicatu vel dignitate in Ecclesia cathedrali, aut etiam de beneficio curato, si intra primum bimestre a die pacificæ possessionis culpabiliter omittant professionem fidei, a Tridentino præscriptam, tenentur in conscientia ad restitutionem fructuum post bimestre perceptorum ante omnem sententiam judicis.* Probatur Decisio I. SS. Concilium Trident. sic statuit: *Alioquin prædicti omnes provisi, ut supra, fructus non faciant suos, nec illis possessio suffragetur* (*q*). At si fructus *suos* non faciunt, eos restituere, tanquam rem alienam, sine dubio tenentur; neque vero ut restitutio fiat rei alienæ, exspectari debet sententia judicis.

(q) *Seff. XXIV. C. 12. de ref. ubi verba illa: Nec possessio suffragetur; sic intelligenda sunt, quod omisso professionis hunc tantum habeat effectum, ne dominium fructuum beneficialium acquiratur; eo non obstante retinetur beneficium, ejusque possessio: retinentur item alia jura, ceu vox in capitulo, distributiones item quotidianæ, ut quidem non dubito; quia pœnalia restringenda sunt. Ceterum nemo quærat, quorsum fructus illos, quos suos non facit omittens professionem, restituere debeat? Habet enim omne id, quod ex beneficio provenit, atque in sustentationem beneficiati non impenditur, hunc destinatum finem, certamque legem, ut in fabricam Ecclesiæ, vel pauperes erogetur. Fructus tamen*

tamen Canonicorum hoc casu ad ipsum cumulum capitularem referendos esse, vel in communi massa potius permanere, docet Garzias apud Bened. XIV. Inst. 60. n. 14.

§. 104. Probatur Decisio II. Similem pœnam iisdem conceptam verbis, in alia tamen causa, constituerat Concilium Lateranense V. sub Leone X. Sess. 9. „Statuimus & ordinamus, ut quilibet habens beneficium cum vel sine cura, si post sex menses ab obtento beneficio divinum officium non dixerit, legitimo impedimento cessante, *beneficiorum suorum fructus suos non faciat* pro rata omissionis recitationis officii, & temporis; sed eos, tanquam injuste perceptos, in fabricas hujusmodi beneficiorum vel pauperum eleemosynas erogare teneatur." Hanc legem Pius V. in const. *Ex proximo Lateranensi* confirmavit, explicans, quæ sit illa *rata fructuum*, restitutioni obnoxia. Cum autem postea non nulli scriptores asserere nihilominus auderent, ad incurrendam illam pœnam opus esse sententia declaratoria judicis, Alexander VII. a. 1665 inter alias theses reprobas hanc n. 20. damnavit: *Restitutio a S. Pio V. imposita beneficiatis non recitantibus, non debetur in conscientia ante sententiam declaratoriam judicis.* Quo modo id ad nostram pertineat decisionem, quivis non cæcus videt.

§. 105. Qui decisioni nostræ adversantur, sic ajunt: Decretum Concilii, quo omittens professionem fructibus privatur, est pœna: Ergo requirit sententiam judicis Arg. c. 19. de Hæret. in 6, ubi lex pœnalis, qua confiscatio bonorum in hæreticos non toleratos *ipso jure* decernitur, sic explicatur, ut ejus pœnæ executio, vel bonorum occupatio fieri non debeat, *antequam per Episcopum loci, vel aliam personam*

ſonam Eccleſiaſticam, quæ ſuper hoc habeat poteſtatem, ſententia ſuper eodem crimine fuerit promulgata. Reſp. Inhærendum eſt proprietati verborum, eorumque triplex diſtingui poteſt expreſſio, quando pœna in privatione fructuum conſtituitur. 1. *Reus privetur fructibus.* Hæc pœna requirit ſententiam condemnatoriam judicis, quæ a die, quo lata eſt, vim habet. 2. *Ipſo jure ſit privatus fructibus.* Hæc pœna, ſi fortior non additur expreſſio, poſcit ſententiam *declaratoriam* criminis, quæ ad diem delicti commiſſi retrotrahitur. Atque ad hunc caſum pertinet cit. c. 19. de Hær. in 6. 3. *Fructus non faciat ſuos.* Hæc autem pœna nullam omnino ſententiam exſpectare ſinit; quia ad reſtitutionem rerum alienarum, quam ipſum per ſe clarum jus naturæ exigit, exſpectari non debet ſententia judicis. Iſtiusmodi pœna ab auctoribus vocatur *mere negativa*, quia impedit, ne dominium fructuum acquiratur: aut *conventionalis*, quaſi lex non concederet fructus, niſi hac conventione, aut conditione, ſi intra bimeſtre fiat præſcripta fidei profeſſio. Deficiente igitur conditione, fructus omnino non acquiruntur. Exempla iſtiusmodi pœnæ habentnr tum præſenti hoc caſu, tum in caſu §. 104. & in Concilio Trid. Seſſ. XXIII. c. 1. de ref., ubi decernitur, „eum, qui præſcripto tempore perſo„naliter in ſua Eccleſia non reſidet, pro rata tem„poris abſentiæ *fructus ſuos non facere,* nec tuta con„ſcientia, *alia etiam declaratione non ſecuta*, illos „ſibi detinere poſſe: ſed teneri, aut ipſo ceſſante, „per Superiorem Eccleſiaſticum illos fabricæ eccleſia„rum, aut pauperibus loci erogare: prohibita qua„cunque conventione, vel compoſitione, quæ pro „fructibus male perceptis appellatur; — non ob„ſtantibus quibuscunque privilegiis &c.“ Etſi autem in præſenti caſu de omiſſa profeſſione fidei De-

„cre-

cretum Concilii non addat illa verba: *Alia etiam declaratione non secuta;* tamen id vim decreti non tollit; quia vis præcipua est in illis verbis: *Fructus suos non facere;* reliqua omnia ex illis sequuntur, & majoris declarationis gratia addi possunt, sed non debent; de quibus dici potest: uti superflua non nocent; ita neque necessaria sunt.

§. 106. Dicunt: Si professio fidei est instar conditionis, ad acquirendos fructus necessariæ, ea deficiente conditione nunquam acquiri poterunt fructus, & nulla omnino excusabit causa. Resp. Etsi ea pœna, de qua agimus, sit conventionalis, vel, ut alii vocant, conditionalis; tamen non cessat esse *pœna,* quæ omnino culpam requirit.

§. 107. De causis excusantibus nota

I. Legitimum impedimentum sine dubio excusat, ceu morbus.

II. Ignorantia, imprudentia, oblivio in re legibus præscripta, quæ est clari juris, non admittitur.

III. Nec excusat absentia a loco, in quo facienda est professio; tum quia peti potest, ut Episcopus aut Vicarius alium deleget, e. g. Decanum, coram quo fiat professio; tum quia in his partibus usu receptum est, ut fieri per procuratorem, speciali ad id mandato instructum, possit; si is, coram quo fieri per se debet, consentiat (*r*).

IV. *Forma* arbitraria non est, sed fieri omnino debet *coram eo,* qui a Concilio ad eam suscipiendam professionem denominatus est; nempe a provisis de canonicatu aut dignitate in Ecclesia Cathedrali fieri debet *coram Episcopo aut ejus Vicario, & coram capitulo:* a provisis autem de beneficio curato *coram Episcopo, aut ejus Vicario;* secus professio censetur

non

non facta ad effectum, ut quis fructus faciat suos; quia actus sine forma, quam a lege habet, est nullus.

(r) *Zech. in Præcogn. Juris Can. Tit. VI.* §. 67. *adde Can.* 4. *dist.* 100. *Contrariæ declarationes Cardinalium citatæ a Bened. XIV. Instit.* 60. *n.* 3. *non videntur comprehensivæ; quia sunt contra regulam juris* 68. *in* 6. *Potest quis per alium, quod potest facere per se ipsum.*

§. 108. De hac fidei professione Summo Pontifici feliciter regnanti an. 1786. hæc fuerunt ab Hispanis proposita dubia:

I. An, siquis de novo acquirit canonicatum vel dignitatem in Ecclesia Cathedrali, & quidem in ea ipsa, in qua ante habuerat, renovanda sit professio fidei ex præscripto Concilii Tridentini?

II. Utrum hæc professio facienda sit coram Episcopo & ipsius Vicario Generali, &, Sede vacante, coram Vicario capitulari, & Capitulo? An, si consuetudo viget, satis sit eam facere coram *solo* Capitulo, præsertim in iis diœcesibus, in quibus Episcopi, præter Vicarium generalem, alium habent Vicarium ex gremio Capituli eum in finem, ut in causis, Episcopum & Capitulum concernentibus, Capitulum convocet, eique intersit?

III. An, supposita bona fide, ad S. Sedem recurri debeat pro impetranda absolutione a fructuum jam perceptorum restitutione, siquis ob dictam consuetudinem professionem fecisset coram *solo* Capitulo? S. Congregatio, ad quam Summus Pontifex, Pius VI. id negotium remisit, prima Aprilis an. 1786. respondit: *Ad Primum affirmative: ad Secundum affirmative, quoad primam partem: negative quod secundam: ad tertium affirmative.* Quam declarationem probavit Summus Pontifex 8. Aprilis. 1786 (s).

(s) *Giornale Ecclesiastico. N.* 50. *e* 51.

TITU-

Titulus II.

DE CONSTITUTIONIBUS.

ARGUMENTUM.

I. Notio legis §. 109. *II. Leges ſacras fert R. Pontifex in cauſis fidei* §. 112. *& diſciplinæ* §. 121. *item Epiſcopi, & Synodi intra limites* §. 130. *III. Materia legis. An actus interni?* §. 137. *IV. Subjectum paſſivum legis* §. 145. *An Legislator* §. 158. *V. Promulgatio legis* §. 164. *VI. Effectus legis in genere, & ſpecie* §. 171. *VII. Quid manente lege excuſet.* §. 182. *VIII. Ceſſatio legis* §. 186. *IX. Interpretatio* §. 192.

§. 109. Conſtitutio generatim pro lege hic ſumitur, quæ eſt *ordinatio rationis ad bonum commune ab eo, qui curam communitatis habet, promulgata* (*a*). Notæ, in hac definitione contentæ, inſtar axiomatum ſumuntur ab iis, qui methodum mathematicam affectant, ſuntque hæ: 1. Lex eſt *ordinatio*, ſeu diſpoſitio aut actus voluntatis, quo permittitur, conceditur, ſuadetur, præcipitur, irritatur, aut punitur quidpiam. His enim modis fit ordinatio. 2. Eſt ordinatio *rationis*, ſeu diſpoſitio rationi conformis, id eſt, ſubjecta poteſtati ejus, qui diſponit, & conſentanea fini, ſeu bono communi. 3. Ab eo, qui curam habet communitatis, tanquam principio aut *ſubjecto activo* fertur: 4. et ipſi quidem communitati, tanquam *ſubjecto paſſivo*. 5. Neceſſe eſt, ut *promulgetur* communitati; in qua promulgatione, velut *forma* legis, ſita eſt. 6. His omnibus, tanquam *effectus legis*, reſpondet obligatio aut jus eorum, qui ferenti legem in hac cauſa vel materia ſubjecti ſunt; nam conjunctim ſeu copulative ſumi debent hæc tria: poteſtas ſeu jus diſponentis: ſubjectio eorum, pro qui-

quibus fit dispositio: & materia seu causa, in qua fit.

(*a*) *Recepta est hæc notio ex S. Thoma* 1. 2. *q.* 90. *a.* 4. *vocabulorum autem definitiones, longo usu receptæ, instar nummorum valent; ac si opus est, explicari, non facile rejici debent.*

§. 110. Speciali ratione *constitutiones* vocantur, quæ a summo Principe emanant, eæque in jure Romano opponuntur juri veteri civili, & auctorum sententiis. Eodem jure Quiritum aliæ sunt *leges*, alia *plebiscita*, *senatusconsulta*, *edicta* vel *constitutiones Principum*, *responsa prudentum* (*b*). In jure etiam sacro nominantur regulæ Patrum, Decreta & Decretales Epistolæ RR. Pontificum, canones Conciliorum, statuta Episcoporum. In his inest generalis ratio legis vel constitutionis supra exposita: non item in aliis actibus analogis, ceu in Rescriptis, præceptis, mandatis, pactis. Jurisconsulti est, non vim modo istiusmodi actuum nosse, sed verborum quoque proprietatem sectari.

(*b*) *Gratianus P. I. dist.* 2.

§. 111. *De principio aut subjecto activo legum ecclesiasticarum* primo agendum est; nam jus ferendi leges politicas & civiles ex varia statuum politicorum forma pendet. Potestas autem ferendi leges in Ecclesia talis intelligitur, quæ conjuncta est cum vi coactiva, & cui respondet obligatio obtemperandi, ut censeatur ligatus in cælis, seu in foro Dei & conscientiæ, qui legibus, & pœnis ligatur in terris. Dein ea potestas pertinet ad causas tum fidei, tum disciplinæ; sic tamen, ut causæ fidei censeantur *majores* seu reservatæ Papæ aut Consilio generali, vel con-

consensui Episcoporum orbis extra Concilium. Denique cum potestate & jure ferendi leges per se conjuncta est potestas leges authentice interpretandi — in legibus dispensandi — dandi privilegia etiam contra leges — leges mutandi seu abrogandi, iis derogandi aut subrogandi — confirmandi actus subditorum tum generatim concedendo vim præscriptioni, consuetudini etiam contra leges, ultimis voluntatibus, dando actiones judiciales; tum speciatim causa cognita.

§. 112. Leges universales in Ecclesia condit Papa, tanquam Vicarius Christi & Caput Ecclesiæ habens primatum veræ auctoritatis, potestatis & jurisdictionis. Id poscit ratio fundamenti, quod doctrinæ & legum vi adhærens sibi tenet ædificium Ecclesiæ: id indicat potestas clavium in regno cœlorum, & jus solvendi ac ligandi: id exigit munus pascendi gregem Christi, id est, oves singulas & universas: idem denique efficit Officium Petri & Successorum, confirmandi Fratres in fide, in omni nempe religionis causa. Apertissimis Scripturæ verbis adstipulatur traditio, cujus testes sunt authenticæ epistolæ Pontificum, collectiones canonum, quæ *Constituta Sedis Apostolicæ* exhibent, & tomi seu potius bibliothecæ Bullarum & constitutionum Pontificiarum.

§. 113. Verba Scripturæ, & traditionis exempla de Pontificia potestate ferendi leges, æque pertinent ad causas fidei, quam disciplinæ; nec ulla omnino fit distinctio. Seorsim tamen de utroque genere hodie disputatur. In causis fidei Successor Petri edit declarationes, definitiones ac decisiones controversiarum; de quibus ex lib. Isagog. §. 95. recolendum est principio, quid requiratur, ut Pontificia constitutio pro definitione fidei haberi possit,

 debeat-

debeatque; dein tanquam indubitata ſtatuenda aſſertio, quæ ſequitur.

§. 114. *Pontificiæ declarationes in cauſis divini juris, ſeu definitiones fidei & morum omni reverentia, atque interno etiam aſſenſu mentis accipiendæ ſunt,* haud ſecus, *ac ſi ipſius Petri voce eſſent prolatæ*; cui haud dubie interna mentis aſſenſio, tanquam divinam legem promulganti, præſtari debuit, debetque etiam nunc. Prob. ex Scriptura ac traditione eodem plane modo, quo primatus RR. Pontificum ſtabilitur. Nam cenſenſu omnium is primatus ad conſervandam unitatem fidei & communionis inſtitutus a Chriſto fuit, eamque vim habet, ut ad unitatem vi præceptiva obligare ac cogere fideles poſſit; atque ita in eodem primatu conſiſtit principium illud *activum*, quo Eccleſia perpetuo manet una, ſancta, catholica & apoſtolica (*c*).

(*c*) *Adcurate de hac aſſertione tractant Theologi: quia tamen hodierni ſcriptores juris ſacri Febronianos errores, ab ipſo auctore ſolemniter retractatos, ac deceptrices maxime ideas de ratione judicis & examinis judicialis imperitis lectoribus obtrudunt, eorum fraudes ſane detegendæ ſunt.*

§. 115. Febronius S. Petrum in Apoſtolorum collegio repræſentat, tanquam præſidem in ſenatu, qui *ſenatorum ſententias rogat, non cogit: uno ſuo arbitrio nihil decidit. - - Nulla cauſa majoris momenti ſine ejus participatione definiebatur. - - Ipſe in conventibus proponebat materiam, de qua deliberandum erat: ipſe cum id opportunum eſſet, levabat vocem ſuam, & omnium loco ac nomine loquebatur.* Habes hic ideam primatus, ſed non catholici, id eſt, non veræ auctoritatis, poteſtatis & jurisdictionis. Hæc enim omnia prærogativam meri ordinis, honoris ac directorii non excedunt.

§. 116.

§. 116. Subjicit autem Febronius hæc verba: *Verum inter hujusmodi directorii fines jura primatus non subsistunt; exigit amplius aliquid conservatio unitatis in Ecclesia, non semper in Conciliis congregata.* His verbis tacite sumit, potestatem Petri & successorum duntaxat *in subsidium* fuisse datam, ac pro casu, quo Ecclesia in generalibus Conciliis congregata non est, quæ est falsissima hypothesis; a verbis Christi, ac traditione longe abhorrens.

§. 117. Quid ergo ex mente Febronianorum pro conservanda unitate, si Ecclesia in Conciliis congregata non est, primatus Papæ efficere potest? Ajunt: *Papa præcipuas in judicando habet partes.* Quæ sint autem præcipuæ hæ partes, non explicant; aperte tamen docent, definitiones fidei, extra generale Concilium a solo Pontifice editas, non constituere ultimum judicium, nec esse omnino irrefragabiles seu infallibiles; eis tamen a singulis privatim Ecclesiis reverentiam præstari debere, & obsequium, *provisorie* saltem *ad non dogmatizandum contrarium, quamdiu Ecclesia non reclamat.* Si *provisoria* tantum sunt judicia Apostolicæ Sedis in causis divini juris, eis plus non debetur, nisi silentium obsequiosum, & obedientia mere externa, quæ solam contradictionem externam vetet. Observavi in Isag. §. 97., hanc doctrinam esse novam, & sacræ antiquitati ignotam fuisse. Semper enim Ecclesia & Ecclesiæ filii non provisoria tantum, sed peremtoria habuerunt Apostolicæ Sedis circa fidem judicia.

§. 118. Qui hanc provisorii Decreti novitatem invexerunt, ad finiendam penitus atque ultimato fidei controversiam requirere solent, ut definitionibus Summorum Pontificum accedat Episcoporum Eccle-

ſiæ etiam diſperſæ vel expreſſus vel tacitus ſaltem conſenſus. At hoc quidem modo judicium cujusvis Epiſcopi, conſenſu aliorum Epiſcoporum confirmatum, parem habebit vim, ac judicium Romani Pontificis. Quæ ſunt ergo *præcipuæ* iſtius in judicando partes? Dein docente Scriptura & traditione Petrus ejusque Succeſſor confirmare Fratres debet, non confirmari a fratribus: ipſe, tanquam petra & Fundamentum, ſuſtentare Eccleſiam debet, non ſuſtentari & fulciri ab Eccleſia: ipſe paſcere fideles debet ſalutaris doctrinæ pabulo, non ab iis paſci. Febronius ultra novam hanc doctrinam progreſſus eſt, atque ad *ultimatum & concluſum*, ut ait, ſeu ad infallibile judicium in materia fidei poſtulavit expreſſam & conſentientem generalis Concilii ſententiam, qua ſola fidei definitiones peremptorias evadere comminiſcitur. Sane in hac hypotheſi Chriſtus male proſpexiſſet unitati Eccleſiæ; quia generalia Concilia rariſſima ſunt, eorumque convocatio multis de cauſis difficillima, ac pene impoſſibilis eſt hoc præſertim ævo. Sed Febronius hoc quoque fulcrum conſervandæ unitatis in Eccleſia paulo poſt ſuſtulit; ait enim, Concilium generale non abſolute eſſe infallibile, ſed *conditione, ſi nempe Patres legitime convocati, in eo ita ſe geſſerint, ut dici debeant repræſentaſſe totam Eccleſiam; quod an ita de facto ſit, declarat agnitio, ſeu receptio Eccleſiæ* (*d*).

(*d*) *De hoc fraudis genere vide dicta in Iſag. pag.* 124. §. *CIX.* (*CXIX*)

§. 119. Dicunt Febroniani: Si Pontificiæ definitioni omnes aſſentiri debent, Epiſcopi dici non poſſunt *judices* in cauſa fidei; quia non habent libertatem, ſeu jus diſſentiendi. Reſp. n. ill. ac ſupp. quod ratio judicis ac judicii neceſſario poſcat jus & liber-

libertatem dissentiendi etiam pro casu, quo veritas Catholica, & doctrinæ ad judicandum propositæ consensio cum veritate Catholica vel dissensio jam certo cognita & explorata est. Hæresis Lutheri, ut recte Febronius in Commentario suæ retractationis Posit. IX. docet, jam ante Concilium Tridentinum, præeunte Leone X. Pont. Max., irrevocabiliter damnata fuit; ac proin nemo Catholicorum dissentiendi jus ac libertatem habuit; num propterea Patres Tridentini, qui eosdem iterum condemnarunt errores, non fuerunt Fidei judices? Si Episcopus definitionem Concilii œcumenici, cui ipse non interfuit, auctoritate sua probat, & suscipit; anne judicem non agit? Post Concilium Chalcedonense, jubente Leone imperatore, episcopi sexcenti supra mille acta ejusdem ad examen revocarunt, ac de illis judicium tulerunt; anne aut jus dissentiendi habuerunt, aut judicum rationem, & auctoritatem non habuerunt? Deceptrix est hæc judicii idea, quasi necessario obscuritatem causæ, ac dubitationem, hæsitationemque judicis posceret. Vis & potestas judicis non in hæsitando sita est, sed in voto decisivo, seu auctoritate ita ferendi sententiam, ut sibi subjectos ad parendum obligare possit, & cogere; id quod fieri ab eo non potest, qui voto mere consultivo gaudet. Dixi, jus dissentiendi non requiri pro casu, quo Catholica veritas, & doctrinæ ad judicandum propositæ consensio cum veritate Catholica vel dissensio jam certo cognita & explorata est. Atqui id contingit omnino, quando Pontificia definitio præcedit judicium Episcoporum in Concilio. Nam traditionem omnium Ecclesiarum inquirere pro cognoscenda Catholica veritate nimis longum est, & fere impossibile: quamobrem, ut S. Irenæus docuit, satis est, Romanæ cognoscere traditionem Ecclesiæ, *ad quam propter*

pter potentiorem principalitatem, necesse est, omnem convenire ecclesiam, hoc est, eos, qui sunt undique fideles; in qua semper ab his, qui sunt undique, conservata est ea, quæ ab Apostolis est, traditio (e).

(e) *De celeberrimo Irenæi loco, & nunquam satis repetendo confer J. E. P. C. IV.* §. 343. *& in Isagoge notam* §. 41.

§. 120. Adversarii Apostolici primatus audacter asserunt, Pontificias definitiones in causa Fidei sæpe novo examini fuisse subjectas ab Episcopis, & Conciliis generalibus; ergo eædem definitiones ob solam RR. Pontificum auctoritatem non statim recipiendæ sunt. R. Assertum istuc, quod in quæstione facti versatur, aperte falsum ostenderunt viri eruditissimi (f): duplex nempe genus examinis cum Episcopis Galliæ distingui debet; unum est *juridicum* sive *examen auctoritatis*, quo utitur is, qui judicandi auctoritate præditus in definitionem vel sententiam jam latam dubius inquirit, utrum juri, Scripturæ & traditioni consentanea sit, an dissentanea; alterum est examen *confirmationis*, aut simplicis adhæsionis, instructionis, vel prudentiæ, quo aliquis editam definitionem recte expendere, argumentis ex Scriptura vel traditione petitis confirmare, oppositos errores detegere, & confutare, ipsamque definitionem suo assensu, suaque auctoritate comprobare satagit. Atque hoc posterius examinis genus, non prius illud Episcopi & Concilia post editas RR. Pontificum definitiones adhibuerunt; quomodo enim *obligatio* & *necessitas* consentiendi in fide cum Sede Petri stare posset cum *jure* & *libertate* dissentiendi a Sede Petri? Jansenistæ & Quesnellistæ Episcopis Galliæ objectarant, exteros Episcopos, qui Papam haberent infallibilem, in acceptanda Clementina *Unigenitus*

nitus constitutione, non examinasse, non judicasse, sed obedivisse tantum. Responderunt Episcopi Galliæ: *In hac obedientia semper adesse judicium prudentiæ, quod, licet in tribunali prolatum non sit* (id est, solemniter), *suum tamen robur, suamque auctoritatem habet. - - Certum esse juxta omnium seculorum traditionem, consensum Episcoporum Primæ Sedis judicio, simul esse actum obedientiæ erga Sanctam Sedem, & actum auctoritatis & judicii sub principali ejusdem Sedis auctoritate.* Præclare admodum clarissimus Fenelonius in epistola seu instructione pastorali diei 20. Aprilis an. 1705. explicavit, qua ratione assensus Episcoporum, Pontificiis definitionibus adhibitus & adhibendus, judicii naturam induat, exemplisque subscriptionum, quæ generalis Concilii Decretis pariter subjiciuntur, confirmavit: *Judicare post judicium Pontificis, est suum judicium cum Pontificio conjungere. Hac ratione Episcopi olim subscripserunt ipsorum Conciliorum generalium decretis. Eorum submissio erat judicium, & eorum judicium erat submissio. Subscribentes sese submittebant simul, & confirmabant decisionem synodi. Id constat ex actis, & ex his, aliisque similibus subscriptionum formulis: „Judicans subscripsi; recognoscens consensi. — Obtemperans sententiæ sanctissimorum & beatissimorum „Episcoporum . . . consentiens & ego subscripsi, cognoscens discussionem Sanctorum Patrum, & cum sequi debeam eorum judicium, subscripsi.*

(*f*) *Ex instituto id tractatur ab Antifebronio T. IV. l. IV. c. III & in Antifebr. Vind. T. II. diss. IV. c. VI. A Ballerinio de vi ac ratione Primatus c. XIII. §. XIII. Ceterum dicta hoc loco ad eum duntaxat casum pertinent, quo judicium Concilii vel Episcoporum præcessit Pontificia definitio proprie talis. Aliis casibus Episcopi libere utuntur potestate judicaria, sic tamen, ut Concilia in causis majoribus*

ribus, præsertim fidei confirmari debeant a Summo Pontifice. Præterea Episcopi non modo in controversiis fidei veri judices de doctrina sunt, verum etiam judices personarum, errores veteres renovantium; & Apostolica Sedes adeo non impedit Episcopale hoc jus, ut potius desideret.

§. 121. Dictum est hactenus de causis divini juris. Sequitur disciplina. *Romanus Pontifex jure divino potestatem habet ferendi leges universales ad disciplinam Ecclesiæ pertinentes*, nempe ad cultum Deo præstandum, & sacros ritus, ad ordinationem & politiam cleri, ad ordinem regiminis Ecclesiastici, rectamque administrationem rerum Ecclesiæ temporalium. Probatio petitur ex Primatu Pontificio divinitus instituto, qui non solius honoris & directionis, sed veræ auctoritatis, potestatis & jurisdictionis vim & naturam habet. Traditionem manifestant Concilia œcumenica, cum de illo primatu agunt, sententiæ, sacri Canones, Canonum collationes, ipsumque corpus juris sacri. Testimonia de sensu sacræ antiquitatis recensui quædam in Isag. §. 89. & seq.

§. 122. Hostes Pontificiæ auctoritatis eum primatum verbis agnoscunt, quia Catholico nomine gloriari volunt, ut scilicet gravius noceant Ecclesiæ; at re tollunt. Indicandæ sunt pravæ interpretationes, ac fraudes, quibus legislatoriam RR. Pontificum potestatem subvertere, atque eludere conantur. Febronius ait: Communiter agnoscitur, *quod, quamquam penes summum Pontificem solum legislatoria potestas respectu universalis Ecclesiæ non resideat, nihilominus in magna congregandorum generalium conciliorum difficultate condere possit leges generales, easque toti Ecclesiæ proponere observandas, non ante tamen vim habituras, quam communi consensu fuerint*

receptæ

receptæ. Resp. falsum est, & Scripturæ, traditioni ac praxi repugnat *primo*, quod Pontifex jure ordinario, & per se ferre non possit leges universales; ut patet ex dictis. Falsum est *secundo*, quòd leges ferre possit tantum *in subsidium* jure quasi extraordinario, nempe ex defectu præsentis Concilii generalis, & ob difficultatem illud congregandi; quia Primatus a Christo per se institutus est, tanquam officium ordinarium & perpetuum, non in subsidium Conciliorum. S. Petrus per se, & independenter ab auctoritate vel consensu Apostolorum constitutus a Christo fuit Fundamentum totius Ecclesiæ; ipse per se a Christo accepit claves regni cælorum, & potestatem solvendi & ligandi; per se a Christo jussus est confirmare fratres, totumque gregem accepit pascendum.

§. 123. Ea, quæ a Febronianis Pontifici tribuitur, potestas, leges universales Ecclesiæ *proponendi*, quæ vim non habeant, nisi *communi consensu fuerint receptæ*, est potestas *meri Directorii*, & tollit primatum veræ auctoritatis, & jurisdictionis; nam leges *proponere*, quæ vim habeant ab aliorum consensu, quivis potest, qui primum in Senatu, in Collegio vel Universitate locum tenet, etsi potestate & jurisdictione præditus non sit. Dein si *communis* consensus, quem Februniani poscunt, etiam ad clerum inferioris ordinis & laicos extenditur, tollitur hierarchia ecclesiastica, & reducitur damnata Richerii doctrina, aut forte pejus aliquid: si ad Episcopos restringitur, subvertitur primatus jurisdictionis, cui ipsi etiam Episcopi subsunt.

§. 124. At, inquies, sunt Doctores probi & Catholici non pauci, qui leges Pontificias, si promulgatæ speciatim in provinciis, & receptæ non sint,

 vim

vim & obligationem habere negant. Resp. Negant hoc ex præsumto *defectu voluntatis* Pontificiæ, non item, ut Febroniani docent, ex *defectu potestatis*; quasi Romanus Pontifex vi primatus obligare fideles *non possit*, nisi ipsi velint, aut ipsorum Episcopi consentiant. Hoc igitur de Pontificiis legibus, quæ ad disciplinam spectant, nec aliarum antea vigentium meræ declarationes seu authenticæ interpretationes sint, statui potest: *Si istiusmodi lex Pontificia speciatim in diœcesi non promulgetur, præsumi potest, Pontificem nolle obligare diœcesanos*, vel ipsum potius Ordinarium de difficultate legis hoc loco promulgandæ aut observandæ cum Sede Apostolica egisse aut agere, ut propterea ejus obligatio interea suspensa maneat.

§. 225. Dices: Hæc præsumtio nulla ratione nititur, & reipsa idem præstat, ac si cum Febronianis dicatur, leges Pontificias sine consensu Ecclesiæ vim nullam habere. Resp. negando utrumque; ac dico *primo:* Præsumtio est fundata in jure, quod Pontifex certis casibus Diœcesanos, quibus lex speciatim non promulgatur, ea obligari *nolit*; quia fieri potest, ut ob singularia locorum, temporum & personarum adjuncta, vel ob speciales locorum consuetudines, pravas aut non pravas, lex Pontificia in destructionem magis, quam ædificationem vergeret, majorumque malorum ac perturbationum causa existeret; ac tum ipsum Summum Pontificem non instare promulgationi vel observationi legis, docet jus sacrum. De prava consuetudine, quæ loco quodam invaluit, ait S. Gregorius M. nec a tali consuetudine averti possunt; *& ideo cum venia suo ingenio relinquendi sunt, ne forte pejores existant, si a tali consuetudine prohibeantur; ut enim ait Salomon:* Qui

Qui multum emungit, elicit sanguinem. Can. 6. dist. 4. De consuetudine speciali locorum & personarum; quæ mala non est, statuitur. C. 1. h. t. in 6. fieri posse, ut Romanus Pontifex, *qui jura omnia in scrinio pectoris sui censetur habere*, ignoret (cum tales consuetudines *sint facti, & in facto consistant*): unde per novam constitutionem ei non censetur derogare; *nisi expresse id exprimat.* Similiter Alexander III. C. 5. de Rescriptis ad Archiepiscopum Ravennatensem ita scribit; *Qualitatem negotii, pro quo tibi scribitur, diligenter considerans aut mandatum nostrum reverenter adimpleas, aut per literas tuas, quare adimplere non possis, rationalem causam prætendas, quia patienter sustinebimus, si non feceris, quod prava nobis fuerat insinuatione suggestum* (g). *Dico secundo.* Hæc sententia longissime distat a Febronianis erroribus; nam pertinet tantum ad leges disciplinæ, easque non mere declarativas, atque ad hypothesin specialium circumstantiarum & difficultatum; nec tollit, sed suspendit obligationem legis; quamdiu nimirum Summus Pontifex ea de re edoctus non insistit pro potestate sua promulgationi & observationi legis. At Febroniani idem extendunt ad omnes leges, ipsamque Pontificiam auctoritatem impugnant.

(g) *Similia extant C. 6. de præbendis; & C. 10. de foro competente. Idem apertissime docet Benedictus XIV. de Syn. Diœcesana, L. IX. C. 2. & 3. Eadem est Gallorum doctrina. Vid. Cabassut. Theor. & Prax. Juris Can. L. I. C. IV. n. 5. Ratio est, quia Episcopus Diœcesanus, quantumvis auctoritati Sedis Apostolicæ maxime deditus, non pro mero executore Pontificiarum legem habendus est; cum ipsi etiam cura diœceseos regendæ, etsi cum hierarchica subordinatione, demandata sit.*

§. 126.

§. 126. Negat præterea Febronius, Pontificem *novas* leges ferre posse, sed istiusmodi tantum, quæ ad conservandos antiquos canones, & tollendos abusus iisdem repugnantes pertinent. Resp. Nullo penitus jure, & nulla ratione Pontificia potestas adstringitur ad solos conservandos antiquos canones; non enim minor est Summorum Pontificum hac ætate, quam præcedente, potestas. Atqui Pontifices priorum temporum multas pro necessitate vel utilitate Ecclesiæ novas tulerunt leges. Fieri potest, ac fit sane, ut nova prorumpant vitia, nova pericula, novæ fraudes, quibus per leges novas occurrendum est; uti conventiculis murariorum legibus nostra memoria promulgatis obsisti debuit.

§. 127. Scriptores novi, qui ad deprimendam Apostolicæ Sedis auctoritatem omni studio conspirant, sæpe argumentantur in hunc modum: Primatus Romani Pontificis ob conservandam unitatem in fide potissimum & communione a Christo institutus fuit; quæ est Patrum, omniumque auctorum communis sententia: ergo omne id, quod necessarium non est ad finem unitatis conservandæ, ad jura Primatus non pertinet. Hoc argumento Pontificiam auctoritatem in disciplina ordinanda, ferendisque de ea legibus vehementer concidunt; quia, inquiunt, salva unitate, disciplina varia esse potest pro varia temporum & locorum ratione. Eodem argumento omnem prope viam exercendæ in diœcesibus Pontificiæ auctoritatis præcludunt; quamdiu enim, ajunt, diœcesanus Episcopus officio suo non deest, Papa non habet, quod disponat in Diœcesibus; quia primatus ad unitatem conservandam solum pertinet. Siquis autem Episcopus desit officio suo, Papa defectum supplere potest jure vigilantiæ

&

& conservationis antiquorum canonum. Hoc igitur nixi sophismate, ipsique decepti pariter, ac decipientes alios imperitos, leviterque doctos Pontificias reservationes e. g. peccatorum, beneficiorum, causarum majorum plurium, stabilitatem item Apostolicorum Nuntiorum in provinciis degentium aliaque istiusmodi, tanquam primævæ institutioni primatus repugnantia, certe haud consentanea, impudenter criminantur (*h*).

(*h*) *Tota hæc errorum labes ex lacunis Febronii hausta est; qui ita scripserat C.* 2. §. 4. *operis sui: „Cum genui„num fundamentum ejusdem primatus in bono unitatis „Ecclesiæ supra* §. 2. *invenerimus; hinc pro principio „statuemus:* Omnia illa & sola esse primcgenia & „essentialia jura primatus, sine quibus unitas non „potest servari." *Nota:* Omnia & sola.

§. 128. Respondendum nunc est adcurate, & conclusiunculæ fallacia detegenda. Primatus R. Pontificis ad conservandam unitatem a Christo institutus fuit, hoc est, ea plenitudo Pontificiæ potestatis, de qua ex Scriptura & traditione certo constat, per rationem intelligitur, hunc habere effectum, & finem, ut unitas Ecclesiæ conservetur, *concedo*; ex præsumto fine unitatis quoquo modo conservandæ primum ratione investigari, & seclusa Scriptura ac traditione decidi debet, quæ & quanta sit Pontificia potestas, *nego*. Adversarii perperam & præpostere agunt omnia in hac causa. Nam ex Scriptura ac traditione certe constat, in ratione atque idea fundamenti totius Ecclesiæ, in potestate omnia ligandi & solvendi, in collatione clavium regni cælorum, in jure confirmandi fratres, in officio pascendi agnos & oves, totum scilicet Christi gregem, contineri plenitudinem Pontificiæ potesta-

teſtatis, ſive poteſtatem *plenam*, ut inquit Concilium Florentinum, & ſupra omnes alias Eccleſias *ordinariæ* poteſtatis principatum, quemadmodum Concilium Lateranenſe ait. Hæc primo conſtant apertiſſimis Scripturæ verbis, certiſſimisque teſtimoniis perpetuæ traditionis. Ex his dein præmiſſis Sancti Patres & Doctores vi rationis concludunt, per illam, de qua conſtat, Pontificiæ poteſtatis plenitudinem neceſſario effici debere, ut Eccleſiæ unitas firmetur & conſervetur. Contra adverſarii primo ſtatuunt unitatis finem, nec attendunt, qua via & ratione, aut qua poteſtate unitatis finem obtineri voluerit Chriſtus, ſed ex fine quoquo modo, quem ipſi pro arbitrio definiunt, obtinendo, de poteſtate Pontificia diſputant, atque ita ineptiunt, ut argumentari videantur hac forma: Plenitudo Pontificiæ poteſtatis data eſt pro unitate conſervanda: unitas conſervari poteſt ſine illa plenitudine: ergo data non eſt plenitudo poteſtatis.

§. 129. Dicunt: Ad Romanum Pontificem, tanquam primum Paſtorem, pertinet, ſupplere defectus inferiorum Præſulum, non vero ipſorum perturbare, & imminuere jurisdictionem; ergo ejus poteſtas ultra neceſſitatem conſervandi unitatem, & antiquos canones, extendi non debet. Reſp. diſt. ad Romanum Pontificem pertinet, ſupplere defectus inferiorum, nempe ſupplere *ex officio, & plenitudine poteſtatis*, quæ alias præterea regiminis partes continet, *concedo;* ſupplere duntaxat *ex diſpoſitione canonum*, & intra anguſtos fines, intra quos conceſſu canonum Metropolita ſupplet defectus ſuffraganeorum; *nego.* Peſſime abutuntur adverſarii exemplo Metropolitanorum, qui ex præſcripto canonum, ſeu in caſibus per canones definitis jus & facul-

cultatem obtinent, quidpiam disponendi in Diœcesibus, & de subditis suffraganeorum, in quos ceteroquin ordinariam & immediatam potestatem non habent. Potestas Romanorum Pontificum non humano canonum jure nititur, sed ex divina institutione cum ea *fontali plenitudine* dimanat, quam a Christo accepit; ita Gerson loquitur, qui adversariis suspectus esse non potest. Videant, absecro, utrum ea, quæ ex Scripturis ac traditione de Pontificia potestate tanto numero & splendore præsto sunt argumenta ac testimonia, plus non indicent, quam facultatem supplendi extra ordinem defectus inferiorum Præsulum? Sumant ea testimonia atque argumenta præ manibus, & conferant cum hypothesi sua, quam in fraudem Divini Primatus & Apostolicæ Sedis jurium ex libris adversariorum ejusdem Sedis incauti adoptarunt; ac si forte in mentem ipsis veniat, Romanos Pontifices, qui multo ampliorem potestatem sibi asseruerunt, ipsoque exercuerunt opere, quam quæ ad supplendos tantum aliorum defectus spectabat, hos, inquam, Pontifices in causa propria sic loquutos esse, & sic actitasse; cogitent, quæso, adversarios Pontificiæ auctoritatis pariter in causa propria suæ hæresis, & schismatis loqui, scribere, calumniari, nec immunem a præjudicatis male opinionibus, atque inveterato in Apostolicam Sedem odio doctrinam in libris suis adferre posse (*i*). Ceterum siquid negotii agant Romani Pontifices in provinciis & diœcesibus Episcoporum orbis, id nequaquam fieri diminuendæ Episcopalis auctoritatis causa, sed studio communis boni Ecclesiæ, atque utilitatis animarum tum per se præsumendum est, tanquam de supremo Capite Ecclesiæ, tum locis suis singillatim demonstrabitur, quando de reservationibus, causis majoribus erit agendum.

(*i*) *Ad*

(*i*) *Ad id, quod dicunt, RR. Pontifices in causa propria loquutos, respondi in Isagoge. C. VI.* §. 94.

§. 130. Dixi hactenus de Romano Pontifice, tanquam principio activo legum in causis fidei & disciplinæ. Consensu omnium ea potestas tribuenda est Conciliis generalibus, quatenus a Summo Pontifice confirmata sunt (*k*). Episcopi, & Synodi, œcumenica inferiores, condunt leges secundum limites suæ jurisdictionis, duplici nempe spectata subjectione, & *personarum*, quæ iisdem subjectæ sunt, & *causarum*, de quibus disponendi jus habent. Sequitur, ut leges non ferant in causis majoribus Papæ reservatis, nec contrarias juri communi, cui ipsi Episcopi, eorumque Synodi subjacent. c. 9. de M. & O. ibi: *Dummodo in ipsa Synodo non ducas aliquid statuendum, quod canonicis obviet institutis.*

(*k*) *Prærogativa Episcopi Constantinopolitani, a Patribus Chalcedonensibus contra veterem disciplinam decreta, vim & robur diu non habuit; quia id a Sede Apostolica approbatum & confirmatum non fuit, frustra apud S. Leonem M. intercedente ipso Imperatore.*

§. 131. Nova quorundam doctrina est, atque ad perturbandum ordinem hierarchicum, & disciplinam Ecclesiæ convellendam excogitata, qua Episcopos leges, juri communi contrarias, ferre posse asserunt. Sic enim objiciunt

I. Principes Imperii leges politicas, juri communi contrarias, ferre possunt. Ergo. Resp. Quid Principes Imperii in politicis causis possint, id ex constitutione, & natura Imperii Romano - Germanici pendet: quid possint Episcopi Papa inferiores, eorumque Synodi particulares, colligendum est ex constitutione Ecclesiæ & Hierarchiæ divinitus institutæ,

tutæ, vi cujus ne dispensare quidem possunt jure *ordinario* & extra concessos casus in generalibus legibus Ecclesiæ, ut infra probabimus.

§. 132. II. Utilitas & necessitas diœcesium exigit aliquando alias leges, aut veteri juri contrarias: ergo. Resp. Rarus admodum is casus est, nec a quovis Prælato inferiore decidendus. Dein quemadmodum ad incolumitatem corporis aut membrorum necesse non est, ut quodvis membrum quaslibet functiones utiles aut necessarias obire possit, modo in toto corpore sit membrum aliquod e. g. caput, vel oculi, a quo obeantur; sic existimandum est de Corpore Christi, quod est Ecclesia. Siqua utilitatis vel necessitatis causa emergat in provinciis, ob quam leges mutandæ videantur, ad Summum Ecclesiæ Caput recurri oportet.

§. 133. III. Nicolaus P. I. Can. 1. dist. 19. de Decretalibus epistolis ait, eas debere ab omnibus prorsus, in quibusvis opportunitatibus, *discretione vel dispensatione magistra*, reverenter assumi: ergo in observandis Ecclesiæ legibus discretio & dispensatio locum habet. Resp. Non ea profecto mens fuit Nicolai I., ac si docuisset, Prælatos inferiores discernere ac suo arbitrio decidere debere, quæ leges observandæ sint; secus non dixisset, eas *ab omnibus prorsus, in quibusvis opportunitatibus* reverenter assumendas esse. Sed cum varia Decretalium epistolarum genera sint, & aliæ speciales, aliæ generales habeantur, aliæ præcipiant, aut vetent, aliæ consulant duntaxat, aut quidpiam extra ordinem indulgeant, hinc discretione & prudentia opus in Decretalibus Pontificum epistolis in vim generalis legis assumendis (*l*).

(*l*) *In hunc sensum cit. canonem recte explicat Joannes de Turre cremata in Decret. Gratiani.*

§. 134. Præter Papam, Epiſcopos, eorumque Synodos, quibus poteſtas publica & rectoria in Eccleſia jure divino competit, quædam perſonæ eccleſiaſticæ, phyſicæ & morales, ex diſpoſitione canonum *poteſtate quaſi epiſcopali* gaudent, quibus proin jus ferendi leges vi ejus poteſtatis tribuendum eſt, intra eosdem tamen, aut arctiores etiam limites, ac dictum eſt paulo ante. Iſtiusmodi perſonæ ſunt Cardinales in titulis ſuarum eccleſiarum, Legati Sedis Apoſtolicæ, Capitula Cathedralia Sede vacante, Abbates, aliique Prælati jurisdictionem quaſi Epiſcopalem obtinentes, Ordines Religioſi ſive per caput ſuum, ſive per membra in Capitulo aut Congregatione ſuo capiti unita c. 7. de Statu Monachorum.

§. 135. *Statuta* ſenſu ſtricto vocantur, quæ ex ſpeciali conceſſione, aut privilegio legislatoris, non autem jure legislatorio proprio conduntur, atque hoc modo differunt a legibus. Sed uſus loquendi valde inconſtans eſt; nam & *ſtatuta canonum* appellantur, & *ſtatuta provincialia*, ſeu leges a Statibus Imperii in ſuis provinciis latæ. Proprie autem id nomen pertinet ad ſtatuta municipalia, localia, academica, capitularia; de quo ultimo genere ex hoc titulo notandum:

I. Statutum Capituli vel Collegii, quod vergit in aliquorum commodum, & aliorum damnum, æquale jus habentium, cenſetur injuſtum, & irritum. c. 6. h. t.

II. Non valet ſtatutum, quod in diminutionem divini cultus cedit; e. g. ut minor ſit canonicorum numerus, & majores ſingulorum reditus. c. 12. h. t.

III. Statutum etiam a Superiore confirmatum ſine ejus conſenſu revocari poteſt tum, quando directe

recte & principaliter cedit in favorem eorum, qui ei renunciant, aut si per ejus revocationem reditur ad observandum jus commune. c. 8. h. t. Quia quævis res facile redit ad naturam suam, & consensus Superioris pro observando jure communi intervenire præsumitur.

IV. Statutis Capitularibus aliquando certus instituitur canonicorum numerus; idque statutum firmatur juramento canonicorum, & confirmari etiam solet Apostolica auctoritate; etsi autem hæc apponatur conditio, vel intelligatur apponi: *Salva Sedis Apostolicæ auctoritate;* non tamen istiusmodi statuti, nisi expressa eorum fiat mentio, per rescripta Apostolica derogari censetur. Casus extat c. 19. de Rescriptis, ejusque parte decisa.

V. Non nunquam vi statutorum capitularium, aut consuetudinis pro obtinendis canonicatibus certæ qualitates præter jus commune requiruntur, ut puta, ne ad canonicatus vel dignitates admittantur alii, nisi illustri sanguine procreati. „Quod statu„tum (inquit V. C. Zech.) si a Sede Apostolica con„firmetur, non est improbandum; modo his No„bilibus aliæ qualitates de jure communi requisitæ „non desint. Unde Pontifex non admittit allegatio„nem qualiscunque consuetudinis, nisi scilicet alli„getur simul Apostolica confirmatio (*m*).“

(*m*) *De Hierarchia Eccl. Tit. XXIII.* §. 261. *In hanc sententiam eleganter differitur c.* 37. *de Præbend.*

§. 136. Jus ferendi Ecclesiasticas leges Principibus & Magistratibus politicis aliud tribui non potest, nisi ut legitime latas auctoritate Ecclestastica imitentur, aut sequantur, eas firment potentia sua, ac protegant, atque executionem curent; quemad-

modum explicavi in Iſagoge C. XI. Celebre eſt c. Eccleſia S. Mariæ. 10. h. t. ibi: *Nos attendentes* (inquit Pontifex), *quod laicis etiam religioſis* (id eſt, Religionis ſtudio accenſis) *ſuper Eccleſiis & perſonis Eccleſiaſticis, nulla ſit attributa facultas: quos obſequendi manet neceſſitas, non auctoritas imperandi, a quibus ſiquid motu proprio ſtatutum fuerit, quod eccleſiarum etiam reſpiciat commodum & favorem, nullius firmitatis exiſtit, niſi ab Eccleſia fuerit approbatum.* Deſumſit hoc Innocentius III. ex Synodo Romana, ſub Symmacho P. a. 502. celebrata, in qua cum recitata fuiſſet lex, quam Baſilius, præfectus prætorio & Patricius, de rebus Eccleſiaſticis Odoacris regis nomine poſt Simplicii obitum, vacante Sede, promulgaverat; omnes eam nullius roboris eſſe, ex indicata in cit. cap. ratione adſeverarunt, quemadmodum Gratianus can. 1. diſt. 96. refert. Hanc legem, tanquam latam a non habente poteſtatem, Symmachus ſuffragante Concilio abrogavit, & lege ſpeciali alienationes rerum Eccleſiaſticarum, de quibus agebatur, irritas declaravit, adjecta pœna excommunicationis; can. 20. XII. q. 2. & can. 1. XVII. q. 4. (*n*)

(*n*) *Concil. Edit. Manſi. T. VIII. Col.* 265.

§. 137. *Præter poteſtatem & jus ferendi leges, ſpectanda eſt cauſa, & materia poteſtati legislatoriæ ſubjecta.* Principi Politico ſubjacent politica, Eccleſiaſtico eccleſiaſtica; quales ſunt cauſæ fidei, Sacramentorum, internæ honeſtatis morum, dein materia diſciplinæ, tum liturgicæ de ſacris ritibus, & exercitio Religionis, tum ejus, quæ ad ordinationem, politiam & functiones cleri, ad modum regiminis e. g. formam judicii quaſi civilis & criminalis

lis, ad bonorum temporalium administrationem pertinet. In his Apostoli, non imperatores aut præsides provinciarum, non Magistratus Judaicus, ipsa nascente Ecclesia, potestatem a Deo acceptam exercuerunt, quemadmodum singillatim ostendi C. III. Juris Eccl. Publici. *Nemini obscurum esse potest, quid apostolici & episcopalis, quid secularis & imperatorii sit juris; & ut uno rem absolvam: Episcopalis habeatur juris, quidquid ante Constantinum sub imperio gentilium perficiebant Episcopi. Neque enim tunc vel suspicio ipsos ulla afflare potest, quasi imperatoria jura invaserint* (o).

(o) *Thomasin. Differt.* 3. *in Synod. Nicæn.*

§. 138. Omnes leges circa humanas actiones, & negotia, tanquam materiam, versantur, eisque formam præbent, ex qua rectæ, pravæ, validæ, irritæ censeatur. Quapropter regula est, eas ad futura duntaxat, non præterita pertinere negotia; *ne detrimentum ante prohibitionem possint ignorantes incurrere.* c. 2. & 13. h. t. Exceptiones sunt:

I. Nisi nominatim in eis (legibus) *de præteritis caveatur;* cit. c. 13. h. t. quoad effectus scilicet pendentes. Consentit L. 7. C. de LL. Exempla hujus exceptionis extant L. ult. C. de pactis pignorum; nempe de lege commissoria pignorum, cujus irritationem ad præteritas portiones extendi vult Imperator. Et L. 22. §. 1. C. de SS. Eccl. sed casus hujus legis ad exceptionem sequentem trahi potest.

II. Nisi lex, de cujus effectu quæritur, *sit mera declaratio vel authentica interpretatio legis prioris & antiquioris.* Talis enim non censetur nova lex, sed prior authentice declarata; unde locum ha-

bet id, quod Novella 143. prope fin. ſtatuitur: *Quam interpretationem non in futuris tantummodo caſibus, verum in prœteritis etiam valere ſancimus, tanquam ſi lex noſtra ab initio cum interpretatione tali a nobis promulgata fuiſſet.* Exemplum extat Nov. XIX. & argumentum peti poteſt ex L. 21. §. 1. D. qui teſtam. fac. poſ.

§. 139. Ad materiam legis referendum eſt id, quod Gratianus can. 2. diſt. 4. ex S. Iſidoro Hiſpalenſi L. V. C. 21. Originum exſcripſit: *Erit autem lex honeſta, juſta, poſſibilis, ſecundum naturam, ſecundum patriœ conſuetudinem, loco temporique conveniens, neceſſaria, utilis, manifeſta quoque, ne aliquid per obſcuritatem in captionem contineat, nullo privato commodo, ſed pro communi civilium utilitate conſcripta.* Lex igitur fere nititur *ratione*, deſumta ex bono & fine communitatis, cui fertur. Multiplex autem *legum ratio* diſtingui ſolet, ceu *moralis, hiſtorica, legalis*; alia *ſuaſoria*, quæ legislatorem reipſa permovit: alia *juſtifica*, quæ ab eo obtenditur: alia ſufficiens, *inſufficiens*, arcana. Sed talia ad politicas leges pertinent. Eccleſiaſticas leges de indifferentibus ferri, nolunt Febroniani, id eſt, de iis, *quœ indifferenter ſe habent, & quibus non obſervatis minime ſalus periclitatur, vel obſervatis minime juvatur.* In his callida latet ambiguitas. Multi enim pro adiaphoris & indifferentibus habent, quidquid lege divina ſub periculo æternæ ſalutis præſcriptum non eſt, etſi idem maxime pium ſit, ſanctumque, ab ipſo divino Servatore laudatum, a ſanctiſſimis viris obſervatum, longoque uſu confirmatum. Quid ergo? nihilne præcipi aut vetari ab Eccleſia poteſt, quod non ante divina lege præceptum eſt, vetitumve? Hoc quidem modo innumeri canones generalium Con-

Conciliorum, & præcepta Ecclesiæ abolenda erunt: quasi Christus Petro & Apostolis eam tantum dedisset potestatem, ut, quod in cælis ligatum est, ipsi ligarent in terris; & non adpromisisset potius, id in cælis ligandum fore, quod ipsi in terris ligaverint.

§. 140. Quærunt, utrum materia legum Ecclesiasticarum sint actus *mere interni*, id est, tales, qui nec per se, nec per accidens conjungi necessario debent cum actu externo; sive an Ecclesia legem ferre possit, quæ impletur *solo* actu interno. Vitandæ sunt captiones verborum. Hinc dico

I. Jure divino præcepti sunt actus fidei, spei, caritatis, dilectionis item erga proximum; hæc præcepta sæpe impleri possunt solo actu interno; Ecclesia autem hoc jus divinum authentice declarare potest. Hinc ab Innocentio P. XI. damnata est propositio n. X: *Non tenemur proximum diligere actu interno formali*; & n. XI. *Præcepto proximum diligendi satisfacere possumus per solos actus externos.* n. XVI. *Fides non censetur cadere sub præceptum speciale, & secundum se.* n. XVII. *Satis est, actum fidei semel in vita elicere.* Eodem pertinet præceptum negativum: *Non concupisces*; &: *Qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, jam mœchatus est eam in corde suo.*

§. 141. Dico II. Dum Ecclesia præscribit actum externum, eo ipso etiam præscribit internum, cum eo conjunctum. Nam 1. cum actu externo *per se* conjuncta est voluntas eum obeundi. 2. Ut actus externus suam naturam aut substantiam moralem habeat, requiritur internus, e. g. intentio in Sacramento, applicatione Sacrificii pro Parochianis, attentio in oratione. In his actus internus *concomi-*

tanter, alii dicunt, *indirecte* præcipitur. Si lex præcipit actum externum, sola deliberata voluntas eam legem violandi, *consecutive* contra legem est. Sed quæro, an hæ sint istiusmodi leges, quæ *implentur solo actu interno?*

§. 142. Dico III. Quando Ecclesia authentice declarat doctrinam fidei, ejus definitioni præstandus est assensus *internus*, nec satisfit per obedientiam externam, quæ contradictionem externam vetat, nec per silentium obsequiosum. Sacrosanctum Concilium Tridentinum Sess. 13. in Decreto de sanctissimo Eucharistiæ Sacramento *omnibus Christi fidelibus interdicit, ne posthac de sanctissima Eucharistia aliter credere, docere aut prædicare audeant, quam ut est hoc præsenti decreto explicatum atque definitum.* Quod de fide, & doctrina ab Apostolis annuntiata dictum est: *Corde creditur ad justitiam, ore autem confessio fit ad salutem*, Rom. X. 10., id eodem prorsus modo, eademque ratione pertinet ad fidem & doctrinam, ab Ecclesia fidelibus annuntiatam. Manet enim apostolica missio: manet Apostolica prædicatio: manet assistentia Spiritus Sancti. Non est hæc lex arbitraria Ecclesiæ: est lex divina & naturalis, quæ annuntianti divinam doctrinam præstari jubet assensum cordis & oris, eumque conspirantem. Falsæ Sectariorum hypotheses, quæ nullum agnoscunt infallibilem judicem controversiarum fidei, per se & natura sua faciunt hypocritas, quibus aliud interius sentire & credere, aliud exterius profiteri licet.

§. 143. Dico IV. Quævis lex, non Ecclesiastica ta n m, sed civilis quoque, effectum habet internum, se u pro foro interno, imponendo obligationem, con edendo jus: sic administratio Sacramentorum, absolutiones, dispensationes &c. intus in animo operan-

rantur aliquid; sed ob id dici haud potest, Ecclesia præcipi actus mere internos, aut ferri leges: quæ impleri possint *solo* actu interno.

§. 144. His præmissis videtur statuenda hæc Thesis: *Lex humana Ecclesiastica non potest præcipere actus mere internos; nisi forte determinando tempus, occasionem, frequentiam vel modum exercendi illos, qui jam ante præcepti sunt lege divina naturali vel positiva.* Prob. cum S. Thoma 1. 2. q. 91. art. 4: *Homo de his potest legem facere, de quibus potest judicare; judicium autem hominis esse non potest de interioribus motibus.* Quod fatetur ipse Pontifex c. 33. in fine & c. 34. de simonia. Non intelligitur potestas homini concessa a Deo, nisi quæ modo naturæ hominis accommodato exerceri potest (*p*).

(*p*) *Civilem potestatem ad actus mere internos non extendi, fatentur passim. Quod ab Ecclesia censura ferri possit ob delictum mere internum, vix persuadet doctrina a P. Cardenas fuse tradita in Crisi Theol. diss.* 34. *Nam ut S. Thomas ait* 1. 2. *q.* 100. *art.* 9. „*præceptum legis habet vim* „*coactivam. Illud ergo directe cadit sub præcepto legis, ad* „*quod lex cogit; coactio autem legis est per metum pœnæ.--* „*Ad instituendam autem pœnam aliter se habet lex divina,* „*& aliter lex humana. Non enim pœna infligitur, nisi* „*pro illis, de quibus legislator habet judicare; quia ex* „*judicio lex punit. Homo autem, qui est legis lator hu-* „*manæ, non habet judicare, nisi de exterioribus actibus:* „*quia homines vident ea, quæ parent, ut dicitur I. Reg.* „*XVI. sed solius Dei, qui est legis lator Divinæ, est ju-* „*dicare de interioribus motibus voluntatum, secundum illud* „*Psal. VII. Scrutans corda & renes Deus.*"

§. 145. *Juri ac potestati ferendi leges in causa seu materia subjecta respondet subjectio eorum, qui legibus parere debent*, sive principium aut subjectum activum, & subjectum passivum, tanquam bini re-

lationis termini ſimul ſpectandi ſunt in legibus perinde, ac in aliis juribus; ſecus vim non habent leges; uti nulla eſt ſententia a non *ſuo* judice lata, id eſt, ab eo, cui aliquis ſubjectus non eſt: nulla eſt vox activa ſeu jus eligendi, niſi tendat in eum, qui paſſive eligibilis eſt: nulla eſt ultima voluntas, niſi inſtituatur is, qui capere poteſt.

§. 146. Subjectum paſſivum legis eſt communitas, in cujus utilitatem fertur. Nam *jura non in ſingulas perſonas, ſed generaliter conſtituuntur.* l. 8. D. de LL. Hinc lex maxime differt a præcepto, quod oſſibus perſonæ adhæret, cui datum eſt: at lex adhæret communitati, ſeu diſtrictui & territorio, quo communitas conſtringitur; & quamvis in communitate ſint membra, quæ vi privilegii, exemtionis, aut ob alias cauſas non afficiantur lege, tamen lex vere dicitur communitati lata.

§. 147. In legibus eccleſiaſticis diſtingui in primis debent *generales* latæ a Romano Pontifice, aut Concilio generali; & *particulares*, quæ provinciarum, diœceſium aut locorum propriæ ſunt. Diſtinguunt etiam inter *vim directivam* legis, & *coactivam:* fieri poteſt, ut quis teneatur eo, quod lege Eccleſiaſtica humana præſcriptum eſt; quia e. g. idem jure divino præceptum eſt, vetitumve; quin ſubjaceat pœnæ & coactioni a lege humana conſtitutæ: talis, ajunt, obligatur vi directiva legis, non item coactiva; mallem dicere: obligatur lege materialiter, non item formaliter, id eſt, quatenus hac lege præſcriptum eſt. Denique de legibus particularibus, quæ loci aut territorii finibus conſtringuntur, quæſtio exiſtit, utrum membrum communitatis ceteroquin ſubjectum legibus, ſi extra communitatem & terri-

territorium, cui lex particularis affixa est, versetur, lege lata pro communitate, adstrictum maneat: utrum eidem legi particulari obnoxii sint, qui ceteroquin communitatis membra non sunt, sed extrinsecus adveniunt, & territorium ingrediuntur; istorum alii dicuntur *advenæ*; alii *peregrini*, qui ipsi in duplici classe sunt; alii *vagi;* quod quidem discrimen a notione domicilii, vel quasi domicilii pendet.

§. 148. *Domicilium* acquirere dicitur, qui loco quodam existens, vel eo reipsa perveniens, animum habet perpetuo ibi manendi, donec nimirum alia causa avocet (*q*). Acquiritur ergo non nuda voluntate, ejusve declaratione, sed voluntate seu animo, & facto simul; ut nempe locum jam attigerit, aut etiam rerum & fortunarum suarum sedem ibi constituerit (*r*): estque hoc Domicilium *verum*. *Quasi domicilium* appellatur, siquis uno loco, e. g. in patria, habens Domicilium verum, ad alium se locum transfert cum animo ibi manendi tempore longiore, e. g. pluribus mensibus, aut etiam annis. Fieri ergo potest, ut aliquis alio loco habeat domicilium verum, alio quasi domicilium: imo ut aliquis in binis locis habeat verum domicilium, e. g. si æquali prope anni tempore & pari animo commoretur utroque loco: aut binis locis habeat beneficium stabile, l. 6. §. 2. D. ad municipalem. Ibi: *Viris prudentibus placuit, in duobus locis posse aliquem habere domicilium, si utrobique ita se instruxit, ut non minus apud alteros se locasse videatur.* Adde l. 27. §. 2. ib. c. 2. de sepulturis. in 6. Quemadmodum autem nullum acquiritur domicilium, nisi animo & facto; quod aperte decisum est l. 20. D. ad Municipalem: ita concludunt Auctores, illud non amitti, nisi

nisi per utrumque, scilicet per discessum actualem cum animo non redeundi. Dicta pertinent ad Domicilium *habitationis;* quod aliquando etiam *accidentale* & *adscititium* vocatur; aliud est *naturale* vel *originis*, nempe locus, in quo quis oriundus vel natus est, si pater ibi Domicilium habitationis habuit. In jure Romano l. 33 D. ad Municipalem dicitur: *Roma communis nostra patria est.* Et c. fin. de for. comp. *Omnium Ecclesiarum mater & magistra dicitur.*

(q) *L.* 7. *C. de incolis, & ubi quis Domicilium. Ibi: „Incolas - - domicilium facit; & in eodem loco singulos habere domicilium, non ambigitur, ubi quis larem, rerumque ac fortunarum suarum summam constituit, unde rursus non sit discessurus, si nihil avocet.“*

(r) *L.* 20. *D. ad Municipalem. l.* 5. *in f. & l.* 25. *D. de captivis. l.* 2. *C. ubi senatores. Ceterum hæ notiones magno usui sunt tum hoc loco, tum ubi agitur de foro domicilii vel quasi: de parocho proprio in causa matrimonii contrahendi, vel sepulturæ.*

§. 149. Hisce prælucentibus notionibus *advena* existimatur is, qui extra patriam suam alibi figit domicilium cum animo, ibi manendi perpetuo, si nempe causa non avocet improvisa. Sic quidem advena opponitur indigenæ. *Peregrinus* dicitur in loco, ubi ad tempus moratur extra verum domicilium, cum animo tamen eo redeundi. Peregrinos in duplicem dividendos classem dixi; vel enim extra locum veri domicilii alibi morantur tanto tempore, ut *quasi domicilium* censeantur ibi acquirere, vel ut ne *quasi domicilium* quidem acquirant, uti si iter facientes loco quopiam transeant cito discessuri. Ad acquirendum etiam quasi domicilium & animus & factum requiritur. *Vagi* appellantur, qui nullibi verum Domicilium habent, & fixam sedem, aut relicto

licto domicilio aliud inquirunt. l. 27. §. 2. D. ad Municipalem.

§. 150. Hac facta personarum, & legum universalium & particularium distinctione, duæ sunt præcipuæ de subjecto passivo legum decisiones:

I. Legibus universalibus Ecclesiæ tenentur omnes, qui per Baptismum Ecclesiam ingressi, sive eidem subjecti sunt; nec vero contumacia, rebellio contra Ecclesiam, id est, defectio a fide Catholica, aut a Communione Catholica (in qua defectione crimen hæresis & schismatis consistit) a subjectione & obligatione quemquam eximere aut liberare potest; cum præsertim vitium defectionis nullo pacto aut cursu temporis possit sanari. Secus est de infidelibus, seu non baptizatis (*s*).

(*s*) *I. Cor. V.* 12. *c. gaudemus* 8. *de divort. SS. Concil. Trid. Sess. XIV. c.* 2.

§. 151. II. Ut quis obligetur legibus particularibus provinciarum, diœcesium, locorum, in regula duo requiruntur copulative; 1. ut sit in territorio, 2. ut de territorio, hoc est, ut versetur in communitate, cui lex affixa est; & sit membrum ejus communitatis. Hinc c. 2. h. t. in 6. deciditur, statuto Episcopi non ligari ejus subditum, qui extra diœcesin versatur; & c. 11. de sent. excom. eodem statuto non ligari exterum, Episcopo non subditum, etsi ejus diœcesin ingressus sit. Ratio est, quia lex pro bono rectoque ordine communitatis fertur, non autem in singulas personas, ut supra dictum est; sphæram ergo activitatis suæ communitati ejusve districtui alligatam habet, neque ultra protenditur. Nam, ut dicitur cit. c. 2. in 6. *extra territorium jus dicenti impune non paretur* (*t*).

(*t*) *Hoc*

(t) *Hoc est, jurisdictionem extendenti ultra terminos, quibus eadem constricta est. Atque hoc sensu istuc axioma juris refertur ad subjectum passivum extra territorium existens. At Clementina Unic. de foro comp. idem dictum refertur ad subjectum activum, quando versatur extra suum territorium; e. g. Episcopus extra suam diœcesin degens jus dicere non potest, nisi in casu excepto per cit. Clementinam.*

§. 152. Duplex ergo, cum de particulari quadam agitur lege, existit quæstio: 1. Utrum ea teneatur subditus, e territorio, cui affixa est, egressus: 2. utrum teneatur non subditus in illud territorium ingressus? Subditus e territorio egressus & physice absens censetur *præsens moraliter*, si culpa ab illo commissa, aut datum damnum, vel omissio actionis præscriptæ in ipso territorio contingunt, uti si vocatus ad synodum non comparet, si in beneficio non residet, mandatis avocatoriis non paret. Dein alia est ratio præceptorum; alia vero legum: item alia subditorum, alia illorum, qui superiori adstricti sunt vinculo personali, ceu liberi parentibus, religiosi prælatis, uxor marito, milites duci suo vi sacramenti militaris.

§. 153. Non subditus territorium ingressus ita, ut nec domicilium, nec quasi domicilium acquirat, fit subditus *temporarius* per ipsum ingressum quoad leges pro ejusmodi peregrinis constitutas, aut ratione contractus, delicti forte commissi, vel rei sitæ, verbo, quatenus forum sortitur in territorio; quia a pari procedunt, forum sortiri, & statutis ligari (u). Dicunt: Præsentia perpetua in territorio operatur subjectionem perpetuam: ergo temporaria temporariam. Resp. n. c. subjectio perpetua vel longior e. g. annorum 10 ex præsumtione juris operatur domici-

micilium; domicilium vero ex dispositione juris operatur subjectionem erga leges particulares; at vero transitus per territorium, vel solus ingressus nec domicilium, nec quasi domicilium tribuit.

(*u*) *Sperellus Decis. X. fori Ecclesiastici n.* 41. *Card. Tuscus lit. F. Concl.* 444.

§. 154. Dispensationes aut relaxationes legum generalium Ecclesiæ aliquando particulari territorio conceduntur, cum aliis locis leges illæ vigeant; ac tum peregrinum forte transeuntem favore aut privilegio illius loci uti posse, non ambigunt, etsi in loco sui domicilii legem servare deberet. Sed quærunt, utrum declinandæ legis causa territorio suo egredi licite quis possit? Resp. non potest, si alia egrediendi non subest justa causa, nisi ut legem declinet, seu potius legi illudat. Quid est enim in fraudem legis agere, si hoc non est? Fraus *enim legi fit, ubi, quod fieri noluit, fieri autem non vetuit; id fit.* l. 30. D. de Legibus. Porro legislator spectata litera legis non vetuit egredi; at noluit certe ex hac tantum causa, ut lex servantibus salutaris impune a socordibus eludi possit. Qui legem Concilii Tridentini contra matrimonia clandestina evitaturus ad alium locum accedit, ubi ea lex promulgata non est, ibique clandestine contrahit, inutiliter agit; ita declaravit Urbanus VIII. Clemens X. in const. *Superna magni patrisfamilias* edita a. 1670. §. 7. decidit, posse regularem confessorem in ea diœcesi, in qua est approbatus, confluentes ex alia diœcesi a peccatis in ipsa reservatis, non autem in illa, ubi idem confessor est approbatus, absolvere, nisi eosdem pœnitentes noverit in fraudem reservationis ad alienam diœcesin pro absolutione obtinenda migrasse.

Adeo

Adeo fraus, quæ in utroque caſu pro fundamento declarationis aſſignatur, nemini patrocinari debet, nequidem ſi de valore actus agitur, quod plus eſt; multo etiam minus, ſi agitur de honeſtate & licentia.

§. 155. Adverſarii illud perpetuo oggerunt: Quivis habet jus egrediendi ſaltem ad tempus e ſuo domicilio; *nullus* autem *videtur dolo facere, qui utitur jure ſuo.* l. 55. D. de R. J. Reſpondeo 1. quid ergo? valebit in datis exemplis matrimonium clandeſtine contractum, & abſolutio in extera diœceſi obtenta? 2. Honeſtas & licentia actionis non ex ſola libertate & jure agendi, ſed præterea ex motivo & circumſtantiis pendet. Motivum autem legis per fraudem declinandæ honeſtum non eſt, nec a lege eximit.

§. 156. Dicunt præterea: Filius patrem rogare poteſt, ut pœnam irrogatam remittat, aut datum præceptum revocet; quo facto liberatur. Sic qui egreditur, medium non malum adhibet, ut a lege immunis fiat. R. At pater ſine juſta cauſa nec pœnam remittet, nec præceptum revocabit. Quidquid ſit; diſpenſatio aut relaxatio legis generalis ſine juſta cauſa nec licite peti, nec licite concedi poteſt; juſta autem cauſa relaxandi legem e. g. jejunii non eſt, ut genio ſuo indulgere poſſit ſubditus.

§. 157. Lex, inquiunt, territorio adhæret, ex quo egreſſus eſt ſubditus, & in loco, ad quem acceſſit, non obligat. R. Lex territorio adhæret; at obligatio non eludendi leges per fraudem adhæret oſſibus ac medullis perſonæ; uti qui dolo deſiit poſſidere, aut qui rem alienavit judicii mutandi cauſa, adhuc poſſidere cenſetur; ſic qui per fraudem legi illuſit,

illusit, ubicunque versatur, lege constringitur. Finge, si vis, civem Ninivetanum, cum indictum esset jejunium lege publica, & incolæ saccis se vestirent agendæ pœnitentiæ causa, ut molestiam evitaret, urbe tantisper egressum fuisse; aut in memoriam revoca parabulam Luc. XIV. v. 16. de invitatis ad cœnam, quibus juste indignatus est paterfamilias, etsi causas minime inhonestas obtenderent; at nempe non ita urgebant objectata negotia, ut humanitati patrisfamilias recte illuderent, ejusque exspectationem frustrarentur. Nunquid enim aliud supererat tempus, quo primus villam inspiceret, alter juga boum examinaret, tertius cum uxore confabularetur, quam duxerat jam, & ob cœnam amissurus non erat? Quid? siquis prænoscens, se vocandum esse ad judicem, ut testimonium ferat, adversario respondeat, rationem gestæ administrationis reddat, eo ipso tempore discedat, aut se occultet? Quid? si prævideat quis, nisi matutinis horis ad Sacrum accedat, aut canonicas horas recitet, postea vel copiam Sacrificii vel tempus recitandi pensi defuturum; juste differet ea solum de causa, quod lex horam non definiat, nec dilationem vetet? Quis vel pueros fert Magister, qui, cum doctrinæ specimen præbere debeant, eo ipso tempore medicinam sumant, aliave ponant obstacula? Appello ad bonas mentes, non dissolutas, nec feminea corruptas astutia, utrum obscurum esse possit his expensis, quid sit agere in fraudem legis?

§. 158. De subjecto passivo legum alia superest controversia, utrumne ipse Princeps & Legislator obligetur legibus suis, ut idem sit principium seu subjectum activum, & passivum legis? In thesi respondendum est *negative:* Legislator legibus *suis*, quæ nempe & quatenus vim obligandi a voluntate

& poteſtate legislatoris habent, non obligatur. Eſt enim principium generale, ratione cognitum, quod extat in jure Romano: *Neque enim imperare ſibi, neque ſe prohibere quisquam poteſt* (*x*).

(*x*) *L. penult. D. de receptis, qui arbitrium. Addendum: neque ſe voluntate ſua inhabilitare, ſive ad agendum inhabilem reddere quisquam poteſt. Inhabilitates & nullitates actuum vel ex principiis juris naturalis, aut ex lege Superioris, aut ex translatione juris in alios oriuntur.*

§. 159. Theſis & regula mox demonſtrata exceptiones habet non paucas.

I. Optimates in ariſtocratia, & ſinguli patresfamilias in ſtatu democratico legibus a collegio Optimatum, vel toto populo latis ſine dubio obligantur; quippe quæ vim obligandi non a ſingulis, ſed univerſis habent.

§. 160. II Quando Imperans jure privati agit emendo, contrahendo &c. ſtare debet pretiis rerum lege poſitiva taxatis. Si fiſcus Principis lite implicatur cum ſubdito, ipſæ Principum leges ſtatuunt, ut judices in ſubditum magis inclinentur, & æquitatem cauſæ penes hunc eſſe præſumant (*y*). Ex teſtamento imperfecto nec Princeps hæreditatem capit, vel legatum (*z*).

(*y*) *L.* 10. *D. de Jure fiſci. L. Un.* §. 14. *C. de Caducis tollendis. De Marco Antonino, dicto Philoſopho, Julius Capitolinus in vita teſtatur, quod fiſco in cauſis compendii nunquam judicans favit. Eandem ob cauſam Trajanum imp. laudat Plinius in Panegyr.* §. 36. & *Caſſiodorus Variar. Lect. L.* 1. *ep.* 22. *Theodoricum, Gothorum regem.*

(*z*) *L.* 23. *D. de legat.* 3. & *l.* 4. *c. ad leg. falcidiam.*

§. 161.

§. 161. III. Si Princeps aut ejus antecessor cum subditis vel extraneis pactum iniit, necesse habet fidem servare, & jus translatum servare illæsum. Id poscit jus divinum naturale. Nec dici potest, *antecessorem non potuisse præjudicare successori*, nisi aliunde vitio laboret pactum; quia dignitas Principis, quæ in ejusmodi pactis maxime spectatur, non censetur mori vel extingui. Nec contra observationem pacti facile locum habet *exceptio manifestæ utilitatis aut necessitatis publicæ;* quia ad publicam tranquillitatem nihil utilius, nec aliud quidquam magis necessarium est, quam observatio pactorum, datæque fidei.

§. 162. IV. Siqua est lex quoad materiam aut substantiam naturalis, aut divina positiva, quæ ex dispositione humana solam habet sanctionem pœnalem, aut determinationem temporis, modi vel quantitatis, ad eam observandam legem Imperans certe obligatur; secus legi non satisfaceret divinæ. Non nulli generatim ita differunt: Lex lata ex motivo certæ virtutis, ceu religionis, caritatis, temperantiæ, honestatis morum, hanc vim habet, ut actus positivus aut negativus constituatur in materia necessaria ejus virtutis relate ad totam communitatem: cumque imperans communitatis membrum sit, idque præcipuum; lege obligabitur, non qua subditus, sed qua membrum communitatis. Quidquid sit de vi hujus argumenti, certum est, præter obligationem ex jure imperii & subjectione ortam, aliam distingui debere, ex altioribus juris naturalis principiis provenientem, ceu ex servanda æquitate, præbendo virtutis exemplo, vitando scandalo & contemtu legis (*aa*).

(*aa*) *C. 6. h. t. ibi: Cum igitur, quod quisque juris in alterum ſtatuit, ipſe debeat uti eo; & ſapientis dicat auctoritas: Patere legem, quam tu ipſe tuleris &c. Can. 2. diſt. 8. turpis eſt omnis pars, ſuo univerſo non congruens. Trid. Seſſ. 24. C. 1. de ref. Totius familiæ domini ſtatus & ordo nutabit, ſi, quod requiritur in corpore, non inveniatur in capite. Ceterum quod l. 4. C. de Leg. dicitur: „Digna vox majeſtate regnantis eſt, legibus ſe „alligatum Principem profiteri;" id ſpecioſius, quam verius dictum putant; quamdiu enim Romani Principes (inquit Heineccius ad Pandectas P. I. §. 37.) tyrannidis ſuſpicionem averſabantur, hoc libertatis ſimulacro illudebant civibus, ut ſe legibus teneri præ ſe ferrent, quippe non a ſe, ſed a populo, ſenatuque latis.*

§. 163. V. Non tenetur utique Legislator ſanctione pœnali, quam legi adjicit; hinc ejus obligationem internam dicunt, non externam; nec adſtringitur ad formalitates actibus ſubditorum præſcriptas; ac ſi ipſe omiſſis ſolemnitatibus gerit actum, jure ſupremæ poteſtatis cenſetur agere (*bb*). De ſolemnitatibus teſtamenti ab ipſo Principe confecti, egi in Jur. Nat. Publico §. 264. lit. c.

(*bb*) *L. 8. De manumiſſis. L. 3. D. de officio Præt. C. 1. de Temporib. ordinat.*

§. 164. *In notione legis continetur ejusdem promulgatio*, quæ eſt actus, quo communitas venire poteſt in notitiam ejus, quod rationabiliter ordinatum eſt; idque contingit variis modis, ceu voce præconis, programmate publice affixo, literis Apoſtolicis, miſſo codice ad judices, vel ad ſcholas, convocata Synodo, ac lege ibidem prolata. Ejusmodi promulgatio ad vim & rationem legis omnino neceſſaria eſt, ita, ut nondum cenſeatur exiſtere lex, quamdiu promulgata non eſt, etſi concluſa ſit in

ſena-

senatu, vel a Principe in præsentia ministrorum decreta (*cc*); nam lex est locutio Principis ad communitatem, & pro *forma* habet actum publicum, ad subjectam communitatem directum: uti citatio & sententia judicis non intelligitur, nisi per actum, quo vocati in judicium, aut litigantes mentem judicis cognoscere possunt. *Attributum* a Philosophis dicitur id, quod rationem sufficientem in essentia rei habet. At voluntas legislatoris sine promulgatione rationem & essentiam legis non habet; igitur promulgatio non est attributum legis; sed recte ab Jurisconsultis *legis forma* dicitur; quia, ut ajunt, forma dat esse.

(*cc*) *L. 9. C. de LL. ibi: „Sacratissimæ leges, quæ constringunt hominum vitas, intelligi ab omnibus debent, ut „universi præscripto earum manifestius cognito vel inhi„bita declinent, vel permissa sectentur.“ Adde Gratian. can.* 3. §. *leges dist.* 4. *Hæc ad leges proprie dictas pertinent. Nam constitutiones speciales, mandata, privilegia, rescripta gratiæ vel justitiæ, satis est, si innotescant ei, ad quem pertinent. c.* 1. *v. nec obstaret. de concessione præbend. in* 6.

§. 165. Dubium movetur aliquando de Pontificiis legibus, utrum sufficienter promulgatæ sint; respondeo:

I. Necesse non est, ut lex singulis subditis intimetur, aut singulis particularibus locis publicetur c. 1. de postul. prælat. Satis est, si *solemniter editur, aut publice promulgatur;* quæ sunt verba æquipollentia.

II. Promulgatio, quatenus ad vim legis omnino necessaria est, distingui debet a singularibus mediis a legislatore præscriptis, ut, quantum fieri po-

ſeſt, lex ſingulis proponatur, explicetur, commendetur, in memoriam revocetur. Exemplum extat c. omnis. 12. de pœnit. & remiſſ.

III. *Expreſſa ſit* promulgatio per actum publicum, quo communitas in notitiam legis venire poteſt: *Tacita* per uſum & conſuetudinem, quæ vim legis habet.

IV. Promulgatio, præſenti communitati facta, cenſetur perdurare, & pertinet etiam ad poſteros; quia communitas non moritur.

§. 166. Si lex Pontificia Romæ promulgata eſt, publicoque affixa loco, quæritur, utrum in provinciis & diœceſibus promulgari debeat, ut illic obliget? Auctor Principiorum Jur. Publ. Eccleſiaſtici catholicorum C. V. §. 49. ait: Solemnitas promulgationis Romanæ ſtat in eo, quod Papales conſtitutiones publicentur in curia, affigantur in acie campi Floræ, & ad valvas Baſilicæ Apoſtolicæ, nec non in cancellaria Apoſtolica pro publicatis declarentur. Hunc promulgationis modum cit. auctor concilio politico Italicorum tribuit: *Sciunt enim*, inquiens, *Itali, multis eorum bullis denegari promulgationem a Principibus & Epiſcopis potentioribus, quos deſuper requirere parum cenſent honorificum.* Similiter ſcribit Febronius refutatus ab Antifebronio T. III. L. II. C. III.

§. 167. Reſpondeo: I. Non illud videndum eſt, quid fiat a Principibus & Epiſcopis potentioribus, ſed utrum *jure* fiat; & utrum fideles, quibus tenor Romanæ conſtitutionis certo innotuit, tuta conſcientia eam negligere poſſint hac ſolum de cauſa, quod in diœceſi omiſſa ſit promulgatio.

II. Diverſi eſſe poſſunt actus externi, per quos Legiſlator ſuam voluntatem manifeſtat; hinc generalis

ralis est regula juris publici universalis: Ad legislatorem pertinet definire modum et formam promulgationis: neque is ad certam formam a subditis adstringi potest.

III. Tres causæ assignari possunt, ob quas, præter Romanam promulgationem Pontificiæ legis, diœcesana requiritur: *Primo* quia ob distantiam locorum fieri non potest, ut ex sola promulgatione Romana ad omnes fideles certa notitia legis perveniat. *Secundo* quia Summus Pontifex justis de causis *non vult* obligari fideles, in quorum diœcesibus promulgatio non repetitur. *Tertio* quia fideles ad servandam legem obligare *non potest*, nisi Principes & Episcopi diœcesani legi Pontificiæ *consentiant*, eumque consensum sua promulgatione significent.

§. 168. Primam causam, ob quam necessaria dicitur diœcesana promulgatio, assignat auctor Princip. loc. cit. inquiens: *Cum Roma, ubi conduntur Papales constitutiones, immense distet ab Ecclesiis Indiæ, Africæ & Americæ, ac Septemtrionis, ad oculum patet, promulgationem Romæ duntaxat factam, utut solemnis esset, ex ipsa natura rei & disproportione locorum haud sufficere, sed requiri, ut fiat in singulis diœcesibus, imo parœciis.* Resp. Nemo ita ineptit, ut physicum actum promulgationis Romanæ sufficere dicat ad obligationem eodem die in quavis remota regione inducendam; sed requiritur nempe lapsus temporis, intra quod Romana promulgatio exteris innotescere potest, quod facile obtinetur tum per ministros Principum & agentes Episcoporum Romæ commorantes, tum missis Apostolicis literis, ac per frequens commercium urbis & orbis. Labente eo tempore ad fideles universi orbis loqui censetur Romanus Pontifex per promulgatio-

nem Romæ factam, quæ, ficuti fonus, fucceffive in remotiora loca propagatur. Secundum leges etiam civiles Romanas provinciæ & civitates reliquæ ad ea jura, quæ in capite omnium civitatum, fcilicet in regia urbe, obfervantur, refpicere jubentur. §. 7. l. de Satisdationibus & l. 3. §. 5. D. de fepulcro violato (*dd*). Ceterum fi lex fideles etiam rudes tangit, ejus juridica promulgatio utique diftingui debet ab explicatione, & commendatione legis. Illa fpectatur tanquam actus legislatoris: hæc ad officium doctorum, concionatorum & parochorum pertinet.

(*dd*) *Conf. Leyfer Medit. ad Pandect. Spec. VII. §. II.*

§. 169. Siquis contenderet, quod pro tertia caufa promulgationis diœcefanæ propofitum fuit, Pontificias leges fine confenfu fidelium, aut inferiorum Præfulum vim obligandi omnino non habere; is deftrueret fane Primatum jurisdictionis Pontificiæ, & fubjectionem, debitamque obedientiam fingulorum fidelium, quam folemni juramento profitentur Epifcopi univerfi orbis.

§. 170. Dici igitur poteft, *fi lex Pontificia generalis, Romæ promulgata, in provinciis fpeciatim non promulgetur, fubditos ab ejus obfervatione regulariter excufari ex præfumta voluntate Summi Pontificis non urgentis obfervationem in provinciis.* Hæc præfumtio fundatur in jure (§. 125.); & quia Epifcopi non pro *meris* executoribus Pontificiarum legum, fed pro veris paftoribus, debita poteftate præditis, habendi funt, a quibus Deus de commiffis a fe ovibus rationem exiget. Duæ funt hujus thefeos exceptiones:

I. Si

I. Si lex Pontificia est mere declaratoria vel juris divini, vel disciplinæ antea vigentis; talis enim non eget speciali promulgatione.

II. Si in hypothesi alterius legis, dictæ præsumtioni obstat contraria & rationabilis voluntas Ecclesiastici legislatoris; quia omnis præsumtio cedit veritati certo cognitæ.

§. 171. *Vis & effectus legis promulgatæ est obligatio & jus*, quod in subditis producit, si nempe concurrant ea, quæ de jure & principio activo, de materia & communitate subjecta dicta sunt. Ea obligatio afficit conscientiam, & ad forum tam internum, quam externum pertinet, ex principiis juris divini tam naturalis, quam positivi. Nam quod lex Ecclesiastica ligat in terris, censetur ligatum in cælis; & Paulus Rom. XIII. potestatibus parendum docet non tantum *propter iram*, *sed etiam conscientiam.* Nam qui præsunt, *ministri sunt Dei.* Adde Prov. VIII. 15. Sap. VI. 4. I. Petr. II. 13.

§. 172. Uti lex duas continet partes, directionem & coactionem; sic utrumque operatur, & transgressorem facit reum culpæ & pœnæ; unde reatus culpæ & pœnæ nomen habet. Aliquando lex effectum moralem ex voluntate legislatoris per se ipsam producit sine alio actu vel ministerio hominis, aut judicis. Sic dicitur aliquando pœna ipso jure incurri sine sententia condemnatoria: dominium ipso jure transferri: donatio per mortem donantis ipso jure confirmari: obligatio ipso jure extingui. Tanquam effectus legis spectari etiam possunt actiones judiciales, certis negotiis adcommodatæ; itemque ut res per legem præcepta, si natura

ſua indifferens eſt, fiat bona; prohibita vero mala: unde nec jurata promiſſio valet faciendi contra legem etiam mere poſitivam; ſecus in eodem ſubjecto, & quoad eundem actum concurrerent, ex promiſſo quidem obligatio, adeoque & facultas faciendi id, quod promiſſum eſt, & ex lege obligatio, id non faciendi. Quæ duo non minus pugnant, quam *neceſſe*, & *impoſſibile*; vel *poſſibile* & *impoſſibile*.

§. 173. Auctor Princip. loco ſupra cit. agens de promulgatione legum ait: *Diſtinctiones obligationis in actu primo*, & *ſecundo*, *per ſe* & *per accidens* - - *facile exploduntur*. At quod contemtores Scholaſticorum explodunt, non continuo confutare poſſunt. Dico: Diſtinctio obligationis in actu primo & ſecundo rejici & juſte explodi non poteſt. Lex obligat *in actu primo*, quatenus virtutem & vim completam habet, ut actiones eidem tamquam normæ conformentur: obligat *in actu ſecundo*, quatenus operantes legem cognoſcunt, eoque ſtatu ſunt, ut legi parere poſſint, debeantque. Fieri poteſt, ut, etſi lex communitati promulgata ſit, ſubditus aliquis eam invincibiliter ignoret; quia conſenſu omnium juris ſaltem poſitivi poſſibilis eſt ignorantia. Hoc caſu is ſubditus obligatur in actu primo; quia lex completam vim obligandi habet; non obligatur in actu ſecundo; quia legem ſine culpa ignorat. Quemadmodum enim cauſa naturalis & neceſſaria requirit applicationem, ut vim, quam habet, in actu ſecundo exerat: ita lex per notitiam applicari debet, ut obligationem in actu ſecundo producat. Aliud eſt, per ſe non obligari lege; aliud, ab ejus obſervatione per accidens excuſari. Beſtiæ non ſubjacent legibus ne quidem in actu primo: infantes nec in actu primo obligantur legibus humanis, quæ certæ ætati ferun-

feruntur; at ligantur legibus naturalibus & divinis, etsi per accidens deficiat libertas & intellectus: sic dormientes, amentes, furiosi obligantur in actu primo, quatenus lex ad ipsos pertinet; non item obligantur in actu secundo. Diversa ergo hæc sunt; lege non obligari & affici omnino, & ab ejus observatione excusari in actu secundo.

§. 174. Quemadmodum causa necessaria & naturalis effectum mox producit, cum applicata est: ita lex statim obligat, ac promulgata fuit, nisi ipsamet certum tempus exprimat, a quo vigere & quodammodo operari incipiat. Tempus hoc intermedium a Veteribus dictum est *vacatio (ee)*; Ceterum de jure civili etiam antiquo lex vires obtinuit ex ea die, qua promulgata est l. 65. C. de decurionibus.

(*ee*) *Sueton. in Augusto c.* 34, *ubi agit de triennii vacatione civibus data ob legem Juliam de maritandis ordinibus; quam vacationem Dio l. LVI. pag.* 66. *eleganter vocat* tempus ad præparandum datum.

§. 175. Petrus de Marca L. II. C. XV. Concord. cum aliis non nullis Doctoribus objicit Justiniani Novellam 66., cujus hæc est rubrica: *Ut factæ novæ constitutiones post insinuationes earum, post duos menses valeant.* Cum igitur secundum receptam regulam, sacri Canones, si in contrarium nihil statuant, sequantur jus civile (*ff*); id ad leges etiam Ecclesiasticas applicandum est. R. Rubricæ Novellarum, cum a privatis collectoribus adsutæ fuerint, vim legalem non habent; ac manifestum est sane, a Justiniano illum terminum duorum mensium non pro generali regula, sed singulari casu Testamentorum, de quibus in ea Novella agitur, constitutum fuisse: ne scilicet, si illico a promulgatione lex valeret, multi

Testa-

Teſtametis caderent, ut ait. Edita fuerat illa Novella anno 538. In Novella 116 edita an. 541. adeoque poſteriore, triginta dierum terminum præfigit. In alia itidem poſteriore Novella 58., quæ certe edita non eſt ante an. 546. trimeſtrem paritionis terminum ſtatuit. Sic Bonifacius VIII. poſſidentibus duo beneficia curata ad alterutrum dimittendum unius menſis ſpatium conceſſit c. 32. de præb. in 6. SS. Concilium Tridentinum legem matrimonii, ſub præſcripta ſolemnitate celebrandi, ad 30. dies poſt factam in ſingulis parochiis promulgationem ſuſpendit, Seſſ. 24. c. 1. de ref. matr. Nulla igitur nec in ſacris, nec politicis legibus de ſuſpendenda vi legis promulgatæ generalis extat regula; & ſiqua olim extitiſſet, ea contrario uſu utriusque fori dudum fuiſſet abolita; vi cujus, ſi lex ipſa terminum non differt, ea mox vim habet, & transgreſſores pœnæ ſubjicit, ut hoc quoque loco verum ſit: Initium fervet.

(*ff*) *Conf. in Iſag.* §. 170. *& can.* 7. *diſt.* 10.

§. 176. Multi antiquiores decepti legibus Romanis, ad ſtatum democraticum pertinentibus, pro inducenda obligatione legis, conſenſum, receptionemque ſubditorum requirunt. Similia ſcripſerat Petrus de Marca cit. L. II. c. XV. & XVI. At in ſecunda præf t §. VI. ſic declaravit mentem ſuam, *nec legibus eccleſiaſticis, nec ſecularibus ſeu publicis ſubditos obſtringi, donec tacito vel expreſſo conſenſu receptæ fuerint; ad eum vero conſenſum adhibendum ſubditos ex officio teneri juxta præſcriptum juris divini, niſi leges eorum commodis aperte officiant.* Sic igitur videtur ſtatuendum: Leges vim habent ab auctoritate & poteſtate legislatoris; at ſi nunquam in uſum deducantur, aut contrarius uſus publice invaleſcat, eam vim amittunt, non ſine conſenſu ſaltem tacito legis-

legislatoris; hinc usus & observatio ad stabilitatem legis utique requiritur secundum illud apud Gratianum can. 3. dist. 4. *Leges instituuntur, cum promulgantur: firmantur, cum moribus utentium approbantur.*

§. 177. De vi & effectu legum hactenus tractatum est generatim; nunc seorsim spectandæ sunt.

I. *Leges præceptivæ sunt,* quæ actum positivum præcipiunt, si sint *affirmativæ:* prohibent, si *negativæ.* Earum effectus per se est obligatio pro utroque foro; ex obligatione autem agendi, vel omittendi recte infertur jus seu facultas moralis, itidem agendi vel omittendi; uti si pastor obligatur invigilare gregi, jus habet eundem inspiciendi, seu visitandi. *Non enim potest esse pastoris excusatio, si lupus oves comedit, & pastor nescit.* C. 10. de R. J.

§. 178. II. Ad leges præceptivas, quæ actum prohibent, accedunt *pœnales,* quæ duplicis sunt generis, aliæ *mixtæ,* quæ simul prohibent sub culpa; aliæ pure *pœnales.* Priores sunt hujus tenoris: *Non facies; & si feceris, hanc pœnam dabis;* posteriores hanc continent sententiam: *Aut non facies, aut pœnam vel mulctam solves.* Neque hoc casu legislator mulctam instar tributi spectat, vel appetit; sed ita judicat, necessarium non esse, conscientiis laqueum injicere, ac solius pœnæ metu satis absterreri posse subditos. Exemplum præbet Concilium Toletanum anni 1355. Cap. 1. ibi: *ne onerentur culpæ pondere ex transgressione constitutionum provincialium Christi fideles, quos divina pietas jugo suavi & oneri leviori supponere misericorditer est dignata; sacro approbante Concilio ordinamus, quod constitutiones provinciales Prædecessorum nostrorum, & quæ in futurum conden-*

condentur, nisi aliter in condendis expresse fuerit ordinatum, non ad culpam, sed ad pœnam tantum, earundem obligent transgressores (gg). Sed hæc, etsi possibilitatem legis pure pœnalis ostendant, non pertinent ad leges jure naturali, vel divino constitutas; neque ad casum, quo transgressionem legis contemtus, aut scandalum comitatur; nec demum a constitutionibus provinciæ Toletanæ ad aliarum provinciarum leges, multo etiam minus ad canones generales extendi possunt.

(gg) *Concil. Edit. Mansi. T. XXVI. col.* 412. *Otho card. & Episc. Augustanus ad statuta Collegii Ecclesiastici Diligani ita præfatur: „Quamquam autem volumus, hæc „nostra Decreta & præcepta exactissime a nostris omnibus „alumnis observari, nolumus tamen illos eorum violatione „in ullum peccatum & Dei offensam incurrere, sed in eam „duntaxat pœnam, quæ vel ipsis legibus præscripta fuerit, vel quam Nos Rectori significaverimus." De lege pœnali confer dicta in Jure Nat. publico* §. 257.

§. 179. III. Leges *concessivæ* & *permissivæ* quoad vim & effectum multo etiam magis differunt a præceptivis affirmativis, quam pure pœnales a prohibitivis. Sed illarum non una est diversitas. Nam *primo* aliquæ leges, etsi non præcipiant, tamen ita concedunt actum, ut propositis etiam præmiis ad illum invitent, & alliciant; cujusmodi sunt consilia Evangelica. Hæ cunctis tribuunt jus, actum concessum ponendi: aliis imponunt strictam obligationem, neminem in usu juris concessi impediendi. *Secundo* aliæ simpliciter concedunt & quidem pro foro utroque e. g. jus faciendi testamentum, instituendi actionem, utendi privilegio. Atque in his inest *plena* concessio vel permissio; est enim alia permissio *minus plena* in iis legibus, quæ appellantur, *tertio* mere *permissivæ*, quæ actum tolerant,

rant; eique impunitatem dant pro foro externo, quin approbent, aut jus internum præbeant. Exemplum extat c. 2. de præscript. conf. dicta l. c. in Jur. Nat. publ. Si agitur de iis, quæ vere ac generatim concessa sunt, valet regula: *Omnibus licet, quibus non est specialiter prohibitum;* in iis autem, quæ generatim prohibita sunt: *Nunquam, aut nemini licet, nisi quando, aut cui specialiter est concessum.*

§. 180. IV. *Leges fundatæ in præsumtione* non eandem semper vim habent; nam *primo* si lex positiva quidquam prohibet, aut quoquo modo disponit ob generale incommodi, fraudis, aut perversionis periculum, cui oppositus actus subjacet; tum illa lex omnino servanda est, etsi particulari casu nihil incommodi, fraudis aut perversionis imminere videatur; quia ratio dispositionis est certitudo periculi generalis, seu præsumtio juris; quæ generatim manet; neque ea lex nititur facto quodam, conditione aut qualitate particulari. *Secundo* aliquando lex, ut vim obligationis habeat, nititur præsumtione facti particularis; qua cessante lex vim non habet: talis est lex: *Vir uxori debitum reddat: similiter & uxor viro;* quæ supponit, validum coiisse matrimonium. Casus extat c. 13 de restit. spoliat. & c. 44. de sent. excom. *Tertio* Præsumtio etiam juris & de jure, quæ scilicet probationem in contrarium non admittit, non producit eum effectum, qui ex facto pendet, quod *falso* præsumitur. Sic jure antiquo, cum clandestina valerent matrimonia, copula carnalis post sponsalia de futuro præsumebatur animo maritali habita, indeque consummatum fuisse matrimonium. At si animus maritalis revera non suberat, matrimonium nullum coiit. Similia exempla peti possunt ex Concilio Trident. Sess. 25 de Regul.

c. 19.

c. 19. item de herede, qui inventarium non confecit, utrum creditoribus hereditariis ultra vires hereditatis teneatur, si falsa est præsumtio, de qua agitur Novella 1. c. 2. De debitore, qui spe numerandæ pecuniæ chirographum dedit, si intra biennium non agat de non numerata pecunia; utrum in foro Dei ad solvendum obstringatur: denique de eo, qui in judicio condemnatur ad solvendum, utique ex præsumtione, quod omnia secundum rei veritatem gesta sint; si de falsitate ejus præsumtionis certo constat.

§. 181. V. *Legis irritantis* hæc vis est, ut omnem vim atque effectum actus per legem irritati tollat, vel impediat; quod fit triplici modo. *Primo* si ea, quæ jure naturæ ob intrinsecam turpitudinem, aliudve vitium nulla & irrita sunt, etiam pro foro externo & authentice per leges tanquam nulla & irrita declarantur. *Secundo*, si actus, qui jure naturæ validi essent, per leges declarentur nulli *ipso jure & facto*, vel *directe* inducta inhabilitate, vel *indirecte*, præscripta forma substantiali, sine qua actus naturam suam non habet, atque irritus est. *Tertio* siquis actus *per sententiam & ministerium judicis* causa cognita rescinditur, si nempe talis naturæ sit, ut rescindi & dissolvi possit. Quovis casu lex irritans pro foro externo censenda est pariter irritans pro foro interno: neque hi effectus in lege justa sunt separabiles (§. 143.). Perspicacia tamen opus est in expendenda lege irritante, ut adpareat, quid disponat, & *quatenus* valorem actus tollat. Constat enim, plures effectus quorundam actuum proprios esse, quorum alii naturali & divino jure, alii humano iisdem attributi sunt. Unde fieri potest, ut lex irritans considerato tenore ac fine suo aliquem effectum tollat, alium salvum relinquat (*hh*).

(*hh*) *Quæ-*

(hh) Quærunt præterea, utrum actus, qui lege prohibiti, sunt, ob hanc ipsam causam irriti censeri debeant. Decisiones ad hanc litem pertinentes congessi §. 59. Jur. Nat. priv. Interpretes juris civilis vexat lex 5. C. de legibus. Ibi: „Ea, quæ lege fieri prohibentur, si fuerint facta, „non solum inutilia, sed pro infectis etiam habeantur: „licet Legislator fieri prohibuerit tantum, nec specialiter „dixerit, inutile esse debere, quod factum est." Hæc lex a jure nostro correcta est; certe in foro sacro locum non habet, cum Innocentius III. c. 16 de Regularib. aperte dicat: Multa prohibentur, quæ, si facta fuerint, roboris obtinent firmitatem. Contraria quidem huic declarationi videtur regula juris 64. in 6.: Quæ contra jus fiunt, debent utique pro infectis haberi. At vocabulum juris multiplicem significatum habet, neque necessario legem prohibentem denotat, sed sensum facit, quæ contra facultatem moralem fiunt, nulla sunt, veluti sententia a judice non suo lata, aut lex de rebus sacris promulgata a politico Magistratu. Neque enim est, neque major defectus esse potest, quam potestatis & jurisdictionis.

§. 182. Manente lege ab ejus transgressione excusat, I. defectus libertatis, id est, sufficientis cognitionis & voluntatis. II. Epiikia.

§. 183. Libertati maxime obest justa & probabilis ignorantia, de qua agitur toto titulo diggestorum & codicis *de juris & facti ignorantia.* Multiplex in hoc genere fit distinctio, quæ sane explodi non potest. Est enim relate ad actionem ignorantia antecedens, consequens, comitans: est dein invincibilis, alia vincibilis; in quo veluti gradus insunt, ut alia censeatur simpliciter vincibilis, alia crassa & supina: alia demum affectata. Ignorantia juris vel naturalis, vel positivi: ignorantia juris clari, vel dubii; ignorantia pœnalis seu pœnæ a legibus constitutæ: denique ignorantia juris irritantis. Ignorantia etiam facti tum proprii, tum alieni allegari potest.

 Deni-

Denique ſpectari poteſt, utrum & quatenus ignorantia in foro Dei & conſcientia excuſet, & quatenus in foro humano; in quo illud maxime attenditur, utrum tanquam invincibilis præſumi poſſit, aut contra (*ii*).

(*ii*) *Notiones multiplicis ignorantiæ explicatæ ſunt in Jur. Nat. priv. C. VI.*

§. 184. Deciſiones præcipuæ de ignorantia ſunt hæ:

I. *Pro foro interno* ignorantia aut error invincibilis & antecedens juris, tam divini, quam humani, a culpa excuſat; quia id, quod ex tali ignorantia vel errore commiſſum, aut omiſſum eſt, nullo modo imputari poteſt.

II. *Pro Foro externo* ignorantia invincibilis juris naturalis & divini circa ea, quæ ratione utentibus vulgo nota & explorata ſunt, nunquam præſumitur.

III. Pueri & puellæ infantes, id eſt, ante 7. ætatis annum completum non obligantur legibus *humanis* ſub culpa; quia ex generali præſumtione ante ſeptimum ætatis annum non cenſentur rationis & doli capaces; at obligantur poſt 7. annum, etſi non ſtatim ſub pœna ſaltem ordinaria c. 1. & 2. de delictis pueror. An & quatenus rationis & doli capaces ſint infantes, quoad jus divinum & naturale, ex circumſtantiis ſingularibus judicandum eſt.

IV. Omnis ignorantia juſta & probabilis, ſeu, quæ probari in foro externo poteſt, excuſat a culpa. c. 2. h. t. in 6. Ac proinde etiam a pœna. Nam, quod *culpa caret, in damnum vocari non debet.* c. 2. X. h. t. Si præſumtionibus decidendum eſt, utrum vin-

vincibilis aut invincibilis sit; ignorantia invincibilis in feminis, rusticis & militibus facilius præsumitur, quam in aliis; nec tamen in illis etiam, si facile vinci potuit. Si ignorantia obtenditur, etsi vincibilis videatur, jura favent ei, qui damnum vitare vult, dum adversarius in lucro hæret. Leyser Specim. 289. §. II. III. IV.

V. Si contra legem agitur *ex ignorantia facti*, ea in facto *proprio* non præsumitur, nisi ob diuturnitatem temporis, difficultatem rei memoria tenendæ, uti fit in calculis & rationibus, ob molem negotiorum, morbum præcedentem, & istiusmodi causas probabiles. In factis *publicis* difficile est, præsumere ignorantiam invincibilem, in aliis factis *alienis* facile præsumitur.

VI. *Ignorantia juris pœnalis* seu determinatæ pœnæ legibus constitutæ non excusat eum, qui gravitatem præcepti & delicti agnovit, nisi ipsa lex prærequirat notitiam pœnæ impositæ, uti fit in censuris, aut nisi pœna sit admodum extraordinaria, & ob causas incognitas exasperata. Si lex pœnam iis tantum infligit, vel comminatur, qui eam *scienter*, *temere* aut *præsumtuose* violaverint, videtur excusare ignorantia simpliciter vincibilis; modo non fuerit crassa, supina aut affectata.

VII. Ignorantia juris actum directe irritantis, & personam inhabilitantis, aut ignorantia formæ substantialis a lege præscriptæ non excusat, id est, validum non reddit actum, qui contra irritationem directam aut sine forma substantiali gestus est. Exemplum præbent impedimenta dirimentia matrimonium. Similiter irregularitates etiam ab ignorantibus incurruntur. Si enim Ecclesia quempiam

 ob

ob defectum aut delictum promovere, aut ordines exercere non vult; etsi is idem ignoret, propterea jus promotionis aut exercitii non habet (*kk*).

(*kk*) *Aliquando Ecclesia jurisdictionem, cujus defectu actus per se irritus foret, supplet. concurrente errore communi, & titulo colorato, quo jurisdictio exercetur. Arg. l. Barbarius* 3. *D. de officio Prætorum. Sic per SS. Cannes declaratur, in extrema necessitate quemlibet Sacerdotem a peccatis absolvere posse.*

§. 185. *Epiikia* seu æquitate utimur, quando spectatis omnibus circumstantiis judicamus, credibile non esse, quod Legislator eo tempore obligare velit, aut considerata humana conditione possit, licet casus alias in verbis legis comprehendatur, cum in *omnibus, maxime tamen in jure, æquitas spectanda sit.* l. 90. D. de R. J. Ea locum habet, quando lex sine certo periculo gravis mali, aut jacturæ in vita, membris, sanitate, famæ aut fortunarum observari non potest. c. 2. de observatione jejun. Præceptum divinum affirmativum de integritate confessionis, lex naturalis de re aliena non accipienda &c. epiikiam admittit. Duæ hic sunt exceptiones:

I. Si tali tempore transgressio legis fit intrinsece mala, scandalosa, religioni, divino honori, potestati Ecclesiasticæ injuriam & contemtum irrogans, aut officio pro tali etiam casu repugnans; uti si pastor peste laborantes destituit, miles stationem deserit. c. 5. de his, quæ vi, metusve causa.

II. Lex irritans, uti excusationem ignorantiæ non admittit, ita neque ratione vis, metus, præsentis necessitatis cessat. Irritum judicatur testamentum, etsi testium numerus in casu particulari cogi non potuerit. Nullum est matrimonium clandestine con-

contractum absente vel mortuo parocho, tametsi gravis causa ad contrahendum urgeat.

§. 186. *Cessat* lex humana, quoad totam communitatem I. cessante fine legis intrinseco & adæquato; uti lex apostolica de abstinentia a sanguine & suffocato: II. abrogatione & derogatione. (*ll*). III. Relate ad unam personam, vel unum statum subditorum lex cessat dispensatione & exemtione seu privilegio contra jus.

(*ll*) *Hæ voces desumtæ sunt a veteri statu reipublicæ Romanæ. Ulpianus fragment. L.* 3. *ait: Lex aut rogatur, id est, fertur: aut abrogatur, si prior tollitur: aut derogatur, si aliqua pars tollitur: aut subrogatur, si adjicitur aliquid legi: aut obrogatur, si mutatur aliquid ex priore lege. L.* 102. *D. de V. S. ibi: Derogatur legi, cum pars detrahitur; abrogatur legi, cum prorsus tollitur.*

§. 187. Regulæ de abrogatione, & derogatione legis sunt hæ:

I. Qui legem condidit, aut ejus Successor, vel Superior, minime autem inferior, eandem abrogatione totam, derogatione, quoad partem tollere aut mutare potest. Est hoc principium juris publici universalis, id est, ratione cognitum, quod jure canonico approbatur. Clem. 2. de elect. ibi: *Lex superioris per inferiorem tolli non potest.*

II. Abrogatio & derogatio legis voluntate tum expressa, tum tacita legislatoris fit, aperta scilicet revocatione, consuetudine contraria, aut contraria lege, etsi de priore nulla fiat mentio. c. 1. h. t. in 6.

III. Hinc generalis est regula: *Constitutiones tempore posteriores, potiores sunt his, quæ eas præcesserunt,* l. 4. D. de constitut. Princip. licet; prior

conſtitutio munita fuerit clauſula, omnium poſteriorum legum derogatoria, quæ aliam vim non habet, niſi ut enixam legislatoris, cum priorem conſtitutionem ederet, voluntatem ſignificet. Conf. dicta §. 158.

IV. Lex tamen poſterior generalis non abrogat priorem ſpecialem, multo minus conſuetudines particulares, niſi in lege poſteriore generali ſingularis de juribus ſpecialibus fiat mentio, aut clauſula omnium anteriorum jurium tam generalium, quam ſpecialium derogatoria inſeratur. c. 1. h. t. in 6. & l. 80. D. de R. J. ibi: *In toto jure generi per ſpeciem derogatur, & illud potiſſimum habetur, quod ad ſpeciem directum eſt.*

§. 188. De abrogatione ac derogatione SS. Canonum, & univerſæ propemodum diſciplinæ mutatione frequens hodie fit mentio a temerariis, pravisque ſcriptoribus, qui cum toti Antichriſti ſint, de Spiritu tamen Chriſti & chriſtianæ legis audent diſſerere, omniaque ad præſentium temporum labem, atque inſtabile hominum ingenium accommodare geſtiunt. Regulas ad mutationem diſciplinæ pertinentes propoſui C. X. Jur. Eccl. publici; quibus adde ex Concilio Lateran. IV. c. 8. de conſang. & affinit. ibi: „Non debet reprehenſibile judicari, ſi ſecundum varietatem temporum, ſtatuta quandoque varientur humana, præſertim cum *urgens neceſſitas vel evidens utilitas id expoſcit.*" SS. Concilium Tridentinum cum impedimenta matrimonii diminueret, Seſſ. 24. c. 2. de ref matr. ait: *Docet experientia, propter multitudinem prohibitionum, multoties in caſibus prohibitis ignoranter contrahi matrimonia.* Sunt hæ juſtæ mutationis cauſæ. Ceterum monui cit. loc. ex SS. Auguſtino & Thoma, ipſam mutationem conſuetu-

ſuetudinis etiam, quæ adjuvat utilitate, novitate perturbare, præſertim ſi in ſuſpicionem veniant fideles, opera virtutum, ritus, exercitia religionis, quibus ipſos conſuetudo & exempla majorum aſſuefecerant, repente tanquam mala reprobari. Sæpe fit, ut mutari omnino diſciplina non poſſit, quin multorum jura lædantur, gravioresque oriantur querelæ. Id de nova conſtitutione quadam a Bonifacio VIII. edita eleganter docuit Benedictus XI. Extrav. 1. de privilegiis int. comm. ibi: *Sed pro ea, quam intendebat, quiete* (Bonifacius VIII.) *turbatio nata eſt; pro concordia ſunt oborta diſſidia, & pullulatæ inquietudines pro tranquillitate naſcuntur: ſicque dum anſam ſolviſſe ſe credidit, nodum ligaſſe videtur, & ſeptem, uno hydræ amputato capite, ſuſcitaſſe. Nec mirum; quia plerumque pariunt novitates diſcordiam, præſertim dum ab eo, quod diu æquum viſum eſt, per novam conſtitutionem receditur, nec quare recedatur, utilitas evidens vel alia cauſa ſubeſt* (*mm*).

(*mm*) *De toto hoc argumento eruditiſſime diſſeruit auctor Italus in diſſertatione: Laciamo ſtar le coſe, come ſtanno; quam argutam inſcriptionem ſic expreſſit verſor latinus: Nequid innovetur, ſeu diſſertatio de mutabilitate diſciplinæ Eccleſiaſticæ. Aug. Vind. ſumtibus fratrum Veith* 1791. *De mutatione legum in Novella III. locisque aliis præſertur Juſtinianus, quem ob fixas, & refixas leges jure reprehendunt Eruditi.*

189. Dictum eſt, quomodo lex ejusve pars ceſſet pro tota communitate. Relate ad unam perſonam, certumve ſtatum ſubditorum ceſſat diſpenſatione & privilegio exemtionis contra jus. De privilegiis ſpecialis in Jure noſtro extat titulus. Diſpenſatio dicitur *provida juris communis relaxatio.* Inferes:

I. Diſpenſatio concedi poteſt a legislatore, ejus ſucceſſore. c. 20. de Elect., aut ſuperiore, ſiquem in eo genere habet. Eſt enim inſtar axiomatis in omni jure, *leges ſolvi non poſſe, niſi ea auctoritate, qua conduntur.*

II. Poſcit juſtam cauſam; ſecus non eſt diſpenſatio, ſed crudelis diſſipatio, ut inquit S. Bernardus L. 3. c. 4. de conſideratione, & S. Thomas 1. 2. q. 97. a. 4. Conf. Concil. Trid. Seſſ. 25. c. 18. de ref.

III. Ipſa facultas diſpenſandi cenſetur favorabilis; fieri enim poteſt, ut lex maximæ parti communitatis, cui fertur, perquam utilis ſit, quibusdam tamen temporibus, aut perſonis valde moleſta, noxia, & talis, ut expediret, eam non extare. Cum autem ejusmodi tempora & adjuncta prævideri, & in lege exprimi haud poſſint, neceſſe eſt, ut pro omni tempore facultas præſto ſit diſpenſandi.

IV. At ipſa diſpenſatio cenſetur odioſa, quia eſt vulnus legis; idcirco non prodeſt, niſi illis, quibus conceſſa eſt, etſi alii pari urgeantur ratione. Ceſſat etiam ceſſante cauſa adæquata, ſi diſpenſatio habeat tractum ſucceſſivum, velut cum diſpenſatur in lege jejunii; ſecus, ſi effectum habet indiviſibilem, tollendo inhabilitatem, impedimentum, votum. Tunc enim valet illud: Obligatio ſemel extincta non reviviſcit.

§. 190. Celebris hoc ævo, multorumque ſcriptis agitata lis eſt, utrum Epiſcopi in generalibus Eccleſiæ legibus diſpenſare poſſint. Extra caſum obtentæ per Canones aut Summum Pontificem facultatis, aut legitimæ conſuetudinis, ceu in rebus levioribus, frequenter occurrentibus, aut urgente forſan neceſſitate, ex indubitata deciſione juris reſpon-

ſpondendum eſt, Epiſcopos non poſſe diſpenſare, ceu in irregularitatibus, votis ſolemnibus & reſervatis, impedimentis dirimentibus matrimonium. Ex principiis quidem rationis, ſeu juris publici univerſalis inferior ſolvere non poteſt, quod ſuperior ligavit. Eadem principia jure ſacro agnita, approbata, & confirmata ſunt. c. 15. de temp. ord. Clem. 2. de Elect. c. 16. de M. & O. id quod Innocentius III. Regeſt. 12. Epiſt. 194. hic verbis docet: *Cum illis* (Epiſcopis) *hujusmodi diſpenſatio minime ſit permiſſa, quam ad ſolum Romanum Pontificem non eſt dubium pertinere* (*nn*).

(*nn*) *Totum hoc argumentum diligenter expenſum eſt in diſſertatione, quæ inſcribitur: Antonii a Torre Expoſtulatio. C. II.*

§. 191. Sunt, qui facultatem diſpenſandi in generalibus legibus Epiſcopis tribuunt *in regula*; & pro *exceptione* ſtatuunt caſus, in quibus diſpenſatio ſoli Romano Pontifici expreſſe reſervatur, eo ſcilicet modo, quo abſolutio ab excommunicatione per canones lata, pertinet ad Epiſcopum, niſi Pontifex ſpecialiter ſibi eam retineat. c. 29. de ſent. excom. ibi: *Quia tamen conditor canonis abſolutionem ſibi ſpecialiter non retinuit, eo ipſo conceſſiſſe videtur facultatem aliis relaxandi.* Reſp. 1. In hoc cap. dicitur: *A ſuo Epiſcopo, vel a proprio Sacerdote poterit abſolutionis beneficium obtinere.* Anne igitur ob eam cauſam, quod parochus, ſi nulla adeſt reſervatio, ab excommunicatione per legem lata poſſit abſolvere, idem diſpenſare poterit in legibus generalibus, ſi ſpecialiter non prohibeatur? Reſp. 2. Abſolvens rite diſpoſitum ab excommunicatione per canones lata, nec reſervata nihil agit contra canones, imo ſecundum canones agit; c. 11. h. t.; cum

ea excommunicatio ſit pœna medicinalis, & ex mente Eccleſiæ temporaria. At diſpenſans in lege generali in ipſam legem exercet poteſtatem, quod a ſubdito & inferiore fieri per ſe non poteſt. R. 3. Secundum dicta §. 179 confundi non oportet regulam cum exceptione, ſed adcurate, atque ex certis principiis diſtingui ea, quæ per ſe competunt, niſi prohibeantur; atque ea, quæ per ſe non competunt, niſi concedantur. Eruditiſſimus Gonzalez in Commentario c. 15. de temp. ordinat. Acute docet, & graviſſimis auctoritatibus confirmat: *Diſpenſatio non eſt ex his, quæ competunt, ſi non prohibeantur; ſed ex his, quæ non competunt, niſi concedantur.* Auctor citatæ Expoſtulationis id diſtincte exponit; atque exemplis illuſtrat cap. II. pag. 73.

§. 192. Reliquum eſt, ut *de legum interpretatione* agatur; quæ vel mere lexicalis & grammaticalis eſt, uti ſi quæras, quid Juſtinianus per *Sigla*, & *Paratilla* denotet; alia *juridica*, eaque *Authentica*, quæ fit ab ipſo legislatore aut ejus ſucceſſore; c. 31. de ſent. excom. ibi: *Ut, unde jus prodiit, interpretatio quoque procedat.* Adde l. fin. C. de LL. Eſt etiam ſuperioris, ſtatuta inferiorum interpretari, & ad jus commune conformare. c. 11. h. t. Ad authenticam refertur *uſualis;* l. 37. D. de LL. *Optima eſt legum interpres conſuetudo.*

§. 193. *Doctrinalis* interpretatio fit a judicibus, & Juriſconſultis *declarando* legem obſcuram, *extendendo* ad caſus ſimiles ob rationes ſimiles, *reſtringendo* ob ceſſantem vel contrariam rationem, aliavé juris principia: unde dicitur interpretatio *comprehenſiva, extenſiva, reſtrictiva.*

§. 194. Sunt quædam generales interpretationum regulæ. I. Verba communi & uſitata ſignifica-

tione

tione ſumenda ſunt. Sic alius eſt ſenſus in verbis: *Sit privatus fructibus ipſo jure;* alius: *Privetur fructibus. Minor* 25 *annis eſt*, qui annum quintum & vigeſimum non complevit, etſi attigerit. II. *Incivile eſt, niſi tota lege perſpecta, una aliqua particula ejus propoſita, judicare vel reſpondere.* l. 24. D. de Legibus. Adde c. 41. de appellat. III. Ex toto igitur contextu legis eruenda eſt ejusdem vis & poteſtas; nam *leges ſcire non hoc eſt, verba earum tenere, ſed vim & poteſtatem.* l. 17. D. de Legib.; & interpretatio nihil eſt aliud, quam facultas vim & poteſtatem legum ex earum verbis eruendi. Qui ſola captat verba, *legulejus* dicitur. Qui autem quæſtum facit, arbitraria applicatione legum, aut rudi praxi evertendo aliorum cauſas & fortunas, *rabula* nuncupatur. IV. Verba autem legum conferenda ſunt cum mente ſeu intentione legislatoris, & ratione legis, quæ ejusdem *legis anima* dicitur; *quia non debet intentio verbis deſervire, ſed verba intentioni*, ut inquit Gregorius M. Can. II. XXII. q. 5. Si ratio legis, & mens legislatoris obſcura eſt, ea inveſtigari debet ex hiſtoria temporum, aut communibus principiis. Jus quidem civile Romanum ex rationibus tum civilibus, id eſt, ſtatus Romani propriis, tum naturalibus collectum dicitur §. 4. I. de J. & J. Rationes civiles ſunt *Domeſticæ* & particulares; rationes naturales & gentium vero ſunt *Communes*. V. In omni demum interpretatione maxime evitari debet abſurdum; quale eſt vitium, & peccatum, contrarietas legum, præjudicium ſingulare tertii; ipſa inutilitas legis; ſi nempe ſic exponitur, ut finem & effectum nullum habere poſſit; nam ut acute ſcripſit auctor quidam, cum varia interpretandi enumerentur genera, nulla adhuc nominata eſt interpretatio *annihilativa* legis.

§. 195.

§. 195. Interpretationis *comprehensivæ* exempla sunt: *Verbum hoc; siquis, tam masculos, quam feminas complectitur.* l. 1. D. de V. S. Liberorum appellatione nepotes & pronepotes, ceterique, qui ex his descendunt, continentur. l. 220 ib. Adde ibid. l. 201. Similiter in correlativis, quod dicitur de sponsa duorum, intelligitur etiam de sponso duarum. Adde c. inter ceteras. 4. de rescript.

§. 196. *Interpretatio extensiva* eo fit securior, quo propius accedit ad comprehensivam, ut aliquando ægre discernatur, quorsum pertineat. Nam ut Felinus ait in c. super quæstionem. 27. de offic. Del. *quod venit a mente, non est extensio.* Est autem interpretatio extensiva, quæ ab uno casu expresso ad alium non expressum progreditur, hoc nixa principio: *Ubi eadem ratio, ibi eadem est legis dispositio;* eaque ob mentem legislatoris per totum jus dominatur; quia omnia legibus comprehendi non possunt. l. 11. D. de LL. Exempla præbent ipsi legislatores. c. 4. v. 1. *Nos igitur,* de confir. util. c. 2. de postul. §. unic. I. de legit. patron. tutel. l. 16. D. de sponsal. l. 32. D. ad leg. Aquil. Si eadem reperitur adæquata ratio in casibus non expressis, quæ inest in expressis, censetur is casus solius exempli causa expressus, uti contingit in casibus c. fin. de condit. appos. Hinc vulgo dicitur: *Casus, similis expresso, non censetur omissus.*

§. 197. Istiusmodi extensio recte fit in *indefinitis*, in *connexis*, in *correlativis*, in *contentis*, in *æquiparatis*; nec multum interest, utrum comprehensivam velis dicere interpretationem; qualis esse videtur in *indefinitis*, quæ pro generalibus accipienda sunt; ubi enim jus non distinguit, nec excipit, neque

que nos distinguere debemus, vel excipere, nisi specialis obstet ratio vel lex. Reliquorum exempla sunt hæc:

I. *De Connexis* c. 3 h. t. statuitur: *Quod de uno dicitur, necesse est, ut de altero intelligatur*; ac vulgo ajunt: Connexorum idem est judicium. Sic procurator agendo ea, quæ connexa sunt cum mandato, non excedit fines mandati; & cui unum committitur, censetur etiam committi id, sine quo illud rite obtineri non potest. Adde c. 5. de offic. deleg. & l. 2. D. de jurisd. omn. jud.

II. *De correlativis*, quæ de raptu sponsæ dicuntur, recte extenduntur ad raptum sponsi.

III. *De contentis*. Si quis cum irregulari dispensare potest ad sacerdotium; poterit enim dispensare ad ordines inferiores. Si dispensare potest in voto; poterit etiam commutare: quia in commutatione inest aliqua dispensatio.

IV. *De æquiparatis*. Pecunia, & res pecunia æstimabilis æquiparatur in tit. de Simon. Nullum eligere intra præfixum tempus, & eligere inhabilem, æquiparantur: ergo si priore casu fit devolutio; fiet etiam posteriore.

§. 198. Ab interpretatione extensiva vulgo excluduntur ea, quæ odiosa judicantur, ceu pœnæ & irritationes ob reg. juris 49. in 6. *In pœnis benignior est interpretatio facienda*; nisi nempe unum in altero contineatur, aut adæquata omnino insit ratio, uti fit c. 33. de elect. in 6. & l. Siquid 7. D. de jurisd. omn. jud. item l. cum mulier 49. D. soluto matr.

§. 199. Interpretatio *restrictiva* hoc nititur principio: *Ubi cessat ratio, cessat legis dispositio*; si nempe ratio certo explorata, & adæquata cesset; quia

quia *non omnium, quæ a majoribus constituta sunt, ratio reddi potest; & rationes eorum, quæ constituuntur, inquiri non oportet; alioquin multa ex his, quæ certa sunt, subvertuntur*; l. 20. & 21. D. de LL. Cavendum, ne talis fiat restrictio, ut lex nullo casu habeat locum; aliquando enim cum ICto dicendum: *Lex dura quidem, sed scripta est.* Ad hoc genus interpretationis referendæ regulæ juris in 6. ceu reg. 15. *Odia restringi, & favores convenit ampliari.* Reg. 28. *Quæ ab jure communi exorbitant, nequaquam ad consequentiam sunt trahenda.* Adde l. 141. D. de R. J. reg. 30. *In obscuris minimum est sequendum.*

§. 200. Pro interpretatione recte facienda spectari oportere materiam, de qua agitur, dubium non est; arg. c. 6. de donat. ibi: *In contractibus plena, in testamentis plenior, in beneficiis plenissima est interpretatio facienda*; & ex cit. reg. 15. in 6. *odia restringi, favores convenit ampliari.* Sed dicunt: Eadem res diverso respectu odiosa, & favorabilis est; ergo regula est inutilis. R. 1. potest etiam eadem lex e. g. de asylo Ecclesiastico, quatenus refertur ad Ecclesiam, ejusque sanctitati favet, ampliari; quatenus refertur ad impunitatem delictorum, restringi. 2. Ipsum jus sæpe utitur distinctione odii & favoris. l. 19. D. de liberis & posthumis in f. dicitur: *aliam causam esse institutionis, quæ benigne acciperetur: exheredationes autem non essent adjuvandæ.* Sic pœnas, tanquam odiosas, interpretatione legum molliendas esse potius, quam adjuvandas, docet l. 42. D. de pœn. correctionem jurium, tanquam odiosam, restringi debere, docent omnes. Ex jure sacro de eodem discrimine odii & favoris elegantissima exempla Laymannus affert in Commentario ad c. 35. de Rescriptis.

TITU-

TITULUS III.

DE RESCRIPTIS.

ARGUMENTUM.

I. Definitio, antiquus usus & abusus rescriptorum; in quibus primo spectatur materia: §. 201. *II. Forma externa & interna:* §. 206. *III. Personæ, quæ, contra quas, pro quibus impetrant.* §. 209. *IV. Regulæ generales pro valore, & interpretatione:* §. 212. *V. Speciales pro rescriptis gratiæ & justitiæ.* §. 213. *VI. Effectus rescriptorum.* §. 216. *VII. Executio.* §. 219. *VIII. Cessatio.* §. 220.

§. 201. *Rescriptum* est responsum Principis scripto redditum ad alterius instantiam. Tria ergo ingrediuntur notionem. I. Est *Principis* responsum, nempe Summi Pontificis, a quo *solo*, si verborum proprietas tenenda est, in rebus Ecclesiasticis rescripta conceduntur. II. *Scripto* datum; unde rescripta differunt ab oraculis vivæ vocis. III. Ad *alterius instantiam*, seu præcedentem supplicationem pro impetranda justitia aut gratia; unde alia sunt *rescripta justitiæ*, quæ dantur ad delegationem, vel decisionem causarum: alia *rescripta gratiæ*, quæ ex liberalitate Principis procedunt, concedendo indulgentias, privilegia, dispensationes, absolutiones, beneficia Ecclesiastica. Clausula, *motu proprio*, rescriptis aliquando adjecta, non excludit omnem præviam instantiam & supplicationem; sed significat, Principem congenita potius clementia, quam petitione orantis ad faciendam gratiam fuisse permotum (*a*).

(*a*) *Ex his intelligitur, rescripta arcte sumi hoc loco, & distingui a variis Apostolicarum literarum generibus, in Isagoge* §. 83 *& seq. enumeratis.*

§. 202.

§. 202. Antiquissimus ac perpetuus usus rescriptorum Apostolicorum certis constat monumentis, etsi multo maxima pars temporum injuria interierit. S. Hieronymus epist. olim 110. nunc 91. ad Ageruchiam ita scribit: *Cum in chartis Ecclesiasticis juvarem Damasum Romanæ urbis Episcopum, & Orientis, Occidentisque consultationibus responderem, &c.* (*b*). Neque de necessitate, summaque utilitate istiusmodi rescriptorum ex Apostolicis fontibus dimanantium ullum esse dubium potest. At enim quod est bonum adeo tutum, quo non pessime abutatur humana malitia? *Sedes Apostolica* (inquit Innocentius III. c. 15. h. t.) *consuevit exhibere se petentibus liberalem: sed quidam ejus gratia nequiter abutuntur, dum, quod ipsa de benignitate concedit, ipsi ad malignitatem retorquent.* Istiusmodi querelas Summorum Pontificum leges præterea c. 16. c. 28. pr. c. 31. in parte decis. c. 43. seu fin. h. t. & maxime l. V. Decretalium de crimine falsi.

(*b*) *Recte animadvertit P. Coustant Tom. I. epist. RR. PP. col.* 603.: *Apostolicorum rescriptorum usum nec ab Hieronymi in urbem accessu, nec ab ipsius Damasi Pontificatu cœpisse, aut in eo desiisse, facile quisque largietur. Unde colligere est, quantæ vel Damasi, vel Decessorum vel Successorum ejus Epistolæ interierint.*

§. 203. Abusus rescriptorum fit, si falsa penitus confingantur (*c*): si vera depraventur: si falsis suggestionibus & dolo eliciantur, nempe per *obreptionem*, quæ fit narrando, aut exprimendo falsum; aut per *subreptionem*, quæ fit reticendo, aut supprimendo verum, quod nimirum intrinsece ad negotium pertinet, & exprimi debebat: si denique non recte intelligantur, adhibeantur, executioni dentur. Summi Pontifices editis identidem regulis diligentissime

tissime caverunt, ne *cui fraus & dolus patrocinari possit* c. 16. h. t. *ac ne per judicium injuriis aditus patere possit, quas juris observantia interdicit.* c. 28. h. t.

(c) *Exempla istiusmodi falsorum opus non est ex medio ævo arcessere; cum ea magno numero, nostra memoria præsto sint ex Pontificatu Benedicti XIV. Clementis XIII. & XIV. Pii item VI. gloriosissime regnantis.*

§. 204. Ut falsitas aut falsitatis indicia detegantur, rectusque rescriptorum fiat usus, spectari debet I. Materia rescripti. II. Forma interna & externa. III. Personæ, quæ impetrant. IV. Regulæ generales pro valore, rectaque interpretatione. V. Regulæ speciales pro rescriptis gratiæ, & rescriptis justitiæ. VI. Effectus. VII. Executio. VIII. Cessatio seu exspiratio rescriptorum.

§. 205. I. Spectata *materia*, rescripta aliqua sunt *præter jus*, ut variæ gratiæ: vel *contra jus*, ceu dispensationes, exemtiones &c.: vel *secundum jus*, ut si jus dubium declaretur, aut judex delegetur ad causam secundum jus dirimendam. Res omnis, quæ in judicium deducitur, quæve ex officio vel gratia concedi potest, materia rescripti est. Mandata tamen Apostolica & gratiæ exspectativæ multum usum perdiderunt tum ex concordatis Germaniæ, tum ex Decreto Concilii Tridentini, a Sede Apostolica approbato, Sess. XXIV. c. 19. de ref. Pro diversa maxime materia Romæ sunt diversæ Cancellariæ, in quibus expediuntur rescripta, præsertim Signatura gratiæ & Signatura justitiæ, Pœnitentiaria, Dataria, Secretaria Brevium &c.; de quibus agit Em. Card. de Luca Relat. Cur. Rom. Ad materiam rescripti referendæ sunt hæ decisiones:

I. Si in refcripto committitur, aut mandatur aliquid infolitum, nimis durum, alienum a recta ratione, cujus executio offendiculo effet publice, aut fi prohibetur cognitio caufæ (c. 2. h. t.); fit fufpectum de falfitate, aut penitus nullum c. 5. h. t. c. 6. de præb. Nov. 134. c. 6. II. Vitiatur refcriptum, fi fit in præjudicium tertii, vel derogans juri alieno, nec faciat expreffam de iis mentionem c. 15. juncta gloffa v. *intentionis*. de offic. Delegati.

§. 206. II. *Forma externa* differunt *Bullæ*, feu literæ latius extenfæ cum figillo plumbeo: & *Brevia Apoftolica*, feu compendiofa, paucisque verbis expedita refcripta fub annulo Pifcatoris, fubfcripta a Secretario Brevium. Ad formam pertinet ftilus Curiæ alias confuetus in falutatione, filo, charta, figillo &c.; de quibus agitur ad tit. de crimine falfi, aut de fide inftrument.

§. 207. *Forma interna* fita eft in tribus partibus refcripti; narratione, fupplicatione, & conclufione. *Narratio* facta a *fupplicante*, eft propofitio eorum, ob quæ quis nititur impetrare refcriptum: facta a *refcribente* eft vel fummaria repetitio narrationis a fupplicante pofitæ, vel nova expreffio rerum, quas refcribens commemorat. *Supplicatio* eft, qua preces ab oratore oblatæ repetuntur. *Conclufio*, feu *difpofitiva* eft pars præcipua refcripti, in qua mens refcribentis cum debitis claufulis exprimitur. Præcipuæ funt: *I. Si preces veritate nitantur: fi ita eft. II. Motu proprio. III. De plenitudine poteftatis. IV. Ex certa fcientia. V. Non obftantibus &c.* Has claufulas fingulari tractatu collegit, & explicavit Barbofa.

§. 208. Decifiones, ad formam refcriptorum pertinentes, funt hæ: I. Ex forma, ftilo curiæ contraria,

ria, colligenda est falsitas rescriptorum c. 5. & 6. de crimine falsi. II. Suspectum, aut nullum fit rescriptum, si lituram aut rasuram continet in parte substantiali. c. 6. de fid. instrument. III. Item si aperte peccet graviter in latinitatem c. 11. h. t. IV. Quæ in narratione rescripti commemorantur, tantæ auctoritatis esse nolunt ipsi Pontifices, ut vel in favorem, vel præjudicium cujusquam allegari queant, uti si Papa aliquam Ecclesiam vocet exemtam, non propterea illius Ecclesiæ exemtio probata est. c. 10. de privil. in 6., nisi Papa loquatur ex *certa scientia*, aut de facto proprio testetur, atque in his gratiam vel intentionem fundet. Clem. unic. de prob.; tunc enim verbis literarum plenaria adhibenda est fides.

§. 209. *III. De personis, quæ rescriptum impetrare possunt*, generalis est regula: Quilibet impetrare potest non prohibitus, a jure nempe, vel ipso Papa; nam inferior prohibere non potest, quin reverentiam erga sanctam Sedem abjiciat, & manifestam fidelibus inferat injuriam, quibus communicandi cum Cathedra Petri, gratiasque Apostolicas percipiendi jus & facultas competit. Prohibentur autem sequentes. I. Rescriptum justitiæ impetrare non possunt falsi, vel jam revocati procuratores. c. 28. §. 1. & c. 33. h. t. II. Simpliciter prohibentur heretici. l. 2. c. de Sum. Trinit. In foro seculari id intelligitur de non toleratis. III. Prohibentur excommunicati excommunicatione majore c. 26. X. & c. 1. in 6. h. t., etiamsi sint occulti tantum, & non vitandi, nisi impetretur rescriptum super ipsa causa excommunicationis, vel Papa excommunicationis conscius rescripserit. Hinc ad cautelam ab excommunicatione absolvi solent, qui aliquam gratiam vel privilegium obtinent, quod stante excommunicatione

 acqui-

acquiri non poteſt. Valet autem hæc abſolutio ad ſolum actum in reſcripto expreſſum. IV. Non valet reſcriptum impetratum ad beneficium, ſi in eo tacetur dignitas impetrantis. c. 8. h. t. (*d*).

(*d*) *Huc referendum videtur c.* 4. *de crimine falſi, de eo, qui eſt apud Sedem Apoſtolicam; a quo recipere poſſit literas Apoſtolicas.*

§. 210. Poteſt quis reſcriptum gratiæ impetrare non pro ſe tantum, ſed & pro alio (l. 6. C. de prec. imp. offer.), cujus dein ſufficit ratihabitio; ſecus eſt de reſcripto juſtitiæ, quod impetrari absque mandato pro alio non poteſt, niſi id fiat a perſonis conjunctis, & de rato caventibus. l. 24. C. de procurat. & c. 33. h. t.

§. 211. Impetrari reſcriptum poteſt contra quemcunque, modo ſit ſubjectus jurisdictioni concedentis; quod per ſe manifeſtum eſt. Deciſiones ſpeciales ſunt. I. Si reſcriptum habeat clauſulam: *Et quidam alii*, item *res aliæ;* vi illius reſcripti conveniri non poſſunt, ultra tres vel quatuor, quorum nomina in primo citatorio exprimenda ſunt, ne variationi ſit locus. c. 2. h. t. in 6. Nec conveniri poſſunt perſonæ digniores, neque agi poteſt circa negotia expreſſis graviora. c. 15. h. t. II. Abbates per reſcriptum conveniri poſſunt in cauſa conventus, in quo nulla fit mentio de conventu; *cum ex officio ſuo teneantur congregationum ſuarum negotia procurare: niſi forte abbatis & conventus negotia eſſent omnino diſcreta.* c. 21. h. t. III. Ciſtercienſes vi privilegii conveniri non poſſunt per reſcriptum Papæ, niſi in eo mentio fiat Ordinis Ciſtercienſis. c. 6. h. t. IV. Si conveniendus ex reſcripto moritur, cum nondum fuit *ad judicium evocatus*, contra

contra ejus successorem ex eodem rescripto agi non potest c. 36. h. t. Inferes a contrario sensu, contra successorem agi posse, si defunctus fuit citatus, ac multo etiam magis, si cum illo lis fuit contestata.

§. 212. *IV. Regulæ generales de valore & interpretatione* rescriptorum sunt hæ potissimum. I. In omnibus rescriptis *intelligenda est hæc conditio, etiamsi non apponatur: Si preces veritate nitantur.* c. 2. h. t. vel conditio: *Si ita esset.* c. 25. h. t. II. Interest, an rescriptum ipso jure nullum sit, an per exceptionem elidi possit. Si rescriptum justitiæ, quo datur judex delegatus, ipso jure nullum sit, acta judicis delegati invalida sunt, etsi nihil opponatur; si vero tantum irritari potest, valent acta, quamdiu pars non excipit. III. Si expressio falsi, vel suppressio veri fit per dolum & malitiam, *ipso jure* nullum est rescriptum quodcunque; & quidem vitiata una parte rescripti per dolum, totum vitiatur. Justum est enim, ut dolosi oratores *nullum ex illis literis commodum consequantur*, c. 20. h. t.; *& mendax precator careat penitus impetratis.* c. 15. h. t. IV. Pariter nullum est rescriptum ipso jure, si expressio falsi aut suppressio veri est causa finalis rescripti, vel impulsiva talis, ut ea cognita Pontifex fuisset negaturus rescriptum, e. g. si dispensetur ad alterum beneficium ob defectum congruæ sustentationis, quæ tamen habetur abundans. c. 20. h. t. De rescriptis *gratiæ*, etsi obreptio vel subreptio non dolo contigerit, sed per ignorantiam, vel simplicitatem, tenent omnes, tali casu nulla esse ipso jure; si nempe remota obreptione aut subreptione Pontifex nullum dedisset rescriptum: at c. 20. aperte idem asserit etiam de *rescriptis justitiæ.* V. Si reticetur solum qualitas quædam extrinseca, atque ad finem rescripti ma-

terialiter se habens, ob id rescriptum non sit nullum ipso jure, etsi Pontifex re bene cognita illud non concessisset, e. g. si beneficium impetrat gravis criminis reus; quo tamen non fit inhabilis ipso jure.

§. 213. V. Speciales regulæ *interpretandi rescripta gratiæ*, eorumque vim & valorem definiendi continentur his decisionibus. I. Rescripta ad beneficia sunt strictæ interpretationis, utpote ambitiosa. de præb. in 6. Si tamen literæ beneficiales sint concessæ vel motu proprio, vel in compensationem damni, forte occasione Ecclesiæ tolerati, majorem merentur favorem; quia suspicio ambitionis cessat. II. Etiam dispensationes, tanquam vulnera legis, sunt strictæ interpretationis c. 28. de R. J. in 6. & l. 141. D. eod.; facultas tamen dispensandi late interpretanda est (§. 189. n. III.): cum ea nec juri communi, nec privatorum præjudicet. III. Non valet rescriptum ad beneficium, de beneficio, vel dignitate impetrantis non faciens mentionem c. 17. & c. 8., imo de beneficio, quod jam habet impetrans rescriptum, mentio fieri debet, etsi quod habet, non sit competens c. 42., etsi ipsum non habeat beneficium, sed tantum jus ad illud c. 32. Si rescripto ad beneficium propter annuam pensionem renuntiavit, non valent literæ beneficiales, per eum hoc tacito impetratæ, c. 31. Non valent literæ justitiæ (*e*), quas impetrat habens perpetuam vicariam, vel sufficiens patrimonium; nec literæ gratiæ ad obtinendum beneficium, in quibus impetrans tacuit perpetuam vicariam. Si impetrans ignoret tempore supplicationis sibi collatum esse beneficium, valet quidem rescriptum ad beneficium non faciens de collato mentionem; *utrumque tamen, si talia sint beneficia,*

quæ

quæ simul nequeant de jure teneri, habere non potes: sed eligas, quod ex eis malueris retinere. c. 7. in 6. IV. In rescripto ad beneficium intelligitur, *si dignus existat*, vel si non obstet canonicum impedimentum. c. 17. V. Non valet impetratio in Ecclesia numerata, non facta de numero mentione, si per eam frangitur numerus canonicorum, etsi non frangatur numerus præbendarum. c. 19. VI. Vacatio per mortem, & vacatio per renuntiationem sunt diversa; & ideo in literis ad beneficium impetratis, uno expresso non venit alterum. c. 6. in 6. VII. Literæ super conferendo beneficio vacaturo directæ ad beneficium, post datam ipsarum creatum, non extenduntur. Clem. ult. VIII. Gratiæ, ut de dignitate aut beneficio curato alicui provideatur, renuntiare videtur, qui ante adeptionem ejusdem aliud beneficium pacifice assequitur, quod simul de jure cum dignitate vel beneficio, virtute dictæ gratiæ ipsi debito, retinere non posset, licet illud resignaverit, aut sit resignare paratus. Clem. 4. quia nempe ad renuntiata non datur regressus. IX. Gratia generalis, facta e. g. Episcopo, percipiendi fructus beneficiorum primi anni ad persolvenda debita, non præjudicat juri speciali, vi cujus tales fructus fabricæ Ecclesiæ vel alteri usui aut personæ singulari de speciali consuetudine, privilegio vel statuto forsitan debentur; nisi in gratia generali expresse de his caveatur.

(*e*) *Literæ beneficiales justitiæ appellantur, per quas necessitatibus pauperum clericorum providetur secundum formam communem: Cum secundum Apostolum.* c. 16. *de præbend.*

§. 214. Singularem mentionem huic loco propriam meretur, c. 8. h. t. in 6. cujus hæc est senten-

tia: Titius a Pontifice obtinuerat gratiam de beneficio proxime vacaturo in Ecclesia A. Mox idem Pontifex, vel ejus Successor hanc gratiam revocat. Dein similem gratiam pro eadem Ecclesia confert Cajo. Postea Titius restitutionem gratiæ revocatæ impetrat a Sede Apostolica. Vacante nunc in illa Ecclesia beneficio dubitatur, Titiusne, an Cajus in ejus assecutione esset præferendus. Pontifex decidit, præferendum esse Cajum; *cum talis restitutio, ubi aliud non exprimitur, intelligatur fieri sine juris præjudicio alieni* (*f*).

(*f*) *Conf. Laymann in comment. ad hoc cap. Similis circulus occurrit, cum quæritur, an uxor vel vidua pro sua dote creditoribus anteriorem hypothecam habentibus sit præferenda: item an legitimatus per subsequens matrimonium in primogenitura sit præferendus ex intermedio matrimonio legitime nato.*

§. 225. Speciales regulæ *de interpretatione & vi rescriptorum justitiæ* his maxime comprehenduntur juris decisionibus. I. Si mens rescribentis dubia manet, rescripta justitiæ explicari debent secundum jus commune. c. 18. Exemplum talis explicationis extat c. 4.

II. Rescripta justitiæ, quæ jurisdictioni Ordinarii derogant, censentur odiosa, & stricte sumenda sunt. c. 32. de offic. Deleg. & c. 40. eod. III. Non valent rescripta justitiæ, per quæ incerti dantur judices, quos impetrans elegerit, vel per quæ futura negotia committuntur. c. 10. & c. fin. IV. Si super eodem negotio contra eundem duo rescripta impetrentur, quorum posterius non facit mentionem prioris, valet primum, non secundum; alias, si in posteriore fit mentio prioris, valet posterius: si primum

primum fuit impetratum communi consensu partium, non valet secundum impetratum per alteram partem hoc tacito. c. 3. Valet secundum rescriptum impetratum ab adversario, etsi non faciat mentionem de primo, si primus impetrans dolo vel negligentia eo usus non est intra annum. c. 9. & c. 23. Posteriores etiam literæ *speciales* derogant prioribus generalibus in iis, quæ in prioribus non sunt speciatim exqressa, etsi nullam de prioribus faciant mentionem. c. 14. v. *quoniam.*

V. Literas impetrans post appellationem, ejus mentionem facere debet. c. 12. h. t. & c. 44. in fin. de appellat. VI. Non valent literæ ab actore contra reum impetratæ ad diversos judices super pluribus causis personalibus, nec processus earum, sed reo condemnatur in expensis. Dein *reus quoque, si eodem durante judicio actorem sibi obnoxium duxerit reconventionis beneficio vel conventionis (si contra eum literas impetrare maluerit), de jure suo debet apud eosdem judices experiri: nisi eos ut suspectos poterit recusare.* c. 3. in 6. & c. fin. X. VII. *Statuimus*, inquit Innocentius III., *nequis ultra duas dietas extra suam diœcesin per literas Apostolicas ad judicium trahi possit, nisi de assensu partium fuerint impetratæ, vel expressam de hac constitutione fecerint mentionem.* c. 28. sed adde c. 11. §. 1. & 2. in 6. VIII. Siquis privilegium appellandi, quod est secundum jus, obtinuit, is appellare non potest pro casu, quo contra ipsum datur judex delegatus remota appellatione; quia speciale mandatum derogat generali.

§. 216. VI. *Effectus rescriptorum* pendet a valore concessionis, de quo *hactenus* dictum est. Instar generalis regulæ sumi debet: *Rescripta faciunt*

jus tantum particulare, nisi 1. sint declaratio juris ante existentis: vel 2. inserantur codici legum: aut 3. pro norma generali ad futura similia negotia definienda dentur a concedente (*g*).

(*g*) *Ratio hujus regulæ est, quia jura non in singulas personas, sed generaliter constituuntur. l. 8. D. de LL. adde l. 2. C. eod. Nempe id, quod in particulari negotio decidit, aut statuit Legislator, cadit in factum præteritum, & a singularibus pendet circumstantiis. Exceptio continetur l. 3. C. de Leg. l. 2. C. de nov. cod. fac. & const. II. §. 3. de Justinianeo codice confirmando. Videntur tamen in codicibus legum quædam inesse mere locales definitiones, ceu c. 1. de loc. & cond. c. 9. de for. compet. l. 1. D. de censib.*

§. 217. *De tempore, quo effectum operantur rescripta*, prænotandum: Ipsæ supplicationes primum signantur in materia gratiæ per verbum *fiat*, vel *concessum*; in materia justitiæ per *placet* (*h*). Ex hoc tamen gratiæ sunt adhuc informes, donec in forma legitima expediantur, juxta quas deinde erit judicandum. Si Papa post supplicationem signatam, sed ante expeditas literas moriatur, conceditur a Successore gratia illa sub forma: *Rationi congruit.* Reg. Cancell.,,

(*h*) *Vid. Card. de Luca Relat. Cur. Rom. disc. 9. n. 36.*

§. 218. Hoc prænotato dicendum; I. rescripta gratiæ effectum suum operantur *a die datæ*, si gratia jam *facta*, e. g. beneficium actu collatum est. Si autem gratia sit *facienda*; uti si dispensatio non fit Romæ, sed committitur facienda in partibus, rescripta effectum obtinent, non a die, quo expedita sunt, sed a tempore executionis. In rescriptis justitiæ, si e. g. lis intra certum tempus decidenda dicitur,

citur, tempus currit a *die præsentatæ.* c. 12. & 59. de appellat. II. Si plures sint, qui impetrent literas beneficiales in eadem Ecclesia, statur *datæ.* Sic vulgo explicatur c. 30.; additur tamen c. 12. in 6. limitatio pro eo, qui prior impetravit: *Dum tamen dolus tibi non possit, vel notabilis negligentia imputari.* III. Si tali in *gratia sint æquales, is, qui prior præsentaverit, erit potior in præbenda.* c. 14. in 6. IV. Si primus sub conditione impetravit, alter pure ante eventum conditionis, præfertur secundus. c. 13. in 6. V. Quia in literis ad beneficium datis inspicitur tempus datæ, per illas beneficium curatum obtinere non potest, qui tempore datæ non habuit sufficientem ætatem, etsi nunc habeat. c. 9. in 6. Aliud est, si impetranti defuit ordo ad beneficium requisitus. c. 8. de præb. in 6.

§. 219. VII. *Executio rescriptorum* Sedis Apostolicæ, ejusve Legatorum, si causæ cognitionem, & jurisdictionem in foro externo requirit, a quo fieri possit jure communi, deciditur c. 11. pr. v. *Sancimus* in 6. & Clem. 2. h. t. uti dicetur ad tit. de offic. Deleg., quocum titulo multa communia & connexa habet præsens. Dein de executione dicendum; I. Executori stricte inhærendum est verbis & clausulis rescripti, a quibus tota istius vis, & executoris potestas pendet. II. Sententia, ex literis falsis lata, non est danda executioni. c. 2. de crim. falsi.

III. Siquis contra statuta Concilii generalis (c. 48. de sent. excom.) se afferat excommunicatum, atque ob id excommunicatori dirigatur rescriptum, ut eum absolvat, datis executoribus, qui eo non parente exequantur; causæ cognitio non excommunicatori, sed executoribus censetur demandata. c. 41. h. t.

§. 220.

§. 220. VIII. *Rescripta exspirant*, I. *revocatione*. Illustre exemplum extat c. fin. h. t. in 6. de indulgentia non residentibus concessa percipiendi fructus beneficiorum, quam, ait Pontifex, se nunquam in posterum daturum, *quodque Nobis licere non patimur, Nostris successoribus indicamus*. II. *Morte concedentis* exspirant rescripta justitiæ re integra, id est, ne citatione quidem facta a judice delegato. c. 28. & 30. de offic. Deleg.; quia nempe mandatum morte mandantis re integra finitur. §. 10. I. de mand. & l. 15. C. eod. Similiter exspirant gratiæ faciendæ in favorem *certæ* personæ. Secus, si cui potestas sit generaliter concessa providendi e. g. de beneficio in favorem ipsius providentis, vel Ecclesiæ: tunc enim gratia non exspirat etiam re integra c. 36. de præb. in 6.; quia nempe *decet concessum a Principe beneficium esse mansurum* c. 16. de R. J. in 6. (*i*). III. Si Papa per rescriptum gratiæ promoto ad Episcopatum, concedit retentionem beneficiorum, quæ antea canonice obtinuit, usque *ad beneplacitum suum*, ea gratia cum Papa exspirat: secus, si concedit usque *ad beneplacitum Sedis Apostolicæ* (quæ non moritur), aut sub hac forma: *Donec revocavero, vel aliud ordinavero*. IV. Rescripta exspirant *morte ejus, cui executio nominatim committitur*; nec ad ejus successorem transeunt, nisi censeantur commissa dignitati, quæ non moritur. V. *Morte ejus, contra quem nominatim rescriptum justitiæ est impetratum*, si res adhuc integra sit, ita, ut contra ejus heredem ex eodem agi non possit (§. 211. n. IV.); Gonzalez & Laymann in c. 36 h. t. ubi docet, Prælatum successorem conveniri posse per rescriptum, vivente antecessore impetratum; quia non per se convenitur, sed ratione Ecclesiæ aut dignitatis, quæ itidem non moritur. VI. *Morte ejus, cui concessa est gratia* e. g. retinendi

nendi fructus, corruit ipsa gratia, si nempe tempore datæ jam obierat. l. 191 D. de R. J. Idem contingit *renuntiatione* gratiæ sibi factæ etiam tacita. Clem. 4. h. t.

(*i*) *Ne per mortem Pontificis plurima rescripta gratiæ & justitiæ faciendæ exspirent, per regulas recentiores Cancellariæ revalidantur a novo Pontifice ea, quæ infra annum ante diem obitus a Prædecessore data sunt (Reg. Cancell.* 12). *Sede tamen Papali vacante viribus carent.*

TITULUS IV.

DE CONSUETUDINE.

ARGUMENTUM.

I. Definitio, & divisio consuetudinis, in qua spectatur primo materia. §. 221. *II. Ut sit rationabilis.* §. 223. *III. Forma, seu actus populi.* §. 227. *IV. Consensus Legislatoris.* §. 230. *V. Auctoritas consuetudinis & probatio.* 231. *VI. Speciatim de consuetudine contra legem* §. 233. *præter legem* §. 237. *secundum legem* §. 238. *VII. Abrogatio consuetudinis* §. 239.

§. 221. Consuetudo est jus, suppositis diuturnis populi moribus aliquo consensu legislatoris introductum. Nota: I. *jus* sumitur *primo* pro *obligatione* agendi, quam efficit consuetudo, perinde ut lex; atque hæc est consuetudo *præter legem*, quæ obligationem inducit, ubi lex expresse promulgata non existit: *secundo* pro facultate seu *libertate agendi*; quæ est consuetudo *contra legem*, & lege priore abrogata libertatem agendi restituit: *tertio* nominatur consuetudo *secundum legem*, quæ obligationem aut facultatem lege concessam tum confirmat nova addita vi, tum etiam declarat. II. Consuetudo continet

jus,

jus, & *factum*, seu mores populi, id est, actus frequentes, publicos, uniformes, quodammodo inveteratos. III. Quemadmodum in lege spectatur *materia*, circa quam versatur, nempe actus, quos attingit; & *forma*, seu promulgatio: sic in consuetudine in primis considerari debet materia, seu qualitas actuum, ad quos obligat, aut libertatem dat: tum *forma*, seu mores populi, & consensus legislatoris, ex quibus obligatio aut libertas agendi resultat (*a*).

(*a*) *In Isagoge* §. 37. *exposui, quomodo a traditione differat consuetudo. Exemplum attuli in Chronographia* §. 122.

§. 222. De materia & forma consuetudinis dicendum est primo generatim: tum seorsum de consuetudine contra, præter, secundum legem. Spectata materia omnis consuetudo debet esse *rationabilis*, uti lex (*b*); hinc passim dicunt, quod lege introduci non potest: id nec consuetudine. Addunt: Satis est, ut consuetudo rationabilis sit *negative*; etsi positiva & specialis ratio non appareat. Semper enim præsto est ratio *generalis*, ut populus receptis moribus vivere & libertate sua uti permittatur. Consuetudini rationabili opponitur *corruptela*, quæ est assuefactio ad res malas vel per se, vel decisione & judicio legum.

(*b*) *L.* 2. *C. quæ sit longa consuetudo. c.* 4. *ibi*: „*Ad excusandas excusationes in peccatis, solam consuetudinem prætendentes; cum diuturnitas temporis peccata non minuat, sed augmentet, quæ tanto graviora existunt, quanto infelicem animam diutius detinent alligatam.*“ *Pariter c. fin. requiritur, ut consuetudo sit* rationabilis, & legitime præscripta; *quæ verba ad materiam ejusdem, & formam referenda sunt.*

§. 223.

§. 223. Plurima extant exempla consuetudinum, quæ rationabiles non sunt, & a jure tolluntur, damnantur & reprobantur tanquam corruptelæ, atque etiam in posterum prohibentur; cujusmodi sunt:

I. Quæ repugnant naturali & divino juri, reverentiæ Ecclesiarum & sacrarum legum, saluti & spirituali utilitati populorum, ritibus a Christo vel Apostolis institutis. Suprema enim lex est Dei honor & sempiterna hominum salus. Hinc reprobatur consuetudo accipiendi pretium pro ministerio spirituali c. 9. de Simonia; dissolvendi matrimonium ratum c. fin. de sponf. duor.; provocandi ad duellum; exhibendi spectacula ludicra in templis c. 12. de vit. & honest. cleric.; nec ea in re tolerantia Ecclesiæ excusat, quam tristis aliquando extorquet necessitas. can. fin. §. 1. dist. 4.

§. 224. II. Reprobantur consuetudines, quæ honestati morum, & ædificationi populorum obsunt, quæ peccati periculum, & concupiscentiam fovent; nam *bona est lex, quæ, dum hoc prohibet, omnia mala prohibet.* c. 6. de constit. Talis est consuetudo provocandi ad æquales haustus. Recess. Imp. a. 1500. art. 28 & a 1530. a. 8.; consuetudo tanquam de radice ambitionis procedens, ut quis in eadem Ecclesia plures habeat dignitates c. 1. h. d. in 6.; ut vir dissipatis bonis suis uxoris bona pro libitu alienet, aut uxor adultera medietatem bonorum, quæ vir fuerit adeptus, sibi vindicet. c. 10.; ut judices aut officiales provinciam circumeuntes nova onera imponant hominibus, aut prælati novis censibus Ecclesias gravent, vel antiquos augeant. Nov. 134. c. 1. & c. 7. de cens.: hæc enim ex avaritiæ gurgite proveniunt.

§. 225.

§. 225. III. Reprobantur consuetudines, quæ obsunt libertati & immunitati Ecclesiasticæ, ut si laicus ferat sententiam in causis Ecclesiasticis. c. 3. vel propria auctoritate contributiones imponat clericis. c. 4. de cens. in 6. Tolluntur generatim consuetudines, quæ Ecclesiis gravamen inferunt. c. 1.

§. 226. IV. Reprobantur consuetudines, quæ disciplinam Ecclesiasticam relaxant, correctionem morum impediunt, hierarchiam turbant, ordinem judiciarium pervertunt. Istiusmodi est consuetudo, ut tempore generalis interdicti in loco exemto publice divina officia celebrentur c. 5.; ut Clerici beneficia sine consensu Episcopi recipiant, c. 3. de inst. aut dignitatem sine consensu superioris dimittant c. 7; ut Clericus exerceat ea, quæ sunt ordinis Episcopalis, c. 4.; ut a vicario Episcopi ad Episcopum appelletur, c. 2. in 6.; ut actor, qui testibus, vel instrumentis plene probavit, præterea jurare cogatur, c. 2. de prob.; ut distributiones quotidianæ etiam absentibus dentur, c. un. de Cleric. non residentibus in 6.; ut non recipiantur Legati Sedis Apostolicæ, nisi mittantur de beneplacito eorum, qui recipiunt, aut petiti fuerint, Extrav. Un. h. t. int. com.; ne prælati Ecclesiarum excessus subditorum, maxime Clericorum, libere corrigant, & reforment, c. 13. de offic. jud. ord. (*c*).

(*c*) *Ad classem consuetudinum irrationabilium aliqui revocant eas, quæ derisoriæ dicuntur, quæque nullam afferunt utilitatem, homines tamen molestia afficiunt, qualem putant, vi cujus studiosi ad academiam adventantes variis ritibus initiantur; conf. I. const. Justiniani Digestis præfixa:* omnem reipublicæ. §. 9.

§. 227. *Forma consuetudinis* exprimitur verbis c. fin., *legitime præscripta*, ut nempe conditiones habeat

beat legibus præscriptas, sive ut I. vigeat in communitate perfecta, & ab illa vel majore ejus parte sit inducta, sitque instar legis, l. 32. §. 1. l. 33. l. 35. D. de Leg. l. 3. C. quæ sit long. consf. In privatos & communitatem imperfectam non cadit lex proprie dicta, sed præscriptio, quæ aliquam affinitatem habet cum consuetudine, ut in casu c. 8; non requiritur tamen, ut totum regnum, vel totam diœcesin afficiat; quia datur consuetudo tum *universalis*, tum *particularis*, velut circa decimas.

§. 228. II. Actus, quibus inducitur consuetudo, esse oportet *uniformes*, saltem non contrarios; III. *diuturnos & longævos*; hinc dicitur *inveterata*, l 32. §. 1. D de Leg. *longæva*, l. 2. C. quæ sit long. consf. c. 9. & ult. h. t. *perpetua* l. 6 pr. D. quod cujusque univ. nom. *vetustissima*, l. ult. pr. c. de privil. Scholar. *diuturna* §. 9. I. de J. N. G. & C. Spatium autem temporis jura non determinant. Si per consuetudinem læditur jus proprietatis alterius, ceu per consuetudinem non solvendi decimas, minus tempus non sufficiet, quam ad præscriptionem proprie talem requiritur; c. 18. & 20. de Decimis. Nulla autem suppetit ratio id extendendi ad omnem consuetudinem; neque id requiritur ad mores populi, ejusque voluntatem cognoscendam, quam legislator per consensum saltem legalem approbat, ratamque habet.

§. 229. IV. Iidem actus esse debent *frequentes*, pro data nempe occasione; idque poscit ipsa uniformitas ac diuturnitas: secus *mores* aut *usus* populi dici non possunt. Unus alterve actus habens tractum successivum e. g. constructio pontis in loco prohibito, sufficere potest ad acquirendam possessionem juris, &

complendam demum præscriptionem, non autem ad consuetudinem inducendam. V. *Publici* item, *notorii & liberi*. Nam *quod latenter, aut per vim, aut alias illicite introductum est, nulla debet stabilitate subsistere.* c. 5. de R. J. Si populus per multos annos observaret aliquod festum vel jejunium ex errore, id esse præceptum, non induceret obligationem. In consuetudine tamen contra legem intercedere posse errorem, infra dicam.

§. 230. VI. Consensus legislatoris (quisquis sit pro diversa ratione status) *tacitus* appellatur, si is habeat notitiam actuum, nec contradicat, cum facile posset: *expressus*, si claris signis consuetudinem approbat, ferendo sententiam secundum illam: *legalis* & generalis, qui præstatur per legem, vel jus ipsum, in quo legislatores omnes consuetudines rationabiles & legitime præscriptas volunt esse firmas & legis vim habere. c. ult. h. t. l. 1. & 2. C. quæ sit long. cons. l. 32. seq. D. de Leg. Ab hoc consensu legislatoris tota vis & auctoritas consuetudinis pendet tum civilis, tum Canonicæ, ita, ut frequentati actus materiam duntaxat, & occasionem dent jus aliquod inducendi (*d*).

(*d*) *L.* 32. *D. de Leg. vis consuetudinis repetitur a tacito populi consensu; sed recte observat Stryckius de Us. mod. Pand. tit. de Legibus.* §. *XI Tribonianum minus caute reliquias status democratici Juri Justinianeo inseruisse. Auctores quidam ad consuetudinem Canonicam negant sufficere legalem Pontificis consensum, sed singularem poscunt, quo, habita notitia actuum, consuetudo approbetur. Sed contra est* 1. *ratio approbandi consuetudinem rationabilem & legitime præscriptam eadem est, sive particularem notitiam habeat Princeps, sive non habeat.* 2. *Romanus Pontifex c.* 1. *de Const. in* 6. *manifeste supponit, dari consuetudines particulares locorum, quas ignoret, atque una*

una declarat, fe nolle illis per generales conftitutiones pofteriores derogare. Qui ab iis auctoribus allegantur contrarii canones, pertinent ad confuetudines a Romanis Pontificibus & Conciliis reprobatas. Decifiones Rotæ Romanæ, ad quas provocant, non adftringunt alia tribunalia, nec fundamentum præbent argumenti univerfalis; quia verfantur circa caufas particulares.

§. 231. Vis & auctoritas confuetudinis ex ipfis legibus dimanat, ut ex dictis intelligitur. c. 9 h. t. ratio eft, quia populus tenacius inhærere folet propriis moribus, quam alienis legibus; & quia difcordiam pariunt novitates. cit. c. 9. Sane in omni communitate multis legibus fcriptis priores funt confuetudines; ac ex ipfo populi ufu conftat, quid bonum fingulorum pofcat, quod a communi fegregari per fe non debet. Quantum in primitiva Ecclefia & confuetudo & traditio valuerit, patet ex can. 5. & 7. dift. 11. Hinc judices & præfides provinciarum eam, caufa cognita, fequi tenentur l. 1. C. quæ fit long. conf. fecus pars contra confuetudinem quamdam gravata jufte appellat. c. 3. de eo, qui mittitur in poff. adde pr. Inft. de officio judicis.

§. 232. Confuetudo autem in judicio allegata probari debet, fi fatis notoria non fit; quia involvit aliquid facti, c. 1. de conft. in 6. & quia facta non præfumuntur (*e*). Probatur autem per teftes faltem duos omni exceptione majores, vel per actus judiciales, fiqui haberi poffint. l. 34. D. de Leg. Ifti autem actus judiciales, etfi magnum pondus habeant, tamen ad probandam confuetudinem fimpliciter neceffarii non funt; nam antequam judex fecundum confuetudinem primo pronuntiet, illa prius exiftere, fatisque probari debet. Id notandum, plures quidem actus requiri ad inducendum jus non fcri-

ptum: pauciores sufficere ad probandam observantiam inde deductam, de qua ex paucis actibus constare potest (*f*).

(*e*) *Arg. l.* 1. *C. de prob. ibi: „Debitor, qui solutam affirmat, ejus rei probationem præstare debet.“*

(*f*) *De probatione consuetudinis vid. Mascardus de prob. concl.* 423. *seq.*

§. 233. De consuetudine generatim dictum est hactenus. Ad particularia ut descendatur, statuendum est de consuetudine contra legem: *Consuetudo rationabilis & legitime præscripta potest abrogare legem civilem & canonicam.* Prob. 1. consuetudo in utroque jure æquiparatur legi; at vero per legem potest abrogari lex: ergo etiam per consuetudinem. 2. Id manifesto colligitur ex c. fin. ibi: *Licet etiam longævæ consuetudinis non sit vilis auctoritas, non tamen est usque adeo valitura, ut vel juri positivo debeat præjudicium generare, nisi fuerit rationabilis, & legitime sit præscripta.* Igitur a contrario sensu, si rationabilis est, & legitime præscripta, etiam juri positivo præjudicium generare potest. Exempla extant c. 1. de const. in 6. vi cujus consuetudines speciales locorum legi generali prævalent, adeoque præjudicium ei generant. C. 3 h. t. in 6., admittitur consuetudo, qua Episcopus in inquirendis, puniendis & corrigendis subditorum excessibus consilium sui capituli exquirere minime teneatur. Lex Apostolica de abstinentia a sanguine & suffocato contraria consuetudine abrogata est. Lege generali partus sequitur ventrem, l. 42. D. de Statu hom. sed additur: *Nisi lex specialis aliud inducit.* De tali lege seu consuetudine speciali fit mentio c. 3. de conjug. Servor.

§. 234. *Objiciunt* 1. Consuetudo contra legem continet actus legi oppositos, adeoque peccaminosos:

ſos; imo, ut aliqui docent, omnino requirit actus peccaminoſos, per quos contra legem agendo populus legem abrogare intendit: ergo talis conſuetudo non nititur bona fide, ac legitime præſcribi non poteſt; quod eſt contra c. fin. h. t. ℞. tr. a. nam abſolute neceſſe non eſt, ut actus ſcienter contra legem, multo etiam minus cum voluntate abrogandi legem committantur; quia vis & auctoritas conſuetudinis non ex voluntate ſubditorum, ſed conſenſu ſaltem legali principis pendet; is conſenſus moribus & actibus populi attribui poteſt, ſive mala ſive bona fide, atque ex errore, quod lex nulla exiſtat, vel non obliget, poſiti ſint. n. c. & ſupp. quod conſuetudo bonam fidem perinde requirat, ac præſcriptio. Sed dices: Neceſſe eſt, ut conſuetudo ſit legitime *præſcripta*. ℞. d. legitime præſcripta, h. e. per actus uniformes, diuturnos, frequentes, publicos, legibus requiſitos, & cum quadam analogia præſcriptionis, c. præſcriptione proprie tali n. vel ſubd. ſi agitur de conſuetudine præſcriptiva, quæ lædit jus alterius, c. ſi tantum agitur de conſuetudine legi contraria, & communitatem obligante, n.

§. 235. *Objiciunt* 2. Omnis lex eſt rationabilis: ergo contraria conſuetudo, quæ eſt contra legem, rationabilis eſſe non poteſt. ℞. c. a. n. c. lex poteſt abrogari lege contraria, quæ rationabilis cenſenda eſt: ergo etiam conſuetudine contraria, quæ legi æquiparatur, pariter rationabilis eſſe poteſt, alio nempe reſpectu, vel ob mutatas rerum & temporum circumſtantias, ob irrepentes abuſus, vel genium populi.

§. 236. *Objiciunt* 3. L. 2. C. quæ ſit long. conſ. negatur, conſuetudinem *ſuo usque adeo vigere momento, ut aut rationem vincat, aut legem*: ergo le-

 gem

gem vincere seu abrogare consuetudo non potest. R. d. c. non potest vincere legem supervenientem, quæ ob publicam utilitatem abrogat priorem consuetudinem, c. c. legem antea existentem. n. c. Sic apte conciliantur textus. Heineccius tit. de Legib. SC. & longa conf. citatam leg. 2. explicat de consuetudine rationi adversa, maxime de religione pagana. Ceterum consuetudo contra legem utique ad casus alios similes extendi non debet l. 14 & 39. D. de Leg.

§. 237. De consuetudine *præter legem* statuendum est: *Consuetudine induci potest obligatio, quam nulla lex scripta imposuit.* Prob. ex c. 9. h. t. ex can. 5 & 7. dist. 11. ipsa Synodus Nicæna, ut antiqui mores serventur, præcipit can. 6.: *Antiqua consuetudo servetur per Ægyptum &c.* can. 7. *quia consuetudo obtinuit, & antiqua traditio.* Prob. 2. ex l. 32. 33. 35. D. de Leg. ex l. 1. C. quæ sit long. conf. Exempla extant c. 2. de modo transferendi possessionem rei absentis. c. 6. de prærogativis & functionibus novæ dignitati attribuendis. c. 22. de cens. de procurationibus visitatori præstandis. c. 42. de Simon. de reditibus stolæ ob ministeria sacra. Videtur tamen in actibus ad hoc genus consuetudinis requisitis necessarium esse, ut ii faciant animo inducendi obligationem; nam actus meræ facultatis, liberalitatis, devotionis &c. non inducunt obligationem (g): quia actus non operantur ultra intentionem agentium, arg. l. 19. D. de reb. creditis; & quia jura proniora sunt ad solvendum, quam ligandum, hoc est, ad extinguendam, quam inducendam obligationem. l. Arianus. 47. D. de O. & A. Fieri sane potest; ut actus seorsim sumti boni sint & honesti, universalis tamen eorum obligatio utilis non sit communitati, e. g. obligatio audiendi quotidie Missam. Præsumitur animus

mus inducendi obligationem, si actus sint ardui, & tamen uniformiter continuati: si reipublicæ valde utiles, statui personarum magnopere accommodati: si ex eorum omissione oriatur scandalum, remorsus conscientiæ &c. Tali ratione inducta videtur obligatio, qua ad horas Canonicas adstringuntur subdiaconi & Diaconi, qui neque ex professione religiosa, neque ex beneficio Ecclesiastico ad chorum sunt edstinati.

(g) *Talis est usus ter salutandi in die B. Virginem: aspergendi se aqua benedicta in ingressu templi: faustæ apprecationes ad initium anni, vel diebus aliis.*

§. 238. *Consuetudo secundum jus* legem præcedentem confirmat, novoque constringit vinculo, uti lex posterior priorem confirmans causa cognita. Istiusmodi consuetudo maximi momenti est in foro Ecclesiastico, a novitatibus, quæ discordiam pariunt, semper alieno. Talis consuetudo præterea declarat legem existentem, cujus *optima interpres* dicitur c. 8. h. t. & l. 37. D. de Legib. Iis ergo, qui præsentem Ecclesiæ disciplinam oppugnant, resque novas identidem moliuntur, opponenda sunt & momenta pro observatione expressorum canonum, & momenta pro observatione veterum consuetudinum.

§. 239. *Abrogatur* consuetudo, sicut lex per legem posteriorem, aut consuetudinem contrariam legitime præscriptam. Positiones de abroganda consuetudine sunt hæ potissimum:

I. Quia omnis correctio legum odiosa est, si consuetudo præcedens, vim legis habens, & lex posterior aperte non pugnant, potius conciliandæ sunt, quam altera per alteram corrigenda.

II. Lex poſterior generalis tollit priorem conſuetudinem generalem, non autem particularem, c. 1. de Conſt. in 6.: particularis autem dicitur conſuetudo, non quia in loco particulari æque obſervatur, ac alibi; ſed quia nititur ſpeciali ratione, privilegio, vel ſtatuto.

III. Per clauſulam: *Non obſtante conſuetudine contraria;* tollitur generalis tantum conſuetudo. Ad particularem abolendam videtur ſe extendere clauſula: *Nulla obſtante conſuetudine;* quæ alias non verificatur; item clauſula: *Nulla obſtante conſuetudine, privilegio vel ſtatuto;* quæ utique jura ſpecialia attingit.

IV. Difficulter abrogatur conſuetudo immemorialis, ſine ſpeciali ejus mentione, utpote quæ ſæpe habet vim & effectum privilegii ſpecialis (*h*).

V. Per ordinarias clauſulas derogatur conſuetudini tantum præſenti, niſi expreſſa mentio fiat futuræ, aut præſens tanquam corruptela reprobetur: adeo tamen circumſtantiæ mutari poſſunt, ut ratio reprobandi ceſſaret.

(*h*) *Can.* 8. *IX. q.* 3. *c.* 26. *de V. S. l.* 3. §. 4. *D. de aqua quot. & æſtiv. Si conſuetudini jus vehementer reſiſtit, eandem vim, etſi immemorialis ſit, non habet, ac privilegium: hoc enim non datur, niſi cauſa cognita; illa ignorante legislatore ſæpe inducitur, vel potius irrepit. Exemplum extat c.* 4. *h. t.*

TITU-

TITULUS V.

DE POSTULATIONE PRÆLATORUM.

ARGUMENTUM.

I. Vox, electio, quam vim habet: differt ab ordinatione & missione. §. 240. *II. Non competit Principi politico, nec populo* §. 243. *III. Quæ postulatio solemnis? quis postulare possit, & postulari?* §. 251. *IV. Forma postulationis: numerus suffragiorum* §. 257. *V. Effectus postulationis* §. 264. *VI. Admissio postulationis: & admissæ effectus* §. 266. *VII. Ex his patet, quomodo ab electione differat.* §. 269. *VIII. Postulatio simplex, seu minus solemnis.* §. 271.

§. 240. Præmissis de jure scripto generali & speciali, itemque de jure non scripto principiis, agitur in Jure utroque de personis, & in Canonico quidem earum primo exponitur promotio ad prælaturas, seu regimen Ecclesiasticum; de qua animadverte:

I. Promotio ad prælaturas, imo ad ministerium quodvis Ecclesiasticum generatim & latissime dicitur *electio*, quæ excludit omnem modum, ex jure promoti profectum, ad munus Ecclesiasticum perveniendi, ceu ex naturali propagatione, ut fiebat in tribu Levi veteris Testamenti, ex hereditaria successione, ex prærogativa ætatis, nobilitatis &c.: includit autem quamvis aliam designationem personæ, præsentationem, institutionem, provisionem, collationem dignitatis vel beneficii Ecclesiastici.

II. *Electio* late sumta est assumtio personæ ad munus Ecclesiasticum facta plurium suffragiis, accedente fere legitimi Superioris confirmatione; atque

 hoc

hoc modo excludit electio præsentationem & sequentem institutionem, item liberam collationem seu provisionem; includit autem postulationem, & electionem stricte dictam. *Postulatio* dicitur, si per suffragia plurium ad dignitatem expetitur persona, impedimento Canonico affecta, petitione ad Superiorem directa, ut eam admittat: *electio vero stricte dicta* est Canonica vocatio personæ *habilis* ad prælaturam vacantem facta per suffragia legitimorum electorum, a Superiore fere confirmanda. Hinc alia dicuntur beneficia *patronata*, alia *collativa*, alia *electiva:* item postulatio dicitur *admitti*, electio confirmari (*a*).

(*a*) *Differentia est non tantum in modo perveniendi ad dignitatem Ecclesiasticam, sed etiam in effectu ac jure, quod ex variis modis resultat: & quia quævis designatio personæ ad munus sacrum latissime electio dicitur* (*c.* 24 & 31 *h. t.* & *can.* 12. 13. 14. *dist.* 63); *hinc in proposita specie facti dispiciendum est, quam vim ea electio, vel personæ designatio habuerit.*

§. 241. Electio seu designatio personæ ad munus Ecclesiasticum distinguenda est ab *ordinatione*, seu consecratione, & a *missione;* etsi primis Ecclesiæ temporibus hi tres actus fere conjuncti fuerint: in Apostolis tamen re & temporibus erant segregati. Nam Luc. VI. 13. Christus vocavit discipulos, & elegit duodecim ex ipsis, quos & Apostolos nominavit. Dein potestatem consecrandi dedit Matth. XXVI. 26. 27. Luc. XXII. 19. 20.; potestatem absolvendi Joan. XX. 22. 23. Demum cum potestate in universum orbem misit Matth. ult. 18 seq. Marci ult. 15.

§. 242. Ordinatio ac missio legitimorum pastorum tota pendet ab auctoritate & potestate sacra, ac spirituali Ecclesiæ. Circa electionem & designationem

nem personarum, quæ dein judicio Ecclesiæ ordinentur, consecrentur, seu sacris ritibus initientur, certamque in Ecclesia acquirant jurisdictionem, varia pro temporum varietate disciplina fuit, estque nostris etiam temporibus pro varietate locorum varia. Quisquis vero facultatem aut jus nominandi, seu præsentandi, seu quoque modo eligendi personas ad munus sacrum habuit unquam, id non nisi concessione & auctoritate Ecclesiæ habere potuit; quia illud ipsum jus refertur ad ordinationem & potestatem sacram, sive ut ajunt, rei spirituali antecedenter annexum est. Certe siquis illud pretio temporali sibi comparare vellet, omnium consensu simoniam committeret contra jus divinum & naturale.

§. 243. Principi politico jus, nominandi ad prælaturas vel dignitates sacras, non competit vi summi imperii, seu *jure majestatico*; secus idem etiam competeret principibus infidelibus, saracenis, apostatis, hæreticis, schismaticis: quo quidem modo pessime consultum esset divinæ Religioni, & Ecclesiæ Christi. Totum id facile deciditur ex principiis Juris Eccl. Publ., addique possunt can. Apostol. 29. can. 3. Concilii Nicæn. II. Edit. Mansi Tom. XIII. col. 748. & can. 22. Concil. CPni IV. ibid. Tom. XVI. col. 174. Si cui ergo Principi illud jus competit, id derivandum est ex *speciali Privilegio* ab Ecclesia dato, vel ex *jure patronatus*, quod item ecclesiastica auctoritate concessum est iis, qui Ecclesias fundant, construunt vel dotant; aut demum ex *concordatis* cum Sede Apostolica initis.

§. 244. Ab ipso populo eligendos esse Episcopos, eorumque vicarios, & pastores inferiores, hodie contendunt scriptores quidam, & Pseudoepiscopi Galliæ. De qua re statuendum est. I. *Initio nascentis Eccle-*

Ecclesiæ, ac multo post tempore ad electiones episcoporum plerumque convenerunt non modo Episcopi provinciæ seu viciniæ, Metropolitanus, ac Clerus inferior, sed fere populus etiam fuit admissus, testimonii ferendi, ant voti seu desiderii sui manifestandi causa. Id constat innumeris documentis vel apud solum Gratianum can. 13. dist. 61. can. 1. dist. 62. can. 27. dist. 63. can. 9. dist. 65. can. 15. VIII. 9. 1. Rationem a nobis indicatam confirmant iidem canones, & S. Cyprianus epist. 68.: *Ut plebe præsente vel detegantur malorum crimina, vel bonorum merita prædicentur.*

§. 245. II. *Populus, ad electiones admissus, non habuit proprie jus suffragii, aut veræ electionis, quæ electo jus conferret, sed poterat* optare, præoptare, desiderare, *Clero, Episcopis præsentibus & Metropolitano,* expetere *pastorem, a quo regi, & cui subesse vellet.* Prob. 1. antiquissimo testimonio Clementis I. in epist. ad Corinthios in causa schismatis data, in qua constitutio Episcoporum tribuitur Apostolis, eorumque successoribus & Populo solus consensus in electum adscribitur (*b*). Prob. 2. ex can. 12. dist. 63. ibi: *Sacerdotum est electio: & fidelis populi consensus adhibendus est; quia docendus est populus, non sequendus.* Prob. 3. ex eo, quia Clerus, id est, Episcopi & Presbyteri, ad electionem convenientes, merito reprehendebantur a Summis Pontificibus, si populi Postulationi, quæ re vel modo peccabat, obsecundassent. *Docendus est populus, non sequendus*, ait Cælestinus P. I. ad universos Episcopos per Apuliam & Calabriam constitutos (Edit. constant. col. 1074.); *Nosque, si nesciunt, eos, quid liceat, quidve non liceat, commonere, non his consensum præbere debemus.* In eandem sententiam Episcopos Africanos provinciæ Mauritaniæ cæsariensis reprehendit S. Leo

Leo M. (Epist. 12. Edit. Ballerin. col. 658. apud Gratianum can. miramur. 5. dist. 61.).

(*b*) *Verba S. Clementis sunt hæc: „Apostoli quoque nostri „per Dominum nostrum Jesum Christum cognoverunt, „futuram esse de nomine Episcopatus contentionem. Eam „igitur ob causam perfectam præcognitionem adepti, „prædictos constituerunt, ac deinceps futuræ successionis „hanc tradiderunt regulam, ut, cum illi decessissent, mi„nisterium eorum ac munus alii probati viri exciperent. „Qui igitur ab illis, aut deinceps ab aliis viris eximiis, „consentiente Ecclesia universa, constituti sunt & ovili „Christi humiliter, quiete, liberaliterque ministrarunt, — „hos censemus officio injuste dejici." Edit. constant. n.* 44. *pag.* 30.

§. 246. III. *Populus jure exclusus fuit a tota causa electionis Episcoporum.* Prob. divino jure nullam potestatem, aut suffragationem in Episcopis eligendis populus arrogare sibi poterat, ejusque in ea causa admissio & præsentia perquam molesta & perniciosa evasit ob studia partium, factiones, seditiones, tumultus, competitorum artes, sollicitationes, corruptiones; conf. can. 6. dist. 63. ex Concilio Laodiceno. c. 2. de Elect. can. 16. VIII. q. 1. (*c*). Hinc in Oriente, exclusa turba, primores civitatis ad id negotium admissi sunt, ut indicat Novella 123. c. 1. in Occidente vero consensus *regius* expetitus tum pro facienda electione, tum pro agnoscenda & approbanda, can. 9. 17. 18. 24. 25. dist. 63. Nostra quidem ætate, si diœcesium amplitudo, & fidelium numerus spectetur, non apparet, qua ratione aut utilitate populus ad eligendum sibi pastorem admitti queat. Quantæ enim, & quam frequentes dissensiones existunt, si incolis unius etiam pagi jus præsentandi parochum competit, qui etsi multo maximo suffragiorum munero gaudeat, tamen partem, quam in adeun-

adeundo munere habuit contrariam, deinceps in exequendo ſemper experiri debet adverſam, rebusque ſuis obluctantem?

(c) *Conf. Sidon. Apollinar. l. 4. epiſt. 25. & Goffrid. Vindocinenſ. l. 3. ep. 11. S. Chryſoſt. l. III. de Sacerdotio.*

§. 247. Qui contra II. concluſionem populo attribuunt verum propriumque jus eligendi prælatos, objiciunt electionem S. Matthiæ in Apoſtolum; quam a toto fidelium cœtu factam fuiſſe dicunt. Act. I. a v. 15. Rý. 1. S. Matthiam elegit totus cœtus *jure* ſuo, aut divinitus conceſſo n. conceſſu & juſſu Petri c. 2. Elegit, hoc eſt, cœtus præſentavit duos, Joſeph, qui vocabatur Barſabas, & Matthiam: poſt hanc præſentationem aut nominationem non iterum ad cœtus ſuffragia itum eſt, ſed ad exquirendam divinam voluntatem, præmiſſa communi oratione. 3. Cœtus hoc modo nominavit, qui erat *hominum ſimul, fere centum viginti.* In hoc autem numero erant 11. Apoſtoli, & 72. diſcipuli, Presbyteros repræſentantes, certe in ſortem domini jam aſſumti, ut laici nec tertiam partem efficerent: in hoc etiam laicorum numero nullus erat infidelium, nullus pervicacium Judæorum. Quid ergo pro jure populi ex hoc loco confici poteſt? Populum in electionibus prælatorum primis temporibus præſentem fuiſſe, concedo: at præſentem fuiſſe jure ſuo aut ex divina inſtitutione; aut ita fuiſſe præſentem, ut vero electionis & ſuffragii jure potiretur, nego. Si omnia Apoſtolorum facta ad neceſſitatem divini juris trahas; quam frequenter in jus divinum impinges? Si hunc præciſe locum divinæ inſtitutionis eſſe contendis, erit ejusdem inſtitutionis, ut populus eo jure uti non poſſit, niſi præmonitu & præcepto Succeſſorum Petri.

tri. At nempe usum hic habet regula, quam, cum de disciplina generatim agerem C. X. J. E. P., proposui §. 390. „*Eadem potestas sacra, quæ ex institutione ac lege Christi de fide ac divino jure infallibiliter judicat, pari auctoritate definire potest, utrumne & quatenus ad disciplinam variabilem, an ad jus divinum immutabile quidquam pertineat.*“ Cæterum de consensu aut electione populi nulla sit mentio in electione aut ordinatione Timothei (I. Timoth. IV. 14.), nec Titi, neque cum Titus juberetur Presbyteros, id est, Episcopos constituere per civitates Insulæ Cretæ, neque Act. XIV., cum Paulus & Barnabas venientes iterato Lystram, Iconium & Antiochiam constituerunt Presbyteros seu Episcopos per novellas Ecclesias illius districtus.

§. 248. Objiciunt præterea electionem S. Ambrosii, quam a Populo Mediolanensi factam fuisse ajunt. Factum narrat Theodoretus his verbis: „Cum Auxentius Ecclesiæ Mediolanensis Episcopus, „labe ariana infectus, & in multis Conciliis abdi„catus e vita exivisset, Imperator (Valentinianus) „accersitis ad se Episcopis, sic apud eos verba facit: „Est vobis, utpote sacris & divinis literis institutis, „explorate cognitum, qualis debeat esse is, qui sit „ad Episcopatum gerendum delectus; — — quare „hominem ita instructum in sede & gradu Episco„pali jam collocate, ut & nos, a quibus hoc guber„natur imperium, ei vere & ex animo capita incli„nemus, & illius reprehensionem (nam cum simus „homines, errore labi necesse est) velut medici„nam animorum cupide amplexemur. Hac ora„tione ab Imperatore habita, Concilium Episcopo„rum contendit ab eo, ut ipse, utpote sapientiæ & pie„tatis insignibus exornatus, Episcopum deligat. At ille: „Major

„Major eſt, inquit, hæc provincia, quam quæ vi-„ribus noſtris ſuſtineri poſſit; proinde vos divina „repleti gratia, & illius ſplendore illuminati, multo „melius hoc Epiſcopi deligendi negotium transigetis. „Illi igitur egreſſi ſeparatim per ſe de eo deliberare „cœperunt: civitatis autem habitatores inter ipſos „diſſidere, quorum alii hunc, illum alii deligere „contendebant. Nam qui errore Auxentii erant im-„buti, hi ſuæ opinionis fautoribus ſuffragati ſunt; „qui autem a partibus ſanæ & ſinceræ doctrinæ ſta-„bant, illi rurſus Epiſcopum ſecum de fide conſen-„tientem habere laborarunt. Hac diſſenſione cog-„nita Ambroſius, urbis præfectus, veritus, nequid „novarum rerum molirentur, propere ad Eccle-„ſiam contendit. Illi ſeditione compreſſa, uno ore „omnes poſtulant, ut Ambroſius, qui adhuc ſacris „Baptiſmi myſteriis non erat initiatus, ipſis deſig-„netur Epiſcopus. Qua re audita Imperator jubet „illum egregium virum extemplo & initiari myſte-„riis, & Epiſcopum ordinari. Noverat enim, men-„tem ejus omni perpendiculo rectiorem eſſe, & „ſententias ejus quaque regula exquiſitiores. Atque „conjectura ex conſenſu eorum, qui diſſentientem „ſectabantur doctrinam, ducta, ſuffragationem il-„lam divinitus factitatam arbitratus eſt. Poſtea ve-„ro, quam Ambroſius divinum ſacroſancti Baptiſ-„matis munus adeptus erat, & gratiam Epiſcopa-„lem receperat, dicitur Imperator longe præſtantiſ-„ſimus (nam rebus his geſtis intererat) hymnum „ad gratias Servatori ac Domino agendas recitaſſe, „his fere verbis: Gratia ſit tibi, Domine omnipotens „& Servator noſter, quod cum ipſe corpora huic „viro commiſiſſem, tu etiam animas ei commenda-„ſti: indeque declaraſti, meam juſtam fuiſſe ſenten-„tiam (d).“

(*d*) *Theo-*

(*d*) *Theodoretus H. E. ex interpretatione Christophorsoni l. IV. c.* 5. *&* 6. *Socrates in H. E. ejusdem editionis paucioribus verbis rem narrat l. IV. c.* 25. *Item Cassiodorus in Historia tripartita, nempe ex Socrate, Sozomeno, & Theodoreto collecta l. VII. c.* 8., *ex quo Gratianus descripsit dignissimum lectu canonem* 3. *dist.* 63. *Demum Nicephorus Callistus l. XI. c.* 32.

§. 249. Dico: *Ambrosius non a populo, sed ab ipso Deo electus in Episcopum censeri debet.* Apertum divinæ electionis indicium habebatur repentina Populi antea dissentientis & tumultuantis consensio. Extraordinarius hic modus electionis in jure nostro appellatur *quasi inspiratio* c. 42. de elect., ac pro tali habita fuit electio Ambrosii ab Imperatore, & ab Episcopis provinciæ. *Nam*, ut scribit Socrates l. c., *Episcopis, qui aderant, videbatur hæc consentiens populi vox divinitus sane emissa.* Pro tali habita fuit a scriptoribus eorum temporum, quos supra laudavi; pro tali habita quoque fuit a Nicolao P. I. Cum enim Photius & Photiani schismatis assEclæ exemplum Ambrosii inter alia objectarent, respondit S. Papa Nicolaus his verbis: *Beatus fulgidissimus doctor Ambrosius, quem similiter ex militia, & catechumeno asseveratis Episcopum, cum divinitus, & per miraculorum signa ab ipsis cunabulis usque ad consecrationis suæ tempus fuisset evocatas, & ad regimen a diffidentibus populis, subito in unam sui concordiam provocatis, compelleretur Ecclesiasticum suscipiendum, minime seditioni vel schismati studuit; quin potius eas, quas reperit, semetipsum non ultro, sed coacte offerens populo, repulit, ac removit* (*e*). Denique pro divina habendam fuisse Ambrosii electionem manifeste ostendit exitus, nempe admirabilis sancti Præsulis zelus & indefessus labor in regenda diœcesi, & catholica re defendenda. Cete-

rum Valentiniano imperatori ignotum esse non potuit, cui jus eligendi Episcopum competat; atqui is illud jus Episcopis, non populo competere asseveravit, ut ex Theodoreto constat. Si Episcopi in Ambrosium consenserunt, id divino moti judicio fecere, non populi electione, nisi dicere velimus, homines etiam arianos pro legitimis electoribus habitos fuisse, agnitosque ab Episcopis.

(*e*) *Concil. Edit. Mansi Tom. XV. col.* 172.

§. 250. Objiciunt denique sententiam S. Cypriani, qui in ep. 68. ad Clerum & plebem Asturicensem populo tribuit *potestatem vel eligendi dignos Sacerdotes, vel indignos recusandi*, addens, *quod & ipsum videmus de divina auctoritate descendere, ut Sacerdos plebe præsente sub omnium oculis deligatur, & dignus atque idoneus publico testimonio comprobetur.* Resp. S. Cyprianus plebi tribuit potestatem eligendi, nempe plebi præsenti, tanquam *testi*, non tanquam judici, aut proprium electionis jus exercenti: eligi debet Sacerdos (nempe a Clero & Sacerdotibus seu Episcopis) plebe *præsente*, sub *omnium oculis*, ut idoneus *publico testimonio* comprobetur: sub populi *assistentis conscientia*, ut plebe *præsente* vel detegantur malorum crimina, vel bonorum merita prædicentur. Ait, *ex divina id traditione descendere*, hoc est, ex imitatione quodam veteris legis. Narrat enim ex libro Num. XX. v. 27., Eleazarum coram omni multitudine a Moyse constitutum fuisse Sacerdotem; id quod præsente Synagoga, seu multitudine, non auctoritate multitudinis factum est. Adjungit, *quod postea secundum divina magisteria* (nempe exemplo veteris legis) *observatur in actis Apostolorum*, cum de electione Matthiæ & Diaconorum

rum ageretur. Concludit: *Propter quod diligenter de traditione divina, & apostolica observatione servandum est, & tenendum, quod apud nos quoque, & fere per provincias universas tenetur, ut ad ordinationes rite celebrandas ad eam plebem, cui præpositus ordinatur, Episcopi ejusdem provinciæ proximi quique conveniant, & Episcopus deligatur plebe præsente, quæ singulorum vitam plenissime novit, & uniuscujusque actum de ejus conversatione perspexit.* Si hæc electionis forma ex jure divino vere, proprieque descenderet, per provincias *omnino* universas, non *fere* universas tenenda fuisset, nec quoquam casu poterat prætermitti; atqui prætermissa aliquando fuit ab ipso Cypriano in ordinatione Aurelii epist. 33. ubi ait: Exspectanda non sunt *testimonia humana, cum præcedunt divina suffragia.* Adeo totum referebatur ad *testimonium*, non auctoritatem plebis.

Hæc quidem ob temporum errores præmittenda fuere; explicanda nunc est recta via, qua personæ Ecclesiasticæ ad regimen promoventur.

§. 251. *Postulatio solemnis* est concors petitio eorum, qui jus eligendi habent, directa ad Superiorem, ut pro necessitate vel utilitate Ecclesiæ aliquem admittat ad prælaturam, qui ob impedimentum canonicum, in quo tamen dispensari solet, eligi non potest. Nota: 1. *Solemnis* dicitur postulatio, de qua hic agitur; de *simplici*, quæ æquivoca est, & longe dispar, postea. 2. *Concors* in sensu non stricto, quasi omnes plane consentirent; sed tamen usitato significatu censetur actio Collegii vel Capituli, quæ fit a majore, vel tali illius parte, ut negotium secundum jus regulariter exitum habere possit. 3. *Pro necessitate vel utilitate Ecclesiæ;* fieri enim potest, ut

ut qui viduatæ Ecclesiæ præ aliis utilis judicatur, per canones eligi non possit. Ne ergo canones, qui pro utilitate Ecclesiæ constituti sunt, aliquando obstaculo sint utilitati, postulatio, tanquam remedium extraordinarium, atque in subsidium electionis antiquissimis, jam temporibus adhibita fuit.

§. 252. Postulatio dicitur petitio eorum, *qui jus eligendi habent.* Nam postulare possunt, qui *eligere.* c. 30. de Elect. ibi: *Electionem de postulando Prælato facere.* & c. 4. h. t. v. *Nos igitur.* & in fin. Inferes: 1. qui est in quasi possessione coeligendi, erit etiam in quasi possessione compostulandi; quia sunt jure ipso connexa. 2. Compromissarius ad eligendum datus, etiam postulare potest. c. 30. de Elect. & c. 11. de renunt., nisi expresse *limitatum* sit compromissum. 3. Qui jus nominandi habet, inhabilem non simpliciter nominare, sed *cum postulatione* potest.

§. 253. Notionem postulationis ingreditur *impedimentum canonicum* ejus, qui postulatur. Sunt autem impedimenta, in quibus dispensari non potest, aut non solet: alia, in quibus solet: hinc aliqui dicuntur impostulabiles seu indigni: alii, postulabiles: alii, qui postulatione non egent omnino, sed qui eligi possunt.

§. 254. Impostulabiles sunt, I. qui jure naturali aut divino sunt inhabiles, ceu *criminosi*, hæretici, schismatici, aliique, quales recensentur tum can. un. dist. 84. tum dist. 46. 47. 49. 50., item falsarii c. 7. de crimine falsi., simoniaci. c. 59. de Elect., infames ratione delicti. arg. c. fin. de temp. ord. II. *Natura inutiles*, ceu prorsus rudes. c. fin. de ætat. & qual., corpore vitiati enormiter c. 6. de corp. vitiat., epi-

epileptici. c. 21. de Elect. III. Qui violavit interdictum c. 1. h. t., ubi includi videntur omnes, qui peccarunt contra *obedientiam canonicam*, Papæ, ejusque legatis debitam. Ibi: *Nos igitur, qui secundum Apostolum promti sumus inobedientiam omnem ulcisci, — ne nil obedientia prodesse videretur humilibus, si contemtus contumacibus non obesset: cum juxta canonicas sanctiones quædam sint culpæ, in quibus culpa est relaxare vindictam, &c.* IV. Bigamus & ex damnato coitu procreatus. arg. c. 10. de renunt. V. Juniores 27. annis postulari nequeunt ad *Cathedralem* Ecclesiam. Extrav. un. h. t. int. com. (*f*). VI. Episcopus, qui *criminis eluendi causa* in monasterium descendit; aliud, si ex alia causa, aut si loco tantum, non ordini & dignitati renuntiavit. c. 11. de renunt. VII. Religiosus de mendicantibus postulari non potest ad Ecclesiam secularem, *Cathedrali inferiorem*, vel regularem *non sui ordinis*. cit. Extrav. un.

(*f*) *Qui contra hanc extravagantem scientes postulant, aut postulationem de se factam urgent, incurrunt pœnam eadem extrav. contentam. In aliis vero casibus indignum scienter postulantes privantur pro ea vice voce activa & passiva tam ad eligendum, quam ad postulandum, penes solos innocentes tunc manente potestate eligendi aut postulandi c. 1. h. t. in f. & c. 40. in f. de Elect., multoque magis, si postulationem semel repulsam innovare audent. c. 2.*

§. 255. Impedimenta, in quibus dispensari solet, sunt I. defectus natalium in progenitis ex simplici fornicatione. c. 20. de Elect. II. Defectus ætatis c. 19. eod.; at siquis ne annum quidem 27. implevit, postulari non potest cit. Extrav. un. h. t. inter com. (*g*). III. Defectus præscripti ordinis c. 22. eod.; necesse est enim, ut eligendus saltem per sex menses in sacro ordine extiterit. IV. Siquis ali-

cui Ecclesiæ alligatus liberum non habet fine Pontificia permissione volatum, c. fin. h. t.; id fit in Episcopis *confirmatis*, etsi consecrati necdum essent. c. 2. de transl. Episc. Idem videtur dicendum de Episcopis titularibus in partibus infidelium (*h*).

(*g*) *Exempla postulantium, & postulatorum ante* 27. *ætatis annum afferuntur in thesauro Jur. Eccl. Tom. II. N. XVIII.* §. *II. & in animadverf. ibid.*

(*h*) *Negat id Nellerus auctor cit. dissertationis. Ibid.*

§. 256. Postulatione non egent, sed eligi possunt I. Coadjutor datus etiam cum successione; potest enim renuntiare suo favori. II. Episcopus, qui electioni consensit, sed necdum est confirmatus. III. Episcopus, qui cum auctoritate Papæ renuntiavit loco, non dignitati. IV. Præpositus secularis, licet habeat jurisdictionem quasi episcopalem. V. Abbas, si petitur ad aliud monasterium sui ordinis, vel ad Episcopum. VI. Is, qui non est de gremio capituli, uti Canonicus Domicellaris, vel Clericus plane extraneus, nisi contraria adsit lex per speciale statutum a Superiore præscripta (*i*).

(*i*) *Neller cit. diss. Solet tamen in his aliquando tutior teneri via per obtentum indultum eligibilitatis.*

§. 257. An forma capituli, *quia propter* 42. de Elect., tenenda sit in postulatione, ut nempe per viam scrutinii vel compromissi procedatur, dubitarunt veteres Canonistæ, & dubitant recentiores. Negat Laymann in Comment. C. un. h. t. in 6.; negat etiam Nellerus cit. diss. §. III. idque colligit ex c. 4. h. t. in fin. ibi: *Licet diversis temporibus convenerant*, quod fieri haud potuisset adhibito scrutinio. Tutius esse eam adhibere formam, monent omnes;

omnes; imo si postulatio concurrit cum electione, omnino necessarium. P. Zech, qui in Hierarch. tit. XX. §. 230. eam formam omnino adhibendam putat, hæc addit: Confirmat id praxis & sensus tum Capitulorum postulantium, tum curiæ Romanæ examinantis instrumentum postulationis ad normam capitul. *quia propter.* Ceterum quia electio & postulatio reipsa differunt, certæ *verborum formæ*, quas perniciosa curiositas invenit, sine nullitate adhiberi non possunt. Tales sunt: *Eligo postulando*; vel: *Postulo eligendo: eligo in postulandum*, aut *postulo in eligendum.* Hæc etiam forma: *Eligo & postulo, prout potest melius de jure valere*, irritum reddit actum, *nisi quando probabiliter dubitatur, utrum quis sit eligendus, vel potius postulandus: quo casu is, qui sic postulatus fuerit, aut electus, consensus tempore viam electionis vel postulationis, ne in incerto vagetur, eligere necessario teneatur, redeundi ad aliam, postquam unam elegerit, sibi licentia penitus interdicta.* c. un. h. t. in 6.

§. 258. De *numero suffragiorum* in casu postulationis secundum jus decidendum est: I. Si postulatio concurrit cum postulatione, requiruntur & sufficiunt absolute majora suffragia, uti ad alios istiusmodi actus Capitulares; quando electio concurrit cum electione c. 1. de his, quæ fiunt a majore parte. l. 19. D. ad Municipal. II. Si postulatio concurrit cum electione, tunc ut postulatio prævaleat, postulandus habere debet duplo majorem numerum suffragiorum, quam electus: ut electio prævaleat, suffragia eligentia superare debent tertiam partem suffragiorum simul sumtorum, quæ in postulatum & electum concurrunt. c. 40. de Elect.; ubi in specie facti quorundam postulantium, aliorum eligentium Pontifex pro admittenda postu-

latione illud primo inquiri juſſit, utrum ii, qui poſtularunt Archiepiſcopum, *duplo majorem facerent numerum, quam ſexdecim Electores Plebani. Si vero ad faciendum duplo majorem numerum ſimul omnes prædicti minime ſufficerent, — poſtulatione repulſa electionem Plebani auctoritate noſtra confirmes.* Ex his inferes, ut puſtulatio prævaleat, non requiri duas tertias *reſpectu totius Capituli:* ſed *comparatione numeri eligentium.* Caſus figurari poteſt in tribus factionibus ſic: Sunt 24. Capitulares: 7 eligunt: 14 poſtulant: tres vota diſpergunt, ſive eligendo ſive poſtulando diverſum. Dico, poſtulationem prævalere electioni ſecundum cit c. 40., in qua ſpecie Delegatus Apoſtolicus non jubebatur inquirere, *an adſint duæ tertiæ totius Capituli,* ſed an *poſtulantes duplo majorem facerent numerum, quam eligentes.* Atque hæc ſane diverſa, ut patet in propoſito exemplo, ubi poſtulatus habet duas tertias, ſi vota, quæ in poſtulatum & electum concurrerunt, ſimul ſumantur, non autem reſpectu totius Capituli. III. Addenda videtur limitatio: ut tamen electio concurrere cenſeatur cum poſtulatione, & ſingularem mereri favorem, neceſſe videtur, ut poſtulatus numeret abſolute majora ſuffragia, ſive ultra dimidiam partem omnium ſuffragiorum, ſecus nec poſtulatio, nec electio merentur attendi; quia ſecundum communes regulas non ſunt actus Capitulares.

§. 259. Exempla concurrentis poſtulationis & electionis ſunt iſtiusmodi. I. Sint ſuffragia 30: ex his 20 poſtulant: 10 eligunt; valet poſtulatio. At ſi 19 poſtulent: 11 eligant; valet electio. II. Sint ſuffargia 24.: ex his 13 poſtulant: 9 eligunt: duo diſperguntur; valet electio. III. Sint ſuffragia 20. ſi ex his 9 poſtulent: 6 eligant: & quinque diſper-

gan-

gantur; puto, nihil valere; cum postulatus nec absolute majora habeat. Idem censeo, si ex suffragiis 24 sint 9, quæ eligant: 11, quæ postulent, quinque dispersis.

§. 260. Ad id, quod N. III. in regulis, & exemplis propositum est, referri debet casus a Nellero in cit. Diss. & a Cl. Bœckhn excogitatus. Capitulum constat ex 60. Canonicis; 30 postularunt Cajum: 20. elegerunt Titium: 10 dispersêrunt vota sua. Hoc casu sentit Cl. Bœckhn, electionem prævalere: eoquod postulantium numerus non sit duplo major numero eligentium; unde videtur locum habere decisio c. 40. supra relata. At Nellerus distinguit. Si 10 illi, qui vota sua dispersêrunt, liti non se immiscent, se ipsos facient alienos, & Capitulum considerabitur ut reductum ad 50; quo respectu valebit electio; quia postulantes non sunt numero duplo majore, quam eligentes. At si decem illi se opponant tam postulationi, quam electioni; repelletur in primis postulatio; quia 30 huic contradicent, nempe illi 10, & eligentes 20, & sic *nimia foret contradictio & divisio:* cassabitur etiam electio; quia 40 ei contradicent, illi 10 scilicet, & 30. postulantes; eritque pars major, imo duæ partes Capituli invitæ. At ego non puto spectandum esse, anne aliqui, & quot contradicant post factam jam talem electionem; sed quid judex decidere, & quam in causa contradicentium sententiam ferre debeat; neque etiam, jacta jam suffragiorum velut alea, in potestate suffragantium esse debet, quam in partem contradicendo aut non contradicendo electionis exitum inclinare velint. Quapropter in proposito casu, & sic concurrente postulatione & electione, ut postulatus non numeret absolute majora, nihil capitula-

 riter

riter atque ad negotii exitum concludi poſſe arbitror; quia ſingularis favor electioni, ultra tertiam ſuffragiorum partem habenti, ideo tantum attributus eſt, ut excludat poſtulationem, tanquam remedium extraordinarium, in quo jus contemnitur. Si autem poſtulatio ſimpliciter majori ſuffragiorum numero nititur, non ipſa excluditur, ſed aliorum aliter ſuffragantium judicium.

§. 261. De concurſu electionis & poſtulationis, & univerſe de collatione ſuffragiorum præterea notandum. I. *Abſolute* majora dicuntur relate ad omnes congregatos, qui ſuffragium ferunt: *reſpective*, comparate ad coelectos vel compoſtulatos. Si ex 14 ſuffragiis unus obtineat 7, alter 5, tertius duo; nullus habet abſolute majora. II. In numero ſuffragiorum inæquali votum dimidia aut quavis parte majus facit majora: quia tam perſona, quam votum eſt res individua; unde quivis exceſſus ad ſe trahit totum. Sic ex 5. majora ſunt tria; ex 7 majora quatuor; ex 9 majora quinque. Si ex 20 ſuffragiis poſtulatus numeret 13, electus 7; hic electus cenſetur ultra tertiam habere ſuffragiorum partem, etſi tertiam partem duntaxat ſuperet hac fractione $\frac{1}{3}$.

§. 262. Illuſtris & notus caſus concurrentis electionis & poſtulationis contigit ſub Innocentio XI. & Leopoldo I. Imp. in Eccleſia Colonienſi an. 1688. Sereniſſ. Bavariæ Dux, Joſephus Clemens, habens Breve eligibilitatis (eoquod jam eſſet Epiſcopus Friſingenſis & Ratisbonenſis, & careret ætate Canonica) a novem capitularibus eligebatur: ſed Eggo a Fürſtenberg Cardinalis & Epiſcopus Argentinenſis poſtulabatur a tredecim: duo electores de viginti quatuor diſperſerant in alios vota: vicit Bavarus Eggonem

nem judicio Romæ; quia ultra unam tertiam votorum habuit (*k*). His verbis casum indicat Nellerus in cit. diss. §. III. Sed ibidem paulo post docet, tunc tantum *concurrere* postulationem cum electione, *quando unus postulantium suo & sibi consentientium nomine*, in communi *publicavit postulationem, & ex altera parte alius unus suam electionem*; non autem quod vota in Protocollo scripta sint quorundam postulantium, quorundam vero eligentium. Sine *communi* & electione & postulatione nullum fieri concursum scribit Nellerus, sed rediri debere ad novum scrutinium: at ego contra sentio, hanc communem duplicem, & electionem ac postulationem non esse necessariam, aut facta communi electione fieri debere, aut pro facta habendam communem postulationem; secus postulantes collatis jam suffragiis faciendo, aut non faciendo communem postulationem, in potestate haberent, utrum prævaleat, aut non prævaleat electio. Quid? si in proposito casu 13 postulantes communem fieri postulationem omisissent; num præjudicare poterant electo, habenti plus una tertia suffragiorum?

(*k*) *Casum enucleate exponit Vitus Pichler in decisionibus casuum ad h. t.*

§. 263. Unus superest memorabilis casus ad hunc concursum pertinens. C. 30. de elect. concurrit postulatio cum electione: tres ex quinque compromissariis postularunt: duo elegerunt: postulatio fuit admissa, etsi non numeraret duas tertias. Inferunt: in compromissariis postulantibus attendi præcise pluralitatem votorum. Rationem dat textus: *Quia postulatio fit per eos, in quos totum capitulum eligendi transtulerat potestatem: propter quod unanimiter de consensu totius capituli intelligitur esse facta.*

§. 264.

§. 264. Ad effectum postulationis rite peractæ spectant hæ definitiones juris. I. Debito tempore intimanda est postulato, uti tit. de elect. dicetur. II. Postulatus facta intimatione dicere non potest: *Consentio*, cum affectus sit impedimento, & nullum jus postulatione nactus sit; secus notaretur de ambitione; debet tamen declarare intentionem suam dicendo: *Non dissentio;* imo postulatus Episcopus, qui liberum non habet volatum, neque consentire, neque non dissentire debet, sed dicere: *Dispositioni D. Papæ me committo & suppono* (*l*). III. Post hunc etiam qualemcunque consensum postulantibus, si pars major velit, *re integra*, id est, antequam sit postulatio Superiori præsentata, *pœnitere* licet, & voluntatem mutare; quia postulatus jus nullum acquisivit. Quia tamen postulatio *statim*, postquam in Capitulo secrete peracta est, clero, populoque in Ecclesia præstolanti *publicari* debet, ne vitium clandestineitatis contrahat, cavendum est, ne ex variatione fama postulati periclitetur. c. 33. de R. J. in 6. ibi: *Mutare consilium quis non potest in alterius detrimentum.* IV. Interea vero, donec postulatio non tantum Superiori præsentetur, sed ab eo etiam admittatur, postulatus nullo modo administrare potest in spiritualibus, vel temporalibus. c. 23. de elect.; secus postulatio certo certius repellitur, nisi nova & specialis fiat gratia.

(*l*) *C.* 16. *de elect. in* 6. *ibi: „Salvo eo, quod postulati hujusmodi nec suis postulationibus præstare consensum - - - si non dissenserint.“ Item Glossa in cit. c.* 16. *v. consensum. & Panormitanus in c. fin. de post. prælat. post med.*

§. 265. IV. Cum Superiori præsentanda jam est postulatio, fit discrimen inter defectus postulatorum; si enim aliqui *patientes in ordinibus, vel ætate defectum*

defectum vel his similes postulentur, ipsi personaliter arripere debent iter Romam: si vero postulentur *alligati Ecclesiis*, secundum jus vetus c. 1. de elect. in 6. comparent per procuratorem. In hunc modum locus obscurior c. 16. de elect. in 6 explicatur per Glossam in d. cap. v. *Nostra*, & *veteris*. V. *Expensas*, quæ ministrari debent personis ad Superiorem missis a postulantibus, ministrare debent ipsi postulantes; quia totum ipsorum est negotium; cit. c. 16. de elect. in 6.: aliter fit in electione. VI. *Effectus præsentatæ* coram Superiore postulationis, est, ut resilire & pœnitere non liceat postulantibus. c. 4. de postul. præl., ne Superiori illudatur, ejusque judicium a postulantium pendeat arbitrio. Hæc ratio non a postulato, sed Superiore derivatur; unde si Superior etiam post præsentatam admittit variationem, postulatus non habet, de quo conqueratur. Panormitan. in c. 4. de postul. præl. nota 11. VII. Superior, cui præsentata est postulatio, diligenter inquirit tam de *meritis postulati*, quam de *necessitate Ecclesiæ*, ad quam est postulatus, aut a qua forte avocatur. C. 3. h. t. repulsa est postulatio Cardinalis, quod ejusdem *præsentia utilior esset non solum Romanæ, sed etiam Ecclesiæ generali.*

§. 266. VIII. Admittere postulationem Superior non tenetur ex *justitia*; ipsa postulatio vi notionis est mera *supplicatio pro gratia*; & ideo neque postulantes quidquam *suffragante jure* petunt a Superiore, nec postulato aliquid juris acquiritur. c. 3. ibi: Cum Apostolica Sedes, *etiam quando aliquis ab aliis unanimiter postulatur, ad admittendam postulationem eorum non tam ex justitia, quam gratia moveatur*, & c. 5. h. t. *per postulationem hujusmodi nullum jus est alicui acquisitum, ideoque sine præjudi-*

judicio alicujus postulationem potuissemus repellere memoratam. Huic decisioni non obstant concordata Germaniæ (*m*). IX. Quia negotium postulationis est res gratiæ; & solus Papa hunc rigorem præscripserit postulationi, ut suffragia duplo majora, quam concurrens electio, requirat, infert Nellerus in cit. diss. §. III. a Papa non obstante c. 40. de elect. admitti postulationem posse, quæ pro se habet majora capituli, non tamen est votis duplo major electione, quacum concurrit, absque injuria electi, habentis pro se ultra unam tertiam (*n*); si tamen Papa de *speciali gratia* nolit admittere postulationem talem, tum (si plenitudine potestatis non utatur) confirmare deberet electionem tali postulationi oppositam, utpote Canonicam, nempe conformem c. 40. de elect. X. Si postulatio concurrit cum postulatione, unaque, nempe facta *per duas tertias*, fuerit rejecta, altera habens *unam tertiam* non videtur *de jure* admitti posse; quia nimia foret suffragiorum divisio & contradictio;. & quia *duæ tertiæ* faciunt præsumtionem partis sanioris. c. 9. de elect. in 6.

(*m*) *Papa in Concordatis* §. 3. *spondet, quod electiones, si Canonicæ fuerint, sit confirmaturus, nisi ex causa rationabili & evidenti, & de Fratrum consilio, de digniori & utiliori persona duxerit providendum. De postulationibus nihil memorat. Ipsum Concilium Basileense agens Sess. XII. de electionibus & confirmationibus Episcoporum, addit: „Postulationibus in juris communis dispositione remanentibus.“ Concil. edit. Mansi Tom. XXIX. Col. 61. Putant tamen, rejecta tali postulatione jus eligendi vel postulandi redire ad Capitulum. Vide Animadversiones in cit. dissert. Nelleri.*

(*n*) *Id etiam post Concordata in Germania habere locum defendit Nellerus l. c. de studio partium Romanarum minime suspectus.*

§. 267. *Effectus admissæ postulationis* est, quod habeat vim confirmatæ electionis: non videtur tamen sola admissio, nisi postulatus absolute, & de novo consentiat, efficere conjugium spirituale ratum inter Ecclesiam & Postulatum. Sane si impediti contrahere matrimonium carnale sponsalia faciant sub conditione, *si Papa dispensaverit*, post obtentam dispensationem requiritur novus consensus.

§. 268. Superior, cui præsentanda, & a quo admittenda est postulatio, plerumque est Papa; quia in ejusmodi impedimentis solus plerumque dispensare potest. Ad Episcopum dirigenda esset, 1. si canonicatus ponitur electivus, & obstat statutum Episcopale vel antiqua consuetudo, ne minor 25. an. eligatur. 2. Si in casu personatus electivi locum habet c. un. de ætat. in 6., vel 3. in casu beneficii simplicis electivi c. 1. de fil. presbyt. in 6. 4., vel in casu contractæ bigamiæ similitudinariæ c. 4. de cler. conjug. & c. 1. qui clerici., vel 5. in casu, quo Episcopus vi Trid. dispensare potest in irregularitate occulta, cujus oborta suspicione aliquis sic ferret suffragium: *Eligo, vel postulo, prout potest melius de jure valere.*

§. 269. Hactenus de postulatione solemni actum est: quæ ab electione sane differt 1. *origine & natura*; quia supponit impedimentum Canonicum, estque medium extraordinarium. 2. *Perficiendi modo;* nam in concursu cum electione, duplo majorem suffragiorum numerum requirit, nec admittit consensum absolutum postulati. 3. *Effectu;* quia admittit variationem, antequam præsentetur Superiori, imo etiam cum istius consensu post præsentationem: nullum dat jus, nec actionem Postulato: innititur gratiæ, non justitiæ; & ideo a Superiore *admitti*

admitti dicitur poſtulatio; electio vero *confirmari.* 4. *Expenſis* poſtulantium obtinenda eſt *poſtulatio*: contra electus ſuis ſumtibus de jure communi tenetur procurare confirmationem.

§. 270. Ob has poſtulationis moleſtias fere fit hodie, ut, quibus ætas vel alius Epiſcopatus, aut quidvis aliud impedimento eſt, aut eſſe videtur, quo minus eligi poſſint, ii a Sede Apoſtolica indultum, ſeu Breve eligibilitatis impetrare ſtudeant. Sed quid? ſiquis Epiſcopus indulgentiam Apoſtolicam ſub hac obtineat forma? *Quodſi ad aliam vocaretur forſitan Eccleſiam, eam ſibi liceret aſſumere?* Anne eligi poteſt, aut poſtulari debet? R. Poſtulari debet. c. ult. de transl.; quia vi hujus indulti Epiſcopus neque ſolutus eſt a vinculo prioris Eccleſiæ, neque ſe ipſum propria voluntate absque novo examine tum perſonæ, tum factæ poſtulationis abſolvere poteſt. Putant multi, talem indulgentiam locum dare electioni; alii negant ex cit. cap., in quo res acta eſt via poſtulationis, ut adeo indulgentiæ illius alius effectus non ſit, niſi ut poſtulatus jus conſentiendi acquirat, & poſtulantes jam variandi amittant.

§. 271. *Simplex poſtulatio*, de qua agendum eſt demum, eſt petitio licentiæ, ut ſuperior in electionem Perſonæ ſibi ſubditæ, nullo alias Canonico defectu impeditæ, conſentiat. Dicitur *minus ſolemnis*, quia nullas requirit ſolemnitates, ac fieri poteſt quocunque modo, verbis, vel per Epiſtolam, ante electionem ab eligentibus, non quatenus ipſorum, ſed eligendi Superior eſt: vel poſt electionem petita ab electo licentia; antea enim conſentire non poteſt; ſecus electio eſt irrita; c. 27. de elect. in 6. Inducta eſt hæc Poſtulatio antiquiſſimis temporibus honeſta-

tis

tis Canonicæ causa, tanquam *observantia*, *quæ pacem custodit.* Can. 6. dist. 71.; ne scilicet Clericus vel Monachus sine consensu vel præscitu Prælati, cui subest, ab Ecclesia abstrahatur.

§. 272. Hac ratione postulantur 1. Cardinales non Episcopi. c. 3 h. t. 2. Prælati, Episcopis inferiores, Abbates c. 36. de elect. in 6. 3. Clerici beneficiati alienæ diœceseos. can. 14. dist. 63., nisi ante obtinuerint dimissorias a suo Episcopo.; can. fin. dist. 76 & can. 37. VII. q. 1.: ac si talis Clericus petendæ ab Episcopo suo licentiæ copiam non habeat, postulandus est a Papa, can. 5. dist. 71. 4. Monachus vel Canonicus regularis, imo quivis religiosus c. 27. de elect. in 6 & c. 11. de renunt., ac Superior monasterii facultatem dare potest, irrequisitis conventibus. cit. c. 27. 5. Cum Episcopo dandus est Coadjutor, etiam sine jure successionis. c. Un. de Clerico ægrot. in 6. Si vero cum successione dandus est, postulari debet: tunc enim opus est Apostolica dispensatione; quia Canones pridem recepti prohibent viventi dare successorem. Praxis est, prævie petere licentiam a Summo Pontifice; qua obtenta per viam electionis proceditur; nisi successor vocetur alligatus jam Ecclesiæ, aliterve impeditus.

Titulus VI.

DE ELECTIONE, ET ELECTI POTESTATE.

ARGUMENTUM.

I. Notio electionis: fit Sede vacante: debito tempore & loco. §. 273. *II. Vox activa: sententia collegialis & libera.* §. 278. *III. Vox passiva, seu eligibilitas.* §. 288. *IV. Præparatio remota, vocatio absentium, constitutio procuratorum, tractatus* §. 296. *V. Actus electionis & forma per scrutinium, compromissum, quasi inspirationem.* §. 303. *VI. Publicatio electionis & consensus electi* §. 315. *VII. Confirmatio Electionis* §. 316. *VIII. Causa & processus Electionis* §. 319. *IX. Consecratio Electi* §. 331. *X. De Electione Summi Pontificis, & Abbatum &c.* §. 337.

§. 273. Electio stricte dicta (240. n. II) est canonica vocatio Personæ habilis ad Prælaturam vacantem, facta per suffragia legitimorum electorum, a Superiore fere confirmanda. Notionem non ingreditur sexus; quia etiam abbatissæ eliguntur: neque necessario, sed *fere* aut plerumque confirmatio Superioris; quia aliquæ dignitates electivæ in quibusdam locis, e. g. Decanatus, confirmari non solent ex consuetudine. At notionem ingreditur I. Prælatura *vacans*. II. *Suffragia* legitimorum Electorum, & sententia collegialis. III. *Habilitas* Personæ eligendæ. IV. Forma *Canonica*. V. Secundum modernum Germaniæ usum *Confirmatio*.

§. 274. Primum igitur est, ut constet de Sede vacante, seu ut Ecclesia dici possit viduata. Quomodo vacatio contingat *de facto tantum*, de *jure tantum*, de *jure & facto simul*; itemque quomodo ea vacet *vere* aut

aut *ficte*, quidve juris vacante Sede Capitulo, vel Administratori Ecclesiæ viduatæ competat, exponitur l. 3. Decretal. tit. 9. *Ne Sede vacante aliquid innovetur.* Si viventi Prælato Coadjutor cum jure successionis detur, id speciali nititur dispensatione, aut facultate præcedente Romani Pontificis, Trident. Sess. XXV. c. 7. de ref. In regula, *vivente Prælato*, licet ejus vita desperata sit, I. irrita est electio. II. Non tantum prohibitus, sed etiam invalidus est tractatus de Electione successoris, c. *bonæ memoriæ* 36. h. t. & can. 7. dist. 79. III. Citatio seu vocatio ad Electionem peragendam, emissa ante mortem Prælati, ipso etiam jure est irrita, nec constringit vocatum. IV. Si ante mortem Prælati extra Capitulum, vel in Capitulo velut incidenter mentio fiat de Persona ei substituenda, de tempore vel loco futuræ Electionis; cavendum, ne id videatur habere speciem tractatus capitularis, mutuæ promissionis, vel pacti de certa Persona eligenda: tales enim pactiones reprobantur; ac si postea appareat, Electionem ex ejusmodi pactione originem duxisse, ea cassari poterit; ut observant interpretes ad cit. c. *bonæ memoriæ.* V. Potestas Prælati eo etiam pertinet, ut de forma, tempore & loco Electionis post suam mortem futuræ statuat: ut ante mortem Electores convocet, ad concordiam hortetur, de successore consultet: certum etiam proponat: arg. can. 10. dist. 79. Capitulares tamen post mortem non prohibentur recedere, & alium, ac propositus fuerat, eligere; quia jure cautum est, ne Episcopus ante vitæ finem sibi successorem constituat. can. Episcopo. 4. VIII. q. 1.

§. 275. *Cum primum Ecclesia vacaverit*, supplicationes ac preces publice, privatimque *habeantur, atque a Capitulo per civitatem, & diœcesin indicantur,*

cantur, quibus clerus, populusque bonum a Deo paſtorem valeat impetrare. Trid. Seſſ. XXIV. c. 1. de ref. Ante corpus ſepulturæ traditum, ac tertium depoſitionis diem de Electione inſtituenda collegialiter ac definitive decernendum non eſt, can. 7. diſt. 79. c. *bonæ memoriæ* 36.; niſi gravis cauſa feſtinationem exigat. Huic exceptioni non obſtant verba cit. c. 36. ibi: *Quia, corpore dicti Epiſcopi nondum tradito ſepulturæ, habuerunt de ipſa electione tractatum;* nam in propoſita ibi ſpecie facti Electio caſſata fuit, non tam ob tractatum ante ſepulturam habitum, ſed ob vitium convocationis Electorum, quæ Canonica non fuit, quippe facta ante mortem Epiſcopi, ut notat Gloſſa ibi v. *Tractatum.* Reipſa poſt mortem Prælati Eccleſia eſt viduata, & morte ejusdem mox cognita, currit etiam tempus ad Electionem conceſſum.

§. 276. Poſt tertium ergo depoſitionis diem præfigendus eſt terminus futuræ Electionis, & locus. *De tempore ergo, intra quod Electio fieri debet, & de loco nunc agendum.* Ac de *tempore* quidem, intra quod fieri debet Electio, diſtinctio fit inter cathedrales & regulares Eccleſias ex una parte: & alias prælaturas, dignitates ac beneficia Eccleſiaſtica ex altera parte. *De Eccleſiis cathedralibus & regularibus* jus decidit, I. ne ultra tres menſes vacent; *intra quos (juſto impedimento ceſſante) ſi Electio celebrata non fuerit, qui eligere debuerant, eligendi poteſtate careant ea vice, ac ipſa eligendi poteſtas ad eum, qui proximo præeſſe dignoſcitur, devolvatur,* C. 41. can. 11. diſt. 50. (*a*). II. Ex verbis: *juſto impedimento ceſſante*, infertur, tempus præfixum non eſſe continuum, ſed *utile* in initio, & decurſu, Gloſſa marginal. in can. *bene novit.* 18. diſt. 61. adeoque non currit *primo* ignorantibus: vel *poſtea*

impe-

impeditis. III. Terminus trimestris statutus non est, ut ante eum eligere non liceat, sed ne *ultra* eum Electio differatur; ac fieri potest, ut ob varia pericula accelerari debeat electio; quo casu Capitulares ad id cogi possunt a Superiore. IV. *Si electio ex eo non sortiatur effectum, quia electus consentire recusat, vel post consensum renuntiat juri suo, aut forte diem claudit extremum, seu propter occultum ejus vitium irritatur, electores (qui jam fecerant, quod spectabat ad ipsos intra juris terminum eligendo) habebunt a dissensu, renuntiatione, morte, vel irritatione prædictis, ac si vacatio nova esset, tempus integrum ad electionem aliam celebrandam: dummodo nil fraudulenter egerint in præmissis.* c. 16. in 6. V. Ad tempus electionis illud etiam videtur referendum, congruum esse, ut Electio de die instituatur, non autem noctu, præsertim si forma adhibetur scrutinii. Si qua urgens necessitas aliud exposcat, tot adhibenda sunt luminaria, ut omnis fraudis suspicio excludatur (*b*).

(*a*) *Cit. locis adduntur gravissimæ rationes hujus dispositionis. Ceterum aliæ Prælaturæ, dignitates & beneficia Ecclesiastica ultra sex menses vacare non debent. c.* 2. *de concess. præb. Secus fit devolutio ad alios, quemadmodum explicatur ad tit. de suppl. neglig. Si in cathedralibus vel regularibus Ecclesiis intra tres menses non fit electio, ex concordatis Germaniæ jus providendi devolvitur ad Papam.*

(*b*) *Rodriquez Tom. II. Regular. q.* 51. *art.* 15.

§. 277. *Locus*, in quo electio Prælati institui debet, est Ecclesia, c. 28. & can. 1. §. 4. dist. 23.; & quod ejus ambitu continetur, ceu chorus, c. 19. aut Capitulum, c. 21. secundum cujusque Ecclesiæ consuetudinem. Si Capitulares in loco Ecclesiæ suæ

convenire non possint, e. g. ob violentiæ timorem, obsidionem civitatis, alio in loco tuto electionem instituere non prohibentur, arg. can. 1. §. 4. dist. 23.; cum præsertim universitas expulsa e loco proprio, alibi congregari, ac de rebus suis statuere possit, ut notat Baldus in l. cunctos populos. 1. n. 11. C. de Sum. Trinit.; quia, ut ait, hoc non est jurisdictionis contentiosæ, sed voluntariæ.

§. 278. Quia Electio vi notionis fieri debet per suffragia legitimorum electorum, & sententiam collegialem (§. 273); agendum est de *voce activa*, quæ est jus coeligendi. Ea spectatur 1. in singulis, quibus id jus competit. 2. Quomodo ex suffragiis singulorum fiat sententia collegialis. 3. Necesse est, ut in usu hujus juris tum singuli, tum universi gaudeant libertate.

§. 279. Suffragia inhabilium, id est, eorum, qui jure eligendi non gaudent, nullum omnino pariunt juris effectum; in quam sententiam proprie cadit regula juris 64. in 6.: *Quæ contra jus fiunt, debent utique pro infectis haberi.* Talia sunt suffragia laicorum, populi, potestatis secularis, c. 2. 43. 51. (conf. dicta a §. 243. seq.). Si inter habiles misceantur aliqui inhabiles, sola habilium suffragia attenduntur, etiamsi constituant minorem partem; imo jus eligendi potest devolvi ad unum, si reliqui omnes facti essent inhabiles. Siqui e. g. extranei, aut inhabiles facti electioni se immiscent, & jus coeligendi prætendunt, ne sufflaminentur habiles, & electio extrahatur, interponi solet protestatio, *quod vox eorum, qui non deberent interesse de jure vel consuetudine, non valeret.* c. 50. In Processu dein confirmationis examinatur quæstio, siquidem ex ea pluralitas suffragiorum, & exitus electionis pendeat.

§. 280.

§. 280. Vocem activam, seu jus suffragii in electione de *jure communi & ordinario* habent omnes Capitulares Ecclesiæ vacantis. c. 1. h. t. & soli; *omnes*, inquam, nisi impediantur defectu, censura, irregularitate, delicto: *& soli;* nam *extranei*, qui non sunt de Capitulo eligente, habent præsumtionem contra se, & *jus speciale* atque *extraordinarium probare debent*; de quo infra. *Excorporatione* igitur illud jus amittitur; nec valet reservatio vocis activæ quoad prius monasterium facta a monacho, qui in alterius monasterii abbatem electus, eo transmigravit. c. 47. Si de jure eligendi Canonicos in Ecclesiis cathedralibus agitur, Episcopus relate ad Capitulum nequit pro *extraneo* haberi, nec habet præsumtionem contra se; quia electio Canonicorum de jure communi videtur pertinere ad Capitulum, & Episcopum simul. Qui privative jus eligendi sibi competere ait, id probare debet. c. 31. h. t.

§. 281. Impediuntur aliqui ex dispositione juris, quo minus eligant, seu vocem activam habeant, etsi sint de Congregatione, aut Capitulo Ecclesiæ vacantis *ex defectu* I. ætatis, ceu impuberes. c. 32. in 6. eo referendi sunt omnes, qui discretione carent e. g. Furiosi. II. Ordinis, nondum Subdiaconi, etsi essent de Capitulo, & reliqui Capitulares eos vellent admittere. Clem. 2. de ætat. & qual. quam constitutionem SS. Conc. Trid. in terminis renovavit Sess. XXII. c. 4. de ref. III. justæ causæ absentiæ; siquis enim sine legitimo impedimento absit, ne quidem per procuratorem admittitur ad eligendum. c. 42. §. 1.

§. 282. Impediuntur *per censuram* I. *excommunitati* excommunicatione majore c. 23. de appellat. c. Un. ne Sede vacante. in 6. Excommunicatio mi-

nor jus suffragii non adimit, c. fin. de Clerico excom. II. *Suspensi* simpliciter, vel ab officio tantum. c. 16 h. t. & c. 8. de cons. Qui scienter eligunt indignum, triennio suspenduntur *a beneficiis* c. 7. §. fin. h. t.; & tamen pro una tantum vice privantur voce activa. Si ergo intra triennium incidit secunda vel tertia electio, admittendi sunt ad eligendum, c. 25. ergo suspensio a beneficio tantum, vocem activam per se non adimit. III. *Personaliter interdicti propter delictum;* arg. c. 16. h. t. Ceterum affecti censura, si sint tolerati, & adversus eos non excipiatur, videntur valide eligere (c); quia jus eligendi non respicit favorem eligentium, sed Ecclesiæ & fidelium.

(c) *Vid. Cl. Zech de Hierarchia tit.* 19. §. 210.

§. 283. Impediuntur *irregulares* ob eam caussam, quod scienter celebraverint in loco interdicto, c. 18. §. Un. de Sent. excom. in 6. De *infamia* expressum non est, quod removeat ab eligendo: nam quod regula juris 87. in 6 dicit: *Infamibus portæ non pateant dignitatum;* id de suscipiendis honoribus, non conferendis intelligi debet. Sed anne pati tenentur reliqui viri honesti, ut secum in Capitulo consideat, gravissimumque tractet negotium homo, cujus infamia vel per sententiam constat, vel ita aperta est, ut nulla tergiversatione celari possit? Non tenentur sane; arg. l. 2. D. de officio adsessorum, nec tenebuntur admittere ejus procuratorem; quia legitima non est absentiæ causa, quam sua culpa quis posuit.

§. 284. Impediuntur *delicto*, at pro una tantum vice, I. scienter eligentes vel postulantes indignum, c. 1. de postul. Prælat. c. 7. §. 3. X. & c. 7. in 6.

II. Ad

II. Ad Episcopatum scienter postulantes eum, qui 27. non attigerit annum, Extrav. Un. de postul. Præl. int. com. III. Attentantes innovare postulationem a Superiore jam cassatam, c. 2. de postul. Præl. IV. Permittentes fieri electionem per abusum secularis potestatis, c. 43. de elect.; nempe ii, qui scienter admittunt laicos ad coeligendum, vel immiscentes se electioni cum auctoritate, & intervenientes tolerant. V. Qui non observant formam præscriptam c. 42. h. t., per sententiam privandi sunt jure eligendi. De his dicetur infra a §. 318.

§. 285. *Jura specialia*, ob quæ eis, qui de Capitulo eligente non sunt, vox activa competere potest (§. 280) nituntur I. privilegio Summi Pontificis; II. reservatione in fundatione facta; III. singulari concessione totius Capituli per unanimem consensum, c. 40. h. t.; IV. bonæ fidei possessione canonicatus; V. nomine procuratorio; VI. consuetudine ab antiquis deducta temporibus: constat enim, electiones Episcoporum olim celebratas fuisse a toto clero civitatis, donec capitula majora Seculo XII & XIII. præscripsissent jam contra eos, ita, ut *secundum statuta Canonica* (eorum temporum) *electiones Episcoporum ad cathedralium Ecclesiarum clericos regulariter pertinerent, nisi alibi secus obtineret de consuetudine speciali*, c. 3. de caus. poss. VII. Præscriptione, cit. c, 3.; quapropter si consuetudo specialis allegatur, ea tanti temporis esse debet, quæ ad legitimam præscriptionem sufficiat §. 228. Extraneus, qui jus eligendi quasi possidet, in possessione manutenetur, c. 3. de caus. poss.: hinc præstat tueri se possessorio, non cumulando petitorium; probari autem in possessorio debet non solum, quod quis electioni interfuerit, & scrutatores etiam voluntatem

tem ad id dederint, ſed etiam, quod inquiſita fuerint ipſius vota, & ipſe elegerit, c. 24. & 50. h. t. Siquis incautus petitorium cum poſſeſſorio cumulet, fieri poteſt, ut vincat in poſſeſſorio, ſuccumbat in petitorio per eandem ſententiam, c. 3. de cauſ. poſſ.

§. 286. Dictum eſt de voce activa ſeu jure eligendi, quatenus *ſingulis* competit. Electio autem canonica fieri debet *capitulariter*, hoc eſt, ſub forma Congregationis, aut Capituli congregati; nec ſufficit, ſingulos ſeorſim extra congregationem interrogari, & decernere. Hinc poſt data a ſingulis ſuffragia *communis* fieri debet electio, ut dicetur §. 309. De Capitulo nota: I. Jure civili tres ſufficiunt perſonæ, ut habeatur collegium, & ſententia collegialis. l. 85. D. de V. S. jure canonico videntur etiam duæ ſufficere. c. 1. h. t. II. Collegium in pluribus inſtitutum conſervari poteſt in uno l. 7. §. 2. D., quod cujusque univerſitatis. III. In tanta paucitate cavendum cuique, ne colluſione efficiat, ut ipſe eligatur: multo etiam minus ſe ipſum eligere quis poteſt. arg. l. 4. D. de tutorib. & c. fin. de inſtitut. can. 9. VIII. q. 1.; poteſt tamen quivis aſſenſu ſuo efficere, ut habeantur majora capituli. c. 33. h. t. (infra §. 313.).

§. 287. In uſu juris eligendi neceſſe eſt, ut tum ſinguli, tum univerſi plena gaudeant ſuffragiorum libertate; hinc I. non valet electio vi & metu extorta c. 23. h. t., ii vero, qui perſequuntur, aut ſpoliant eligentes propterea, quod noluerint ad ſua deſideria accommodare ſuffragia, ipſo facto excommunicantur. c. 12. in 6. (*d*). II. Nec valet electio dolo, & per ſubreptionis aſtutiam elicita. c. 32. h. t.

(*d*) *Ut*

(*d*) *Ut metu censeatur extorta electio, opus est, ut agens metui cesserit, & ex metu egerit. Ex defectu hujus requisiti frustra videtur opponi metus illatus in electione Urbani VI. Pontificis; neque causa justa fuit inducendi in Ecclesiam fatale schisma, ope Concilii Constantiensis demum extinctum.*

§. 288. *A voce activa transeundum est ad passivam, sive habilitatem personæ electæ.* Generaliter eligi possunt omnes & soli *digni.* Indignitas jure communi oritur I. ex defectu, II ex delicto, III ex censura, IV ex irregularitate. Si nihil hujusmodi opponi possit electo vel eligendo, jus *speciale*, quo forte excluditur, probandum est ab opponente.

§. 289. *Defectus*, qui a prælaturis excludunt, sunt I. *ætatis*, uti siquis relate ad Episcopatum, nondum complevit annum 30 ætatis, & relate ad dignitates inferiores & beneficia curata annum 24. II. *Ordinis*, siquis in Episcopum eligendus antea non fuerit in subdiaconatu per sex menses. Trident. Sess. XXII. c. 2. de ref. III. *Literarum & scientiæ.* Trid. ibid. & c. 7. h. t., quod renovatum est a Concilio Trid. Sess. VII. c. 1. de ref. & Sess. XXIV. c. 12. de ref. (*e*).

(*e*) *Huc pertinent omnes irregulares ex defectu.*

§. 290. *Ob delictum* eligi non possunt I. consentientes in electionem sui per abusum potestatis secularis. c. 43. II. Ambitiosi, qui nempe alios solicitarunt precibus, ut eligerentur ipsi, maxime si pacta & juramenta intervenerunt. c. 26. *Quia, sicut locus regiminis desiderantibus negandus est, ita fugientibus offerendus.* can. 9. VIII. q. 1. III. Retinentes sine dispensatione plura beneficia incompatibilia. c. 54. IV. Scienter eligentes simoniacum; tales enim

enim ſe reddunt indignos Eccleſiaſticis beneficiis. c. 26., ubi ſummarium, quod nullius eſt auctoritatis, differt a textu. V. Hæretici, & ex hoc maculato genere deſcendentes usque ad ſecundum gradum quoad lineam paternam, & primum quoad maternam c. 15. de Hæreticis in 6. VI. Schiſmatici. c. 5. h. t.; ſi tales tempore electionis abjurato ſchiſmate jam rediiſſent ad catholicam unitatem, neque ullum ordinem a ſchiſmatico ſuſceperint, eorum electio *diſpenſative*, id eſt, per indulgentiam canonicam confirmatur (*f*).

(*f*) *Ad hanc claſſem pertinent omnes irregulares ex delicto.*

§. 291. *Cenſuræ omnes* excludunt a prælaturis & dignitatibus; nempe I. excommunicatio, etiam minor. c. 7. pr. & c. fin. de Clerico excomm. ibi: *Eoquod ad ſuſceptionem eorum eligitur, a quorum perceptione a ſanctis Patribus eſt privatus.* Nempe electus deberet ſuſcipere Sacramentum Ordinis, imo etiam in ſacrificando pro populo Euchariſtiam; cum a perceptione Sacramentorum per excommunicationem minorem ſit excluſus. Conf. Gloſſam in hoc c. finale. II. Suſpenſio a beneficio vel officio c. 8. de conſuet. III. Interdictum perſonale, & violatio interdicti localis per celebrationem. Affectis cenſura nil prodeſt, quod tolerati ſint; quia per conſtitutionem: *Ad evitanda ſcandala*, Martini V. nihil favoris ipſis cenſuratis indultum eſt.

§. 292. *Irregularitas omnis* ex defectu vel delicto, de qua infra erit agendum, excludit a prælaturis, dignitatibus & beneficiis. Huc ergo pertinent illegitimi, infames & criminoſi. c. 7. h. t.

§. 193. De electione indigni quæritur I, an ſit irrita *ipſo jure?* Reſp. 1. Si indignitas oritur *ex de-*

defectu, est irrita ipso jure; quia tum procedi debet per postulationem. c.20. h. t. 2. Si *ex delicto*, multi putant inspicienda esse verba legis, utrum prohibeant duntaxat, vel etiam irritent. Non potest quidem jure canonico generaliter statui, id, quod prohibitum est, pariter irritum esse (§. 181. in nota): at siquid per se improbatur, ac prohibetur, nec aliunde e. g. a jure naturali valorem acquirit, tutius habetur pro irrito. Sola electio ejus, qui excommunicationem incurrit, dicitur *irritanda*. c. fin. de Clerico excomm. ministr.

§. 294. Quæritur II, utrum electio, quæ ob defectum vel delictum irrita est pro foro externo, etiam irrita pro foro interno censeri debeat? sive an electus ad prælaturam, impedimenti occulti conscius, eamsalva conscientia acceptare possit? Resp. Non potest. c. 20. h. t., ubi de illegitimo electo dicitur: *quod sponte ac humiliter suum maluit confiteri reatum, quam* LÆSA CONSCIENTIA *thronum conscendere pastoralem;* item c. 10. §. 6. de renunt. ibi: *Licet irregularitatem hujusmodi non potuerit subticere*, & ibi glossa. *Dices:* Difficile est carere prælatura, aut manifestare defectum. Resp. Difficile id est ambitioso c. homini probo & prælaturæ onera expendenti n. conf. can. 9. VIII. q. 1. & l. 31. C. de Episcopis & Clericis. Qui impedimenti sibi conscius est, agnoscit, se reipsa esse ineligibilem; nec ullum acceptandi jus habere potest, quem Ecclesia vult exclusum: nulla igitur reipsa est electio: nulla est acceptatio: nullus prælaturam tenendi titulus.

§. 295. Actum est de indignis, qui eligi non possunt. In horum autem numero non sunt I. *Extranei* Clerici vel Religiosi, si utiliores futuri Ecclesiæ videantur. c. 21. h. t. Ceteris tamen paribus præfe-

præferendus eſt aliquis ex gremio Eccleſiæ c. 41. h. t. & can. 13. & 15. & 16. diſt. 61. can. 19. diſt. 63. can. 5. §. 2. XVIII. q. 2. II. Canonici doctores, non illuſtres aut nobiles; nec obeſt, quod reliqui canonici nobiles ſemper ita convenerint in nobilem pluralitate votorum, ut nullus de canonicis doctoribus, non nobilibus, unquam electus fuerit: *Nam ex hoc non concluditur ad ineligibilitatem, ſed ſolum ad æmulationem evehendi nobilem præ doctoribus canonicis* (g). III. *Perſonæ regulares, ſive Monachi, ſive Canonici, ſive Clerici*; nam hos poſſe evocari ad Epiſcopatus, certi & antiquiſſimi juris eſt. Clem. 1. h. t. c. 28. in 6. arg. can. 39 XVI. 9. 1. Nov. VI. c. 1. §. 7. Non tamen in prælatum regularem eligi poteſt non profeſſus, aut profeſſus alterius ordinis, vel habitus, c. 27.; ubi additur ratio ex Deuteron. XXII. 10. *Non arabis in bove ſimul & aſino*, id eſt, homines diverſæ profeſſionis in officio uno non ſociabis. Ita ſcripturam interpretatur, vel applicat can. 22. XVI. q. 7. & ratio: *Non indueris veſtimento, quod ex lana, linoque contextum eſt.* Deut. ibid. v. 11. id eſt, homines diverſi habitus ſociari non debent. IV. *Abſentes vel inſcii* factæ de ſe electionis. c. 20. h. t. V. *Digni ſimpliciter*, etſi alii digniores in gremio præſto ſint. Illorum enim electio valida cenſeri debet, ne infinitis ambitioſis litibus anſa detur contra plerasque electiones. De obligatione autem eligendi digniores agitur ad tit. *De ætate, & qualitate & ordine præficiendorum.*

(g) *Ita Nellerus ſcribit in diſſ. de ſacræ electionis proceſſu. §. II. Tom. II. Theſ. Jur. Eccl. n. XVII.*

§. 296. Ad præparationem remotam electionis pertinet I. ut exſpectetur adventus eorum, qui per ſe,

se, vel commissarios eidem interesse debent, etsi non sint de numero eligentium; secus electio firma non est. c. 28. h. t. & c. 2. de in integr. restit. II. Aliquando ex mandato Papæ consilium quorundam ad tractatum electionis adhibendum est; eo non requisito, aut non exspectato responso nulla est electio. c. 52. h. t.: similiter ex placito partium vel arbitrorum consilium certorum requiri aliquando debet, etsi illud sequi necesse non sit. c. 7. de arbitris. III. Maxime autem ad remotam præparationem pertinet *vocatio*, sive citatio edictalis omnium, qui jus eligendi habent; *cum electioni plus contemtus unius, quam multorum contradictio obsit*. c. 36. Qui vocati non sunt, cum debuissent vocari, intra tempus ad faciendam electionem a jure præscriptum agere possunt de contemtu ad irritandam electionem, etsi forte jam confirmatam. cit. c. 36. Electio igitur ob contemtum non fit irrita ipso jure, sed ad instantiam ejus, qui contemtus est, irritatur. c. 33. de præb. in 6.

§. 297. Vocandi autem sunt, *qui debent, & volunt, & possunt commode interesse*. c. 42. Hinc præteriri possunt *I. qui vocem activam non habent, nisi alio muniantur jure interveniendi electioni. II. Nimis remoti a loco electionis*. C. 18. ad electionem Capuanam vocari non debent, qui Panormi in Sicilia versantur. C. 25. dicitur: *Fratribus omnibus, qui fuerint in provincia, convocatis*. At in c. 55. in fin. *Cum de toto regno Franciæ vocentur absentes de consuetudine Ecclesiæ Gallicanæ.* Consuetudines ergo diœcesium hac etiam in re spectandæ sunt. III. Qui vocari non possunt sine periculo vocantium. c. 28. in parte decisa; e. g. si electores sine gravi Principis vel hostis, qui civitatem forte occupavit, indignatione aliquem fortassis suspectum Principi vel hosti vocare non possunt.

§. 298.

§. 298. Absens per *votum epistolare* eligere non potest. c. 46. §. 3. in 6. ibi: *Quia votum non est ante scrutinium, sed in ipso scrutinio secrete & sigillatim tantummodo exprimendum.* Accedit, quod cum epistola non posset tractari, nec ea de utilitate Ecclesiæ, & mutatis forte circumstantiis moneri. Procuratorem ergo constituere potest absens; at sub binis conditionibus copulative, *primo*, si abest eo in loco, de quo vocari debeat; *secundo* si justo impedimento distentus, ipse venire non possit. c. 42. §. 1. Non sufficit autem impedimentum allegare, sed de eo, nisi notorium sit, fides facienda est per attestata medicorum, magistratus, vel jurejurando, dato nempe procuratori mandato speciali, jurandi in animam absentis super veritate impedimenti. cit. c. 32. §. 1. Quæ justa censeri debeant impedimenta, non definitur hoc loco; hinc aliunde petuntur argumenta e. g. de justa causa absentiæ a Synodo. can. 1. V. q. 3., ex jure item civili tit. *Siquis cautionibus in judicio sistendi causa factis non obtemperaverit.* l. 2. §. 2. & 3. l. 4. §. 3. item l. 54. §. 1. D. de re judicata. At justa impedimenta non sunt, quæ ex causa privatæ utilitatis proficiscuntur, ceu pluralitas præbendarum, indeque orta impossibilitas vel magnum incommodum veniendi. Conf. §. 283.

§. 299. Procurator constitui potest, I. *cum mandato generali*, ut eligat, quem suo arbitrio duxerit eligendum: ac tum si ipse est de Capitulo eligente; non potest alterum suo, alterum alieno nomine eligere; quia duplicem habere non potest conscientiam de eligendo digniore: potest autem vi generalis mandati eligere suum principalem; imo si eum judicat digniorem, tenetur ob eandem rationem; quia dividere non potest conscientiam; modo absit

absit affectata absentiæ condictio; ut quis per fidelem sibi procuratorem eo perveniat absens, quo præsens voto proprio pervenire non poterat. Si absens plures constituit, eos constituere debet in solidum, *& erit tunc melior conditio occupantis;* in casu autem mandati generalis, *si ambo concurrant insimul, & postulent se admitti, audiri eos non expedit: quia possent vota sua dirigere in diversos, sicque res non haberet exitum, & quod ab eis hoc casu fieret, non valeret; sed is admittatur duntaxat, quem Capitulum vel pars major elegerit, vel si concordare nequeant, is, qui primo instrumento vel literis procurationis extiterit nominatus.* c. 46. pr. & §. 1. & 2. in 6.

§. 300. II. Constitui potest procurator cum *mandato speciali* de eligenda certa Persona; ac tum alium suo, alium alieno nomine potest eligere. cit. c. 46. §. 2. in 6. nisi nempe ex dictamine conscientiæ suæ eum, cujus eligendi speciale mandatum accepit, judicet indignum; ac tum suo principali refutare deberet mandatum, ne alienis peccatis communicaret, ut inquit Trident. Sess. XXIV. c. 1. de ref.

§. 301. Ex dictis patet, constitui posse vel unum, vel plures procuratores; at in solidum. cit. c. 46 in 6. Extraneus autem invito Capitulo obtrudi non potest; & quia generatim nemo tenetur mandatum suscipere: hinc absens, si nullus ex gremio mandatum suscipit, voto carebit. cit. 46. §. 3. in 6.

§. 302. Præmitti electionibus fere solent *tractatus*; qui sunt duplicis generis. *Primo* si electores agunt inter se de personis, quæ eligi possunt pro Ecclesiæ præsente utilitate vel necessitate; is tractatus, si ambitiosus, simoniacus, & factiosus non sit,

præmitti poteſt, præterquam in electionibus regularium, ubi nomina ſuffragantium occulta manere debent. *Secundo* Tractatus nomine veniunt capitulationes ſuper certis articulis ab eligendo obſervandis (*h*). De hoc genere tractatuum jus ſacrum decidit: I. Omnes capitulationes, quæ libertati Eccleſiaſticæ, quæ juribus electi, vel Eccleſiæ, ad quam eligitur, præjudicant, ſunt illicitæ & irritæ; quia Eccleſia Sede vacante caret legitimo defenſore. tot. tit. Ne ſed. vac. aliq. innov. II. Si dubium ſit, an ejusmodi capitulationes vel pactiones Eccleſiæ proſint, & juribus electi non præjudicent, locum obtinet Conſtitutio Innocentii XII. quæ incipit: *Eccleſiæ Catholicæ.* An. 1695. ejusque conſtitutionis declaratio facta a Benedicto XIV. a. 1754. quæ incipit: *Paſtoralis regiminis;* vi quarum tales pactiones, ſi *ante* electionem ſunt factæ, declarantur irritæ, & omni obligatione vacuæ: ſi autem poſt electionem, ſuſpenſa manet earum obligatio, donec a Sede Apoſtolica examinatæ & approbatæ fuerint. III. Quoad jura temporalia & feudalia Epiſcoporum in Germania, tales pactiones ab Imperatore Leopoldo I. omni robore obligandi exutæ ſunt, antequam ab Imperatore examinatæ & confirmatæ fuerint.

(*h*) *E. g. Ut Epiſcopus de ſua menſa aliquid cedat Capitulo: ut de negotiis, quæ Epiſcopo reſervantur de jure, nil diſponat ſine conſenſu Capituli: ut ad certas dignitates e. g. ad Vicariatum in temporalibus vel ſpiritualibus non eligat, niſi canonicum capitularem.*

§. 303. *Ventum jam eſt ad actum electionis, ejusque formam canonicam.* Ipſo igitur electionis die campanæ ſigno convocantur electores. c. 30. Invocatur gratia Spiritus S. (celebrata Miſſa de Spiritu S.) c. 14. & 18. h. t. & c. 3. de cauſ. poſſ. Congre-

gregantur electores in loco electioni destinato. Personæ, ad actum electionis requisitæ, ut procurator electionis, notarius, testes &c. juramenta consueta faciunt. Notarius cum testibus refigit edictum citationis a valvis: superscribit actum refixionis, & reproducit illud coram Capitulo: docetur omnes rite esse vocatos: accusatur contumacia absentium. Præses vel director electionis in Ecclesiis cathedralibus Germaniæ est Decanus, vel eo absente Capitularis Senior; qui orationem habet ad Capitulares: dein constituitur numerus præsentium per se vel procuratores, ut constet, quot vota faciant majora: juratur de eligendo digniore: quæritur, qua forma procedere velint ad electionem; per scrutinium nempe, an compromissum.

§. 304. Formæ Canonicæ sunt duæ, scrutinium, & compromissum. c. 42. ibi: *aliter electio facta non valeat.* Additur exceptio: *nisi forte communiter esset ab omnibus, quasi per inspirationem absque vitio celebrata.* De hac exceptione animadverte: I. In primitiva Ecclesia sæpe aperto Spiritus S. indicio designabantur eligendi, ut constat act. XIII. 2. Ad eundem modum quidam sensu proprio explicanda dicunt verba Act. XX. 28. *Attendite gregi, -- in quo vos Spiritus S. posuit Episcopos, regere Ecclesiam Dei.* II. Posterioribus etiam temporibus divini impulsus, aut quasi inspirationis frequentia extant exempla, quorum aliqua leguntur in Horis Canonicis: velut de S. Petro Chrysologo 4. Decemb. de S. Nicolao 6. de S. Ambrosio 7. (conf. §. 248. 249.) de S. Eusebio Vercellensi 16. ejusdem mensis. De Alexandro, Cappadocum Episcopo: cum Hierosolymam veniret, narrat Eusebius H. E. l. VI. c. 9. III. Vitiosa aut suspecta censeretur electio, per quasi

inſpirationem celebrata, ſi tractatus aut conquiſitio votorum præceſſiſſet.

§. 305. *Scrutari* vi notionis videtur idem denotare, ac inquirere diligenter, ſingilatim, ac ſecreto. Tale ſcrutinium, vel talis inquiſitio obſervatur in *hac forma*; ac fit *ſecreto;* ne poſteriores ſuffragio ſuo electionem inclinare queant, quo ipſi volunt. Conſtat hæc forma quinque his actibus, qui ſequuntur. I. *Electio ſcrutatorum.* Eligi ſolent tres, a Capitularibus congregatis; niſi jure ſpeciali id munus ad quosdam digniores Canonicos pertineat. Non videntur eligi poſſe extranei; quia c. 42. dicitur: Aſſumantur tres *de Collegio* fide digni. Aliter eſt in compromiſſo.

§. 306. II. *Secreta ſuffragiorum Collectio* fit edito prius, ubi moris eſt, aut ubi exigitur, juramento. Secreto igitur, ſingilatim, ac diligenter exquiruntur vota Capitularium, eaque, ſive ore prolata fuerint, ſive, quod uſitatius eſt, ſcripta & clauſa ad ſcrutatores delata, annotantur in Protocollo: *Capitularis N N. dedit votum ſuum Capitulari N N.* expreſſis tum eligentis, tum electi nominibus. Scrutatores vel primo, vel poſt ejus, qui collegio præeſt, votum ſcrutantur ſe ipſos, nempe ſecundus & tertius primum, primus & tertius ſecundum, primus & ſecundus tertium. Infirmi, in civitate vel monaſterio præſentes, deberent, ſicut ceteri abſentes, votum dare per procuratorem; revera enim abſunt juſta ex cauſa: ſolent tamen alicubi ſcrutatores ad ædes vel cameras infirmorum accedere, & ſcrutari infirmorum vota. Porro ſcrutatorum, dum ſuffragia colligunt, non eſt, vota perperam data, admonitione corrigere, ſed ea, uti enunciata ſunt, redigere

gere in scriptum; etsi contra c. 2. in 6. vota enuntiata, fuerint conditionalia, alternativa, incerta. Talia enim in collatione habentur pro non adjectis. cit. c. 2. in 6. Videtur tamen ad officium scrutatorum vi notionis pertinere, mentem & voluntatem suffragantium diligenter exquirere, si ea obscure, & incertis verbis primo proponatur.

§. 307. III. *Publicatio scrutinii* fit illico nullo actu extraneo, longiorisve moræ intervallo interposito, & quidem *in communi*, recitando coram universis electoribus protocollum, in quod vota fuerunt consignata. Hanc publicationem nemo potest appellando suspendere. c. 42. Effectus est, ut nemini liceat pœnitere post hanc publicationem, c. 58. unde etiam accessus ad aliorum suffragia permissus non est cit. c. 58 & 29. extra electionem Summi Pontificis, & Abbatissarum, c. 6. X & c. 43. §. Sane. in 6. Regulares, qui suffragia scripta sine suffragantis nomine mittunt in urnam, etiam ante publicationem pœnitere non possunt.

§. 308. IV. *Collatio suffragiorum* est triplex, numeri ad numerum, zeli ad zelum, meriti ad meritum, ut appareat, quis a *majori* parte, quis a *digniore*, & quis inter coelectos *dignior* sit electus. c. 55. h. t. & can. 5. dist. 23. ubi non modo de numero statuitur, sed etiam persona eligentium & electi spectanda dicitur. Hæc collatio suffragiorum necessaria est, ejusque omissio irritam facit electionem. c. 50. in fin. & c. 55. Electores ad eam, si opus fuerit, compelli debent per Superiorem, c. 58. nec oberit actui, si ejus continuitas hoc modo interrumpitur, ne renitentes ex sua resistentia lucrum habeant. Gloss. in c. 52. v. *compellantur*. in f. Porro animad-

vertendum I. *de comparatione numeri ad numerum.* Vota conditionata, alternativa, incerta rejiciuntur penitus. c. 2. in 6. In Electionibus Prælatorum majorum requiruntur abſolute majora. c. 48. & 55. h. t. (§. 261); adeo autem requiruntur abſolute majora, ut ne quidem compromiſſum valeat ſub hac formula: *Quod compromiſſarius ſecreto & ſingilatim, votis ſingulorum de Capitulo exquiſitis, & in ſcriptis redactis illum eligat, in quem plures de Capitulo partium comparatione minorum conſenſerint, licet conſentientes majorem partem totius Capituli non attigant.* c. 23. in 6. quia hæc formula eſt in fraudem Canonis abſolute majora requirentis. c. 42. & obſtat regula juris 84. in 6. Abſolute majora computantur ex toto Capitulo, ut eſt congregatum, non uti inſtitutum & ordinatum eſt. c. 42. ibi: qui *volunt intereſſe.* & c. 19. ibi: *quoniam ad electionem faciendam accedere noluerunt, alienos ſe feciſſe videntur* (*i*). De caſu, quo minora vincunt, dicetur infra de vitioſa electione §. 319. 320.

II. *De comparatione zeli ad zelum, & meriti ad meritum.* Si in unum duæ tertiæ votorum conſpirent, comparatio zeli aut meriti omnino opponi non poteſt: poteſt tamen opponi, quod vota illius reddat irrita ipſo jure. c. 9. in 6. Pars Capituli abſolute major ſaltem præſumitur ſanior c. 57. Si tamen ſuperiori electio ſubjicienda eſt, contra hanc præſumtionem locum habet probatio in contrarium, quia copulative requiruntur vota majora & ſaniora c. 42.

(*i*) *Si inſtituti ſint 16, & 12 congregati, pars major ſunt 7. Putant, ſaltem duas tertias Capituli, ut inſtitutum eſt, adeſſe debere; ſed Canones nullibi id ſtatuunt, & ex locis citatis infertur contrarium. Dicitur quidem c. 19. pr. in parte deciſa:* Cum hoc, quod duæ partes Capituli faciunt,

faciunt, totum facere videatur; *sed enim id refertur ad Capitulum congregatum, non institutum. Satis ergo est, spectari majora Capituli congregati; modo absentes contemti non fuerint. L. 3. & 4. D. quod cujusque Universitatis. agitur de Syndico vel actore ad causas universitatis constituendo, nec traditur generalis regula, quod ad valorem cujusvis actus Capitularis præsentia duarum tertiarum Universitatis vel Collegii requiratur.*

§. 309. V. *Communis electio* sequitur factam collationem votorum, quando aliquis Capitularium surgens dicit: *Ego meo nomine, & totius Capituli* (vel in discordia) *mihi adhærentium eligo in Episcopum & pastorem Ecclesiæ NN. talem NN. electumque pronuntio in nomine Patris & Filii & Spiritus S.* Hæc communis electio adeo necessaria est tum in scrutinio, tum compromisso, ut, si omittatur, electio formæ vitio fiat nulla. c. 55. v. *Nec etiam*, ibi: *Ne sequeretur absurditas, ut tot essent electiones, quot essent numero eligentes*, & c. 4. de sent. & re jud. in 6. *ut censeatur evidentius unica & communis electio.* Adde c. 21. h. t. in 6. Nec communis ista electio, si omissa est, per aliud æquivalens e. g. per solemnitatem deportationis suppletur; quia, quæ formæ sunt, non supplentur per aliud. Si tamen ea in discordia prohibetur ab adversa parte, vel alterius fiat communis electio, id non obest, modo petita fuerit a parte altera; tum enim suppletur officio Superioris, præsertim quia duæ electiones fieri non possunt. Ceterum jus non definit, a quo fieri debeat, a Præside, uno ex scrutatoribus, vel alio ad id constituto nomine omnium; modo non fiat ab eo, qui majora tulit suffragia, quia non potest eligere se ipsum.

§. 310. *Compromissum* fit, quando ii, qui jus eligendi habent, id transferunt in alium, vel alios

promittendo, quod recipiant illum, quem is, vel ii elegerint in prælatum, c. 8. & 32. pr. In constitutione compromissi duo interveniunt; *primo* abdicatio voti proprii per se ipsum dandi, atque hoc fit singulariter, non capitulariter; ita, ut singuli consentire debeant, & unius contradictio compromissum impediat, c. 29. de R. J. in 6. *secundo* translatio potestatis eligendi in alium vel alios; id fit Capitulariter, immediate vel mediate c. 30. non tamen per sortes, c. 3. de sortilegiis.

§. 311. Compromissarii eligi possunt unus vel plures, c. 8. & 21. & c. 32. h. t. etiam extraneus vel extranei. cit. c. 8. quod secus habere videtur in scrutatoribus §. 305. Necesse tamen est, ut iis instructi sint qualitatibus, quæ alias requiruntur in eligentibus. arg. c. 51.

§. 312. *Formula compromissi* præscribitur a compromittentibus, quæ exacte servanda est; secus nihil agitur: hinc vel simplex & illimitatnm est compromissum, ut in casu c. 30. vel limitatum e. g. ut eligatur unus de gremio Ecclesiæ c. 32. nam alias etiam extraneus potest eligi a comprossariis c. 21. vel ut exploretur mens singulorum, nec eligatur, nisi quem omnes, aut major & sanior pars nominasset, c. 29. in 6. confer tamen §. 308. n. I. Potest etiam præfigi tempus, intra quod compromissarii eligere debeant, c. 52. Si nullum præfixum fuit tempus, & compromissarii totum id, quod electioni faciendæ a jure concessum est, elabi patiantur, quin inter se conveniant, compromittentes sibi imputent, quod jus eligendi ea vice amittant, c. 37. Prob. in 6.

§. 313. *Effectus & vis compromissi est*, ut, quem compromissarii rite elegerint, censeatur electus a toto

toto capitulo. c. 30. Prævalent autem inter compromissarios majora, sicut inter eligentes, nisi unanimia fuerint præscripta. Per se non tenentur suffragia dare secreto, atque hinc unus *consentiendo* electioni de se factæ potest efficere majora c. 33. forte argumento l. 4. D. quod cujusque universitatis. aut exemplo §. 1. in fin. Inst. de Satisdatione tutor. In hunc sensum c. 33. vulgo explicatur. In ea specie facti septem fuerant electi compromissarii hac formula, ut illum, quem ex se vel aliis de gremio ipsius Ecclesiæ omnes pariter, vel major eorum pars nominaret, idem Capitulum reciperet in Decanum. Cum unus ex illis septem a tribus ipsorum, & alius, qui non erat de numero eorundem, a tribus aliis in Decanum fuerint nominati, Innocentius III. decidit, priorem juxta compromissi tenorem esse assumendum, dummodo electioni de se factæ consentiat. Carolus Sebastianus Berardi in J. E. T. I. diss. IV. c. 8. putat, tres posteriores alium extra gremium contra formulam compromissi nominasse, ideoque electionem priorem prævaluisse. Sed hoc ex Decretali minime colligi potest.

§. 314. *Exspirat compromissum* I. per *factam electionem*, etsi hæc non sortiatur effectum. c. 37. in 6. II. Per *lapsum temporis* a Capitulo vel jure præscripti. cit. c. 37. in 6. c. 41. X. III. Per *revocationem re adhuc integra factam.* c. 30. Revocatio autem re integra fieri non potest a singulis, sed per majora Capituli: re non integra, si minor compromissariorum pars renuntiat, non exspirat compromissum. cit. c. 30. IV. *Morte unius ex compromissariis*, per ea, quæ de pluribus judicibus delegatis, & saltem inspecto jure civili de pluribus arbitris compromissariis statuta sunt.

§. 315. Facta etiam in forma compromissi, uti scrutinii communi electione (§. 309.) eaque mox publicata, ne clandestina sit electio c. 42. §. 2., *de consensu & requirendo, & præstando ab electo jura decidunt sequentia.* I. Consensus ante communem electionem exhibitus non valet; unde postea repetendus est. c. 46. nec tamen præmaturo consensui vitium ambitus impingunt Canones, ut aliqui volunt. II. Quia electio etiam de absente & inscio celebrari potest; tenentur electores eandem, sive in concordia, sive discordia celebrata fuerit, intra dies 8. postquam commode potuerunt, præsentare electo, & quidem sub pœna prosecutionis processus, & suspensionis indicta c. 16. v. *ceterum si eligentes*, versus finem. in 6. III. Eligentes tenentur exspectare consensum, vel declarationem electi; nec possunt interea pœnitendo ab electione recedere. c. 21. in fin. conf. c. 17., de præb. in 6. IV. Certior de sui electione factus spatium *unius mensis* habet ad deliberandum, an eandem acceptare velit, vel ei renuntiare: eo elapso ni consenserit, eo ipso excidit omni jure per electionem acquisito c. 6. in 6., ubi additur ulterior provisio pro casu, quo is *electioni de se celebratæ absque Superioris sui licentia, ex prohibitione, seu quavis provisione Sedis Apostolicæ consentire non possit.* Adde Extrav. 2. h. t. int. com. V. Effectus præstiti consensus est, *primo* ut electus acquirat jus *ad rem*, & Superior jure ordinario teneatur electionem confirmare, si excipere non possit de vitio personæ, aut formæ. c. 3. ac docet historia omnium ætatum, electos jus suum ad Ecclesias viduatas strenue defendisse. Aliud est de præsentatis a patrono, qui, si laicus est, sine injuria præsentati potest variare, & quamvis non variet, sed consentiat tantum, a beneficio excludi potest præsentatus. Hoc jus ad rem,

rem, quod electus consentiendo acquirit, per deductionem in chorum, quæ statim fit, si electus adsit, non fit jus *in re*, nec dat ei jus actuale in prælatura, neque jus administrandi in temporalibus vel spiritualibus ante obtentam confirmationem c. 18. de præb. c. 9. & c. 17. h. t. & c. 5. eod. in 6., vel ante obtentum a Summo Pontifice indultum administrationis c. 44. in 6. (*k*) — *Secundo. Per mutuum consensum eligentium & electi quasi conjugale vinculum* (Sponsalia de futuro) *contrahitur*. c. 21. h. t. secundum elegantem allegoriam c. 4. de translatione. paritas claudicat in eo, quod his non obstantibus velut sponsalibus de futuro electus possit etiam invitis eligentibus renuntiare juri suo, & sine postulatione ad aliam eligi Ecclesiam, & electioni consentire (§. 256. n. II.), saltem *antequam* electio cum consensu electi Superiori ad confirmationem fuerit præsentata, arg. c. 4. de postul. præl. ne mutata voluntate electus Superiori illudere videatur.

(*k*) *Dum electis sub gravibus pœnis loc. cit. prohibetur administratio, in c. 44. §. ceterum. h. t. excipiuntur ii, qui valde remoti, videlicet ultra Italiam constituti sunt, si electi fuerunt in concordia. Hac tamen indulgentia adeo non utuntur Episcopi Germaniæ, ut ejus usus jam non videatur tutus. Zech. de Hierarch. Tit.* 19. §. 224.

§. 316. *Post consensum ab electo præstitum spectanda sunt ea, quæ confirmationem antecedunt.* I. Si in electione discordi adsit coelectus, vel oppositor, is nominatim vocandus est ad causam suam agendam: si nullus adsit, generale mandatum ad Ecclesiæ valvas affigendum, in quo citandi sunt, qui opponere volunt electionem; aliter sequens confirmatio non tenet. c. ult. in 6. II. Ipsa autem confirmatio a Superiore petenda est intra *mensas tres* a præstito consensu

ſenſu: alias juſto impedimento ceſſante electio ipſo jure viribus deſtituitur. c. 6. in 6. III. Hoc trimeſtre tempus quoad confirmationes a Sede Apoſtolica petendas Nicolaus III. in Conſtitutione: *Cupientes*, c. 16. in 6, quæ confirmata eſt per concordata Germaniæ, ita temperavit, ut Electus intra unum menſem poſt conſenſum ad Sedem ipſam iter arripiat, & poſt lapſum temporis ex diſtantia locorum moderandi, intra 20. dies electionis confirmationem petere teneatur. Ex Germania, aliisque remotis locis Electi plerumque coram Papa comparent per *procuratorem* & agentem ſuum excuſantes perſonalis comparitionis intermiſſionem juxta benignitatem cit. c. 16. in 6. IV. Fit ergo in partibus proceſſus informativus de Electi Natalibus, ætate, doctrina moribus; quod perquam conforme eſt c. 3. & c. 40. h. t. & quidem *a Sedis Apoſtolicæ legatis, ſeu Nuntiis provincianum, aut ab ejus* (Electi) *Ordinario, eoque deficiente a vicinioribus Ordinariis.* Trident. Seſſ. XXII. c. 2. de ref., qui iidem fidei profeſſionem ab Electo exigunt, eamque una cum capta informatioue, & voto ſuo ac publico inſtrumento de actu electionis, a Notario Apoſtolico confecto, aut a Capitularibus vel ſcrutatoribus ſubſcripto ac ſubſignato ad Summam Sedem transmittunt; prout hæc omnia adcurate præſcribuntur a Gregorio P. XIV. in Bulla: *Onus Apoſtolicæ.* edita an. 1591. Id. Mai. VI. His Romæ diligenter diſcuſſis tam *ſuper forma electionis*, quam *ſuper Electi perſona*, collectis etiam Cardinalium votis, ſuccedit verbis ſolemnibus confirmatio per ipſum Summum Pontificem. conf. c. 19. h. t.

§. 317. *Literæ confirmationis* expediuntur in forma Bullæ gratioſæ. Extrav. 1. h. t. int. com. In iis,

iis, si electio minus canonica deprehensa est, inferitur clausula: *Cassata electione providemus ex integro eidem Ecclesiæ de eadem persona, exemplo* c. 3. de Sortilegiis. Ob defectus autem dubios, adhibetur clausula *supplentes.* c. 39. h. t.

§. 318. *Vis & effectus confirmationis est*, I ut tribuat jus in re, & quasi dominium in Prælatura. II. Per eam electus vere promovetur, & censetur promotus, seu præfectus Ecclesiæ a Summo Pontifice. Trid. Sess. XXIV. c. 1. de ref. ibi.: *Sancta Synodus tot gravissimis Ecclesiæ incommodis commota, non potest non commemorare, nihil magis Ecclesiæ Dei esse necessarium, quam ut Beatissimus Romanus Pontifex, quam solicitudinem universæ Ecclesiæ ex muneris sui officio debet, eam hic potissimum impendat, ut — bonos maxime, atque idoneos pastores singulis Ecclesiis præficiat.* Ante confirmationem Electus dicitur *promovendus:* post eam *promotus.* c. 16. de accus. III. Confirmatio tribuit jurisdictionem, sine qua omnia, quæ ex jurisdictione procedunt, inutiliter & nulliter aguntur. IV. Confirmationis ergo literis Capitulo exhibitis (cit. Extrav. 1. h. t. int. com.) confirmatus obtinet potestatem plenæ administrationis & jurisdictionis, præterquam in iis, quæ majoris inquisitionis discussionem exigunt, & ministerium consecrationis desiderant. c. 15. h. t. Potest tamen confirmatus ea, quæ sunt Ordinis Episcopalis, delegare alteri Episcopo. V. Per confirmationem etiam contrahi censetur vinculum spiritualis matrimonii rati cum Ecclesia. c. 4. de transl.

§. 319. *Agendum jam est de causa & processu electionis, qui ante confirmationem instituitur.* Vitium electionis provenit I ex persona electa. II. Ex modo

do

do & forma electionis. Vitium personæ habetur, *primo* si eligitur vel postulatur omnino indignus, idque scienter vel ignoranter; *secundo* si persona impedimento affecta, in quo dispensari solet, *eligitur*; cum debuisset *postulari*. Si scienter eligitur indignus, pœna, de qua mox dicam, incurritur *ipso jure*: si peccatur in formam, c. 42. præscriptam, *per sententiam*. Semel electus, ob vitium electionis repulsus, iterum ad prælaturam eligi potest his casibus: I. Si electio irrita vel cassata fuit non vitio personæ, sed ob aliam causam, excepta Simoniæ labe. c. 12. h. t. II. Si defectus e. g. ætatis, aut vitium corporis cessavit. c. 21. Ceterum si de præcedente morbo e. g. epileptico constat, isque durabilis est, & ægre curari solet, non præsumitur, eum esse curatum, sed id probari debet. III. Si electio cassata fuit ob *crimen* personæ electæ, ea iterum eligi non potest. Quod etsi jure expressum non sit, tamen communiter a doctoribus statuitur, cum agunt de c. 12. & 21. h. t. Plane opinio personæ ex tali repulsa labem passa est, neque ea jam *sine crimine* esse intelligitur, qualem Canones volunt. Simili ratione siquis propter criminis conscientiam prælaturæ renuntiavit, aut renuntiare coactus, vel depositus fuit, iterum eligi non potest c. 11. §. 4. & 5. de renuntiat.

§. 320. *Pœna scienter eligentium indignum*, id est, qui 30. an. nondum complevit: qui non ex legitimo natus matrimonio, aut moribus & scientia commendatus non est, c. 42. statuitur duplex. Prima est, ut electores ea vice potestate eligendi ipso jure sint privati. De qua pœna animadverte. I. Non est hæc suspensio ab officio vel jure eligendi, neque privatio, quæ per se ad totam vacationem prælaturæ extenditur, sed exclu-

exclusio ab una proxima electione, ita, ut tota vis capitularis in aliis non delinquentibus resideat, etsi pauciores sint numero, imo unicus. II. Si ex 10 electoribus sex elegerint scienter indignum, quatuor reliqui, si inter se consentientes sint, possunt suum electionis decretum promulgare, aut si consentientes non sint, exclusis sex novum scrutinium inchoare, ut una electio celebretur sine delinquentibus. III. Si non privati electionis suæ decretum semel promulgarunt, exclusis iis, qui privati erant pro una vice, cessat pœna & privatio, etsi decretum electionis ob aliquam causam extrinsecam non haberet effectum, e. g. quia electus non acceptavit, aut statim mortuus est. IV. Scienter eligentes indignum non incurrunt pœnam privationis, nisi electionis *communis* decretum forment. c. 7. in 6. V. Si aliqui *scienter*, aliqui *ignoranter* indignum elegerint, spectari debet, utrum numerus ignoranter eligentium indignum, sit major, vel par, vel minor numero eorum, qui dignum elegerunt: si est major vel par, nulla valet electio: si est minor, tunc ii, qui digno dederunt suffragia, faciunt majora Capituli, uti exclusis privatis constat, possuntque electionis suæ decretum promulgare. Si e. g. sint 30 electores, ex quibus 20 indignum elegerunt: in his 11 scienter, 9 ignoranter, tunc decem, qui elegerunt dignum, electionem suam jure promulgabunt.

§. 321. *Altera pœna scienter eligentium indignum, est suspensio triennalis a beneficiis ipso jure.* c. 7. §. 3. De qua pœna animadverte ex c. 37. in 6. I. *Restringitur dicta pœna solum ad ea beneficia, quæ sic peccans, in illa obtinet Ecclesia, quam taliter eligendo specialiter noscitur offendisse.* II. Eandem etiam incurrit compromissarius, indignum eligendo,

non

non tamen compromittentes, nisi talem electionem habuerint ratam. III. Eam non incurrit Episcopus, si ad eligendum sit compromissarius; quia de jure nullam sententiam suspensionis incurrit, nisi de eo expressa fiat mentio. IV. Hæc pœna locum non habet in aliorum, quam Episcoporum, & Episcopis Superiorum, electionibus. Sed quæritur, utrum pœna privationis non incurratur ab iis, qui ad prælaturam inferiorem scienter eligunt indignum? Resp. Videtur sane ex c. 22. h. t. eam pœnam incurri.

§. 322. Utraque pœna non tantum ad casum indigni *electi* Episcopi, sed etiam *postulati* pertinet. c. 1. & 2. de postul. Præl. nec tantum ad defectus c. 7. h. t. indicatos, sed etiam ad alios e. g. ad defectum ordinis requisiti. c. 22. h. t.

§. 323. Ob vitium formæ c. 42. præscriptæ electio est nulla; sed pœna privationis juris eligendi incurritur per sententiam. cit. c. 4. X. & c. 18. in 6. Multa formæ vitia ex dictis intelligi possunt, uti I. si electio non fit per scrutinium, compromissum, quasi inspirationem, sed per sortes. c. ult. de Sortileg. can. 4. XXVI. q. 2. II. Si electio sit præmatura, vel nimis sera. §. 247. seq. III. Si clandestina. c. 42. §. 2. ibi: *Electiones quoque clandestinas reprobamus, statuentes, ut quam cito electio fuerit celebrata, solenniter publicetur.* IV. Si facta per vim, vel subreptionis astutiam. §. 287. V. Si per abusum potestatis laicalis §. 284. adde c. 2. & 59. h. t. c. 10. de ætat. & qual. can. 1. 2. 5. 7. dist. 63. can. 2. §. 7. I. q. 7. IV. Si simoniaca; quæ nullo penitus jure valet c. 11. & 23. de Simonia. Extrav. 2. eod. int. comm. Si Simonia a tertio commissa sit, electus, etsi innocens sit, in eadem Ecclesia nunquam promove-

moveri poterit c. 12. & 59. h. t. nisi tertius id in fraudem egisset.

§. 324. De Protestationibus & Appellationibus, quæ in causis electionum latissime sumtarum (§. 240. n. I.) interponuntur, agitur maxime l. 6. h. t. c. *ut circa* 4. c. *is*, *qui contra* 19. c. *qui contra*. 20. c. *procurator*. 38. c. *constitutio* 41. His addenda Clement. 4. h. t. quæ incipit. *constitutionem.* Generatim animadvertendum: I. Protestatio vel omnino appellatio interponi potest *ante electionem*; e. g. siquis admitti nollet ad eam celebrandam: si attentatur electio contra privilegia hujus Ecclesiæ: si forma canonica vel alias consueta immutari tentatur: siquis exclusivam daret certæ personæ, appellans, ne hæc eligatur: siquis appellaret, ne fiat electio, nisi duplici sibi concesso voto &c. aut *post electionem*, nempe post ejus publicationem; quo casu vel opponitur electio electioni aut postulationi, vel uni electioni contradicitur sine oppositione alterius. Priori casu contradicens est *competitor*: posteriore *oppositor*.

§. 325. Animadvertendum II. *concors* electio hoc respectu dicitur, quæ contradictore caret; *in discordia vero electus* censetur, quando aliquis eorum, qui sua vota ei non dederunt, vel ob supervenientem notitiam pro non datis haberi volunt, protestando vel opponendo se opponit.

§. 326. Animadvertendum III. Id, quod opponitur, directe respicere potest *primo jus Ecclesiæ*, cui providendum est (*l*), *secundo* jus ipsius *opponentis* (*m*), *tertio personam electi*, nempe ejus crimina & defectus, aut *electionis formam.* IV. Appellationes in causis electionum penitus removeri non

possunt, ne jura Ecclesiarum, vel opponentium sine remedio lædantur, aut mali prælati contra canones promoveantur; eædem tamen appellationes justis legibus restringendæ sunt, ne ob temerarias vel protractas lites prælaturæ & beneficia cum dispendio Ecclesiarum diu vacent, aut malignitati vel ambitioni hominum deferatur, qui dignitatum, quas sibi vel amicis obvenire mallent, provisionibus facile adversantur.

(l) *E. g. Si Capitulum quempiam ad dignitatem eligit non vocato ad electionem Episcopo, isque electioni se opponat, dicendo, esse de jure Ecclesiæ, ut ad talem electionem vocetur Episcopus; vel siquis electus fuerit non de gremio, & opponatur, Ecclesiam habere jus, ut ad talem dignitatem aliquis de gremio eligatur.*

(m) *E. g. Si Canonici aliquem eligere volunt ad dignitatem, & opponens dicat, ejus collationem ad se spectare: siquis factæ jam electioni se opponat, agens de contemtu: vel siquis dicat, se legitime esse electum, & electioni novæ se opponat.*

§. 327. Si ante electionem incidit protestatio, pars altera tuto pergit ad eligendum suo judicio, & justitiam vel injustitiam protestationis ad processum confirmationis rejicit: si appellatio omnino interjecta est ante electionem, ne ad eam procedatur; nisi aperte frivola sit, deberent consistere electores, donec causa ad Superiorem delata sit, c. 10. & c. 29. h. t. Si tamen appellatione non obstante ad electionem proceditur, hæc per se valida est; propterea, quod talis appellatio sit extrajudicialis, quæ effectum suspensivum non parit. Si autem Superior postea pro appellatione judicet, omnia acta rescindi debent, perinde ac si ab initio irrita fuissent.

§. 328.

§. 328. De appellatione ante electionem interjecta tres præterea extant decisiones juris. I. Appellare nemo potest, ne fiat electio, nisi probet, sua interesse. c. 16. h. t. & c. 3., de his, quæ fiunt a majore. II. Appellatio interjecta, ne fiat electio, nisi canonica, non impedit canonicam. c. 19. h. t. III. Qui appellat pro exclusiva contra certam personam, subjicere se debet oneribus c. ut circa. 4. in 6. præscriptis. c. 20. eod. in 6.

§. 329. Si in causis electionum, postulationum, vel provisionum appellatur, inprimis dispiciendum est, quis sit judex competens, a quo appellationis causa cognosci & decidi debeat. I. Causæ electionis Episcoporum, & dignitatum Episcopatu majorum, & immediatarum prælaturarum reservatæ sunt Sedi Apostolicæ. c. quamvis. 10. in 6. Si nempe appellatio in tali negotio ex causa probabili & in scriptis fuit interposita. ib. Partes ab ea recedere possunt, antequam Papæ fuit præsentata, modo in recessu non interveniat pravitas (Simoniaca). II. Si ab electione facta in cathedrali vel regulari Ecclesia ex causa probabili & in scriptis appelletur ad Sedem Apostolicam, ea pendente causa, confirmatio facta per Ordinarium non valet. c. si postquam. 33. in 6.

§. 330. Eligens vel electioni consentiens electo, nisi ex causis postea emergentibus, vel postea primum cognitis opponere nihil potest. c. nulli. 8. in 6. de aliis vero, qui *electionibus, postulationibus vel provisionibus se opponunt, proponendo aliqua contra electionis, postulationis seu provisionis formam, aut personam eligentium, vel electi, sive illius, cui erat provisio facienda, sive facta, & propter hoc contigerit appellari*, quid in libello exprimere debeant & quam specifice & determinate, quale item præstare

 jura-

juramentum, videatur c. ut circa. 4. in 6. & Clem. 4. h. t. De procuratore, quem ad hanc caufam conftituunt, vid. c. procurator. 38. in 6. De appellatione intimanda adverfario Clem. 3. h. t. De itinere ab opponente & defendente fucipiendo Romam, c. 1. in 6. de neceffitate plene probandi, & de pœna, fiquis in probatione defecerit, cit. c. 1. §. 2. in 6. de cafu, quod ab opponente evidens defectus objicitur, c. 11. in 7. de cafu denique, quo unus competitorum durante lite moritur, c. 10. de arbitris.

§. 331. Confirmatus Epifcopus intra tres menfes tenetur accipere munus confecrationis. Trid. Seff. XXIII. c. 2. de ref. ibi: *Ecclefiis Cathedralibus feu fuperioribus quocunque nomine ac titulo præfecti, etiamfi fanctæ Romanæ Ecclefiæ Cardinales fint, fi munus confecrationis intra tres menfes non fufceperint, ad fructuum perceptorum reftitutionem teneantur. Si intra totidem menfes poftea id facere neglexerint; Ecclefiis ipfo jure fint privati.* conf. can. 2. dift. 75. ex Concil. Chalcedonenfi (n).

(n) *Difpenfatio contra hos canones, etiam in beneficiis inferioribus aliquando data c. 14. & 34. de elect. in 6. appellatur facultas de non promovendo, de qua Trident. Seff. VII. c. 9. de ref.* „Ad majores Ecclefias promoti munus confecrationis infra tempus a jure ftatutum accipiant; & prorogationes ultra fex menfes conceffæ nulli fuffragentur. *& c. 12. ibid.* Facultates de non promovendo, præterquam in cafibus a jure expreffis, conceffæ ad annum tantum fuffragentur. *Jura expreffa extant cit. c. 14. & 34. de elect.*

§. 332. *Confecratio vero, fi extra curiam Romanam fiat, in Ecclefia, ad quam promoti fuerint, aut in provincia, fi commode fieri poterit, celebretur.* Trid.

Trid. Seff. XXIII. c. 2. de ref. Fit ea hodiernis moribus non a Metropolitano & Comprovincialibus, fed ex commiffione Sedis Apoftolicæ. Unde Confecrator quærit: *Habetis mandatum Apoftolicum?* Quo deinde recitato Electus præftat juramentum fidelitatis Sedi Apoftolicæ, de quo mox infra. Fieri hæc confecratio poteft quovis anni tempore, die Dominico vel Natalitio Apoftolorum, vel ex fpeciali indulto Pontificio alia die feftiva (*o*). Ex antiquiffimo autem ufu præter Epifcopum Confecratorem affiftere deberent faltem duo alii Epifcopi. can. 3. dift. 64. can. 5. & 9. dift. 65. can. 33. XXIV. q. 1. add. c. un. pr. de Sacra unct. (*p*).

(*o*) *Pontificale Roman. Tit. de confecrat. Elect. in Epifcop.*

(*p*) *Probari poteft antiquis exemplis, pluralitatem Epifcoporum ad confecrationem non requiri jure divino, fed valde antiquo ufu. Nellerus in diff. altera de facro electionis proceffu §. IV. fcribit in hunc modum: „His temporibus fæpe confuevit difpenfari, ut loco duorum Epifcoporum affumerentur alii mitrati; fed ftudiofiffimus „veterum canonum Benedictus XIV. denegatione difpenfationis ejusmodi nos admonuit, venerandam canitiem „canonum pofthabendam non effe quorundam commoditati, & fumtuum parfimoniæ." Thefaur. Jur. Eccl. T. IV. n. I.*

§. 333. *Juramentum obedientiæ & fidelitatis, quod Epifcopi ante confecrationem Sedi Apoftolicæ præftant, eft hujus tenoris.* „ Ego N. Electus Ecclefiæ N. ab hac hora in antea fidelis & obediens ero Beato Petro Apoftolo, Sanctæque Romanæ Ecclefiæ, & Domino noftro Domino N. Papæ N. fuisque Succefforibus canonice intrantibus. Non ero in confilio aut confenfu vel facto, ut vitam perdant, aut mem-

 brum;

brum; seu capiantur mala captione; aut in eos violenter manus quomodolibet ingerantur; vel injuriæ aliquæ inferantur, quovis quæsito colore. Consilium vero, quod mihi credituri sunt, per se, aut Nuntios suos, seu literas, ad eorum damnum, me sciente, nemini pandam. Papatum Romanum, & Regalia Sancti Petri adjutor eis ero ad retinendum, & defendendum, salvo meo Ordine, contra omnem hominem. Legatum Apostolicæ Sedis in eundo & redeundo honorifice tractabo, & in suis necessitatibus adjuvabo. Jura, honores & privilegia, & auctoritatem Sanctæ Romanæ Ecclesiæ, Domini nostri Papæ & Successorum prædictorum conservare, defendere, augere, promovere curabo. Neque ero in consilio, vel facto, seu tractatu, in quibus contra ipsum Dominum nostrum, vel eandem Romanam Ecclesiam aliqua sinistra, vel præjudicialia personarum, juris, honoris, status & potestatis eorum machinentur. Et, si talia a quibuscunque tractari, vel procurari novero, impediam hoc pro posse, & quanto citius potero, significabo eidem Domino nostro, vel alteri, per quem possit ad ipsius notitiam pervenire. Regulas Sanctorum Patrum, decreta, ordinationes seu dispositiones, reservationes provisiones & mandata Apostolica, totis viribus observabo, & faciam ab aliis observari. Hæreticos, schismaticos & rebelles eidem Domino nostro vel successoribus prædictis pro posse persequar & impugnabo. Vocatus ad Synodum, veniam, nisi præpeditus fuero canonica præpeditione. Apostolorum limina singulis (quadriennis) personaliter per me ipsum visitabo; & Domino nostro, ac Successoribus præfatis rationem reddam de toto meo pastorali officio, ac de rebus omnibus ad meæ Ecclesiæ statum, ad Cleri ac populi disciplinam, animarum

rum denique, quæ meæ fidei traditæ sunt, salutem quovis modo pertinentibus, & vicissim mandata apostolica humiliter recipiam, & quam diligentissime exequar. Quodsi legitimo impedimento detentus fuero, præfata omnia adimplebo per certum Nuntium, ad hoc speciale mandatum habentem, de gremio mei Capituli, aut alium in dignitate Ecclesiastica constitutum, seu alias personatum habentem; aut his mihi deficientibus, per diœcesanum Sacerdotem, & Clero deficiente omnino, per aliquem alium Presbyterum, secularem vel regularem, spectatæ probitatis & religionis, de supradictis omnibus plene instructum. De hujusmodi autem impedimento docebo per legitimas probationes, ad S. Romanæ Ecclesiæ Cardinalem proponentem in Congregatione sacri Concilii, per supradictum Nuntium transmittendas. Possessiones vero ad mensam meam pertinentes non vendam, nec donabo, neque oppignorabo; nec de novo infeudabo, vel aliquo modo alienabo; etiam cum consensu Capituli Ecclesiæ meæ, inconsulto Romano Pontifice. Et si ad aliquam alienationem devenero, pœnas in quadam super hoc edita constitutione contentas, eo ipso incurrere volo.

§. 334. Apologiam hujus juramenti scripsit Paschalis II., quæ continetur c. 4. de Elect. Dudum ab Episcopis consecrandis exacta fuit professio fidei; clausulam subjectionis & obedientiæ adhibuit S. Bonifacius, Apostolus Germaniæ, eamque etiam aliis præscripsit in Synodo, de qua agit Epist. 105. ad Cudbertum Episcopum. Quasdam novas fidelitatis clausulas sub Pontificatu S. Gregorii P. VII. extorsit necessitas eorum temporum, quæ deinceps per multa secula ab Episcopis universi orbis fuerunt adhibitæ; neque

vero ob importunitatem & pravitatem obtrectatorum & hostium Sanctæ Sedis receptæ jam per orbem solemnes formulæ immutari debent: cum præsertim illud maxime a dispensatore mysteriorum Dei requiratur, *ut fidelis quis inveniatur.* I. Cor. IV. 2. conf. can. 6. dist. 23. Ibi: *Quamquam omnes, qui sacris mancipantur ordinibus, canonicis regulis teneantur adstricti, expedibile tamen est, ut promissionis suæ vota sub cautione spondeant, quos ad promotionis gradus Ecclesiastica probat disciplina. Solet enim plus timeri, quod singulariter pollicetur, quam quod generali sponsione concluditur.*

§. 335. Neque dici potest, per eam formulam derogari juribus Principum, in quorum ditione degunt Episcopi; quasi nec Principes temporum anteactorum, nec innumerabiles Episcopi orbis, summa sanctitate & sapientia clari, jura sua, & obligationes novissent. Nempe Episcopi præsertim Germaniæ duplicem personam gerunt, & sacri Præsulis & Principis secularis. Unde in sacris Romano Pontifici subjacent: in profanis Imperatori ac Imperio, duplici jurisjurandi vinculo singilatim adstricti; redduntque hoc modo Cæsari, quæ sunt Cæsaris, Deo, quæ Dei sunt. Fidelitati, quam Imperatori ac Imperio circa temporalia debent, non præjudicari, verba indicant ipsius formulæ: *Salvo meo Ordine,* Germani in Concordatis suis permittunt haud ægre, Episcopos aliis præstare juramenta: *Proviso, quod confirmati prædicti, & per nos provisi Metropolitanis suis & aliis præstent debita juramenta.* Cur ergo Romano Pontifici, tanquam visibili capiti Ecclesiæ, & centro unitatis catholicæ, idem exhiberi nolunt?

§. 336. Effectus consecrationis sunt, 1. character ordinis Episcopalis, & specialis gratia divina ad Episcopa-

Episcopatus munia rite obeunda. 2. Consecratus obire potest etiam ea, quæ *majoris inquisitionis discussionem exigunt, & ministerium consecrationis desiderant.* c. 15. h. t. (§. 318. n. IV.). Talia recensentur a Glossa in cit. c. 15. ordinatio clericorum, confectio Chrismatis, depositio Clericorum, benedictio Virginum & Ecclesiarum, consecratio altarium. 3. Consecratus simpliciter vocatur *Episcopus:* ante consecrationem vero non nisi cum addito: *Episcopus electus* (Patriarchæ & Archiepiscopi appellationem patriarchalis, vel archiepiscopalis nominis non per consecrationem, sed per pallium consequuntur). 5. *Fratris* etiam appellatione a Papa honoratur. 6. Conjugium Spirituale inter Episcopum & Ecclesiam *in consecratione intelligitur consummatum.* c. 4. de Transl. 7. Beneficia, ab Electo ante possessa, post consecrationem vel tempus ad consecrationem præfixum vacant, c. 7. §. 1. de elect.

§. 337. Electio Summi Pontificis, ut demum a generalibus ad indicanda quædam specialia descendamus, diversis temporibus varia habuit fata, multæque de ea extant constitutiones tum in corpore Juris, tum in Bullariis. Epitomen earum recensuit Aloysius Guerra Tom. I. *De Summo Pontifice,* de *Conclavi,* de *Electione Pontificis.* Specialia sunt hæc potissimum. I. Solis Cardinalibus competit jus eligendi Pontificem. II. Hi ab electione repelli non possunt prætextu alicujus censuræ. Clem. 2. §. *cetcrum* h. t. III. Non opus est, ut absentes specialiter vocentur ad electionem: sed exspectantur tantum per decem dies; nec possunt absentes constituere procuratorem. IV. Si electio fit per scrutinium, requiruntur secreta schedularum suffragia duarum ex tribus partibus Cardinalium in conclavi clauso præ-

 sen-

ſentium. V. Poſt ſcrutinium permittitur acceſſus. VI. Eligendo Pontifici non obſtant impedimenta juris poſitivi. Unde ſufficientibus votis electus *abque ulla exceptione* ab Univerſali Eccleſia Romanus Pontifex eſt habendus; c. 6. de elect. VII. Papa electus poteſt ſtatim adminiſtrare ante coronationem; neque requiritur aliqua confirmatio; cum Superiorem non habeat, &, quam primum electus eſt, ſupremam a Deo poteſtatem ſine medio conſequatur. Pius II. in celebri conſtitut. *In minoribus*. §. 3 fin. & Innoc. III. c. novit. 13. de judiciis. ibi: *Poteſtas noſtra non eſt ex homine, ſed ex Deo.*

§. 338. Conſtitutio Præpoſitorum regularium fit ſecundum approbatas a Sede Apoſtolica Ordinum regulas. Si ea per *electionem* Capitularium fiat, neceſſe eſt, ut eligantur per *vota ſecreta, ita, ut ſingulorum eligentium nomina nunquam publicentur; nec in poſterum liceat, provinciales aut abbates, Priores aut alios quoscunque titulares ad effectum electionis faciendæ conſtituere, aut voces & ſuffragia abſentium ſupplere. Si vero contra hujus decreti conſtitutionem aliquis electus fuerit, electio irrita ſit;* SS. Conc. Trid. Seſſ. XXV. de Regul. c. 6. Idem obſervandum eſt in electione abbatiſſarum, atque aliarum Præpoſitarum. De Abbatibus Germaniæ, Sedi Apoſtolicæ immediate ſubjectis, agitur in Concordatis Germaniæ. Eorum electio fieri debet ad normam c. quia propter. 42. more Epiſcopalium electionum, & confirmari a Summo Pontifice.

TITU-

Titulus VII.

De translatione episcopi.

Argumentum.

I. Translationes Episcoporum juste annumerantur caussis majoribus. §. 339. *II. Exponitur paritas inter conjugium spirituale & carnale.* §. 340. *III. Ad translationem requiritur legitima auctoritas & justa causa* §. 343. *IV. Effectus translationis, & differentia ab aliis mutationibus Sedium* §. 346.

§. 339. *Translatio* est assumtio personæ Ecclesiasticæ ab una Ecclesia, cui præerat, ad aliam Canonice facta. Spectatur maxime in Episcopis, qui Ecclesiæ suæ censentur alligati nexu alarum, ut suo arbitrio liberum non habeant sine Apostolica auctoritate volatum. Unde postulatione indigent. c. fin. de postulat. prælat. imo conjugii spiritualis vinculum contraxerunt cum Ecclesia sua, per confirmationem quidem ratum, per consecrationem consummatum, c. 4 h. t. Ob hanc Episcopi cum Ecclesia sua conjunctionem, atque ob ambitionem & avaritiam quorundam a minoribus Ecclesiis ad majores adspirantium, translationes ad causas majores, Apostolicæ Sedi reservatas, referri cœptæ sunt (*a*).

(*a*) *Criminationes adversariorum S. Sedis in hac re erudite atque invicte confutatæ sunt in Antifebronio T. III. C. V. edit. an.* 1770. *& in Antifebronio Vindicato P. III. Diss. VIII. C. III.*

§. 340. Laborant interpretes in explicandis verbis Innocentii III., a quo omnia hujus tituli capitula profecta sunt. Ac primo, quod is huc applicet verba Christi: *Quod Deus conjunxit, homo non separet.* Nam matrimonium consummatum inter fideles ne Pon-

Pontificia quidem auctoritate diſſolvi poteſt: at conjugium ſpirituale inter Eccleſiam & Epiſcopum, quantumvis in conſecratione conſummatum, poteſt ſane Pontificia auctoritate diſſolvi; & tamen Innocentius III. in c. 2. h. t. *fortius* appellat *ſpirituale vinculum, quam carnale.* Addit ib. *Non humana, ſed potius divina poteſtate, conjugium ſpirituale diſſolvitur; cum per translationem, depoſitionem aut ceſſionem auctoritate Romani Pontificis (quem conſtat eſſe Vicarium Jeſu Chriſti) Epiſcopus ab Eccleſia removetur: & ideo tria hæc, quæ præmiſimus, non tam conſtitutione canonica, quam inſtitutione divina, ſoli ſunt Romano Pontifici reſervata.* At, inquiunt, olim auctoritate ſynodorum factæ ſunt iſtiusmodi translationes. can. 36 & 37. VII. q. 1.

§. 341. Reſpondeo I. Analogia inter matrimonium ſpirituale & carnale multo ante Innocentium III. non modo audita, ſed omnino recepta, & communi uſu adhibita fuit. Primis enim ſeculis Eccleſia, Epiſcopo deſtituta, vocabatur *viduata;* vidua autem non dicitur, niſi quæ maritum habuit. Ob eandem Analogiam S. Cyprianus in epiſt. 2. ad Cornelium, cujus ſedem invadere tentavit Novatianus, hunc vocat *adulterum & contrarium caput.* & in ep. 52 & alibi *adulterum atque extraneum Epiſcopum.* Multa extant Similia in antiquis monumentis. Vinculum ſpirituale carnali fortius eſſe, itidem antiquitas cenſuit. Synodus Alexandrina an. 340. Euſebium, qui relicta Berytenſi Eccleſia Nicomedienſem invaſerat, & hac quoque repudiata occuparat Conſtantinopolitanam, coarguit his verbis: *Neque animadvertit Pauli præceptum: Alligatus es uxori? noli quærere ſolutionem. Quodſi hoc de uxore dictum eſt,* QUANTO MAGIS *de Eccleſia, & de ipſo Epiſcopatu:* cui

cui alligatus quispiam aliam quærere non debet, ne adulter ex sacris literis deprehendatur (*b*). S. Chrysostomus, cum de ejus expulsione ageretur, populum tranquillans, & consolans inter alia sic inquit: *Caritatem vestram precor, ut æquo animo sitis. Nemo enim nos a vobis poterit divellere; quos enim Christus conjunxit, homo non separabit. Quodsi de muliere & viro dicitur: Propter hoc relinquet homo patrem suum, & matrem, & adhærebit uxori suæ, & erunt duo in carne una; & sic hujusmodi nuptiarum conjunctio ab homine non potest separari;* MULTO MAGIS *Ecclesia non potest a pastore divelli* (*c*).

(*b*) *Concil. edit. Mansi D. II. col.* 1286.

(*c*) *Tom. V. Op. S. Chrysost. edit. antverp. a* 1614. *pag.* 382.

§. 342. Respondeo II. Ecclesia quidam *sponsa Christi* dicitur, quam acquisivit sanguine suo, Apoc. XIX. 7. & XXI. 2. 9. Ephes. V. a v. 25. At dicitur sponsa Episcoporum, quatenus hi sunt ministri Christi, ejusque Personam gerunt, & repræsentant; & quia olim eorum electio, missio, & consecratio conjunctim fiebant, nec vage, sed ad certam Ecclesiam; hinc sicut potestas Episcopalis a Deo est, censebatur vinculum inter Episcopum & Ecclesiam, ad quam consecratus est, a Deo quasi copulatum & constrictum fuisse; quod nemo Episcoporum suo arbitrio poterat abrumpere: quia is Ecclesiæ suæ non temporaliter, sed perpetuo, nempe usque ad suam mortem, fuit addictus. Agnovit tota retro antiquitas, Episcopum legitima auctoritate, & justa causa necessitatis vel utilitatis ad aliam Ecclesiam posse transferri, sed non suo transire arbitratu, præsertim ex ambitione & avaritia; quod a multis præsertim

ſertim arianis factitatum eſt. Cenſebatur tamen vinculum ſpiritualis conjugii *fortius*, quam carnalis; quia ea, quæ ſpiritualia ſunt, majore conſideratione, & ex gravioribus cauſis tractari debent, majoreque haberi in pretio, quam carnalia. Poteſtatem diſſolvendi hoc ſpirituale vinculum *non tam ex conſtitutione canonica, quam inſtitutione divina* provenire, ait Jnnocentius III.; quia ea ex divino primatu profluit, vi cujus cauſæ graviores, præſertim exigente Eccleſiæ neceſſitate, merito Apoſtolicæ Sedi reſervantur.

§. 343. Primo ergo in Translatione Epiſcopi ſpectanda eſt *legitima auctoritas.* Nemo ſua ipſius voluntate Eccleſiam, cui addictus eſt, deſerere, & ad aliam tranſire vel transmigrare poteſt; hinc *translatio*, non *tranſitus* vel *transmigratio* dicitur, quaſi is, qui ab una ad aliam Eccleſiam aſſumitur, *paſſive* habere ſe debeat. Is tranſitus prohibitus eſt can. Apoſt. 13. — can. Nicæno 15. apud Gratianum can. 19, & 23. VII. q. 1. — can. Antiocheno 21. apud Gratianum can. 25. VII. q. 1. — can. 27. Concilii Carthaginenſis an. 398. apud Grat. can. 37. ead. — can. Chalced. 5. apud grat. can. 26. VII. 9. 1. & maxime can. ſardicenſi 1. qui a Gratiano non refertur, eſtque hujus tenoris. „*Oſius Epiſcopus dixit: Tam mala conſuetudo, quam ipſa rerum pernicioſa corruptela funditus eradicanda eſt, ut non liceat Epiſcopo de civitate ſua ad aliam tranſire civitatem. Manifeſta eſt enim cauſa, qua hoc facere quis tentet; cum nullus in hac re inventus ſit Epiſcopus, qui de majore civitate ad minorem tranſiret: unde apparet, avaritiæ ardore eos inflammari, & ambitioni ſervire, & ut dominationem exerceant. Si omnibus hoc placet, ut hujusmodi pernicies ſæviſſime & auſterius*

rius

rius vindicetur, ita, ut nec laicam habeat Communionem, qui talis est? Responderunt universi: Placet (*d*). Exemplum illiciti transitus extat c. 3. h. t. de Hildesiensi Episcopo, de quo Papa decidit, eum utraque in posterum carere debere Ecclesia: *ut nec illis praesideat, quos per superbiam sprevit, nec illis, quos per avaritiam concupivit.* Ita Innocentius III. praeeunte S. Leone M. apud Gratianum can. 31. VII. q. 1.

(*d*) *Ex editione prisca. Tom. III. Op. S. Leonis edit. Ballerin. col.* 514.

§. 344. Non quaecunque auctoritas sufficit, ut *Canonica* sit translatio; non populorum violenti attractus, non suasiones Episcoporum (can. 25. VII. q. 1.), non Patriarchae, non Metropolitani potestas (c. 1 & 2. h. t.); sed auctoritas Apostolicae Sedis, tanquam in causa majore interponi debet: praesertim postquam stata synodus provincialis praetermitti, ejusque libertas a magistratibus secularibus constringi & opprimi coepta est. Ne autem laici apud Sedem Apostolicam de Episcopo suo ad aliam transferendo Ecclesiam instarent, idque evincerent non favore, sed odio Episcopi, cautum est, ne Episcopi inviti facile transferantur (*e*). Ceterum auctoritas Pontificia pro translatione, & postulationis admissione illi etiam Episcopo necessaria est, qui jam ante indultum Papae habet, quo, *si ad majorem vocaretur forsitan dignitatem, eam sibi liceret assumere, dum tamen nihil ei de statutis Canonicis obviaret.* c. 4. h. t. conf. §. 270.

(*e*) *„Cum Praelati nonnunquam jura, & libertates Ecclesiarum suarum translationis formidine non adeo solerter, „ut alias, prosequantur: ne ad importunitatem quorundam, quae sua, & non quae Jesu Christi, quaerentium,* „*Roma-*

„Romanus Pontifex forsan, ut homo facti nescius, in hu„jusmodi circumveniatur, aut alias leviter inclinetur: præ„sentibus statuimus & ordinamus, invitorum Episcopo„rum & Superiorum translationes absque magna & ra„tionabili causa, quæ, vocata parte, cognita fuerit, & de„cisa de Consilio S. Romanæ Ecclesiæ Cardinalium, vel „majoris partis eorundem, & cum subscriptione, fieri „de cetero non debere.“ Concil. Constantiens. Sess. 39. *edit. Mansi Tom. XXVII. col.* 1162. *Regulariter invito Episcopo alius in ejus locum subrogari non potest. can. quamvis.* 14. *VII. q.* 1. *ibi ait Gregorius M. epist.* 7. *libr. XI.* & ideo, quia viventem Episcopum ab officio suo necessitas infirmitatis, non crimen abducit, alium loco ejus, recusante eo, nulla finit ratio ordinari. *In textum Gratiani fœdum hic irrepsit mendum, non indicatum a correctoribus Romanis*, nisi recusante eo; *pro:* recusante eo. *De translationibus invitorum conf. Thomassin. P. II. l. II. c.* 64. *n.* 9.

§. 345. Præter auctoritatem Apostolicæ Sedis justa etiam causa ad translationem requiritur, nempe *necessitas aut utilitas Ecclesiæ*, non ipsius translati favor, aut odium; neque enim SS. Canones istiusmodi approbant pœnæ genus, ut Episcopus retenta dignitate Episcopali ad inferiorem detrudatur Sedem. Hinc Innocentius III. ad Patriarcham Antiochenum, qui Archiepiscopum confirmatum ad Sedem Episcopalem transtulit, absurditatem facti verbis exprimens ita scribit c. 1. h. t. *Novo quodam mutationis genere parvificasti majorem, & magnum quodammodo minorasti, episcopare Archiepiscopum, imo potius dearchiepiscopare præsumens.* Hinc etiam rarius dispensatur, ut quis ad *parem* Sedem vel dignitatem transferatur: *cum in majori dignitate propter majorem utilitatem facilius soleat dispensari.* c. fin. h. t. Justæ translationis causæ sunt, 1. debilitas corporis, si hæc ex malignitate loci, vel rigido climate oriatur. 2. Odium

2. Odium malæ plebis. c. 10. §. 5. de renunt. & can. 49. VII. q. 1. 3. Siquis Episcopus doctrina & zelo emineat in extirpandis heresibus, quæ loco quodam succreverunt. 4. Si propter hostilitatem vastata terra hac illac palans oberrare deberet; etsi eo *casu* non tam translatio, quam *incardinatio* habeat locum, vi cujus Episcopus alteri quidem civitati præficitur, sed non *perpetuo*, vel *absolute;* quia cessante hostilitate vel seditione ad priorem reverti Sedem debet. can. 42. VII. q. 1.

§. 346. *Effectus translationis* est, ut solvatur prius vinculum; & novum inducatur. Gratianus ad can. 41. VII. q. 1. & can. 3. XXI. q. 2. Et quidem Ecclesia, a qua quis volens transfertur, vacat ab eo tempore, quo Episcopus ab ejus vinculo absolvitur in Consistorio Papæ, etiam ante expeditionem literarum Apostolicarum, vel adeptam possessionem secundæ Ecclesiæ. Habita hujus absolutionis notitia, tenetur Episcopus abstinere ab exercitio ordinariæ jurisdictionis; quæ in Capitulum transit, tanquam Sede vacante. Sic declaravit Congregatio Cardinalium super negotiis Episcoporum, approbante S. D. N. an. 1624. die 12. Dec. (*f*).

(*f*) *Conf. Thes. Jur. Eccl. Tom. III. N.* 1. *diss. I. de transl. Episc.* §. *II.* *Zech Hierarch. Tit. XXI.* §. 244.

§. 347. Ex dictis colliges, translationem non censeri, 1. quando de jure Episcopi ad aliquam sedem electi non *certo* constat; 2. neque incardinatio (§. 345.) proprie est translatio; 3. neque simplex commendatio alienæ Ecclesiæ: exempla extant can. 3. XXI. q. 1. can. 22. VII. q. 1. can. 25. XXV. q. 2. Neque 4. translatio fit, dum Episcopus, qui renun-

tiavit suæ Ecclesiæ, aut canonice ab ea depositus fuit, postea ex concessu Canonum (c. 11. de renunt.), aut ex benignitate Apostolica alium Episcopatum consequitur. Neque 5. mutatio Sedium, multo etiam minus mutatio Residentiæ Episcopalis pro translatione haberi potest: mutationis Sedium exempla extant can. 44. VII. q. 1 can. 25. XXV. q. 2. In his casibus neque absolvitur Episcopus a vinculo prioris Ecclesiæ, neque novo vinculo alterius adstringitur.

TITULUS VIII.

DE AUCTORITATE, ET USU PALLII.

ARGUMENTUM.

I. Forma & qualitas pallii. §. 349. *II. Datur ad significandam Hierarchiam inter Episcopos* §. 351. *III. Quæ sit auctoritas pallii* §. 356. *IV. Usus.* 357.

§. 348. Hac veluti appendice præcedentium titulorum *de Postulatione*, *de Electione & Electi potestate, de translatione,* exponitur, qua ratione Episcopi, qui supra alios Episcopos dignitate & potestate in Ecclesiastica Hierarchia eminent, ceu Patriarchæ, Primates, Archiepiscopi, plenitudinem Pontificalis officii, & Patriarchalis vel Archiepiscopalis nominis appellationem consequantur, non postulatione, vel electione, non admissione postulationis, non confirmatione electionis, non translatione, non ipsa consecratione, sed *traditione Pallii*; de quo explicanda primo est ejus *forma & qualitas;* dein dictante Rubrica exponenda *auctoritas*, & *usus* legitimus.

§. 349.

§. 349. *Pallium* est fascia lanea coloris nivei, tres circiter digitos lata, in modum circuli contexta quæ humeros cingit, habetque ab utraque parte lineas, seu fasciolas, quarum anterior ante pectus, posterior intra humeros demittitur, intextis partim in binis hisce fasciolis, partim in circulo humeris incumbente, sex fericis, nigrisque crucibus. De solemni ritu, quo Pallia Romæ benedicuntur, agit Benedictus XIV. in const. *Rerum Ecclesiasticarum*, 60. Tom. 2. Bullarii, quam his verbis orditur: *Rerum Ecclesiasticarum origines, quo altius ex sacra memoria repetimus, eo magis illas & solidis fundamentis innixas, & sublimi non minus, quam vetusta institutione venerabiles, ipsaque disciplina & ritu graves ac religiosas agnoscere & comprobare gaudemus* (*a*).

(*a*) *Enimvero de origine sacrorum palliorum multa inepte & profane commenti nonnulli sunt, ex solo Pallii nomine conjectantes, quod fuerit imperatorium ornamentum, & ab his Patriarchis & Metropolitis sit concessum: quod principio usque ad talos profluxerit: quod sine auctoritate imperatoris nemini concedi a Papa potuerit; quæque sunt generis istius, a solertissimis viris — penitus confutata; quibus prætermissis vera &* Ecclesiastica *origo ac ratio aperienda est, ex qua simul Pallii auctoritas intelligi queat.*

§. 350. Jure divino nulla est Episcoporum, & Episcopalis potestatis distinctio, excepto Divino Primatu Petri, ejusque Successorum. Sed ut hic ipse Primatus auctoritatem & solicitudinem suam per universum orbem commodius, tutiusque exereret, exemplo Petri inter Apostolos, eminentis *Episcoporum quoque est orta distinctio, & magna ordinatione provisum est, ne omnes sibi omnia vindicarent, sed essent in singulis provinciis* (Metropolitæ), *quorum inter fratres haberetur prima sententia, & rursus quidam*

in majoribus urbibus constituti (Primates & Patriarchæ) *solicitudinem susciperent ampliorem, per quos ad unam Petri Sedem universalis Ecclesiæ cura conflueret, & nihil usquam a suo capite dissideret* (b). Institutio ergo Metropolitarum, & Archiepiscoporum, Primatum & Patriarcharum ad faciliorem, tutioremque communionem & communicationem cum Sede Petri facta est; neque omnino dubitari potest, quin omnis prærogativa, eminentia, ac potestas quorundam Episcoporum, ac Sedium Episcopalium supra reliquos provinciæ, nationis, & patriarchatus Episcopos ex concessione Apostolicæ Sedis profluxerit; cum ea per Concilia posteriora non introducta, sed confirmata fuerit.

(b) *S. Leo Epist. XIV. c.* 11. *edit. Ballerin.*

§. 351. Facta ergo divisione provinciarum Ecclesiasticarum, atque institutis veluti gradibus hierarchicæ potestatis, ornamentis etiam sacris distingui cœperunt, qui supra alios eminebant Episcopos, uti diaconi a presbyteris, presbyteri ab Episcopis ornatu sacro distinguebantur. Normam verisimiliter præbuit ornatus Summi Sacerdotis V.T. Exod. XXVIII. 4. quod autem præcipuum erat, ab his, qui aliis præfecti erant Episcopis, jure exigebant Summi Pontifices 1. apertiorem fidei professionem: 2. arctiorem adhæsionem, subjectionemque erga Sedem Apostolicam: 3. majorem curam, solicitudinem pastoralem, ac zelum: 4. ardentius studium observandi Canones, & constituta Apostolicæ Sedis. Hæc nempe Romani Pontifices exigebant ab iis, quibus ipsi singularem potestatem, certa privilegia, & majores honores tribuerant; nec ipsi tanta fiducia hæc ab iis exigere poterunt, si non ipsis honores quoque

quoque & privilegia concessissent, aut sub iis oneribus concessuri erant. Atque hæc, quæ modo indicavi, manifeste exprimuntur per antiquos Canones, aliaque monumenta, quæ de auctoritate & usu Pallii extant; ut deinceps ostendam.

§. 352. Hinc I. Pallium dicitur *sumtum de corpore Beati Petri*, non tam, quod super altari B. Petri necessario benedicendum sit; sed quia velut particulam Ecclesiasticæ potestatis significat, derivatam ex plenitudine Pontificiæ potestatis, quæ in Petro, ejusque Successoribus residet. Unde Paschalis Papa ad Archiepiscopos scripsit: *Cum igitur a Sede Apostolica vestræ insignia dignitatis exigitis, quæ a Beati Petri tantum corpore assumuntur: justum est, ut vos quoque Sedi Apostolicæ subjectionis debita signa solvatis, quæ vos cum B. Petro tanquam membra de membro habere, & catholici capitis unitatem servare declarant.* c. 4. in fin. de elect.

§. 353. II. Symmachus P. qui an. 498. ad Pontificatum ascendit, ad Theodorum Laureacensem scribit his verbis: „Diebus vitæ tuæ Pallii usum, „quem ad sacerdotalis officii decorem, *& ad ostendendam unanimitatem, quam cum Beato Petro Apostolo* universus grex dominicarum ovium, quæ & „commissæ sunt, habere dubium non est, ab Apo„stolica Sede, sicut decuit, poposcisti, quod utpote „ab eisdem Apostolis fundatæ Ecclesiæ *majorum more* „libenter indulsimus, ad ostendendum te Magistrum „& Archiepiscopum, tuamque sanctam Laureacen„sem Ecclesiam provinciæ Pannoniorum Sedem fore „metropolitanam. Idcirco pallio, quod ex Aposto„lica caritate tibi destinamus, quo uti debeas secun„dum morem Ecclesiæ tuæ, solerter admonemus,

 pari-

„pariterque volumus, ut intelligas, quia ipſe veſti„tus, quo ad Miſſarum ſolennia ornaris, ſignum „prætendit, per quod ſcito, te cum fratribus debere „compari, ac mundialibus illecebris in affectu cru„cifigi. Unde cum te foris hujusmodi inſignio in„dueris, intus in animo conſidera, quod hoc ſit „magis oneris, quam honoris“ &c. (*c*). Adde can. 9. diſt. 100.

(*c*) *Concil. edit. Manſi Tom. VIII. col.* 228. *Ex his patet etiam antiquitas pallii.*

§. 354. III. Romani Pontifices Epiſcopos illos, quos Vicarios ſuos conſtituerant, uti ſingulari prærogativa poteſtatis, ita etiam honore pallii exornarunt. Vigilius P. factus Pontifex an. 538. ad Auxanium Arelatenſem: *Digna*, inquit, *credimus ratione compleri, ut agenti vices noſtras pallii non deſit ornatus* (*d*). Pelagius I. cum Vicarium Apoſtolicum creaſſet Sapandum itidem Arelatenſem, literis ad eum datis an. 557. pallium ei ſe attribuere dicit, ut *in tanto loci faſtigio conſtitutus præclaro quoque habitu decoraretur* (*e*). Adde can. 10. & 11. diſt. 100.

(*d*) *Concil. edit. Manſi. T. IX. col.* 42.
(*e*) *Ibid. col.* 725.

§. 355. IV. Joannes P. VIII. Vuliberto Epiſcopo Aggrippinenſi ſcribit: *Optatum tibi pallium nunc conferre nequivimus; quia fidei tuæ paginam minus, quam oporteat, continere reperimus: cum videlicet in ea nullam ſanctarum univerſalium Synodorum, in quibus fidei noſtræ Symbolum continetur, nec Decretalium Pontificum Romanorum conſtitutorum, ſecundum morem, feceris mentionem: ſed nec illam propria ſubſcriptione munieris, nec aliquem, qui hanc jurejurando firmaret, miſeris.* can. 4. diſt. 100. Adeo nempe

nempe ad pallium, ejusque obtinendum finem necessaria censebatur aperta, atque integra fidei professio (§. 351.). De subjectione vero erga Apostolicam Sedem, & humilitate, quam profitentur ornati pallio, in hunc modum scripsit S. Gregorius M. ad Joannem Episcopum Ravennatensem, qui contra morem & generale præscriptum Apostolicæ Sedis pallio utebatur extra Missarum solemnia: *Decorari pallio volumus, forsan moribus indecori; dum nihil in Episcopali cervice splendidius fulget, quam humilitas.* can. 8. §. 2. dist. 100. — *Pervenerat ad nos, quædam in Ecclesia vestra contra consuetudinem, atque humilitatis tramitem geri, quæ sola, ut bene nostis, est officii Sacerdotalis erectio.* can. 7. ead. Huc sane pertinet dictum Leonis M. can. 14. II. q. 6. *Qui scit, se quibusdam esse præpositum, non moleste ferat, aliquem sibi esse prælatum: sed obedientiam, quam exigit, etiam ipse dependat. — Discipuli enim sumus humilis & mitis magistri, dicentis: Discite a me, quia mitis sum, & humilis corde.* Hinc S. Bonifacius Apostolus Germaniæ, ut Metropolitani arctius, apertiusque adstringerentur Apostolicæ Sedi, in Synodo, & cum Synodo decrevit, — *Metropolitanos pallia ab illa Sede quærere, & per omnia præcepta Petri canonice sequi desiderare, ut inter oves sibi commendatas numeremur* (*f*).

(*f*) *In epist. ad Cudbertum.*

§. 356. *Auctoritas* ergo pallii intelligitur I. ex singulari prærogativa, ac fere etiam ampliori potestate Ecclesiastica supra alios Episcopos, cujus indicium est. Hinc *solus Romanus Pontifex in Missarum solenniis pallio semper utitur, & ubique: quoniam assumtus est in plenitudinem Ecclesiasticæ pote-*

ſtatis, quæ per pallium ſignificatur: alii autem eo nec ſemper, nec ubique, ſed in Eccleſia ſua, in qua jurisdictionem Eccleſiaſticam acceperunt, certis debent uti diebus; quoniam vocati ſunt in partem ſolicitudinis, non in plenitudinem poteſtatis. c. 4. h. t. II. Intelligitur eadem ex ipſa perſona concedentis, quæ eſt ſolus Romanus Pontifex relate ad univerſum occidentem, & ad Patriarchas majores orientis; qui dein pallia concedunt ſuffraganeis ſuis, *recipientes pro ſe profeſſionem canonicam, & pro Romana Eccleſia ſponſionem obedientiæ ab eisdem.* c. 23. de Privil. III. Intelligitur ex effectu, quem confert, nempe ex *plenitudine Pontificalis officii cum Patriarchalis* (vel *Archiepiſcopalis*) *nominis appellatione* (*g*). IV. Intelligitur ex ipſis perſonis, quæ pallii jure gaudent, & in Hierarchia Eccleſiaſtica eminent; quales ſunt Romanus Pontifex, Patriarchæ, Primates, & Archiepiſcopi. Ex ſingularibus privilegiis, & prærogativis quarundam Sedium Epiſcopalium non nullis etiam Epiſcopis pallium conceſſum eſt, ſalva per ſe erga Metropolitanum ſubjectione, ceu in Germania Epiſcopo Bambergenſi, Paſſavienſi & an. 1735. Wirceburgenſi (*h*).

(*g*) *Formula, qua Electis pallium imponitur a quodam Epiſcopo, cui iſta res committitur, eſt hæc: „Ad honorem omnipotentis Dei, & B. Mariæ ſemper Virginis, „ac beatorum Apoſtolorum Petri & Pauli, Domini noſtri N. Papæ N. & S. Romanæ Eccleſiæ, nec non Eccleſiæ N. tibi commiſſæ, tradimus tibi pallium de corpore B. Petri ſumtum, in quo eſt plenitudo Pontificalis „officii cum Patriarchalis (vel Archiepiſcopalis) nominis „appellatione; ut utaris eo intra Eccleſiam tuam certis „diebus, qui exprimuntur in privilegiis ab Apoſtolica Sede conceſſis.“ In nomine Patris &c.*

(*h*) *Orta eſt tum diſceptatio, utrum Epiſcopo ſuffraganeo concedi pallium poſſit a Papa ſine conſenſu Metropolitani.*

§. 357.

§. 357. *Usus* legitimus pallii distingui in primis debet a *jure petendi.* Hoc quidem jus pallii a Sede Apostolica petendi secundum canones adhæret Ecclesiæ, & ad Successores transit, adeoque inter privilegia realia numerari potest. At ipsum pallium conceditur personæ, ita, ut ejus usus alteri concedi nequeat, & extinguatur cum persona. Ab hac igitur peti debet instanter, instantius, instantissime (*i*), can. 1. & 2. dist. 100. Dein antequam imponatur, Sedi Apostolicæ juramentum præstari debet; quod primigeniæ naturæ ac fini pallii perquam consentaneum est (§. 352. 355.). Ac sane necessarium fuit, ut ob nova identidem pullulantia schismata Patriarcharum, Primatum, Archiepiscoporum, nova etiam invenirentur media pro conservanda Ecclesiæ unitate. Petitio fieri debet intra tres menses a die consecrationis. can. 1. dist. 100. Facta autem petitione ejus traditio retardari non debet per objectum petenti crimen vel defectum, nisi objiciens præmisso juramento de objectis promtam fidem faciat. Extrav. un. h. t. int. comm.

(*i*) *Benedictus XIV. in cit. const.* Rerum Ecclesiasticarum. *prope finem.*

§. 358. Adstringitur pallium I. *ad personam*, ita, ut non possit alteri commodari. c. 2. h. t. Si ad aliam transfertur Ecclesiam, pallii jure gaudentem, aliud pallium *ad nomen*, & *ad usum ejusdem Ecclesiæ* petere debet. c. 4. in fin. de postul. Præl. Quodvis dein pallium cum ipso Archiepiscopo sepelitur. c. 2. h. t.

§. 359. Adstringitur II. *ad provinciam;* inter cujus Episcopos Archiepiscopus velut Princeps, & Dux censetur; quam ipsam Archiepiscopalis nomi-

nis adpellationem ope pallii consequitur, c. 3. h. t. uti vero ipsius *potestas* provinciæ finibus constringitua, sic & pallii usus. Ante acceptum pallium exercere non potest, quod facit, ut *Archiepiscopus*, seu quoad *actus jurisdictionis* convocare Concilium, visitare provinciam, vel *quoad actus ordinis*, qui inter Missarum solennia, aut cum Episcopalibus ornamantis peraguntur, e. g. Clericos ordinare, Chrisma conficere, Ecclesias consecrare; *cum id non tanquam simplex Episcopus, sed tanquam Archiepiscopus in Ecclesia sua facere videatur.* c. 28. v. præterea. de elect. (*k*). Intra provinciam vero in omnibus Ecclesiis pallio uti potest, quando posset in sua, c. 1. & 6. h. t.

(*k*) *Potest tamen Archiepiscopus confirmatus, etsi nondum receperit pallium, mandare alicui ex suffraganeis, ut consecret Electum, qui ad jurisdictionem Archiepiscopi pertinet. c.* 11. *de elect.*

§. 360. Adstringitur pallium III. *ad Ecclesiam*, nempe inter Missarum solennia, atque in iis; quæ cum Episcopalibus ornamentis peraguntur. Id continetur in forma traditionis pallii: *Ut utaris eo intra Ecclesiam tuam* (§. 356. in nota). *Si vero te sacris indutum vestibus Ecclesiam processionaliter, vel alio modo exire contigerit, tunc tuo pallio minime uti debes.* c. 1. h. t. & can. 6. dist. 100. Solum *privilegium Apostolicum*, non autem *consuetudo* efficere potest, ut Archiepiscopus pallio utatur extra Ecclesiam (can. 8. dist. 100.), aut omnino extra provinciam in Ecclesia quadam; at tum præterea consensus Episcopi, qui illi præest Ecclesiæ, requiritur. c. 5. h. t. in fin.

§. 361. Adstringitur pallium, ejusque usus IV. *ad certos dies; qui exprimuntur in privilegiis ab*

Apo-

Apostolica Sede concessis. (§. 356. in not. & c. 7. h. t.) Hi dies enumerantur in Pontificali Romano tit. de Pallio; ac paulo aliter, quam a Glossa ad c. 4. h. t.

Titulus IX.

De Renuntiatione.

Argumentum.

I. Renuntiatio est tacita, vel expressa: pura vel conditionalis. §. 362. *II. Ut legitime fiat, spectatur voluntas renuntiantis, causa, auctoritas Superioris, alia requisita.* §. 364. *Effectus,* §. 368.

§. 362. *Renuntiatio* aut Resignatio est Ecclesiasticæ dignitatis aut beneficii abdicatio ex justa causa, & auctoritate Superioris sponte ac legitime facta. Hac notione etiam comprehenditur renuntiatio *tacita*, quæ fit, cum quis ponit certum factum, ex quo jus præsumit, vel potius inducit renuntiationem: uti fit, 1. si beneficiatus in minoribus constitutus contrahit matrimonium (c. 1. & 3. de Clericis conjungatis), etsi forte invalidum ob incognitum impedimentum; *cum in matrimoniis contrahendis non juris effectus, sed animi destinatio attendatur*, c. 4. de Bigamis non ordinandis. 2. Si consequitur possessionem secundi beneficii incompatibilis, c. 28. de præb. 3. Si professionem emittit in ordine regulari, c. 4. de Regular. in 6. Hæc exempli causa fuere posita: ceterum sine expressa juris dispositione non est statuenda tacita renuntiatio; arg. c. 14. h. t. ubi Abbas per hoc, quod ab obedientia absolverit subditos, nondum censebatur renuntiasse prælaturæ. Tacitæ renuntiationi opponitur expressa, quæ etiam fieri potest per procuratorem, clericum vel laicum, unum, vel plures.

§. 363. In expressis renuntiationibus spectatur I. voluntas renuntiantis. II. Justa causa. III. Auctoritas Superioris, & aliorum consensus, quorum interest. IV. Effectus. Ex voluntate est renuntiatio *pura* sine ulla conditione, vel modo: *conditionalis*, facta in favorem certæ personæ, ex causa permutationis, cum reservatione fructuum aut pensionis, regressus, ingressus, accessus. *Regressus* est, quando Papa concedit, ut, si resignatarius præmoriatur, beneficium revertatur ad resignantem. *Ingressus*, si Papa contulerit mihi beneficium; ego autem, antequam capiam possessionem, illud resignem concedente Papa, ut, si resignatarius moriatur, ego ingrediar meum beneficium, quod nunc resigno. *Accessus*, quando ille, cui conferendum esset beneficium, propter ætatis immaturitatem capax non est; & ideo Papa confert alteri, donec ille efficiatur habilis perveniendo ad legitimam ætatem; qua adveniente poterit propria auctoritate accedere ad beneficium. Regula generalis est, omnes privatas pactiones circa beneficia esse prohibitas & irritas, c. 4. 6. & fin. de Pactis. De voluntate legitimi Superioris, ac plerisque in casibus, solius Papæ potest adjici modus, aut conditio; sed cujus vis & effectus a voluntate Superioris, non a resignantibus provenit.

§. 364. Voluntas renuntiantis debet esse libera, id est, immunis a vi, metuve, & dolo. Renuntiatio, vi gravi & injusta extorta, jure naturali est irrita; tit. de his, quæ vi metusve causa; & c. 2. 3. & 4. ib. Id clare deciditur pro casu, quo seculares captum, vel detentum ad renuntiandum compellunt. Clem. 2. §. *fane.* de pœnis. Qui ait, se *non sponte* renuntiasse, reipsa affirmat, vim sibi fuisse illatam, idque probare

bare debet. c. 5. h. t. At, qui renuntiavit ſpoliatus, præſumitur, id non ſponte feciſſe: *Non eſt veriſimile, quod ſponte juri ſuo renuntiaverit, qui renuntiavit ſpoliatus.* c. 2. & 3. de reſtitut. ſpoliatorum. Dolus nocere non debet ei, qui inductus eſt; exempla videntur extare c. 7. & 13. h. t., nec prodeſſe debet dolum adhibenti. c. 2. in 6. Vis *injuſta* non eſt, ſiquis a legitimo Superiore cogitur ad dimittendum beneficium, uti ſiquis eo privari poſſet: ſi inutilis eſt Eccleſiæ, vel id fieri neceſſe ſit ad ſcandalum tollendum. De impuberibus Clericis & minoribus quæſtio voluntatis & ſufficientis intellectus moveri poteſt. Ac Clericus quidem impubes ſine auctoritate tutoris & decreto Superioris non reſignat, c. 2. de ætat. & qual. & ord. præficiend. c. fin. de judiciis in 6.; valide tamen reſignat minor 25. annis; cui, ſi læſum ſe queratur, an detur reſtitutio, diſputant.

§. 365. *De juſta cauſa* renuntiandi ſi quæritur, diſtingui oportet inter dignitatem Epiſcopalem vel Epiſcopatu Superiorem, & alias inferiores dignitates, ac beneficia. De Epiſcopatibus renuntiandis exacte diſſerit Innocentius III. c. 10. h. t., ubi cauſæ juſtæ enumerantur ſex, at non ſine cautelis; debilitas corporis. §. 3. cit. c. 10. defectus ſcientiæ §. 4. conſcientia criminis. §. 2. irregularitas jam promoti §. 6. odium plebis. §. 5. datum ſcandalum. §. 6. (*a*). At tanquam inſufficientes rejicit, cauſam humilitatis §. 1. tædium laboris §. 10. amorem vitæ contemplativæ §. 11. & alios iſtiusmodi obtentus, qui recenſentur in parte deciſa. De prætenſa debilitate corporis & ſenectute conf. c. 1. h. t. De malitia plebis. c. 9. eod. de ingreſſu in ordinem religioſum. c. 18. de Regular. Relate ad alia beneficia, vel dignita-

nitates inferiores ſufficiunt etiam minores cauſæ e. g. ſenium, vitium corporis, crimen, cenſura &c., quæ enumerantur a Pio V. in conſt. 58. *Quanta Eccleſiæ.* In his cauſis vel maxime probatur ingreſſus in religionem, can. un. XIX. q. 1. & can. 2. ib. q. 2. ac cit. c. 18. de Regular (*b*). Etſi vero cuique regulariter liberum ſit, ſuo beneficio renuntiare, ac minores etiam in hoc genere ſufficiant cauſæ; ex ſtylo tamen Curiæ Romanæ non admittitur renuntiatio beneficii Parochialis, vel alterius perſonalem reſidentiam requirentis, niſi quis illud ſaltem poſſederit per quinque annos.

(*a*) *Hæc comprehenſa ſunt notis verſiculis:*

Debilis, ignarus, male conſcius, irregularis,
Quem mala plebs odit, dans ſcandala, cedere poſſit.

(*b*) *Ea de re digniſſima lectu eſt Epiſtola Benedicti XIV. ad Cardinalem Quirinum. Tom. 2. conſt. 25.*

§. 366. *Auctoritas Superioris*, nempe ejus regulariter, a quo quis dignitatem vel beneficium habet, ad renuntiandum eidem requiritur, c. 4. h. t. quia in his tam inſtitutio, quam deſtitutio non fit proprio arbitrio; ac ne conſuetudo quidem valet dimittendi dignitatem vel beneficium inſcio aut invito Superiore. §. 226. Hinc Epiſcopatus & prælaturæ immediatæ quæcunque Summo Pontifici ſunt reſervatæ (*c*); omnes item conditionales reſignationes e. g. in favorem tertii (*d*), excepta reſignatione per viam permutationis, & ſub onere penſionis moderatæ, ex legitima cauſa per Epiſcopum imponendæ. Renuntiatio facta non in manibus legitimi Sugerioris, ſed laici, non valet; renuntians tamen beneficio ſuo ſpoliandus dicitur. c. 8. h. t. Romanum Pontificem,

etſi

etsi Superiorem non habet, Papatui renuntiare posse, declaratum fuit c. 1. h. t. in 6.

(*c*) *Innocentius III. in cit. c.* 10. *in f. Episcopo ad vitam contemplativam adspiranti ita scribit:* Si pennas habeas, quibus satagas in solitudinem avolare; ita tamen adstrictæ sunt nexibus præceptorum, ut liberum non habeas absque nostra permissione volatum. *Adde c.* 15. *h. t.*

(*d*) *Trident. Sess. XXV. c.* 7. *de ref.*

§. 367. Ut canonice fiat renuntiatio vel resignatio, præterea opus est, 1. ut fiat salvo jure tertii e. g. patroni; ejus enim consensus requiritur, si est beneficium patronatum. 2. Ut si resignatio fit in favorem tertii, beneficium non sit litigiosum c. 2. ut lite pend. in 6. 3. Ut resignans aliud postea habeat sustentationis medium. Trid. Sess. 21. c. 2. de ref. 4. Ut resignatio beneficiorum, quæ fit in Germania, publicetur intra novem menses a die concessæ gratiæ, si ea facta sit in Curia Romana: si vero coram Ordinario, publicanda est intra tres menses a die collati beneficii, eaque publicatio fiat in Ecclesia Cathedrali, & simul etiam in parochiali, si beneficium intra fines Parochiæ situm est (*e*). In quibusdam diœcesibus ejusmodi publicationes solemnes ex consuetudine omittuntur; Episcopi autem est providere, ne executio nimium differatur. Potest etiam publicatio urgeri ab eo, cujus interest, si nimias moras in fraudem necti videat.

(*e*) *Secundum regulas Cancellariæ de publicandis resignationibus. Constit. Gregorii XIII.* Humano vix. *Confirmata a Benedicto XIV. in Const.* Ecclesiastica Ministeria.

§. 368.

§. 368. Effectus renuntiationis a Superiore admissæ est, 1. ut beneficium censeatur vacare, & quidem in Curia, si in manus Pontificis resignatum fuerit; ut proinde renuntians totum jus ad beneficium, ejusque fructus amittat. 2. Si renuntiatio facta est per procuratorem, ea firma manet, licet procurator primus fuerit revocatus, ipso tamen & Superiore ignorante; nisi per malitiam ipsorum aut aliorum revocatio fuerit occultata, vel retardata. Clem. unic. h. t. 3. Qui sponte renuntiavit e. g. electioni de se factæ, super ea ulterius non auditur. c. 6. h. t. 4. Effectum non sortitur renuntiatio Novitii professione non secuta; Trid. Sess. XXV. c. 16. de Regular., aliter nempe, ac olim, c. 3. h. t. 5. Neque renuntiatio infirmi infra 20. dies decedentis, juxta regulam Cancell. de infirmis resignantibus. 6. In resignationibus factis cum reservatione pensionis, nulla & irrita sunt pacta, eas pensiones extinguendi per anticipatas solutiones (*f*).

(*f*) *Const.* 30. *Benedicti XIV.* In sublimi. *edita an.* 1741.

TITULUS X.

DE SUPPLENDA NEGLIGENTIA PRÆLATORUM.

ARGUMENTUM.

I. Negligentia suppletur vel ex officio ordinario, vel ex dispositione juris. Huc pertinet devolutio. §. 369. *Papa & Diœcesani ex officio, Metropolitæ ex dispositione juris supplent.* §. 272. *Quomodo negligentia suppleatur in conferendis beneficiis.* §. 375. *An valeat collatio beneficii post lapsum temporis legitimi.* §. 381.

§. 369. Fieri potest, ut, qui exequendis Ecclesiasticis muniis præsunt, pro humanæ conditionis fragi-

fragilitate quidpiam *negligant*, id est, omittant de eo, quod ex jure vel consuetudine vi officii facere tenebantur. Huic negligentiæ provident SS. Canones, ac *præcipiunt*, ut alius eam suppleat, id est, auctoritate juris exequatur id, quod ab alio negligenter omissum est. Ipsa enim rubrica tituli vim legis habet, perinde, ac si diceretur: *De negligentia Prælatorum, ut suppleatur.*

§. 370. Auctoritate juris supplent negligentiam I. illi, qui jurisdictionem ac potestatem ex natura officii ac status sui habent tum in negligentem, tum etiam in personas ac causas, circa quas negligentia committitur. II. Ii, quibus talis jurisdictio ac potestas per se ex natura officii & status sui non competit, sed ex dispositione juris. Prioris generis exempla sunt ea, quæ a Summo Pontifice per universum orbem, & ab Episcopo in Diœcesi aguntur: posterioris, quæ fiunt a Metropolitanis in diœcesibus Suffraganeorum, vel a Patriarchis & Primatibus in districtibus suis can. 8. IX. q. 3. & c. 9 de officio jud. Ord. In priore casu competunt omnia, quæ non sunt specialiter excepta: in posteriore, quod non est concessum, censetur prohibitum (§. 179). Neque enim aliorum negligentia alteri per se jus & potestatem in eorum negotia & causas immiscendi se præbet. Cavendum primo, ne potestas ordinaria & vi officii competens restringatur ad solos casus supplendæ negligentiæ; dein ne facultas, ex dispositione juris supplendi aliorum negligentiam, ad perturbandum ordinem hierarchicum, & limites jurisdictionis confundendos detorqueatur.

§. 371. *Jus Devolutionis* dicitur, quo secundum jura suppletur, vel emendatur, quod ab alio

omissum est, aut male actum dicitur; idque spectatur potissimum in conferendis beneficiis & in appellationibus. Regula est, quod devolutio fiat ab inferiore ad Superiorum (*a*), & quod fiat gradatim. c. 41. de electione; ibi: *Eligendi potestas ad eum, qui proximo præesse dignoscitur, devolvatur.* Habet tamen hæc regula suas exceptiones, præsertim si potestas supplendi non ex natura rei, sed ex dispositione juris contingit. c. 18. de elect. in 6. imo si electio Episcoporum, etiam non exemtorum, in Germania non tantum minus canonica fuerit, sed etiam debito tempore non præsentetur, devolvitur pro ea vice providendi potestas immediate ad Summum Pontificem per concordata Germaniæ §. 3.

(*a*) *Quando beneficia, per Concordata Papæ reservata, certis casibus secundum eadem Concordata confert Ordinarius, non censetur id fieri jure devolutionis; sed quia eo casu cessat reservatio, quæ Ordinarium impedivisset a collatione. Negligentiam Episcopi in conferendis beneficiis non omnibus casibus supplet Capitulum, utpote inferius, sed in iis, quæ jure ordinario Episcopus conferre potuisset, ob specialem nexum inter Episcopum & Capitulum, vi cujus unum velut corpus efficiunt: conveniens autem est, ut defectum unius membri membrum aliud suppleat.*

§. 372. Qui vi officii, & potestatis ordinariæ inferiorum defectus & negligentiam supplent, id faciunt in omnibus casibus, nisi obstet singularis exemtio, quæ tamen relate ad Summum Pontificem locum habere non potest; Episcopus etiam contra exemtos multis casibus procedit vi Concilii Tridentini, tanquam Delegatus Sedis Apostolicæ: de qua re alius est dicendi locus. Huc pertinent sequentes Decisiones.

I. Si inferiores Prælati, qui ex Privilegio, consuetudine vel præscriptione potestatem habent corri- gendi

gendi delicta ſubditorum, id facere negligant, Epiſcopus eis præfigit terminum, eoque elapſo ipſe procedit, ſupplendo eorum negligentiam. c. 13. v. *Exceſſus*. de officio jud. ordinarii.

II. Si regularis exemtus extra clauſtrum ita notorie deliquerit, ut populo ſcandalo ſit, & a Superiore intra terminum ab Epiſcopo præfigendum ſevere punitus haud fuerit, delinquens ab Epiſcopo punitur. Concil. Trid. Seſſ. XXV. c. 14. de Regul. Super hujus Decreti executione an. 1596. Conſtitutionem; *Suſcepti muneris.* edidit Clemens VIII. Cum enim Superiores Religioſum, qui deliquerat, extra Diœceſin Epiſcopi inquirentis mitterent, quo ille evadere impunitus videbatur; hinc præcipit Clemens VIII. Superioribus Ordinum ſub pœna privationis officii, ut delinquentem puniant ad præſcriptum ab Epiſcopis terminum, ubicunque ille fuerit.

III. Si Prælati, ad quos ſpectat, non corrigunt ea, quæ contra reverentiam SS. Eccleſiis debitam, præſertim in recitandis horis Canonicis, geruntur, jubentur locorum Ordinarii defectum vel negligentiam ſupplere, ſi peccantes exemti non ſint; alias Superiores iſtorum. Clem. 1. de celebr. Miſſar.

IV. Inferiore Prælato negligente magiſtros conſtituere pro informanda juventute, ſupplet Ordinarius. c. 2. de Magiſtris.

V. Si per malitiam vel deſidiam judicis a Papa delegati perſeverat quis in peccato e. g. in matrimonio inceſtuoſo, Ordinarius ſupplet. c. 6. de officio jud. ordinarii.

§. 373. De iis, qui negligentiam inferiorum non vi ordinariæ poteſtatis, & ex officio ſuo, ſed ex

 diſpo-

diſpoſitione juris ſupplent, regula generalis eſt, id fieri non poſſe, quando *id non invenitur a jure conceſſum.* c. 1. h. t. in 6. (§. 370). Hinc ſi Epiſcopus excommunicatione adſtrictus impeditur fungi Epiſcopali jurisdictione, non Metropolitanus ſupplet, utpote qui jurisdictionem in ſubditos Suffraganeorum non habet, ſed Capitulum ob rationem indicatam §. 371. in fine. Et ſi Epiſcopus, tertio cum humilitate ac devotione requiſitus, Abbates Ciſtercienſes benedicere renuit, defectum non ſupplet Metropolitanus, ſed ipſum jus, quod Abbatibus ante acceptam benedictionem Epiſcopi omnia exercere permittit, quæ ad officium Abbatis benedicti pertinent. c. 1. h. t. ubi Gonzalez id de aliis etiam Abbatibus intelligendum docet.

§. 374. Ex diſpoſitione juris Metropolitanus ſupplet negligentiam Epiſcopi I. in abſolvendo excommunicato, obſervata certa forma, quæ extat in c. 8. de offic. jud. ord. in c. 40. de ſent. excom. & c. 7. §. ſane. eod. in 6. II. In puniendis notoriis criminibus, quæ Epiſcopus in ſuis Diœceſanis emendare negligit. c. 1. §. 4. de cenſibus in 6. ubi id de Archiepiſcopo provinciam viſitante videtur ſtatui. Concilium Trid. Seſſ. XXIV. c. 20. de ref. permittit Nuntiis, contra Clericos, aliasque Perſonas Eccleſiaſticas procedere, ſed *Epiſcopo prius requiſito, eoque negligente.* III. In inſtitutione parochorum, quos legitime præſentatos Epiſcopus infra duos menſes non inſtituit. Ex conſtit. 33. Pii V. *In conferendis.* §. 4. IV. In conſtituendo Oeconomo. can. 3. IX. q. 3. At can. 2. diſt. 89. ſtatuitur, ut omnis Clerus Epiſcopo conſtituat Vicedominum, vel Majorem domus, ſi ipſe conſtituere neglexerit; quibus nominibus videtur idem indicari, ac per

Oeco-

Oeconomum. Ob mutatam administrationem bonorum Ecclesiasticorum jus antiquum non observatur. V. Concil. Trid. Sess. XXIV. c. 20. de ref. permittit partibus litigantibus, vel alteri illarum judicem superiorem, alias tamen competentem adire, quando in prima instantia coram Ordinario, infra biennium a die motæ litis computandum, causa non terminatur.

§. 375. *In beneficiis conferendis* fit devolutio, cum potestas eligendi, præsentandi, libere conferendi ab ordinario electore, patrono, collatore pro una vice privato, transit ad alium, vel propter negligentiam, si intra tempus a jure præfixum facta non est electio, præsentatio, collatio; vel ob delictum, si indignus est electus, aut non servata forma Canonica. Id tamen huc non pertinet; quia de sola agitur supplenda *negligentia*, seu omissione. De tempore, intra quod fieri debet provisio, conf. §. 276. Huc ergo pertinent decisiones, quæ sequuntur.

§. 376. I. In metropolitanis & cathedralibus etiam non immediate subjectis Ecclesiis, & monasteriis immediate subjectis Sedi Apostolicæ, fiant electiones Canonicæ; quæ si debito tempore non præsentatæ, aut minus Canonicæ fuerint, providet Papa per Concordata nationis Germanicæ §. 3. contra c. ne pro defectu. 41. de elect. at conformiter generali regulæ a Glossa in Clem. un. h. t. verbo *dispositionem*, & ab antiquis traditæ: quod negligentia eligentium vel præsentantium jus devolvat ad confirmantem, vel instituentem.

§. 377. II. Si electio pertinet ad capitulum Ecclesiæ inferioris, non exemtæ, vel collatio beneficii

 ad

ad quemvis Clericum Episcopo subjectum, tum propter istorum negligentiam devolutio fit ad Episcopum: hoc negligente ad Archiepiscopum: demum ad Papam gradatim. c. 2. de conceff. præb. c. 3. h. t. ac conceditur cuivis tantum temporis, quantum ordinariis electoribus aut collatoribus definitum est. Episcopus autem, ad quem devoluta est potestas eligendi Prælatum Ecclesiæ inferioris, secularis vel regularis, eligere tenetur aliquem de corpore ejusdem Ecclesiæ, si idoneus adest. can. 13. dist. 61. (§. 295). Nec obstat, quod ipsi capitulares extra gremium possint quemdam assumure; ipsi enim possunt renuntiare juri ac favori suo, ut dicitur c. 19. in parte decis. de elect. Universe Prælatus, qui jure devoluto eligit vel confert, id facere debet secundum naturam & conditiones beneficii, ut observat Rebuffus tit. de devolut. n. 40.

§. 378. III. Si Prælati regulares beneficia secularia vel regularia, ceu prioratus, administrationes &c. ad suam collationem spectantia intra semestre tempus non conferant, devolutio fit ad Episcopum, qui ea confert *sua* auctoritate, si ipsi Prælati non sunt exemti: *Apostolica*, si ipsi exemti sint. Clem. un. h. t. Si autem ipsa quoque beneficia essent exemta, devolutionem fieri ad Papam, defendit Glossa in cit. Clem. Un. h. t. v. *sua*.

§. 379. IV. Si electio e. g. Decani, collatio Canonicatus, aut beneficii ad Capitulum pertinet, eo negligente jus devolvitur ad Episcopum: & vicissim si collatio ad Episcopum *jure proprio & ordinario* pertinet, isque negligat, fit devolutio ad Capitulum: ab hoc, si negligat, ad Metropolitanum: denique ad Papam. c. 3. h. t. c. 2. de conceff. præb.

Dixi:

Dixi: si collatio ad Episcopum *jure proprio & ordinario* spectat: si enim jure tantum *devoluto* conferre posset, idque ipsum negligeret, devolutio non fit ad Capitulum, sed ad Metropolitanum; quia in juribus devolutis Capitulum tantam connexionem & communicationem cum Episcopo non habet, quantam habet in juribus propriis Ecclesiæ.

§. 380. V. Si collatio beneficii ad Episcopum & Capitulum communiter, sive conjunctim pertinet, tum a Capitulo moneri debet Episcopus, eoque cunctante Capitulum solum providet instante termino temporis semestris: & similiter Episcopus, si Capitulum ea de re admonitum moram trahat. Eodem casu, quo collatio ad Episcopum & Capitulum conjunctim pertinet, & altera pars ob suspensionem vel excommunicationem conferre non possit, tum altera pars sola conferet. Si vero ad solum Episcopum, vel solum Capitulum collatio pertineret, devolutio non fit, nisi censura irretitus in mora sit, absolutionem petendi. c. 3. h. t. & c. un. Ne Sede vacante. in 6.

§. 381. Quæri potest, utrumne *valida* sit electio vel collatio, quæ fit post lapsum temporis legitimi? ℟. 1. non est ita firma, quin a Superiore, ad quem jus devolutum est, tum ipsa, tum, quæ inde secuta sint, rescindi queant. Nam *canon latæ sententiæ habet in se executionem*, ita, ut Superior per sententiam declarare possit, omnia ipso jure irrita esse, quæ contra canonem latæ sententiæ facta sunt. ℟. 2. Si tamen nemo se opponat, electio vel collatio sustinetur, atque electus vel provisus in conscientia tutus est, modo alias sit dignus. c. 3 & 4 h. t. (*b*)

 (*b*) *Quid*

(*b*) *Quid juris sit, si Patroni debito tempore non præsentent: explicatur ad tit. de Jure Patronatus. Quomodo Capitulum aliis casibus defectus & impedimenta Episcopi suppleat, exponi solet titulo: Ne Sede vacante aliquid innovetur; ubi agitur de juribus Capituli, & vacatione vera aut ficta.*

TITULUS XI.

DE TEMPORIBUS ORDINATIONUM, ET QUALITATE ORDINANDORUM.

ARGUMENTUM.

I. Enumerantur Ordinum gradus, ritus, officia. §. 382. *II. Inde intelligitur Hierarchia Ordinis, ejusque fundamentum.* §. 395. *III. Numerus Ordinum & ratio Sacramenti* §. 397. *IV. Quid requirat præcise valor ordinationis* §. 399. *V. Ut vero & licite, observanda sunt tempora & locus* §. 400. *VI. Item qualitates ordinandorum, inprimis ætas* §. 403. *VII. Aliæque pro minoribus & majoribus Ordinibus* §. 404. *VIII. Ac generatim, ne irregularis ordinetur* §. 407.

§. 382. Actum est post generalia juris principia de illo genere personarum, quod ad regendam cum potestate Ecclesiam præficitur; deinceps universus Clericorum chorus, statusque proponitur. Assumtio in eum statum fit per *primam tonsuram*, quæ est Cæremonia sacra in his consistens: 1. Pontifex, seu Ordinans præmissis precibus Candidatis status clericalis coram se genuflexis extremitates capillorum incidit, ad designandam vitiorum & desideriorum carnalium depositionem; nam ut S. Hieronymus inquit, *rasio capitis est temporalium omnium depositio.* Cap. 7. XII. q. 1. Hinc singuli dum tondentur, dicunt: *Dominus pars hereditatis meæ & calicis mei;*

tu es, qui restitues hereditatem meam mihi. 2. Post alias orationes Episcopus superpelliceum tonsis imponit, dicens: *Induat te Dominus novum hominem, qui secundum Deum creatus est, in justitia & sanctitate veritatis.* 3. Persolutis iterum precibus sic eos alloquitur: *Filii carissimi, animadvertere debetis, quod hodie de foro Ecclesiæ facti estis, & privilegia clericalia sortiti estis. Cavete igitur, ne propter culpas vestras illa perdatis, & habitu honesto bonisque moribus, atque operibus Deo placere studeatis; quod ipse vobis concedat per Spiritum sanctum suum.* ℟. *Amen.*

§. 383. Vis igitur & effectus Tonsuræ est, I. ut Tonsurati fiant membra status & ordinis clericalis. II. Ut induti superpelliceo assistere possint in Choro ad cantanda divina officia; ac videntur iidem per antiquos Canones nomine *Psalmistarum* ac *Cantorum* designari (*a*). III. Ad supplendas functiones ordinum minorum admittendi sunt præ laicis. IV. Capaces sunt ad acquirenda & possidenda beneficia Ecclesiastica; modo non careant qualitatibus ad functiones beneficii requisitis. Nemini autem, nisi prima saltem tonsura insignito *valide* confertur beneficium vel dignitas Ecclesiastica. c. 2. de instit. c. 6. de transact. V. Præparantur ad ulteriores ordines, ad quos Episcopus ipsos judicaverit dignos. VI. Acquirunt privilegia Clericorum, maxime fori & Canonis. VII. Ad vitæ morumque sanctitatem præ laicis obligantur. can. 21. VIII. q. 1. ibi: *Vehementer Ecclesiam Christi destruit, meliores laicos esse, quam Clericos.*

(*a*) *Can.* 1. *dist.* 21. *can.* 20. *dist.* 23. *can.* 6. *XXVII. q.* 1.

§. 384. Sequuntur *Ostiarii*, quibus in ordinatione dicit Pontifex: „Suscepturi, filii carissimi, offi-

„cium Oſtiariorum, videte, quæ in domo Dei agere „debeatis. Oſtiarium oportet percutere cymbalum „& campanam; aperire Eccleſiam & ſacrarium; & „librum aperire ei, qui prædicat. Providete igitur, „ne per negligentiam veſtram illarum rerum, quæ „intra Eccleſiam ſunt, aliquid depereat; certisque „diebus domum Dei aperiatis fidelibus, & ſemper „claudatis infidelibus. Studete etiam, ut ſicut ma„terialibus clavibus Eccleſiam viſibilem aperitis & „clauditis; ſic & inviſibilem Dei domum, corda ſci„licet fidelium, dictis & exemplis veſtris claudatis „diabolo, & aperiatis Chriſto.“ Tradens claves Eccleſiæ dicit: *Sic agite, quaſi reddituri Deo rationem pro iis rebus, quæ his clavibus recluduntur.*

§. 385. *Lectores* oſtiariis digniores, ſed ætate olim fere minores erant: illorum enim officium viros ætate maturos poſcebat; Lectorum ordini adſcribebantur adoleſcentes, qui aliquando apti ad ſacerdotium futuri credebantur (*b*). Pontifex in ordinatione tradens iisdem codicem, de quo lecturi ſunt, quemque manu dextera tangunt, ait: *Accipite & eſtote verbi Dei relatores, habituri, ſi fideliter, & utiliter impleveritis officium veſtrum, partem cum iis, qui verbum Dei bene adminiſtraverunt ab initio.* Lectorum ergo officium eſt, prælegere SS. Scripturas (*c*), epiſtolas RR. Pontificum & aliorum Epiſcoporum, Acta martyrum, homilias Patrum: cuſtodire item libros ſacros, quod tempore perſecutionis frequentibus erat periculis obnoxium (*d*).

(*b*) *Can.* 3. *diſt.* 77. *Ex epiſt. Siricii P. ad Himerium Tarrac. c.* 9. *Couſtant col.* 633.

(*c*) *Non in Miſſa ſolemni, in qua epiſtolas & lectiones tanquam partes ejusdem integrantes legit Sabdiaconus, ſed extra Miſſam in pſalmodiis, & inſtar lectionis ſimplicis.*

(*d*) *Conf.*

(*d*) *Conf. Acta SS. Martyr. Saturnini &c. apud Hagiographos Antwerp.* 11. *Febr. & Baron. ad an.* 303. *n. VII. XII. XIII.*

§. 386. *Exorcistas* Pontifex in ordinatione admonet his verbis: „Exorcistam oportet abjicere dæ„mones, & dicere populo, ut qui non communicat, „det locum; & aquam in ministerio fundere. Acci„pitis itaque potestatem imponendi manum super „Energumenos, & per impositionem manuum ve„strarum, gratia Spiritus sancti, & verbis exorcis„mi, pelluntur spiritus immundi a corporibus ob„sessis. Studete igitur, ut, sicut a corporibus alio„rum dæmones expellitis, ita a mentibus & corpo„ribus vestris omnem immunditiam, & nequitiam „abjiciatis &c." Tradens librum exorcismorum, quem ordinandi manu dextera tangunt, dicit: *Accipite, & commendate memoriæ, & habete potestatem imponendi manus super energumenos, sive baptizatos, sive catechumenos.*

§. 387. Supremum inter ordines minores locum obtinent *Acolythi;* quod nomen a græca ductum origine significat *sequi, obsequi, famulari, proximum esse.* Ad ordinandos Episcopus dicit: „Aco„lythum oportet ceroferarium ferre, luminaria Ec„clesiæ accendere, vinum & aquam ad Eucharistiam „ministrare. Studete igitur susceptum officium di„gne implere. Non enim Deo placere poteritis, si „lucem Deo manibus præferentes, operibus tenebra„rum inserviatis, & per hoc aliis exempla perfidiæ „præbeatis. Sed sicut veritas dicit: Luceat lux ve„stra. — — Estote igitur soliciti in omni justitia, „bonitate, & veritate, ut & vos, & alios, & Dei „Ecclesiam illuminetis. Tunc etenim in Dei sacri„ficio digne vinum suggeretis & aquam, si vos ipsi

„Deo

„Deo sacrificium per castam vitam, & bona opera „oblati fueritis. Quod vobis Dominus concedat per „misericordiam suam." Tradens dein Candelabrum cum candela extincta, manu dextera a singulis tangendum dicit: *Accipite ceroferarium cum cereo, & sciatis vos ad accendenda Ecclesiæ luminaria mancipari in nomine Domini.* Resp. *Amen.* Tradens vero urceolum vacuum similiter tangendum ait: *Accipite urceolum ad suggerendum vinum & aquam in Eucharistiam Sanguinis Christi, in Nomine Domini.* Resp. *Amen.* Veteres Episcopi Acolythorum opera utebantur in perferendis ad alios Episcopos literis; uti patet ex literis S. Cypriani. Id nuntii munus magnam exigebat fidem iis temporibus, quibus furore & insidiis gentilium omnia infesta erant.

§. 388. A minoribus ordinibus ascenditur ad *majores*, qui & *sacri* dicuntur; eoquod necessario inter Missarum solemnia conferantur, & functiones suas supra gradus altaris obeant. In his Subdiaconatus & Diaconatus ad *ministerium*: Presbyteratus & Episcopatus ad *confectionem Sacramenti* Eucharistiæ spectant. Pontifex Subdiaconos ordinandos cum mitra sedens coram se stantes sic alloquitur: „Filii „dilectissimi, ad sacrum Subdiaconatus ordinem pro„movendi, iterum atque iterum considerare debetis „attente, quod onus hodie ultro appetitis. Hacte„nus enim liberi estis, licetque vobis pro arbitrio „ad secularia vota transire; quodsi hunc ordinem „susceperitis, amplius non licebit a proposito resi„lire, sed Deo, cui servire, regnare est, perpetuo „famulari; & castitatem, illo adjuvante, servare „oportebit; atque in Ecclesiæ ministerio semper esse „mancipatos. Proinde dum tempus est, cogitate, „& si in sancto proposito perseverare placet, in nomine

„mine Domini huc accedite (*e*).“ Officium Subdiaconatus dein explicans: „Subdiaconum, inquit, „oportet aquam ad ministerium altaris præparare, „Diacono ministrare, pallas altaris, & corporalia „abluere, calicem & patenam in usum Sacrificii ei- „dem offerre. Oblationes, quæ veniunt in altare, „panes propositionis vocantur. De ipsis oblationi- „bus tantum debet in altare poni, quantum populo „possit sufficere, ne aliquid putridum in sacrario re- „maneat. Pallæ, quæ sunt in substratorio altaris, „in alio vase debent lavari, & in alio corporales pal- „læ. Ubi autem corporales pallæ lotæ fuerint, nul- „lum aliud linteamen debet lavari, ipsaque lotionis „aqua in baptisterium debet vergi“ &c. Tradens Episcopus calicem vacuum cum patena vacua superposita, ab ordinandis manu dextera tangendum: *Videte*, inquit, *cujus ministerium vobis traditur; ideo vos admoneo, ut ita vos exhibeatis, ut Deo placere possitis.* Amictum, qui super collo ordinandorum jacet, imponens singulis super caput, dicit: *Accipe amictum, per quem significatur castigatio vocis, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti.* Resp. *Amen.* Manipulum in sinistrum brachium immittens, dicit: *Accipe manipulum, per quem designantur fructus bonorum operum, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti.* Repf. *Amen.* Induens quemlibet tunica dicit cuilibet: *Tunica jucunditatis & indumento lætitiæ induat te Dominus, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti.* Resp. *Amen.* Denique tradens omnibus librum epistolarum manu dextera tangendum: *Accipite,* inquit *librum Epistolarum, & habete potestatem legendi eas in Ecclesia sancta Dei, tam pro vivis, quam pro defunctis. In nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti.* Resp. *Amen.*

(e) *Hæc in memoriam revocanda sunt hodiernis Clericis quibusdam cupiditatum, & carnis æstu incensis atque ad nuptias anhelantibus: quam Ecclesiasticam continentiæ legem criminari non erubescunt. Addendus ex SS. Conc. Trid. can. 9. Sess. XXIV.*

§. 389. *Diaconorum* ordinatio antiquissimam refert Ecclesiæ disciplinam instituto publico scrutinio, dum Pontifex ex Archidiacono vel Assistente de dignitate Ordinandorum inquirit, eosque Clero & populo annuntiat, veteri nempe more, quo non ordinabantur, nisi testimonio populi essent probati. Archidiaconus inquit: „Reverendissime Pater, po„stulat sancta mater Ecclesia catholica, ut hos præ„sentes Subdiaconos ad onus Diaconii ordinetis." Episcopus interrogat: „Scis, illos dignos esse? Re„spondet Archidiaconus: Quantum humana fragi„tas nosse sinit, & scio, & testificor, ipsos dignos „esse ad hujus onus officii." Episcopus dicto: Deo gratias, ait: „Auxiliante Domino Deo, & Sal„vatore nostro Jesu Christo, eligimus hos præsentes „Subdiaconos in ordinem Diaconii. Siquis habet „aliquid contra illos, pro Deo, & propter Deum cum „fiducia exeat, & dicat; verum memor sit conditio„nis suæ." Exponens dein Pontifex munera & obligationes Diaconorum ait: „Provehendi, filii „dilectissimi, ad Leviticum ordinem, cogitate mag„nopere, ad quantum gradum Ecclesiæ ascenditis. Dia„conum enim oportet ministrare ad altare, bapti„zare, & prædicare." — — Fusis dein precibus manum dexteram extendens Pontifex super caput Ordinandi dicit: *Accipe Spiritum Sanctum ad robur, ad resistendum diabolo, & tentationibus ejus; in nomine Domini.* Stolam super humerum sinistrum imponens, ait: *Accipe stolam candidam de manu Dei, adimple ministerium tuum; potens est enim Deus, ut*

augeat

augeat tibi gratiam ſuam: qui vivit, & regnat in ſecula ſeculorum. Reſp. *Amen.* Dalmatica induens Ordinandum, dicit: *Induat te Dominus indumento ſalutis, & veſtimento lætitiæ; & dalmatica juſtitiæ circumdet te ſemper; in nomine Domini.* Reſp. *Amen.* Denique tradens librum Evangeliorum manu dextra tangendum, dicit: *Accipite poteſtatem legendi Evangelium, in Eccleſia Dei, tam pro vivis, quam pro defunctis. In nomine Domini.*

§. 390. Officium Diaconorum ſecundum dicta eſt I. *miniſtrare ad altare.* Olim etiam Euchariſtiam dabant populo; ſed hodie id non poſſunt Presbytero præſente, & niſi neceſſitas flagitet. Concil. Carth. an. 398. can. 38. II. *Baptizare*; ſed hoc jure uti nequeunt, niſi in caſu neceſſitatis præ Laicis, aut inferioribus Clericis, aut ex commiſſione; quia extra caſum neceſſitatis conferendus eſt baptiſmus ſolemnis, cujus proprius miniſter eſt parochus. III. *Prædicare*; quod non tantum refertur ad Miſſam ſolemnem, in qua Diaconus Evangelium publice legit, ſed etiam ad veram divini verbi prædicationem. can. 1. §. 7. diſt. 23. Cum autem prædicandi munus ad Epiſcopos & Presbyteros ex officio pertineat, Diaconus illud ſuſcipere non debet, niſi in eorum defectu, & juſſu, aut ex ſpeciali privilegio, quale non modo Diaconis, ſed omnibus Clericis S. J. conceſſit Paulus III. an. 1545. & Gregorius XIII. an. 1585. De his Diaconorum officiis agitur Act. VI. 5. VIII. 5. 12. 38.

§. 391. Alia præterea Diaconis olim imponebantur munia. Nam IV. *Adminiſtratio rerum Eccleſiæ* ſub cura Epiſcopi ipſis committebatur, cuſtodia item pecuniarum apud Eccleſiam depoſitarum, & diſtributio eleemoſynarum. Unde V. *ſingularis*

cura

cura viduarum, virginum, orphanorum, pauperum, martyrum & confessorum in custodia detentorum ab ipsis gerebatur, ne quid istis ad vitæ necessitatem deesset. VI. *Invigilabant in mores populi & cleri maxime inferioris*, & delicta Episcopo denuntiabant; unde dicti sunt aures, oculi, dextera, os & cor Episcoporum. Auctor constitut. Apost. l. 2. c. 4. edit. Paris. an. 1564. VII. *Oblationes accipiebant*, & offerentium nomina recitabant, quod dicebatur *offerre nomina*. S. Cyprian. Ep. 9. VIII. *Recitabant in Ecclesiis sacra Dypticha*, sive tabulas, in quibus descripta erant nomina tum viventium, tum mortuorum, qui virtute, dignitate, generis nobilitate ceteris præstabant. IX. *Indicebant in sacris conventibus communes preces*, formulam præeuntes, quam in iis adhibere oportebat. S. Augustin. Ep. 55. ad Jannuar. c. 18. X. Denique in *plerisque negotiis, legationibus & jurisdictione exercenda* Diaconorum opera utebantur Episcopi; imo urgente necessitate in remittendis pœnis satisfactoris, quas Episcopus imposuerat. S. Cyprian. epist. 13. Concil. Eliberitan. c. 32. Ex tanta munerum dignitate, copiaque ambitio quorundam Diaconorum tantopere efferbuit ut se presbyteris præferre, imo etiam Sacrificium offerre ausi fuerint: qui abusus gravibus Patrum & Conciliorum decretis reprimi debuit. Acriter eloquentiam suam adversus eos impendit S. Hieronymus epist. 85. ad Evagrium, & S. Cyprianus ep. 65. ab Rogatianum.

§. 392. A ministris ascenditur ad eos, quorum illi servitio deputantur, nempe ad *Sacerdotes*; quod nomen a sacrificando, quasi *sacrum dans* deducitur: iidem ab ætatevel senio *Presbyteri* nuncupantur: *Cani autem sunt sensus hominis, & ætas immaculata.* Sap. IV. 9.

IV. 9. *Presbyteratus*, de quo agimus, eſt Ordo, quo datur poteſtas conſecrandi Corpus Chriſti, & remittendi peccata; quæ eſt duplex poteſtas ex inſtitutione Chriſti, *in Corpus Chriſti verum* conficiendo Sacramentum Altaris, & *corpus Chriſti myſticum*, ſeu Eccleſiam per poteſtatem clavium.

§. 393. In ordinatione *Presbyterorum* ſecundum ritum Eccleſiæ latinæ præmittitur ſcrutinium publicum, interrogante Archidiaconum Epiſcopo, an ſciat, præſentatos ad ordinem *Presbyterii* eſſe dignos, illoque reſpondente, ut ſupra §. 389. de Diaconis, Epiſcopus eos Clero & populo annuntiat his verbis: „Quoniam, fatres cariſſimi, rectori navis, „& navigio deferendis eadem eſt vel ſecuritatis ra„tio, vel communis timoris, par eorum debet eſſe „ſententia, quorum cauſa communis exiſtit. Ne„que enim fuit fruſtra a Patribus inſtitutum, ut de „electione illorum, qui ad regimen altaris adhiben„di ſunt, conſulatur etiam populus: quia de vita „& converſatione præſentandi, quod non nunquam „ignoratur a pluribus, ſcitur a paucis; & neceſſe „eſt, ut facilius ei quis obedientiam exhibeat ordi„nato, cui aſſenſum præbuerit ordinando. — Si„quis habet aliquid contra illos &c.“ ut ſupra de Diaconis. Præcipuus dein ritus in Eccleſia latina conſiſtit in his. I. Epiſcopus ordinandos de officio Ordinis, quem ſuſcepturi ſunt, inſtruit: *Sacerdotem oportet offerre, benedicere, præeſſe, prædicare, & baptizare.* II. Super caput cujuslibet ordinandi utramque manum imponit, nil dicens, idemque faciunt poſt eum omnes Sacerdotes, qui adſunt; quo facto tam Epiſcopus, quam Sacerdotes tenent manus dexteras extenſas ſuper illos; & Epiſcopus ſtans cum mitra dicit: *Oremus, fratres cariſſimi, Deum Pa-*

trem omnipotentem, ut ſuper hos famulos ſuos, quos ad Presbyterii munus elegit, cœleſtia dona multiplicet; & quod ejus dignatione ſuſcipiunt, ipſius conſequantur auxilio, per Chriſtum Dominum noſtrum. Reſp. *Amen.* III. Aptans ſtolam ante pectus cujuslibet in modum crucis, ad ſingulos dicit: *Accipe jugum Domini; jugum enim ejus ſuave eſt, & onus ejus leve.* IV. Imponens caſulam, ſingulis dicit: *Accipe veſtem Sacerdotalem, per quam caritas intelligitur; potens eſt enim Deus, ut augeat tibi caritatem, & opus perfectum.* Reſp. *Deo gratias.* V. Invocato divino Spiritu, oleo catechumenorum inungens unicuique ambas manus, dicit: *Conſecrare & ſanctificare digneris, Domine, manus iſtas per iſtam unctionem, & noſtram benedictionem.* Reſp. *Amen. Ut, quæcunque benedixerint, benedicantur; & quæcunque conſecraverint, conſecrentur, & ſanctificentur, in nomine Domini noſtri Jeſu Chriſti.* Reſp. *Amen.* VI. Poſtmodum tradit Epiſcopus cuivis ordinando calicem cum vino & aqua, & patenam ſuperpoſitam cum hoſtia; isque eam accipit inter indices & medios digitos, & cuppam calicis & patenam ſimul tangit, Epiſcopo dicente: *Accipe poteſtatem offerre Sacrificium Deo, Miſſasque celebrare, tam pro vivis, quam pro defunctis: in nomine Domini.* Reſp. *Amen.* Unde mox hac accepta poteſtate ordinati Sacrum faciunt cum Epiſcopo, incipientes a *Suſcipe Sancte Pater.* VII. Sumta ablutione Pontifex inchoat reſponſorium: *Jam non dicam vos ſervos.* Eo finito Presbyteri ante Altare ſtantes profitentur fidem ex ſymbolo Apoſtolorum, *credo in Deum Patrem &c.* Tum Pontifex ante medium Altaris imponit ambas manus ſuper capita ſingulorum coram eo genuflectentium, dicens: *Accipe Spiritum Sanctum; quorum remiſeris peccata, remittuntur eis; & quorum retinueris, re-*

tenta

tenta ſunt. VIII. Demum explicans caſulam, quam unusquisque habet ſuper humeros complicatam, induit illa quemlibet, dicens ſingulis: *Stola innocentiæ induat te Dominus.*

§. 394. Spectandum denique velut in humili loco conſiſtentibus nobis eſt, quomodo ad apicem Sacerdotii perveniatur, & Epiſcopalis conſecratio ſecundum præcipua capita peragatur.

I. Quia conſecratori Epiſcopo duo adſunt Aſſiſtentes, Senior iſtorum ad Conſecratorem dicit: *Reverendiſſimè Pater, poſtulat ſancta mater Eccleſia catholica, ut hunc præſentem Presbyterum ad onus Epiſcopatus ſublevetis.* Conſecrator dicit: *Habetis mandatum Apoſtolicum?* Reſpondet Senior Aſſiſtentium: *Habemus.* Conſecrator: *Legatur.* Notarius Conſecratoris accipiens mandatum de manu Epiſcopi aſſiſtentis legit a principio ad finem. Tum Electus de Sede ſua veniens, coram Conſecratore genuflectit, & legit juramentum de verbo ad verbum: Ego N. Electus Eccleſiæ N. &c. (§. 333.); in fine textum Evangelii ambabus manibus tangens dicit: *Sic me Deus adjuvet, & hæc ſancta Dei Evangelia.* Conſecrator dicit: *Deo gratias.*

II. Electo & Aſſiſtentibus in locis ſuis ſedentibus, Conſecrator intelligibili voce legit examen de fide & moribus. Electus pro variis articulis reſpondet: *Volo & Credo.*

III. Inchoatur Sacrum; lecta Epiſtola & graduali Conſecrator ſedens cum mitra, verſus ad Electum dicit: *Epiſcopum oportet judicare, interpretari, conſecrare, ordinare, offerre, baptizare, & confirmare.*

 IV. Di-

IV. Dicuntur Lytaniæ; Confecrator, accepto libro Evangeliorum, illum apertum, adjuvantibus duobus affiftentibus, imponit fupra cervicem & fcapulas Electi, nihil dicens.

V. Dein Confecrator & Affiftentes Epifcopi ambabus manibus caput confecrandi tangunt, dicentes: *Accipe Spiritum Sanctum*; formula ad nullum munus facrum reftricta; quia plenitudo Sacerdotii & Spiritus Sancti infunditur.

VI. Recitatis quibusdam precibus, & invocato Spiritu Sancto, Confecrator pollicem dextrum intingit in fanctum Chrifma, & caput Electi coram fe genuflexi inungit, dicens: *Ungatur, & confecretur caput tuum, cœlefti benedictione, in Ordine Pontificali. In nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti.* Refp. *Amen.* ℣. *Pax tibi.* ℟. *Et cum Spiritu tuo.* Poft orationem, & cantica eodem Chrifmate inunguntur manus a Confecratore dicente: *Ungantur manus iftæ de oleo fanctificato, & Chrifmate fanctificationis; ficut unxit Samuel David Regem, & Prophetam, ita ungantur, & confecrentur, in nomine Dei Patris &c.*

VII. Benedicitur baculus paftoralis, & Confecrato traditur: *Accipe baculum paftoralis officii, ut fis in corrigendis vitiis pie fæviens, judicium fine ira tenens, in fovendis virtutibus auditorum animos demulcens, in tranquillitate feveritatis cenfuram non deferens.* Refp. *Amen.*

VIII. Similiter benedicit annulum Confecrator, & in digitum annularem Confecrati immittit, dicens: *Accipe annulum, fidei fcilicet fignaculum; quatenus Sponfam Dei, fanctam videlicet Ecclefiam, intemerata fide ornatus, illibate cuftodias.* Refp. *Amen.*

IX. Con-

IX. Consecrator tradit eidem librum Evangeliorum, dicens: *Accipe Evangelium, & vade, prædica populo tibi commisso: potens est enim Deus, ut augeat tibi gratiam suam, qui vivit, & regnat in secula seculorum.* Resp. *Amen.*

X. Consecrator & Assistentes recipiunt Consecratum ad osculum pacis. Abstergitur caput Consecrati: lavantur manus: pergitur in Missa: ad Offertorium Consecratus offert Consecratori duo intortitia accensa, duos panes, & duo barilia vino plena.

XII. Uterque simul peragit Sacrum. Communionem Consecrator Consecrato præbet sub utraque specie.

XIII. Imponitur mitra capiti Consecrati, & chirothecæ manibus sub aptis formulis.

XIV. Inthronizatur Consecratus in Sede Episcopali; & cum cantatur hymnus Ambrosianus, ducitur ab Assistentibus per Ecclesiam, & omnibus benedicit; data dein etiam solenni benedictione, finitur ceremonia dato osculo pacis.

§. 395. Habemus igitur ob oculos positum universum Clerum, certis distinctum ordinibus, a primis tyrociniis sacræ militiæ ad supremos duces, & ab infimo gradu Ecclesiastici status ad apicem Sacerdotii progredientem. Sunt enim Tonsurati, Ostiarii, Lectores, Exorcistæ, Acolythi, Subdiaconi, Diaconi, Presbyteri, Episcopi, qui statum hominum, quos *Clericos* dicimus, ex divina institutione profectum constituunt, a Laicorum statu Dei ordinatione, vitæ professione, & conditionis sanctitate penitus segregatum (*f*).

(*f*) *Est tertium quoddam inter Clericos & Laicos genus personarum, quæ ob privilegia, quæ cum Clericis habent communia, & ob Christianæ perfectionis institutum, Ecclesiasticæ nuncupantur, ceu monachi ordinibus non initiati, atque etiam sacræ virgines Deo dicatæ, & siqui sunt alii hujus generis.*

§. 396. Originem ac fundamentum status clericalis exponit SS. Concilium Tridentinum Seff. XXIII. c. 1. his verbis: *Sacrificium & Sacerdotium ita Dei ordinatione conjuncta sunt, ut utrumque in omni lege extiterit. Cum igitur in novo Testamento sanctum Eucharistiæ Sacrificium visibile ex Domini institutione catholica Ecclesia acceperit; fateri etiam oportet, in ea novum esse visibile, & externum Sacerdotium, in quod vetus translatum est.* Porro *translato Sacerdotio necesse est, ut & legis translatio fiat*, inquit Paulus Hebr. VII. 12. Hinc I. Christus duplicem instituit principatum in Sacerdotibus novæ legis, pro Sacrificio obeundo, & pro Ecclesia regenda, sive potestatem *Ordinis*, & potestatem *Jurisdictionis*. II. In utraque insunt gradus, per quos alia potestas alia excelsior est, & major. III. Hi gradus potestatis divinitus concessæ efficiunt Hierarchiam. *Siquis dixerit, in Ecclesia catholica non esse Hierarchiam divina ordinatione institutam, quæ constat ex Episcopis, Presbyteris & ministris; anathema sit.* Concil. Trid. Seff. XXIII. can. 6. IV. Eidem Hierarchiæ annexum est *Sacramentum Ordinis*, quo datur Spiritus Sanctus, & character imprimitur. V. Hic *Ordo* tum active sumitur pro *statu* perpetuo ac stabili, qui inde resultat, vi cujus, qui Sacerdos semel fuit; laicus rursus fieri non potest. S. Concil. Trid. c. 4. & can. 4. (*g*)

(*g*) *Expendenda est vera & catholica doctrina de Sacramento Ordinis, quam SS. Concil. Trid. Seff. XXIII. per pri-*

prima quatuor capita & subjectos canones declaravit. Addendi ex Seff. VII. Canones de Sacramentis in genere.

§. 397. Hac præmiſſa ganerali doctrina, de *numero Ordinum* primo quæritur. Novem eſſe Ordines, ſeu gradus cenſent paſſim Canoniſtæ, & quidam Theologi; quia præter quatuor Minores, Subdiaconatum, Diaconatum, Presbyteratum etiam Epiſcopatus ſpecialem materiam ac formam habet; ſingularem etiam poteſtatem ordinandi Clericos, & baptizatos confirmandi confert. Per primam *Tonſuram*, juxta formam Eccleſiæ datam, clericalem ordinem conferri, affirmat Innocentius III. c. cum contingat. 11. de ætat. & qual. præf. in quod capitulum commentans Oſtienſis ait n. 5.: *Taceant, qui dicunt, ſeptem tantum eſſe Ordines: quia imo ſicut in cæleſti Hierarchia novem ſunt Angelorum chori, ſic in Eccleſia Dei novem ſunt Ordines.* Sperelli Deciſ. 114. decidit, per ſaltum cenſeri promotum, adeoque ſuſpenſum illum, qui, omiſſa prima Tonſura, Ordines minores ſuſcipit, & diſpoſitionem Concilii Trident. Seſſ. VII. c. 10. de ref., vi cujus Capitulum Sede vacante intra annum dimiſſorias ad Ordines dare nequit, etiam intelligi de prima Tonſura (*h*). At Theologi, qui præciſe Sacramentum Euchariſtiæ, ejusque confectionem vel miniſterium circa illud ſpectant, ſeptem ſtatuunt Ordines, excluſa Tonſura, & Epiſcopatu.

(*h*) *Certe Tonſurati ad Clerum pertinent; arg. c.* 16. *de Prob. Cum igitur univerſus Clerus in ſuos ordines & gradus diſtributus ſit, vel ipſi ſingularem ordinem, gradumque conſtituunt, vel alteri ſuperiori gradui ac ordini erunt adnumerandi, quod dici nequit. Veriſimile eſt, eos Pſalmiſtarum nomine fuiſſe deſignatos* §. 383. *in. not. Horum enim æque, ac hypodiaconorum & Lectorum mentio ſit in antiquiſſimis Documentis. conf. Selvaggii Antiquit. Chriſtian. L. I. P. II. c. III. §. VIII.*

§. 398. Alia est quæstio Theologorum propria, quibusnam horum Ordinum competat ratio veri ac proprii Sacramenti, quo character Ordinis imprimitur. Etsi enim singulis vel pluribus ratio Sacramenti insit, *unum* tamen dicitur *Ordinis* Sacramentum; quia singuli referuntur ad unum finem, nempe Sacrificium, & sanctificationem fidelium. Theologorum diversas sententias recenset Benedictus XIV. de Syn. diœcef. l. VII. c. 4. Difficultatem parit ignota origo institutionis Ordinum eorum, qui sunt infra Diaconatum. Si enim ab Ecclesiæ institutione sunt, non intelligitur, quomodo a Christo, qui est auctor Sacramentorum, habeant annexam Sacramenti gratiam. Præterea in antiquis documentis non constans reperitur numerus Ordinum Diaconatu inferiorum. Antiqui Græcorum libri, & hodierni mores non omnes enumerant ordines, qui in usu sunt Ecclesiæ Romanæ. At enim cum Hierarchia ex Dei ordinatione Episcopis, Presbyteris & ministris constet, uti Concilium Trid. definivit, dubitari vix potest, quin Diaconatui vera & propria Sacramenti ratio competat. In Diaconatu plura & diversa erant ministeria, ac functiones dispares, quæ quidem in prima fidelium paucitate, rebusque angustis a Diaconis obiri poterant, sed crescente fidelium, aptorumque ministrorum numero fieri potuit ac debuit sane, ut, quod Ecclesia ex divina institutione habebat in uno Ordine, explicate traderet in diversis; eo fere modo, quo diversi magistratus e. g. Prætorum, Aedilium, Censorum in urbe Roma divisi erant, in Præside autem provinciarum conjuncti. l. 12. D. de offic. Præsid. ibi: *Licet is, qui provinciæ præest, omnium Romæ magistratuum vice & officio fungi debeat.* Hinc intelligitur, divinæ institutioni non obesse, si diversis temporibus aut locis dispar Ordinum,

dinum, qui ſunt infra Diaconatum, ſit numerus (*i*). Sane labor regendi univerſum Iſrael, ac ſpiritus Moyſis per LXX. viros diviſus fuit. Num. XI.

(*i*) *In Eccleſia Romana, quæ fideliſſima veterum traditionum Cuſtos ſemper erat, & habebatur a Catholicis, jam medio Seculo III. omnes & ſinguli habebantur minores Ordines; quos ordinate recenſet S. Cornelius P. in epiſt. ad Fabium Antiochenum. Couſtant. Col.* 150.

§. 399. De quavis ordinatione, per quam in ordine quodam Clericali Ordinatus conſtituitur, adcurate diſtingui oportet inter ea, quæ ad *valorem* ejusdem neceſſaria ſunt, ut repeti ea non poſſit, & ea, quæ ad *licentiam ex præſcripto Canonum* requiruntur. Pro valore agnoſcendo ſpectari debent I qualitates neceſſariæ ſubjecti, quod ordinatur, ut ſit mas, non femina (*k*): ut ſit baptizatus. c. 1 & 3. de presb. non baptiz. arg. c. 2. de cognat. ſpir. in 6. ut non ſit poſitive invitus. c. 3. §. *item quæritur.* de baptismo. II. Ipſe ritus ordinationis, ſeu neceſſaria materia & forma cujusvis Ordinis; de qua apte ad tit. de ſacra Unctione agi poſſet. III. *Miniſter ordinationis*, ut ipſe nempe valide ſit ordinatus. E. g. qui Epiſcopus conſecratus non eſt, is nec Epiſcopos, nec presbyteros ordinare poteſt (*l*). Ceterum Epiſcopus rite conſecratus valide ordinat, etſi illicite, & contra Canones, ſi ſit alienus, hæreticus, ſchismaticus, ſuſpenſus, degradatus, etiam qui renuntiavit loco & dignitati; quia in iis, quæ pendent ex materia ac forma Sacramenti, & poteſtate per Chriſtum tradita, nullum impedimentum ponit defectus fidei vel probitatis, aut prohibitio Eccleſiæ. c. 1. & 2. de ordin. ab Epiſc. qui renunt. can. 97. I. q. 1 & can. 5. IX. q. 1. Opponi his ſolent quidam Canones, in quibus ordinationes ab Epiſcopis ſchismati-

cis, aliisve factæ dicuntur irritæ. c. 1. de Schismaticis. Resp. dicuntur irritæ quoad dignitatem, & executionem Ordinum; quodque extra Ecclesiam Sacrificia & dignitates Deo gratæ non sint: ratio hujus responsi colligi potest ex S. Augustino cit. can. 97. I. q. 1. Aliqui Canones vere irritas dicunt ordinationes factas a quibusdam Chorepiscopis, aut iis hæreticis, qui veri Episcopi non erant.

(*k*) *Diaconissæ in veteri Ecclesia adhibita pia Ceremonia ad varia ministeria deputabantur, ut imperitis mulieribus fidei rudimenta exponerent, & ritus baptismi; easque in baptismo adjuvarent: viduarum pauperum communem cum Diaconis curam gerebant: mulieribus designabant locum in Ecclesia: visitabant feminas ægrotantes: Episcopi mandata deferebant ad feminas, ad quas Diaconi propter offendiculum Ethnicorum mitti non poterant. Scriptores medii ævi longe dispari sensu appellarunt* Subdiaconissas, Diaconissas, Presbyteras, Episcopas, *nempe uxores eorum, qui post contractum matrimonium, & ipsis consentientibus ordinati fuerunt in Subdiaconum, Diaconum, Presbyterum, Episcopum, interdicto in posterum matrimonii usu.*

(*l*) *Famosa est lis, an Episcopi Angliæ habeant Ordinem Episcopalem. Le quien ostendit, eos a nullo legitimo Episcopo ordinationem suam derivare.*

§. 400. Ut licite & ex præscripto Canonum fiat ordinatio, præscripta *certa tempora ordinationum.* I. *Tonsura* quolibet anni die ac hora conferri potest. II. *Minores ordines* diebus Dominicis, ac quolibet die Festo duplici, etiam extra Missarum solemnia, matutino tamen tempore (*m*). III. *Sacri Ordines* semper conferri debent inter Missarum solemnia, ac certis anni temporibus, quæ sunt Sabbata in jejuniis quatuor temporum, Sabbatum ante Dominicam Passionis, & Sabbatum Sanctum (*n*). Consuetudo contraria non valet. c. 2. h. t. Ordinans vero

extra

extra tempora diciturCanonica disciplina corrigendus. c. 8. & 9. in parte decisa; & ordinatus ab exercitio Ordinis suspendendus. c. 2. & ibid. imo ex Constit. Pii II. *cum ex sacrorum*, sic ordinati perpetuo sunt ipso jure suspensi. Conf. c. 16. h. t. IV. Consecratio Episcoporum fit quovis anni tempore, die tamen Dominico, vel natalitio Apostolorum, vel ex speciali indulto Pontificio alia die festa.

(m) *Pontif. Roman. Tit. de ordinib. conf. c.* 1. *&* 3. *h. t.*

(n) *Pontif. Rom. l. c. & c.* 1 *&* 3. *ubi extra tempora conferre Ordines soli Summo Pontifici esse licitum dicitur; proinde ea facultas etiam privilegio Apostolico Ordinanti vel ordinando concesso obtineri potest. Quando Episcopus electus pluribus sacris Ordinibus est initiandus, necessitas Ecclesiæ non videtur admittere, ut exspectentur quatuor tempora.*

§. 401. Ad tempora ordinationum referenda sunt interstitia inter unum, alterumque ordinem observanda. Ac I. Minores Ordines uni, die eodem plures, aut etiam omnes cum prima Tonsura conferri possunt, si Episcopo visum fuerit. Concil. Trid. Sess. XXIII. c. 11. de ref. II. Inter Ordines minores, & Subdiaconatum, item inter unum & alterum sacrum Ordinem suscipiendum regulariter intercedere debent interstitia unius anni, quæ non mathematice, sed Ecclesiastice computanda sunt e. g. a prima ordinatione quadragesimæ ad primam quadragesimæ sequentis, licet hæc citius incidat. Episcopus ex justa causa dispensandi in hac generali lege facultatem obtinuit per Concilium Trid. cit. Sess. c. 11. 13. 14. de ref. Non potest tamen Episcopus ita constringere interstitia, ut uni una die conferat minores Ordines cum Subdiaconatu, aut duos Ordines majores (c. dilectus 15. h. t.), aut unum majorem Ordi-

ordinem die Sabbathi, alterum die Dominica continuato jejunio (*o*).

(*o*) *Ita auctores passim hunc prohibitionis casum etiam hodie referunt hoc loco. Sciendum, ad Diaconorum, & Presbyterorum ordinationes in Vespera Sabbati, sive ut S. Leo inquit, post diem sabbati ejus noctis, quæ lucescit in prima Sabbati, exordia deligebantur, in quibus his, qui consecrandi erant, jejunis, & a jejunantibus sacra benedictio conferebatur. Epist.* 9. *S. Leonis edit. Ballerin. & can.* 4. *dist.* 75. *sed mendum cubat, in verbo: exordia* consecrandi. *Hoc præsupposito vetitum, ne mox sequenti mane Dominicæ diei novus ordo conferatur, ne duo majores ordines* uno die *conferri videantur; nam ut S. Leo l. c. inquit, quod ejusdem observantiæ erit, si mane Dominico die, continuato Sabbati jejunio celebretur, a quo tempore præcedentis noctis initia non recedunt. Idem sensus manifeste patet ex c.* 13. *h. t. At vero a Pio V. vetitæ sunt nocturnæ Missæ, etiam in Sabbato Sancto; consequenter neque ordinationes fieri possunt vespere illius diei, quod olim fiebat. His expensis non apparet, quomodo hic prohibitionis casus locum habeat nostra ætate.*

§. 402. *Loci* etiam, in quo conferuntur Ordines, habenda est ratio. I. Tonsura quidem & minores Ordines in quocunque loco honesto ac decenti conferri possunt, modo sit *proprius* Ordinantis (*p*). II. de Subdiaconatu, Diaconatu & Presbyteratu certum est, quod locus, in quo conferuntur, debeat esse primo *proprius* Ordinantis; quia eorum collatio fit inter Missarum solemnia, & cum habitu Pontificali. At ex præscripto antiquorum Canonum, & Decreto Concilii Trid. Sess. VI. c. 5. de ref. nulli Episcopo licet cujusvis Privilegii prætextu Pontificalia in alterius Diœcesi exercere, nisi de Ordinarii loci expressa licentia, & in personas eidem Ordinario subjectas tantum. Si secus factum fuerit, Episcopus ab exercitio Pontificalium, & sic ordinati ab executione Or-

dinum

dinum sunt ipso jure suspensi. Secundo *sacer*, ex antiquissima Ecclesiæ consuetudine, & præscripto Pontificalis Romani. Aaron quidem & Filii ejus consecrati sunt ad ostium tabernaculi (Exod. XXIX. 4. Levit. VIII. 4), Christum exspectantes: Sacerdotes autem novi Testamenti secretiora Divinitatis adyta pervadunt, ut cælestia populum mysteria doceant, illius personam repræsentantes, qui introivit semel in sancta, æterna redemtione inventa, Hebr. IX. 12. Tertio *publicus*; secus frustra fieret examen publicum (§. 389). III. de consecratione Episcoporum, quæ hodie fit ex mandato Apostolico, jubet S. Synodus Trid., ut ea, si extra curiam Romanam fiat, in Ecclesia, ad quam promoti fuerint, aut in provincia, si commode fieri poterit, celebretur. Sess. XXIII. c. 2. de ref. Defectus enim numeri Episcoporum ad consecrationem necessarii, aut itinerum, negotiorumque ratio aliud nonnunquam poscunt. Fieri certe debet ea consecratio in loco sacro & publico. IV Pontifices Romani hoc ævo in Vaticano eliguntur: in Basilica vero S. Petri consecrantur, & coronantur: ad Lateranensem postea Basilicam deducti, in Solio, Thronoque Pontificio collocantur.

(p) *Etsi ii minores Ordines non conferantur in habitu Pontificali. Barbosa de officio & potest. Episcop, P. 2. alleg. 6. n. 15. SS. Concilium Trid. Sess. XX. c. 8. de ref. ita statuit: „Ordinationes sacrorum ordinum statutis a jure „temporibus, ac in cathedrali Ecclesia, vocatis, præsen„tibusque ad id Ecclesiæ Canonicis, publice celebrentur. „Si autem in alio diœcesis loco, præsente clero loci: dig„nior, quantum fieri poterit, Ecclesia semper adeatur.“ Quæ verba utique referuntur ad locum proprium, sacrum, publicum.*

§. 403.

§. 403. Inter qualitates Ordinandorum in primis ſpectatur *ætas*, quæ pro majoribus Ordinibus major & maturior deſideratur. I. Tonſura clericalis *infanti* (h. e. annis minori), niſi forte religionem intraret, conferri a nullo Epiſcopo poteſt. *Qui vero contra fecerit, ut in eo, in quo peccaverit, puniatur, per unum annum a collatione clericalis Tonſuræ duntaxat noverit ſe ſuſpenſum.* c. 4. h. t. in 6. Ulterior determinatio ætatis *pro prima tonſura* non reperitur; quia tamen Concilium Tridentinum Seſſ. XXIII. c. 4. de ref. requirit, ut Tonſurandus ſuſceperit Sacramentum Confirmationis: ut edoctus fuerit fidei Rudimenta: ut legere & ſcribere ſciat: ut probabilis conjectura fieri poſſit, eum non ſecularis judicii fugiendi fraude, ſed ut Deo fidelem cultum præſtet, hoc vitæ genus elegiſſe; hinc requiritur ætas, quæ pro ingeniorum varietate dictas diſpoſitiones admittat. II. Nec *pro minoribus Ordinibus* certa ætas per Canones definitur; requiritur tamen, ut Minoribus initiandi ſaltem linguam latinam intelligant, eosque ſcientiæ ſpes majoribus dignos oſtendat. S. Concil. Trid. cit. Seſſ. c. 11. de ref. III. *Ad Subdiaconatum* requiritur annus vigeſimus ſecundus ſaltem inchoatus. Trid. ib. c. 12. IV. ad *Diaconatum* annus vigeſimus tertius ſaltem inchoatus. ib. (q) c. 14. h. t. Epiſcopus, qui puerum 13 annorum *inordinate in Diaconum dicitur ordinaſſe, in ludibrium Ordinis clericalis*, ſuſpenditur a collatione Ordinum, & Ordinatus ab ipſius executione usque ad ætatem legitimam. V. Ad Presbyteratum requiritur annus vigeſimus quintus jam inchoatus Concil. Trid. cit. c. 12. de ref. VI. *Ad Epiſcopatum* requiritur annus trigeſimus completus. conf. §. 289. n. I.

(q) *Ætas ergo pro Subdiaconatu & Diaconatu præſcripta per Clementinam.* 3. *De ætat. & qual. præf. per SS. Concilium. Trid. protenſa eſt.*

§. 404.

§. 404. Aliæ præter ætatem qualitates pro varietate & natura Ordinum *variæ & speciales* requiruntur. Nam irregularitas, de qua mox dicam, *generale* impedimentum eſt Ordinum ſuſcipiendorum. I. De qualitatibus & diſpoſitionibus pro prima Tonſura, & Minoribus §. præc. n. I. & II. dictum eſt. Hodie quidem minores Ordines fere ſpectantur, tanquam via & gradus, per quos ad Majores perveniendum eſt. Olim varia Minoriſtis committebantur officia, ex quibus de qualitatibus eorundem conjectura fieri poteſt. Sic quidam ex ordine Minorum vocabantur *Laborantes*, ſeu *Copiatæ* aut *Foſſarii*, qui circa pium ſepulturæ & defunctorum obſequium occupabantur. Nov. 59. c. 2. & S. Epiphanius in fin. libr. contra hæreſ. *Parabolani*, qui ad ægra debilium corpora curanda deputabantur l. 18. c. de Epiſc. & Cleric. *Oeconomi*, *Apocriſiarii*, *Hermeneutæ*, *Defenſores* pauperum & Eccleſiarum, *Cuſtodes* Martyrum, *Catechiſtæ*, ſeu *Doctores audientium*, id eſt, Catechumenorum, *Notarii* &c.

§. 405. *Qualitates ſeu diſpoſitiones pro majoribus Ordinibus* eo majores eſſe debent, quo graviores iisdem annexæ ſunt obligationes. Nam I. Ordines majores ſtabilitatem inducunt in ſtatu Eccleſiaſtico, ita, ut omnis intercluſus ſit reditus ad vitam ſecularem; qui tamen patet conſtituto in Minoribus. II. Obſtringunt ad perpetuam vitæ continentiam. III. Obligant ad officium divinum quotidie ſaltem privatim recitandum. IV. Ob ipſam ſtabilitatem, quam majoribus Ordinibus initiati in Eccleſiaſtico ſtatu habent, neceſſarius eſt *titulus* Eccleſiæ ſeu beneficii, ad quem ordinati ſuſtentari perpetuo poſſint; *cum non deceat eos, qui divino miniſterio adſcripti ſunt, cum Ordinis dedecore mendicare aut ſordidum aliquem quæſtum exercere,*

ercere, S. Concilium Trid. Seff. XXI. c. 2. de ref. Concilium Chalcedonenfe can. 6. (apud Gratian. can. 1. dift. 70) ordinationes *abfolutas*, id eft, vagas, ac fine titulo certæ ecclefiæ factas pronuntiavit irritas, ut fic ordinatus ad injuriam ac dedecus Ordinantis nullibi potuerit ordines exercere. Cum hæc conftitutio progreffu temporis negligeretur cum magna Ecclefiaftici Ordinis vilipenfione, Alexander III. & Innocentius III. ftatuerunt, ut Epifcopus vel ejus Succeffor, fiquis fine titulo ad Ordines majores fuiffet promotus, tamdiu ei neceffaria vitæ fubminiftret, donec in aliqua ecclefia ftipendia militiæ clericalis merere poffit. c. 4. & 16. de Præb. c. 13. de ætat. & qual. præf. addita tamen claufula, nifi talis de fua vel paterna hcreditate poffit fuftentari. cit. c. 4 & 23. de Præb. Concilium Trid. Seff. XXI. c. 2. de ref. ftatuit, *nequis deinceps Clericus fecularis, quamvis alias fit idoneus moribus, fcientia & ætate, ad facros Ordines promoveatur, nifi prius legitime conftet, eum beneficium Ecclefiafticum, quod fibi ad victum honefte fufficiat, pacifice poffidere: id vero beneficium refignare non poffit, nifi facta mentione, quod ad illius beneficii titulum fit promotus; neque ea refignatio admittatur, nifi conftito, quod aliunde vivere commode poffit: & aliter facta refignatio nulla fit.* Seff. XXIII. c. 16. de ref. additur: *Quodfi locum* (nempe ecclefiam vel locum pium, pro cujus neceffitate vel utilitate affumitur) *inconfulto Epicopo deferuerit, ei facrorum exercitium interdicatur.* Agit dein S. Synodus de iis, qui non beneficium quidem Ecclefiafticum, fed *patrimonium* vel *penfionem* obtinent. Penfionis vices nunc fubit *Titulus menfæ;* de quo varia in locis variis difciplina viget. Auctores inde quadruplex *Tituli* genus inferunt, beneficii, patrimonii, penfionis vel menfæ, & paupertatis pro religiofis.

§. 406.

§. 406. Speciatim pro *Subdiaconatu & Diaconatu* requiritur, præter legitimam ætatem, interstitia, ac titulum, *ut digni sint, & quorum probata vita senectus sit: ut habeant bonum testimonium, & in minoribus jam probati, ac literis & iis, quæ ad Ordinem exercendum pertinent, instructi sint: qui sperent, Deo auctore, se continere posse.* Trid. Sess. XXIII. c. 12. & 13. de ref. *Pro Presbyteratu* præter dicta requiritur; ut *idonei comprobentur ad populum docendum ea, quæ scire omnibus necessarium est ad salutem, ac ad ministranda Sacramenta: ut sint pietate ac castis moribus conspicui, ut præclarum bonorum operum exemplum, & vitæ monita ab eis possint exspectari.* Trid. ib. c. 14. de ref.

§. 407. Generatim agendum nunc est de *irregularitate*, quæ est impedimentum Canonicum directe impediens susceptionem Ecclesiasticorum Ordinum, & susceptorum usum, indirecte vero consecutionem beneficii (*r*). Ex notione patet: I. alia est irregularitas antecedens, quæ impedit, ne Ordo suscipiatur; alia superveniens, quæ usum Ordinis jam suscepti impedit. II. Qui jure divino incapaces sunt Ordinum, ceu femina, non baptizatus, huc non pertinent, quia frustra eis indiceretur irregularitas, qui jam jure divino ab Ordinibus eorumque usu semoventur. Fieri tamen potest, ut defectus in irregularitate contractus post Baptismum remaneat, & baptizatum ab Ordinibus excludat.

(*r*) *Irregularitatis vox in antiquis monumentis vix occurrit ante Innocentium III. qui eo usus est c. 10. §. 6. de renunt. & c. 6. de bigam. non ordinand. Sed res ipsa Ecclesiæ coæva est. Nam Paulus Apostolus I. Timoth. III. & Tit. I. prima item Concilia varias pro ordinandis præscripserunt qualitates & conditiones, quibus, qui carerent,*

dicebantur ordinari non posse, non ministrare Altari, non esse in numero clericorum, ab ordinibus debere removeri &c. Qui ergo extra has ordinationum regulas deprehendebantur, ob qualitatem regulis repugnantem postea irregulares *dicti sunt.*

§. 408. A susceptione, aut usu Ordinum per Canones impediri aliquis potest defectu, vel delicto. *Irregularitas ex defectu antecedens*, aut perpetua, quæ sola dispensatione tollitur; aut temporalis, quæ cessat lapsu temporis, aliove modo; quales sunt defectus ætatis, scientiæ, liberationis in iis, qui ad ratiocinia obligati sunt. Irregularitas ex defectu *superveniens*, alia est *totalis*, quæ cujusvis Ordinis suscepti exercitio privat: alia *partialis*, quæ aliquo tantum privat usu Ordinis. Omnis irregularitas ex delicto per se videtur perpetua & totalis, nisi ex gratia aliquis usus Ordinum concedatur. Nullus autem defectus, nullum. delictum irregularitatem inducit, nisi id in jure exprimatur. c. 18. de sent. excomm. in 6. Unde ea statui non potest, nisi ab iis, qui facere possunt jus commune, nempe a Summo Pontifice, Concilio generali, vel generali Ecclesiæ consuetudine, arg. Clem. 3. de ætat. & qual. præf. & arg. c. 1. de cognat. spirit. causa enim irregularitatum est cultus & reverentia in ecclesiasticos Ordines; quæ quidem causa toti Ecclesiæ communis est & uniformitatem disciplinæ poscit; non enim decet, ut qui in una diœcesi aut provincia irregularis est, in alia ad Ordines admittatur.

§. 409. Vis & effectus irregularitatis est I. non, ut irritam faciat collationem, aut susceptionem Ordinum (c. 10. §. 6. de renunt.), sed graviter illicitam, etiam quoad primam Tonsuram, qua quis ad ulteriores Ordines præparatur; inane autem est, præparari

parari eum, quem sacri Canones ab Ordinibus arcent. Irregularis contra Canones ordinatus exercere Ordines non potest, & si id ausus fuerit, gravibus pœnis coercendus est. c. 1. & passim. de Cleric. excom. ministr. Excipitur Baptismus & Absolutio pro casu necessitatis arg. c. 7. Sess. 14. Concil. Trid. II. Irregularitas *totalis* ex defectu, & *quævis ex delicto* impedit electionem ad beneficium, aut collationem sine prævia dispensatione. c. 6. de corp. vitiatis. & c. 18. de sent. excom. in 6. (conf. §. 255 & 292). III. Superveniens *partialis ex defectu* non impedit consecutionem ejus beneficii, quod usum defectui repugnantem non requirit. IV. Beneficio jam possesso ob supervenientem irregularitatem ex defectu spoliari aliquis non debet. toto tit. de Clerico ægrot. X & in 6. irregularis vero ex delicto, etsi in ejus pœnam beneficio jam possesso privari debeat, non tamen videtur illud perdere ipso jure. Alii effectus irregularitatis non exprimuntur in jure, nisi quod bigami omni privilegio clericali priventur. c. un. de bigam. in 6.

§. 410. Ad generalem de irregularitate doctrinam pertinet, indicare, quomodo ea tollatur. Ac I. *temporalis ex defectu* cessat cessante defectu §. 408. II. Quævis alia, cum natura sua perpetua sit, non tollitur, nisi *dispensatione*, vel relaxatione legis generalis, quæ irregulares ab Ordinibus, eorumve usu excludit. Hinc opus est dispensatione Summi Pontificis (c. 15. h. t. conf. §. 189. seq.), nisi Episcopis facultas in quibusdam casibus dispensandi per Canones concedatur. III. Conceditur autem *Episcopis in irregularitatibus omnibus, & suspensionibus ex delicto occulto provenientibus, excepta ea, quæ oritur ex homicidio voluntario, & exceptis aliis deductis ad forum*

contentiosum, dispensare (s). Potest insuper Episcopus cum subdito illegitime nato dispensare ad Ordines minores, & beneficium simplex tantum. c. 1. de filiis Presb. in 6. item dispensare potest in bigamia similitudinaria, & post longam pœnitentiam, vitamque laudabilem continentes officio suo restituere. c. 4. de Clericis conj. c. 1. qui Clerici vel vov. Circa eos vero, qui laborant vitio corporis, ad Ordinarium pertinet declarare, an tale sit, quod irregularitatem inducat. c. 2. de corpore vitiat. IV. Per *Professionem religiosam* tollitur irregularitas ex defectu natalium, quoad suscipiendos Ordines tantum, non vero quoad obtinendas prælaturas. c. 1. & c. fin. de filiis presbyt. Habent tamen plerique ordines religiosi privilegia, vi quorum cum suis subditis dispensent, etiam in aliis irregularitatibus. Pelizar. Manual. Reg. tr. 9. c. 3. Sect. 4. a. n. 122.

(s) *Trid. Sess. XXIV. c. 6. de ref. Episcopi nomine intelligi possunt omnes, qui jurisdictionem ordinariam in subditos exercent, etiam Capitulum Cathedrale Sede vacante. Hæc de irregularitate generatim præmittenda erant hoc titulo, in quo de qualitatibus ordinandorum agitur. In specie de irregularitatibus ex defectu agitur a Tit. 17. usque ad Tit. 23. hujus libri, quibus addendus est præcedens Titulus 13. Irregularitates vero ex delicto ad L. V. Decretalium rejiciuntur, ubi de jure criminali Ecclesiastico tractari debet.*

TITULUS XII.

DE SCRUTINIO IN ORDINE FACIENDO.

ARGUMENTUM.

I. Triplex Scrutinium ante Ordinationem §. 411. *II. Edictum Episcopi contra indignos vel prohibitos* §. 414. *III. Occultus defectus an manifestari debeat.* §. 415.

§. 411.

§. 411. *Si ad honores mundi*, inquit S. Leo, *sine suffragio temporis, sine merito laboris, indignum est pervenire, & notari ambitus solent, quos probitatis documenta non adjuvant; quam diligens & quam prudens habenda est dispensatio divinorum munerum & cœlestium dignitatum?* can. 5. in fin. dist. 61. Hinc triplex scrutinium, seu inquisitio in Ordinandos occurrit in jure sacro. I. Ad minores Ordines promovendi bonum a Parocho, vel a Magistro scholæ, in qua educantur, testimonium habeant. Hi vero, qui ad singulos Majores erunt assumendi, per mensem ante Ordinationem Episcopum adeant, qui Parocho, aut alteri, cui magis expedire videbitur, committat, ut nominibus, ac desiderio eorum, qui volent promoveri, publice in Ecclesia propositis, de ipsorum Ordinandorum natalibus, ætate, moribus & vita a fide dignis diligenter inquirat; & literas testimoniales, ipsam inquisitionem factam continentes, ad ipsum Episcopum quam primum transmittat. Concil. Trid. Sess. XXIII. c. 5. de ref.

§. 412. II. Scrutinium proximis ante Ordinationem diebus instituit ipse Episcopus, vel ejus Vicarius generalis, adscitis etiam aliis viris peritis, & investigat Ordinandorum genus, personam, ætatem, institutionem, mores, doctrinam, & fidem. Concil. Trid. ib. c. 7. de ref. can. 5. dist. 24.

§. 413. III. Scrutinium fit in ipso Ordinationis actu circa eos, qui in Diaconos & Presbyteros Ordinantur (§. 389 & 393). Quæritur, utrum Archidiaconus vel Assistens Episcopi in Ordinatione, interrogatus, an sciat, ordinandum esse dignum, affirmare possit, esse dignum, si eiusdem conversationem & qualitates exploratas non habet: respondit

Pontifex c. un. h. t. posse affirmare, dummodo *contra conscientiam* non loquatur; *quia non simpliciter illum asserit esse dignum; sed in quantum humana fragilitas nosse sinit: cum illum, quem indignum esse non novit, dignum debeat affimare.* Colliges: contra conscientiam, quocunque tempore indignitatem cognosceret, pro digno pronuntiare nunquam posse. Si notitiam de indignitate ante hunc actum acquireret, de ea Episcopum ante admonere debet.

§. 414. Hodie Episcopus ante Ordinationis actum præsentibus omnibus Ordinandis per unum ex suis ita edicit ex Pontificali Romano. *Reverendissimus in Christo Pater & Dominus N. Dei & Apostolicæ Sedis gratia Episcopus N. sub excommunicationis pœna præcipit, & mandat omnibus & singulis, pro suscipiendis Ordinibus hic præsentibus, nequis forsan eorum irregularis, aut alias a jure vel ab homine excommunicatus, interdictus, suspensus, spurius, infamis, aut alias a jure prohibitus, sive ex aliena diœcesi oriundus, sine licentia sui Episcopi, aut non descriptus, examinatus, approbatus, & nominatus, ullo pacto audeat ad suscipiendos Ordines accedere, & quod nullus ex ordinatis discedat, nisi Missa finita, & benedictione Pontificis accepta.* Edictum hoc afficit 1. irregulares quacunque ex causa; & præsertim spurios & infames, qui in eorum numero sunt. 2. Censura irretitos. 3. A jure alias prohibitos, e. g. ne religiosus ad Ordines accedat invito Prælato. c. 5. de temporibus ord. nequis per saltum, omisso aliquo Ordine inferiore, Ordinem superiorem suscipiat. c. un. de Clerico per saltum promoto: nequis uno die duos Ordines majores, aut cum Minoribus Subdiaconatum recipiat. c. 2. & 3. de eo, qui furtive ord. suscep. 4. Alienos diœcesanos sine dimissoriis. 5. Non examinatos, & approbatos & in catalogo Ordinandorum

dorum descriptos. Ab examine excusantur, quorum qualitates Episcopus aliunde perspectas habet, aut qui a suo Episcopo jam examinati cum dimissoriis adveniunt, aut qui speciale a Summis Pontificibus privilegium obtinuerunt. Siquis istorum, non obstante comminatione anathematis tamen Ordines recipit, incurrit excommunicationem, & sine dispensatione Papæ neque in susceptis Ordinibus ministrare, neque ad altiores promoveri poterit. tot. tit. de eo, qui furtive. Deprehenso autem postea defectu deponi jubetur. c. 55. dist. 50.

§. 415. Quærunt, utrum aliquis manifestare teneatur occultum defectum juris Ecclesiastici, quem patitur? ℟. 1. Si est defectus vel delictum, ob quod irregularis fit, aut a jure ad Ordines suscipiendos accedere prohibetur, manifestare id debet, aut non petere Ordines. Patet tum ex edicto §. præc. tum ex gravitate pœnæ; item can. 4. & 5. dist. 81. conf. §. 294. (*a*). Enimvero nemo in Ecclesiasticum Ordinem furtive & per dissimulationem intrudere se potest, cum Ecclesia ipsum vult exclusum. 2. Quia autem non quodvis delictum grave, si occultum est, neque cum infamia juris aut facti conjunctum, ab Ordinibus excludit, hinc c. 4. de temp. Ord. deciditur, criminosum occultum moneri posse, ne petat Ordines, sed prohiberi non debere; & c. 17. eod. de occulto criminoso (excepto tamen homicida, qui irregularis est), post pœnitentiam in susceptis Ordinibus ministrare sinitur, & ad superiores ascendere: ante pœnitentiam autem monetur, ut etiam in susceptis non ministret.

(*a*) *Conf. Holzmann Jur. Can. Practic. l. I. cas. XXVI: quæ S. Concilio Trid. Sess. VII. c.* 13 *de ref. & Sess. XXIV. c.* 18. *de ref. de examine præscribuntur, non ad ordinandos, sed beneficiis præficiendos spectant.*

TITULUS XIII.

DE ORDINATIS AB EPISCOPO, QUI RENUNTIAVIT EPISCOPATUI.

ARGUMENTUM.

I. Agitur universe de Ministro Ordinationis, ut ea valida sit, atque etiam licita. §. 416. *II. Alius est Ordinarius, alius extraordinarius.* §. 418. *Quis proprius? ib. III. Jus dandi dimissorias.* §. 420. *IV. Regulares a quo ordinari debeant?* §. 421. *Minister Ordinum extraordinarius* §. 423.

§. 416. Aptus hic est locus congerendi ea, quæ ad Ministrum Ordinationis pertinent, ut ea valida, & licita seu Canonica censeri possit. Nam in antiquis exemplaribus multis titulus inscribitur: *De ordinatis ab Episcopo, qui renuntiavit Episcopatui, vel excommunicato.* Plures ergo de Ministro ordinante casus huc pertinent. I. *Valide* ordinat aut consecrat quivis Episcopus rite consecratus, si subjecto, quod jure divino capax est, adhibeat, ut oportet, ea, quæ ad Sacramenti substantiam pertinent. §. 399. II. Irregularitatem contrahunt ordinati ab Episcopo hæretico, schismatico, deposito, degradato, excommunicato (c. 2. h. t.), interdicto, suspenso (saltem si hi censurati sint vitandi, & non tolerati); item ordinati simoniace, vel ab Episcopo, quem norunt simoniacum. Tales enim ordinantes legitimam executionem potestatis Episcopalis non habent; proinde etiam legitimum Ordinis exercitium conferre non possunt.

§. 417. III. *De Ordinatis ab Episcopo, qui renuntiavit Episcopatui*, sciendum, id duplici modo con-

contingere posse. Primo, siquis Episcopus renuntiavit loco tantum, ut subditos, & jurisdictionem in eos amittat, retento honore & dignitate Episcopali; talis, ab alio Episcopo rogatus, in ejus diœcesi recte exercet ea, quæ sunt Ordinis Episcopalis: at si loco & dignitati simul renuntiavit, Ordines majores etiam cum licentia Ordinarii conferre non potest; & *si ab eodem sacros Ordines scienter quis receperit, quia indignum se fecit, executionem officii non habebit: ubi autem non scienter, poterit (nisi crassa & supina fuerit ignorantia) discretus Pontifex dispensare* (c. 1. h. t.). Prima Tonsura & minores Ordines a tali etiam Episcopo (consentiente Ordinario) recipi possunt. ib. *quia & hujusmodi Ordines a non Episcopis quandocunque conferuntur.*

§. 418. IV. His sepositis singularibus casibus, fit distinctio inter *Ministrum Ordinarium*, qui Ordines confert vi status & officii sui sine commissione Apostolicæ Sedis; qua eget *Extraordinarius.* Ordinarius Minister est Episcopus catholicus, in communione Sedis Apostolicæ constitutus, & respectu Ordinandi proprius. Proprius autem est I. ratione *Originis*, scilicet Episcopus loci, ubi parentes Ordinandorum tempore nativitatis eorum habuerunt domicilium. II. Ratione *Domicilii.* §. 148. III. Ratione *Beneficii*, nempe Episcopus Ecclesiæ, in qua, prima saltem Tonsura ab Episcopo Originis vel Domicilii insignito, confertur beneficium; quod tale esse debet, ut ad congruam vitæ sustentationem detractis oneribus per se sufficiat (*a*). IV ratione *familiaritatis*, Episcopus ille, quocum aliquis per triennium fuit commoratus, & a quo statim reipsa beneficium est obtenturus. Trid. Sess. XXIII. c. 9. de ref. & c. 3. de temp. ordinat. in 6.

 (*a*) Su-

(a) *Super his caufis, ex quibus proprius ordinandorum fit Epifcopus, Innocentius XII. an.* 1694. *ob multas Archiepifcoporum & Epifcoporum ad fe delatas querelas conftitutionem n. LIV. edidit,quæ incipit,*Speculatores domus Ifrael. *In ea n.* 9. *&* 10. *declarat*, 1. *quis Epifcopus originis cenferi debeat.* 2. *Nulli Epifcopo licet exterum, id eft, ratione originis vel domicilii non fubditum, prima Tonfura infignire prætextu beneficii mox conferendi. n.* 6. *Prima autem Tonfura, aut Minoribus ab Epifcopo originis vel domicilii jam infignitum alius Epifcopus prætextu beneficii ad ulteriores Ordines promovere non poteft, nifi ante eorundem collationem teftimoniales literas proprii Epifcopi tam originis, quam domicilii fuper fuis natalibus, ætate, moribus & vita acceperit. n.* 7. — 3. *Agit de fubdito ratione domicilii ad effectum Ordinum. n.* 11. *&* 12. *Denique* 4. *de familiaritatis ratione n.* 13. *Additur fanctio pœnalis. n.* 15. *ut mox dicam.*

§. 419. Ordinans alienum diœcefanum, vel contra formam ab Innocentio XII. (nota præc.) præfcriptam a collatione Ordinum fufpenditur per annum: ordinatus vero a fufceptorum ordinum executione, quamdiu proprio Ordinario videbitur, fufpenfus eft. Concil. Trid. Seff. XXIII. c. 8. de ref. & c. 2. de temporib. ordinat. in 6. & ibi gloffa v. *ftatuerunt.* Qui fine fui Superioris licentia homini diœcefis alienæ clericalem Tonfuram confert, per unum annum a collatione ejusdem tonfuræ fufpenfus eft. c. fin. de temp. ord. in 6. De Epifcopis Titularibus, in partibus infidelium commorantibus, ne alienos diœcefanos ordinent, cavit S. Conc. Trid. Seff. XIV. c. 2. de ref. At enim, fi Epifcopus ex dicta pœna per annum fufpenfus eft a collatione Ordinum, quid facient Clerici ejus diœcefeos, qui intra eum annum promoveri volunt? Refp. cit. c. 2. de temp. ord. in 6. Gregorius X. in Concilio Lugdunenfi Clericis iftorum Epifcoporum, poftquam *eorum fufpen-*

fio

ſio fuerit manifeſta, absque ipſorum etiam licentia, interim recipiendi Ordines ab aliis vicinis Epiſcopis, alias tamen canonice, liberam dat facultatem.

§. 420. Uti Epiſcopo proprio competit facultas ordinandi ſubditos: ita eidem vi juriſdictionis, etſi conſecratus non ſit, modo adminiſtrare poſſit, aut ſit confirmatus, nec excommunicatus, competit jus dandi *dimiſſorias*, ſeu licentiam ſcripto exaratam adeundi alienum Epiſcopum catholicum & in communione Sedis Apoſtolicæ conſtitutum pro recipiendis ordinibus. De hoc jure dandi dimiſſorias decidunt SS. Canones: I. Epiſcopus græcus non poteſt ſuo ſubdito dare dimiſſorias ad Epiſcopum latinum, neque latinus ad græcum. c. 9. & 11. de temp. ord. ibi: *Nolumus de cetero commixtiones, & conſuetudines rituum in Ordinibus obſervari.* II. Epiſcopus ultramontanus non poteſt dimiſſorias dare ad Epiſcopum Italiæ, niſi per patentes literas, continentes juſtam cauſam; quare nolit, aut non poſſit ſubditum ſuum ordinare, aut de ſpeciali licentia Papæ. c. 1. eod. in 6. III. Ad alios Epiſcopos ſic dat dimiſſorias Epiſcopus proprius, ut dimiſſorum probitatem, ac mores teſtimonio ſuo commendet. Concil. Trid. Seſſ. XXIII. c. 8. de ref. IV. Ad officium Vicarii generalis, aut Officialis dare dimiſſorias non pertinet. c. 3. de temp. ord. in 6. V. Capitulum Sede vacante infra annum a die vacationis dimiſſorias dare non poteſt, niſi arctatis ratione *beneficii recepti, aut recipiendi. Si ſecus fiat, Capitulum contraveniens Eccleſiaſtico ſubjaceat interdicto: & ſic ordinati, ſi in minoribus conſtituti fuerint, nullo privilegio clericali, præſertim in criminalibus gaudeant: in majoribus vero, ab executione ordinum, usque ad beneplacitum futuri Prælati, ſint ipſo jure ſuſpenſi.* Concil. Trid. Seſſ. VII. c. 10.

c. 10. de ref. Similem pœnam incurrunt ii, qui in jurisdictione Episcopi, loco Capituli succedunt. Ib. Sess. XXIII. c. 10. de ref.

§. 421. De ordinationibus Regularium, a quo Episcopo fieri debeant, declaravit Benedictus XIV. T. 2. Bullar. in const. 27. *Impositi nobis*; ac I. Regulares ordinari debent ab Episcopo, in cujus diœcesi est conventus, in quo ordinandi Regulares habitant. Ad hunc Diœcesanum tantum Superiores Regularium dare possunt dimissorias; quia Religiosus contra prohibitionem Prælati ordinari non debet. c. 5. de temp. ord. II. Episcopus, in cujus diœcesi est conventus ab his ordinandis exigere non potest dimissorias Episcopi originis ipsorum. III. Potest idem Episcopus, in cujus diœcesi est conventus regularium, iis dare dimissorias ad alium Episcopum pro ordinationibus; sed has dare non potest Superior Regularium, ut dictum; nisi IV. pro casu, quo Episcopus, in cujus diœcesi est conventus, abesset a diœcesi, aut nullas ordinationes habiturus esset (modo hic casus non studio fuerit exspectatus a Regularibus, & per fraudem); sed has dimissorias ad alium Episcopum ita dat Superior Regularium, ut habeat attestatum Vicarii generalis, Episcopum ordinarium abesse a diœcesi, aut ordinationem non habiturum. V. Regulares autem nec in minore ætate, nec sine diligenti Episcopi examine ordinentur, privilegiis quibuscunque quoad hoc penitus exclusis, uti statutum fuit a Concil. Trid. Sess. XXIII. c. 12. de ref. VI. Regulares, qui directe, non per communicationem, & quidem *post* Concilium Tridentinum, privilegium obtinuerunt, Ordines recipiendi a quocunque catholico Antistite, id salvum retinent; sed eo uti debent cum causa,

nec

nec pridie ejus diei, quo ab Ordinario habendæ ſunt ordinationes, alio migrent. De pœnis, in quas Regulares contra hanc conſtitutionem peccantes incidunt, videatur eadem conſtitutio.

§. 422. Ex his intelligitur, fieri poſſe, ac frequenter contingere, ut ordinatus unum Ordinem ab uno, alium ab alio acquirat Epiſcopo; modo ratione quadam ſit proprius, & a priore Ordinatore, vel ab Ordinario habeantur literæ teſtimoniales. Qui vero Ordinem quemdam ſuſcepit a Summo Pontifice, non deberet ſine hujus licentia ulterius ordinari ab alio Epiſcopo. c. 12. de temp. ord.

§. 423. *Extraordinarius* miniſter quorundam Ordinum, nempe Tonſuræ, & quatuor Minorum ex conceſſione Summi Pontificis eſſe poteſt Presbyter. Sic Cardinales Presbyteri in Eccleſia ſui tituli eos Ordines conferunt; dein Abbates Sacerdotes, & benedicti, mitræ, annuli, & baculi paſtoralis uſum habentes, ſed ſuis tantummodo ſubditis regularibus (*b*).

(*b*) *Concil. Trid. Seſſ. XXIII. c.* 10. *can.* 1. *diſt.* 69. *c.* 11. *de ætat. & qual. præſ. c.* 3. *de Privileg. in* 6. *Poſſe Presbytero concedi privilegium conferendi Subdiaconatum, tenent multi; nec defuerunt, qui id etiam ad Diaconatum extenderent. Conf. Zech de Hierarchia Eccl. Tit. VI.* §. 76.

TITULUS XIV.

DE ÆTATE ET QUALITATE ET ORDINE PRÆFICIENDORUM.

ARGUMENTUM.

I. Qualitatum ad beneficia ac dignitates non par eſt ratio, ac ad ordines. §. 424. *II. Ætas requiſita ad beneficia*

ficia & dignitates §. 425. *III. Ordo requisitus.* §. 432. *IV. Aliæ qualitates.* §. 433. *V. De obligatione eligendi digniores.* §. 434.

§. 424. Quia dignitatum & beneficiorum collatio a collatione Ordinum distincta est hac ætate; generalis doctrina hic traditur de qualitatibus eorum, qui dignitatibus, vel beneficiis Ecclesiasticis præficiuntur. Ex præscripto hujus tituli tria spectantur in Præficiendis, I. ætas II. Ordo III. aliæ qualitates ceu morum, doctrinæ &c.

§. 425. De ætate præficiendorum generalis videtur regula constitui a Concilio Trid. Sess. XXIII. c. 6. de ref. *Nullus prima Tonsura initiatus, aut etiam in minoribus Ordinibus constitutus ante decimum quartum annum beneficium possit obtinere.* Nota 1. Proprietati verborum hujus canonis satisfit, si annus 14 sit inchoatus. 2. Si ex singulari & expressa fundatorum voluntate (quæ ab Ecclesia censetur approbata) ante annum 14. beneficium concedatur, id speciale est, & derogat generali. 3. Ex hac lege inferri non potest, post annum 14. quævis beneficia protinus obtineri posse; sunt enim, quæ provectiórem ætatem poscunt.

§. 426. Altera generalis de ætate regula hæc est: Si dignitati, personatui, officio aut beneficio annexi sunt certi Ordines e. g. Diaconatus, Presbyratus &c. tum ei dignitati &c. præfici non potest, nisi ejus sit ætatis, ut infra annum promoveri possit ad hosce Ordines requisitos. Exemplum præbet. c. 1. h. t. Hæc autem ætas adesse jam debet tempore electionis, præsentationis, impetrationis, arg. c. 14. de elect. in 6. (*a*).

(*a*) *S. Concil.*

(*a*) *S. Concil. Trid Seſſ. XXIV. c.* 12. *de ref. præſcribit:* „*Ut in omnibus Eccleſiis cathedralibus omnes canonicatus ac portiones habeant Ordinem Presbyterii, Diaconatus, vel Subdiaconatus; Epiſcopus autem cum conſilio Capituli deſignet ac diſtribuat, prout viderit expedire, quibus quisque ordo ex ſacris annexus eſſe debeat.*" *Si iſta lex in Germania obſervaretur, nemo talem canonicatum obtinere poſſet, niſi haberet ætatem ſubdiaconatui parem.*

§. 427. Ad dignitates vel perſonatus, quibus animarum cura nulla ſubeſt, Clerici alioquin idonei, & XXII. annis non minores adſciſcantur. Ita ſtatuit S. Concil. Trid. Seſſ. XXIV. c. 12. de ref. Patet autem ex vi verborum, viginti duos debere eſſe completos. At c. 1. h. t. in 6. permittitur, ut *Epiſcopi cum iis, qui XX. annum compleverint, quod dignitates vel perſonatus, quibus animarum cura non imminet, valeant obtinere, poſſint, ſi aliud non obſtat canonicum, libere diſpenſare;* cum odioſa ſit correctio jurium, dici non poteſt, hoc jus a Tridentino correctum, aut ſublatum fuiſſe.

§. 428. Ad dignitates quascunque, quibus animarum cura ſubeſt, vel ad parœciales Eccleſias, aut earum vicarias perpetuas nemo promoveatur, niſi qui ſaltem 25. ſuæ ætatis annum attigerit. Trid. Seſſ. XXIV. c. 12. de ref. c. 14. de elect. in 6. Clem. un. de offic. Vicarii. c. 7. §. *inferiora.* de elect. Huc etiam pertinent Abbatiæ & Prioratus conventuales; ceteri Prioratus, etſi curam habeant animarum, exigunt ſaltem annum 20. completum. Clem. 1. §. 7. de ſtatu Monach. c. 10. h. t. ex diſpenſatione Abbas eſſe poteſt etiam irregularis, & in Minoribus conſtitutus; ſi nempe aptus dignoſcitur monaſterio reformando. Sufficit, ut ex tenore verborum patet, annum 25. eſſe inchoatum.

§. 429.

§. 429. Nullus in Episcopum eligatur, nisi qui jam annum trigesimum ætatis exegerit. c. 7. de Elect. quod denotat, annos 30. completos. Concil. Trid. Sess. XXIV. c. 1. de ref. Quæ de qualitatibus Episcoporum statuta sunt, ibidem extenduntur ad Cardinales, etiamsi Diaconi sint. Sed ex const. 50. Sixti V. *Postquam verus*, ad Cardinalatum sufficit ætas Presbyterio vel Diaconatui intra annum suscipiendo congrua.

§. 430. Si ex dispensatione constituto in Minoribus conceditur Ecclesia, dignitas, beneficium; administratio non ad patrem vi patriæ potestatis, vel ad tutores, sed ad Clericos secundum præscriptum Canonum pertinet. c. 2. h. t. & c. fin. de judiciis in 6.

§. 431. Si canditato beneficii vel dignitatis lis de ætate movetur, antequam id obtinuerit, ipse probare debet ætatem legitimam; quia in ea fundat intentionem. l. cum te minorem. 9. C. de probat. At si lis post obtentum jam beneficium oritur, adversario neganti legitimam ætatem incumbit onus probandi; quia provisus tunc habet intentionem fundatam in ætate.

§. 432. *De Ordine* ad beneficia & dignitates necessario, decidit jus sacrum; I. aliquis ordo, saltem prima Tonsura, ad validam collationem vel receptionem omnino est necessarius §. 383. II. Ordo, quem jus & natura beneficii, aut consuetudo requirit, saltem recipiendus est intra annum. c. 14. de Elect. in 6. Si intra annum ab obtenta pacifica possessione Ordo requisitus absque justo impedimento non suscipitur, privatio beneficii parochialis aut vicariæ perpetuæ incurritur ipso jure: aliorum autem beneficiorum etiam curatorum saltem per sententiam judi-

judicis. c. 1. h. t. c. 14. & 35. de Elect. in 6. III. Ut Canonici gaudeant suffragio in Capitulo, requiritur Subdiaconatus. Clem. 2. h. t. IV. Pro Ecclesiæ utilitate aut necessitate Clerici cogi possunt, ut ascendant ad majores Ordines c. 6. h. t. V. Ad Episcopatum aliquis Ordo sacer, saltem Subdiaconatus, ante 6. menses susceptus prærequiritur. c. 9. h. t. Trid. Sess. XXII. c. 2. de ref.

§. 433. Aliæ qualitates ad beneficium rite obtinendum sunt, I. ut, qui est in Minoribus constitutus, habeat intentionem status Ecclesiastici perpetuo retinendi, nisi scilicet aliqua justa causa inciderit (*b*). II. Qui ad sacros Ordines admissus, ac proin idoneus judicatus est, regulariter censetur idoneus ad recipiendum beneficium Ecclesiasticum, nisi se reddiderit indignum. c. 13. h. t. Ad beneficia tamen curata, vel dignitates obtinendas novo opus est examine. Trid. Sess. VII. c. 13. de ref. & Sess. XXIV. c. 18. de ref. III. Et ad talia beneficia probitas morum & scientia requiritur longe major, quam ad simplicia. c. 4. 14. 15. h. t. IV. Concilium Trid. pro quibusdam dignitatibus, & officiis requirit gradum doctoratus, aut licentiatus ex Theologia, vel Jure Canonico; aut saltem publicum alicujus Academiæ testimonium de idoneitate ad alios docendos, nempe in Episcopis, Sess. XXII. c. 2., de ref. in Canonico Scholastico, Sess. XXIII. c. 18. de ref., in Pœnitentiario, Sess. XXIV. c. 8. de ref., in Vicario Capituli Sede vacante, ib. c. 16., in Archidiacono, ib. c. 12. Hortatur eadem Synodus, ut saltem dimidia pars Canonicatuum in cathedralibus Ecclesiis, & Collegiatis insignibus conferatur tantum Magistris vel Doctoribus, aut etiam Licentiatis in Theologia vel Jure Canonico, ib. c. 12. V. Aliæ qualitates non nun-

nunquam requiruntur ex fundatione, consuetudine aut legitimo statuto, ceu ne ad beneficia aut dignitates assumantur, nisi ex certa familia, si idonei præsto sunt, aut illustri sanguine procreati (conf. §. 135. n. V.).

(*b*) *Arg. c.* 4. & 11. *de ref. Seß. XXIII. Concil. Trid. Conf. Lessius de J. & J. l.* 2. *c.* 34. *dub.* 26.

§. 434. Propria hujus loci est quæstio de obligatione promovendi *digniores* ad beneficia Ecclesiastica. Notandum I. *dignus* sæpe vocatur, quisquis nullo afficitur impedimento canonico, quo minus promoveri queat, sive id ex jure communi, sive speciali & proprio quarundam Ecclesiarum proveniat. II. Dignitas spectari potest *relate ad subjectum* qualitatibus instructum ad promotionem necessariis, quodque ob præcedentia merita, vel præcellentes dotes aliis videtur præferendum: aut *relate ad dignitatem vel Ecclesiam*, ad quam aliquis promovendus est: & hoc quidem respectu pro ratione temporum, locorum, præsentium necessitatum Ecclesiæ aliæ atque aliæ dotes unum alio digniorem efficere possunt. Fit enim aliquando, ut aliis præferri debeat industrius œconomus patrimonii Christi: aliquando is, qui doctrina & zelo pollet coercendi adversarios Ecclesiæ & hostes fidei; aliquando vero ille, quem ob eminentiam natalium, & fœdera cum agnatis reveretur vicina potentia. Sic autem præsens Ecclesiæ necessitas vel utilitas, ac dotes subjecti ei respondentes spectari debent, ut tamen aliæ dotes universo muneri necessariæ non penitus negligantur. Doctores antiquiores obligationem præferendi digniores sæpe ex eo derivant, quod alias cesset æmulatio charismatum meliorum, majoris scientiæ, zeli, probitatis. Sed

hoc

hoc refertur ad justitiam *distributivam*, & qualitates subjecti, non ad necessitatem atque utilitatem Ecclesiæ, cujus bono ex justitia, ut ajunt, *commutativa*, sive jure perfecto & rigoroso providendum est. III. Utraque justitia in distributione etiam beneficiorum & honorum Ecclesiasticorum lædi potest; modo in iis distinguatur tum id, quod est oneris atque obligationis, tum id, quod est honoris, commodi vel instar præmii & remunerationis. IV. *Acceptio personarum* fieri dicitur, si, cum unus præferendus est alteri, spectatur qualitas ad caussam non pertinens; e. g. si judex litem adjudicat Titio, quia dives, amicus, præpotens est (*c*).

(*c*) *S. Thomas* 2. 2. *q.* 63. *a.* 2. *de acceptione personarum ita disserit: „Personarum acceptio est, cum aliquid per- „sonæ attribuitur præter proportionem dignitatis ipsius. „Considerare oportet, quod dignitas alicujus personæ po- „test attendi dupliciter: uno modo simpliciter, & secun- „dum se; & sic majoris dignitatis est, qui magis abun- „dat in spiritualibus gratiæ donis: alio modo per com- „parationem ad bonum commune. Contingit quandoque, „quod ille, qui est minus sanctus, & minus sciens, po- „test magis conferrè ad bonum commune propter poten- „tiam vel industriam secularem, vel propter aliquid hu- „jusmodi. Et quia dispensationes spiritualium principa- „lius ordinantur ad utilitatem communem, secundum illud „I. Cor. XII. 7. unicuique datur manifestatio spiritus ad „utilitatem; ideoque quandoque absque acceptione perso- „narum in dispensatione spiritualium illi, qui sunt sim- „pliciter minus boni, melioribus præferuntur; sicut etiam „& Deus gratias gratis datas quandoque concedit minus „bonis. — — Quantum ad hoc, quod electio impug- „nari non possit in foro judiciali, sufficit eligere bonum; „nec oportet eligere meliorem; quia sic omnis electio pos- „set habere calumniam (Conf. §. 295. n. V.). Sed quantum „ad conscientiam eligentis, necesse est eligere meliorem vel „simpliciter, vel in comparatione ad bonum commune, quia „si potest aliquis haberi magis idoneus ad aliquam digni- „tatem,*

„tatem, & alius præfertur; oportet, quod hoc sit propter „aliquam causam; quæ quidem si pertineat ad negotium, „quantum ad hoc, erit ille, qui eligitur, magis idoneus: „si vero non pertineat ad negotium id, quod consideratur, „ut causa, erit manifeste acceptio personæ.„

§. 435. Prop. *Ad Ecclesias cathedrales promovendi sunt digniores, & Ecclesiæ magis utiles; eaque est obligatio gravis, & juris naturalis.* Prob. S. Concil. Trid. Sess. XXIV. c. 1. de ref. agens de illa promotione docet, omnes & singulos, qui ad promotionem præficiendorum quodcunque jus habent, aut operam præstant, tanquam *alienis peccatis communicantes graviter peccare, nisi quos digniores & Ecclesiæ magis utiles ipsi judicaverint, non quidem precibus, vel humano affectu, aut ambientium suggestionibus, sed eorum exigentibus meritis præfici diligenter curaverint.* Et ibid. *Eadem sancta Synodus tot gravissimis Ecclesiæ incommodis commota, non potest non commemorare, nihil magis Ecclesiæ Dei esse necessarium, quam ut Beatissimus Romanus Pontifex — lectissimos tantum sibi Cardinales adsciscat, & bonos maxime atque idoneos pastores singulis Ecclesiis præficiat, idque eo magis, quod ovium Christi sanguinem, quæ ex malo negligentium, & sui officii immemorum pastorum regimine peribunt, Dominus noster Jesus Christus de manibus ejus sit requisiturus.* Ex his per se argumentum se offert: Qui digniorem & Ecclesiæ magis utilem non eligunt, communicant peccatis alienis, quæ ob præteritum digniorem perpetrantur, & sunt causa moralis, ut oves Christi ex negligentium, & sui officii immemorum pastorum regimine pereant. Atqui isthuc evitandi oligatio est gravis, & juris naturalis. Ratio fundatur in gravitate muneris Episcopalis, quod ab eodem Concilio Sess. VI. c. 1. de ref. appellatur *onus angelicis humeris formidandum;*

dum; ubi ait: *Integritas præsidentium salus est subditorum.* Difficultati velut intrinsecæ muneris Episcopalis accedit diuturnum schisma, & commixtio catholicorum cum acatholicis, istorum pertinacia, astutia, violentia, odium acerbum laicorum adversus Clericos, præcipue regulares, conflictus potestatis sacræ & profanæ, imminutio libertatis Ecclesiasticæ, temeritas & impudentia scriptorum, publica scandala &c.

§. 436. Objiciunt I. S. Concilium eadem Sess. XXIV. c. 1. de ref. utitur positivo *bonos*, non comparativo; omnes enim, qui ad promotionem concurrunt, hortatur & monet, *ut in primis meminerint, nihil se ad Dei gloriam & populorum salutem utilius posse facere, quam si bonos pastores, & Ecclesiæ gubernandæ idoneos promovere studeant.* R. 1. Synodus statim subjungit verba supra cit. de dignioribus & Ecclesiæ magis utilibus, qui non in se, sed relate ad judicium provomoventis soli simpliciter digni censeri possunt, spectata gravitate & difficultate muneris pastoralis. 2. Ab Innocentio XI. damnata est hæc propositio n. 47: *Cum dixit Concilium Tridentinum, eos alienis peccatis communicantes mortaliter peccare, qui, nisi quos digniores & Ecclesiæ magis utiles ipsi judicaverint, ad Ecclesias promovent: Concilium vel primo videtur per hoc* digniores *non aliud significare velle, nisi dignitatem eligendorum sumto comparativo pro positivo, aut secundo locutione minus propria ponit digniores, ut excludat indignos, non vero dignos; vel tandem loquitur tertio, quando fit concursus.*

§. 437. Objiciunt II. Qui simpliciter dignum promovet, purgare se potest, dicendo, se promovisse eum, qui & poterat & debebat recte Ecclesiam

 rege-

regere; ac sibi defectus regiminis imputari non posse. Ry. n. Qui promovent, vel quoquo modo concurrunt ad promotionem, ipsi negligentiæ pastorum præcavere debent, quantum possunt; secus participes fiunt peccatorum, quæ ex negligentia eorum, quos promovent, committuntur: & ab ipsis Christus requiret oves, quæ ex regimine negligentium pastorum intereunt.

§. 438. Quæ de obligatione promovendi digniores ad Ecclesias cathedrales dicta sunt, non videntur ex pari ratione continuo applicari posse ad dignitates vel beneficia inferiora; facilius enim occurritur negligentiæ & defectibus inferiorum, quam primorum in diœcesibus pastorum; nihilominus certæ videntur decisiones sequentes: I. Ad beneficia & dignitates *electivas* promovendus est dignior, & Ecclesiæ magis utilis; nam electio intrinsece & ex natura sua eo ordinatur, ut, qui jus eligendi habent, circumspectis omnibus non suæ, sed Ecclesiæ utilitati meliore, quo fieri potest, modo consulant. II. Ad beneficia per *concursum* conferenda promovendus est dignior. Id ex natura ac fine concursus & publicæ veluti concertationis patet; & a S. Concilio Trid. Sess. XXIV. c. 18. de ref. decisum est. Ibi: *Ex hisque Episcopus eum eligat, quem ceteris magis idoneum judicaverit; atque illi, & non alteri collatio Ecclesiæ ab eo fiat, ad quem spectabit eam conferre.* III. Beneficia patronata *Juris Ecclesiastici* conferenda sunt dignioribus. Sic aperte decisum est a S. Concilio Trident. l. c. quia Patrono Ecclesiastico jus præsentandi non competit per modum privilegii in privatum patroni favorem concessi. IV. De Patrono laico agens Synodus eodem loco silet de obligatione præsentandi digniorem; ait enim:

enim: *Quodsi jus patronatus laicorum fuerit, debeat, qui a patronis præsentatus erit, ab eisdem deputatis, ut supra, examinari, & non, nisi idoneus repertus fuerit, admitti.* Et can. monasterium. 33. XVI. q. 7. dicitur: *Monasterium vel oratorium canonice constructum a dominio constructoris eo invito non auferatur, liceatque illi, presbytero, cui voluerit pro sacro officio illius diœcesis, cum consensu Episcopi, ne malus existat, commendare.*

§. 439. Princeps Ecclesiasticus beneficia, & dignitates, quæ ad liberam collationem suam pertinent, ob indebitam & impertinentem causam conferre non potest minus digno, omisso digniore; quia non Dominus est, sed dispensator bonorum Ecclesiæ (*d*). Idem tamen aliquando præter solam utilitatem Ecclesiæ, etiam præcedentia merita, vel præsentem necessitatem Clericorum videtur spectare posse. Nam I. Cor. V. 17. dicitur: *Qui bene præsunt presbyteri, duplici honore digni habeantur, maxime qui laborant in verbo & doctrina.* Vi rescripti gratiæ in causa beneficiali, de impetrante id tantum quæritur, utrum simpliciter dignus sit, ejusque preces veritate nitantur, citra comparationem ullam digni cum digniore alio candidato. C. Secundum Apostolum. 16. de præb. conceditur Episcopo, ut eum, qui sine titulo ordinatus est, juvare possit per beneficium competens, ne illum ex propriis reditibus alere teneatur; nec inquirere jubetur, utrum non dignior adsit alius.

(*d*) *S. Thomas* 2. 2. *q.* 63. *art.* 2. *ad* 1. *ait:* „*Circa consanguineos Prælati distinguendum est; quia quandoque sunt minus digni & simpliciter, & per respectum ad bonum commune: & sic si dignioribus præferantur, est peccatum personarum acceptionis in dispensatione spiritualium,*

„*lium, quorum Prælatus Ecclesiasticus non est Dominus,* „*ut possit ea dare pro libito; sed dispensator secundum* „*illud I. Cor. IV.* 1. *Sic nos existimet homo, ut ministros* „*Christi & dispensatores ministeriorum Dei* (mysterio„rum; & II. Cor. VI. 4. In omnibus exhibeamus nos„met ipsos, ut Dei ministros): *quandoque vero consan*„*guinei Prælati Ecclesiastici sunt æque digni, ut alii; &* „*sic licite potest absque personarum acceptione consangui*„*neos suos præferre; quia saltem magis in hoc præemi*„*nent, qnod de ipsis magis confidere potest, ut unanimi*„*ter secum negotia Ecclesiæ tractent.*"

TITULUS XV.

DE SACRA UNCTIONE,

ARGUMENTUM.

I. Unctio adhibetur rebus & personis, per Olea, & Chrisma prius benedicta. §. 440. *II. Ritus observandi sunt religiose.* §. 442.

§. 440. *Scire te Volumus*, inquit Innocentius III. c. un. h. t. *duas esse species Unctionis, exteriorem, quæ materialis est, & visibilis: & interiorem, quæ spiritualis est, & invisibilis* (*a*). Exterior & visibilis unctio fit 1. Oleo benedicto catechumenorum: vel 2. oleo infirmorum: aut 3 Chrismate, quod fit ex Oleo & balsamo (c. un. §. 2. h. t.). Adhibetur unctio tum *rebus*, de quibus agitur libr. 3. tit. 4. *de consecratione Ecclesiæ vel altaris*; tum *personis* in quatuor Sacramentis administrandis, uti patet ex c. un. h. t. nempe in Baptismo ib. §. 6. in Confirmatione §. 7. in extrema Unctione §. 1. in Ordine presbyterali & Episcopali. c. un. h. t. §. 3. 4 & 9. (conf. dicta supra §. 393 & 394.). Denique etiam Imperator & Reges Oleo catechumenorum unguntur in Brachio dextro sive humero. c. un. h. t. §. 5. & c. 34.

de

de elect. Sed hæc unctio neque Sacramentum est, neque sacramentalis; quia neque per se gratiam efficit, neque per se ad Sacramentum aliquod conficiendum, vel suscipiendum ordinatur (*b*). Mysticæ rationes harum unctionum eleganter in hoc capitulo locis cit. indicantur.

(*a*) *Antiquitas horum rituum patet ex Tertulliano libr. de resurrect. Carn. ubi c.* 8. *loquens de Sacramento Confirmationis ait:* Caro ungitur, ut anima consecretur: caro signatur, ut anima muniatur: caro manus impositione adumbratur, ut & anima Spiritu illuminetur.

(*b*) *Ritus & formulæ continentur in Pontif. Rom.*

§. 441. Olea, & Chrisma, quibus fit Unctio, *benedicta* esse oportet ab Episcopo; quod fit in officio feriæ quintæ in Cœna Domini eo ritu, qui in Pontif. Romano præscribitur. Extant exempla, administrationem Sacramenti Confirmationis a Papa commissam fuisse simplici Presbytero; at exemplum non extat, eidem commissam fuisse confectionem Chrismatis. A Sacerdote nonnunquam oleum benedicitur ad alios usus communi illa benedictione, quæ ad quodcunque commestibile in Missali & in Sacramentario Gregorii M. ponitur: *Benedic Domine creaturam istam &c.* Dein oleum utrumque, simplex & Chrisma debet esse *novum*, id est, illo anno, quo adhibetur, benedictum, secundum traditionem Ecclesiæ. can. 18. dist. 3. de consecrat. Præterea c. 3. de consecr. Eccles. deciditur, oleo benedicto infirmorum, deficiente copia, misceri posse aliud non benedictum, sed in minore quantitate.

§. 442. Proprius hoc titulo locus est agendi de *elemento & verbo* c. 5. de bapt. seu de *materia &*

forma Sacramentorum, præcipue Ordinationis sacræ. Sed ea tractatio propius ad Theologos pertinet, qui fuſe diſputant de eo, quod ad ſubſtantiam ſacramenti pertinet, aut accidentale ſit. Monendi tamen ſunt ſtudioſi juris ſacri, ut ea in Sacramentis adcurate diſtinguere norint, atque animum ad utrumque advertere aſſueſcant. Ritus, quantumvis accidentales ſint, maximi fieri, ac religioſe, & cum debita gravitate ac ſpiritus devotione obſervari debent; quo pertinet can. 12. ex Seſſ. VII. Concil. Trid. de Sacram. in genere: *Siquis dixerit, receptos & approbatos Eccleſiæ Catholicæ ritus, in ſolemni Sacramentorum adminiſtratione adhiberi conſuetos, aut contemni, aut ſine peccato a miniſtris pro libito omitti, aut in novos alios per quemcunque Eccleſiarum paſtorem mutari poſſe, anathema ſit.*

Titulus XVI.

De Sacramentis non iterandis.

Argumentum.

I. Quæ Sacramenta iterari non poſſint? §. 443. *II. De dubio valore Sacramenti jam collati.* §. 444.

§. 443. Tria ſunt Sacramenta, quæ ob characterem, quem imprimunt, iterari non poſſunt. Baptiſmus, Confirmatio, & Ordo; ne nimirum Sacramento fiat injuria, ut inquit S. Auguſtinus can. *quod quidam.* 97. I. q. 1. & can. *oſtenditur.* 33. diſt. 4. de conſecrat. S. Concilium Trid. Seſſ. VII. can. IX. de Sacramentis in genere ita definit: *Siquis dixerit in tribus Sacramentis, Baptiſmo ſcilicet, Confirmatione & Ordine, non imprimi Characterem in anima, hoc eſt, ſignum quoddam ſpirituale, & indelebile, unde ea*

iterari

iterari non possunt, anathema sit. De rebus etiam consecratis, ceu Ecclesiis & altaribus, docent SS. Canones, semel consecrata iterum consecrari non debere. Gratian. dist. 68.

§. 444. Si de valore horum Sacramentorum, præsertim Baptismi & SS. Ordinum, prudens occurrit dubium, ea sub conditione conferri debent, *quia non intelligitur iteratum, quod ambigitur esse factum.* c. 3. de Presbyt. non baptiz. can. 2. dist. 68. & ibi Gratianus. At siquid in collatione prætermissum, aut per errorem actum est, ut si in ordinatione Diaconi aut Presbyteri omissa est impositio manuum, c. 1 & 3 h. t. aut si in Confirmatione loco Chrismatis adhibitum fuit oleum, dicitur *statutis temporibus caute* (occulte ad evitandum scandalum) *supplendum esse, quod incaute fuerat prætermissum* (a). Si Schismatici celebrarunt, propterea nec vestimenta, quibus usi sunt, de novo benedici, nec altaria de novo consecrari debent. c. 2. h. t. ob rationem §. præc. in fine indicatam.

(a) *Ex hoc loco concludunt multi, valide conferri Confirmationem adhibito solo oleo: alii negant, asserentes, id voluisse Pontificem, omissis accidentariis Ceremoniis supplendum esse ipsum Sacramentum adhibito Chrismate cum forma.*

TITULUS XVII.

DE FILIIS PRESBYTERORUM ORDINANDIS, VEL NON.

ARGUMENTUM.

I. Ad irregularitates ex defectu primo pertinent illegitimi natales. §. 445. *II. Illegitimorum variæ classes.* §. 446. *III. Remedia* §. 451.

§. 445.

§. 445. *Irregularitates ex defectu*, de quibus per quinque titulos deinceps agitur, ad tria capita revocari possunt. Nam defectus vel carentia boni contingere potest, 1. quoad *statum externum seu bona fortunæ*; 2. quoad *naturalia bona corporis vel animi*; 3. *quoad supernaturalia bona.* Ad defectus quoad statum externum & bona fortunæ referuntur inprimis illegitimi natales; neque enim, qui natalium defectu laborant, ob id naturali quadam corporis vel animi dote, nec supernaturali bono quodam carent. In libro sexto Decretalium inscriptio hujus tituli patet latius: *De filiis presbyterorum, & aliis illegitime natis*, nempe ex conjunctione maris & feminæ per canones, seu leges Ecclesiæ reprobata. Hi omnes sunt irregulares, c. 1. h. t. etsi non apud omnes par sit originis turpitudo: unde etiam dispensatio in defectu non pari semper difficultate obtineri potest; nam eo difficilius & rarius ea fit, quo turpior origo, ac defectus est.

§. 446. Libri IV. Decretalium titulus 17. inscribitur: *Qui filii sint legitimi*; ubi ex instituto de illegitimis quoque agitur: necesse tamen est, eorum varias classes hic enumerare, ac

I. Illegitimi sunt *naturales*, nempe extra validum matrimonium nati, sed ex parentibus iis, inter quos tempore conceptionis aut nativitatis validum poterat consistere matrimonium. Tempus conceptionis videtur a primo conceptu usque ad partum extendi; unde aliqui addunt: aut *tempore inter conceptionem & nativitatem medio*, nempe favore prolis l. 11. C. de natural. lib. (*a*). Dixi extra *validum* matrimonium; si id bona fide saltem unius partis in facie Ecclesiæ post præmissas denuntiationes contractum,

ob

ob occultum impedimentum fuerit irritum, proles ex eo nata censetur legitima. c. 2. 9. 11. 14. qui filii sint legit.

(a) *Jure civili Romano* naturales *dicunttur liberi, qui nati sunt ex soluto & concubina unica instar uxoris domi detenta. l. 1. seq. D. de concub. Nov.* 89. *c.* 6. *contra* spurii *eodem jure censentur, qui ex meretrice pluribus prostituta nati sunt, & propterea patrem demonstrare non possunt, aut non alium, nisi quem per leges habere non licet, unde vulgo quæsiti appellantur. l. vulgo.* 23. *D. de Statu hominum. At Jure canonico sola spectatur parentum prolis ad matrimonium habilitas, ut naturalis censeatur proles, non autem ex damnato coitu nata; differentia inter jus utrumque orta est ex eo, quod jure Romano concubinatus fuerit toleratus aut permissus. At is non tantum jure canonico, sed per leges etiam politicas Germaniæ prohibitus est. Reform. politica an.* 1530. *tit.* 33.

§. 447. II. Multo magis illegitimi sunt, qui *ex damnato coitu nati*, & jure canonico *spurii* dicuntur, ceu liberi *adulterini, incestuosi*; & in his *nefarii*, quorum parentes in linea recta consanguinei vel affines sunt; demum *sacrilegi*, quorum pater solemni voto sacri Ordinis aut religiosæ Professionis adstrictus, aut mater professa in Ordine religioso est. De his statuit S. Concilium Trid. Sess. XXV. c. 15. de ref. *ut paternæ incontinentiæ memoria a locis Deo consecratis, quos maxime puritas, sanctitasque decet, longissime arceatur: non liceat filiis clericorum, qui non ex legitimo nati sunt matrimonio, in Ecclesiis, ubi eorum patres beneficium aliquod Ecclesiasticum habent, aut habuerunt, quodcunque etiam dissimile beneficium obtinere, nec in dictis Ecclesiis quoquo modo ministrare, nec pensiones super fructibus beneficiorum, quæ parentes eorum obtinent, vel alias obtinuerunt, habere.* Consentiunt c. 3. 4. 15. 16. h. t.

§. 448.

§. 448. III. Illegitimis (quoad Ordines & beneficia) adnumerantur nati ex conjunctione Sacerdotis vel Religiosi cum uxore legitima ante Ordines vel Professionem ducta. Casus extat c. 14. h. t. in quo Pontifex ad Ordines & beneficia dispensavit, sed ægre; sic enim habet Decretalis integra: *Quia in filiis paterna incontinentia modis omnibus propellenda dignoscitur, & propter cautelam presbyterorum filii a sacris Ordinibus juxta sanctionem canonicam removentur; non expedit, ut super hujusmodi ita supplicantium precibus annuamus, quod videamur aliis impetrandi similia spem aliquam facilius impertiri.* In Ecclesia græca Subdiaconis, Diaconis & Presbyteris licitus est usus matrimonii *ante* susceptionem *sacri* Ordinis contracti; proinde liberi ex eo usu geniti non censentur illegitimi, neque arcentur ab Ordine & beneficiis etiam inter latinos c. 6. de Cleric. conjug. At nuptiæ post sacrum Ordinem etiam apud Græcos contractæ sunt penitus irritæ, & liberi ex iis geniti adnumerantur natis ex damnato coitu. conf. l. elegantissima 45. C. de Episc. & cler.

§. 449. Pro illegitimis habendi non sunt I. liberi ex valido nati matrimonio ante susceptos Ordines contracto. c. 12. h. t. Ne tamen hereditaria successione videatur Domus Dei possideri, tales non possunt immediate succedere in beneficio, quod pater habuit in titulum, nec potest filius esse vicarius illius Ecclesiæ, in qua Pater proxime fuit rector, c. 10. 11. 13. At potest filius beneficium habere patris, si media intercessit persona c. 7. aut si pater id tanquam vicarius temporalis, non in titulum tenuit. c. 8; possunt etiam pater & filius in eadem Ecclesia habere beneficia distincta. c. 12. Si Episcopus tali filio scienter contulit paternam Ecclesiam, ipse contra

contra suum factum eum amovere non potest. c. 5. II. Nec illegitimi habentur legitimati per subsequens matrimonium: hi a solo excluduntur cardinalatu. III. Neque nati ex disparagiis, aut parentibus levis notæ macula aspersis. IV. De expositis, utrum præsumantur legitimi, vehementer dubitatur; quia plerumque exponuntur nati ex illicito coitu (*b*).

(*b*) *Garcia de beneficiis P. VII. c. 2. n. 6. seq. Pro legitimis habendos putat Holzmann in Jur. Can. pract. ad h. t.*

§. 450. Defectus natalium, etsi occultus sit, irregularitatem parit can. 14. dist. 56. & c. 10. de renunt. Causa ejus inducendæ fuit decor SS. Ordinum atque Ecclesiarum; tales enim solo aspectu refricant memoriam criminis, quo nati sunt; ac præterea timorem ingerunt, ne paternæ incontinentiæ imitatores sint. arg. can. 10. dist. 56. Huc aliqui referunt verba Deut. XXXIII. 2. *Non ingredietur mamzer, hoc est, de scorto natus, in Ecclesiam Domini usque ad decimam generationem* (*c*).

(*c*) *Vox* Mamzer *etiam occurrit c. 10. §. 6. in fin. de renunt. ubi glossa ait: Mamzeribus scortum, sed mœcha nothis dedit ortum. At loquendi usus hac etiam in re valde diversus est.*

§. 451. Defectui natalium succurritur I. *per ingressum in Ordinem religiosum*; nam professus ipso jure censetur dispensatus ad Ordines majores, non tamen ad prælaturas c. 1. h. t. Sed eo nomine non comprehenduntur alia officia, vel administrationes Ordinis. conf. Navarrus conf. III. h. t. II. Per legitimationem, quæ ad effectus Ecclesiasticos fit a Summo Pontifice: ad temporales a Principe politico. c. per venerabilem. 13. qui filii sint leg. Est autem legiti-

legitimatio, habilitas personæ reddita, ejusque velut restitutio ad primævum, vel solitum statum. Largius seu pinguius est hoc remedium, quam dispensatio, sed difficilius & rarius. Dispensatio eos tantum, ad quos data est, effectus respicit, manente radicali inhabilitate, ac strictæ interpretationis est, ut mox dicam. III. *Dispensatione*, quam ad Ordines minores & beneficia, sine cura, dare potest Episcopus: ad Ordines majores, ad beneficia curata, ad dignitates, & personatus, vel ad beneficia paterna a filiis obtinenda solus Papa (c. 9. & 18. X. & c. 1. h. t. in 6.); non autem legatus Sedis Apostolicæ. c. 17. Dispensatio Apostolica stricte sumenda est; unde dispensatus ad beneficium curatum, non potest, nisi unicum, obtinere. c. 1. §. 1. h. t. in 6. Nec valet dispensatio super pluralitate beneficiorum, quæ tacita priore illa dispensatione ad beneficium curatum obtenta est (*d*).

(*d*) *Eo difficiliorem esse dispensationem, quo turpior est illegitimi origo, supra animadverti, idemque docet Pyrrhus Corradus Prax. Dispensat. Lib. III. c.* 1. *n.* 3.

TITULUS XVIII.

DE SERVIS NON ORDINANDIS, ET EORUM MANUMISSIONE.

ARGUMENTUM.

I. Ordinari prohibentur, tanquam irregulares non modo servi, quales non habemus, sed alii etiam vinculo personali adstricti.

§. 452. Ad statum externum & fortunæ bona præter natales referri debet conditio ingenuorum, servorum, libertorum, aliorumque vinculo personali aliis obstrictorum. I. *Servi* jure Romano censeban-

ſebantur *nulli*, non habere *caput*, non perſonam, *non ſtatum*, id eſt, nec familiam, nec civitatem, nec libertatem, ac viliſſima ipſorum erat conditio; ob quam vilitatem, ac ne Eccleſia videatur Dominis fraudem facere, ordinari prohibebantur, niſi cum conſenſu Dominorum, eorumque manumiſſione. Gratian. diſt. 54. & toto hoc tit. Manumiſſionis ritus erant varii; eaque ſæpe fiebat in Eccleſia (l. 1. & 2. C. de his, qui in Eccleſ. manumitt.) in primis feſto paſchali (*a*). Modus etiam manumittendi non idem erat; nam aut *pure* & abſolute libertate donabantur, aut reſervato jure quodam patronatus, & obligatione præſtandi operas ſpirituales. c. 3. 4 6. h. t. Ceterum notum eſt Procardicum; quoad conditionem ſervilem vel ingenuam *partus ſequitur ventrem.* c. 8. h. t. & c. un. de natis ex lib. ventre. niſi conſuetudo obſtet. c. 3. de conjug. Serv.

(*a*) *S. Gregorius Nyſſen. Orat. II. de reſurrect. Chriſti.*

453. II. *Adſcriptitii* etiam, ſive fundis & poſſeſſionibus colendis ſtabiliter attributi, & *originarii*, qui ex iis nati ſunt, ſine conſenſu Dominorum, perinde ut ſervi, ordinari prohibentur, can. 12. & 21. diſt. 54. aut cogebantur, etiam Clerici facti, impoſitam ſibi agriculturam adimplere, l. 37. C. de Epiſc. & Cler. cum ſubjuncta Authent.

§. 454. III. Homines *proprii* ab adſcriptitiis non multum differunt, nec ordinantur, niſi impetrato Dominorum conſenſu, etſi reipſa liberi ſint (ſed abſque præjudicio prædiorum, & ſervitiorum inde pendentium), habeantque jus connubiorum, teſtamentorum, contractuum, item perſonam ſtandi in judicio; in quo genere liberi fere ſequuntur conditionem patris, non matris.

§. 455. IV. *Curiales* ob graviſſima onera, quibus curiæ ac foro mancipati premebantur, ab Ordinibus excluſi ſunt per antiquiſſimos canones apud Gratian. can. 1. 2. 3. diſt. 51. & diſt. 53. per totum. conf. l. 50. & 55. C. de decurionib. (*b*).

(*b*) *Theophylact. in C. XV. Marci prope fin. de Joſepho ab Arimathæa ait, quod fuerit Senator, quæ dignitas quædam erat, vel potius miniſterium & onus civile, per quod cogebantur intendere his, quæ fori erant; & multa ſæpe inde oriebantur pericula propter fori malitiam. Addit: Audiant divites, & publicis muneribus fungentes, quomodo Joſepho nihil obſiſtat ad virtutem ſenatoria dignitas. Sozomenus in Hiſt. Eccl. lib. I. c. 8. narrat, Conſtantinum M. editis legibus libertatem conceſſiſſe iis, qui propter Chriſti nominis confeſſionem vel ad inſulas, vel alia loca contra voluntatem incolenda, vel ad effodienda metalla, vel ad onera publica, vel ad* miniſtrandum curiis, *cum antea conſiliarii non fuiſſent, condemnati eſſent.*

§. 456. V. *Milites*, quoniam publico munere detinentur ex deſignatione Principis, ſine Principis conſenſu, & poſt exacta militiæ officia, aut honeſtam miſſionem ordinandos non eſſe conſtat. arg. can. 3. diſt. 51. & can. 1. diſt. 54. Qua in re S. Gregorius M. morem geſſit Mauritio imp. can. un. diſt. 53. Militia quidem ſuapte natura irregularem non facit; uti manifeſte apparet ex can. 15. diſt. 63. At can. Apoſt. 82. Epiſcopus, Presbyter & Diaconus, qui utrumque officium, & Eccleſiaſticum & militare, una retinere voluerit, deponi jubetur. Fieri etiam poteſt, ut miles irregularitatem ex defectu lenitatis contraxerit (de quo agetur L. V. tit. de homicid.), can. 1. diſt. 51. qui *ſæva præcepta ſunt executi* (*c*).

(*c*) *Conf Benedicti XIV. Tom. II. Inſtitutio* 101.

§. 457. VI. *Conjugati* defectu libertatis irregulares habentur, nisi uxor in ordinationem mariti consentiat, imo, ut nunc est, votum continentiæ emittat, aut religionem ingrediatur. c. 1. & tot. tit de conversione conjugat. can. 6. dist. 77. — C. fin. de temp. ordinat. in 6. prohibetur Episcopus conjugato clericalem Tonsuram conferre, *nisi volenti religionem intrare, aut ad sacros Ordines promoveri.* Qui ante contractum matrimonium Tonsuram, vel Ordines minores receperunt, si 1. cum unicis, & virginibus contraxerunt: & 2. clericali habitu & Tonsura utantur: & 3. alicujus Ecclesiæ servitio vel ministerio ab Episcopo deputati, eidem Ecclesiæ serviant vel ministrent; gaudent privilegio clericali. c. un. de Clericis conjug. in 6. Trid. Sess. XXIII. c. 6. de ref. In Germania tales Clerici conjugati, non sunt.

§. 458. VII. *Sponsi*, quamdiu reclamant sponsæ, sine istarum injuria ordinari non possunt, nec solent. Possunt ii, altera invita parte, religionem ingredi, ibique profiteri c. 2. & 7. de convers. conjug. quia validis etiam sponsalibus ex dispositione juris inest conditio: *Nisi religionem ingrediar;* sed hoc de Ordinibus dispositum non est; nec valet votum post sponsalia emissum, suscipiendi Ordines, etiam invita sponsa.

§. 459. VIII. *Religiosi*, perinde ut de servis dicitur, non censentur habere proprium velle, & nolle; hinc sine licentia prælati ordinari non possunt. c. 5. de temp. ordinat.

§. 460. IX. *Filiusfamilias*, etsi decens sit, ut patris consensum ad Ordines requirat, tamen sine eo consensu simpliciter ordinari potest; quia ad spiritualia potestas patria non extenditur. Solus tamen

men Clericatus, excepta dignitate Episcopali, a patria potestate non liberat. l. Sacrosanctæ 34. & Auth. seq. C. de Episc. & Cler. Hinc bona *ante Clericatum* acquisita, si castrensia aut quasi castrensia non sint, manent sub jure & administratione patris: acquisita post Clericatum ex speciali privilegio Clericis indulto censentur in numero quasi castrensium. cit. l. Sacrosanctæ & Auth. Presbyteros. eod.

TITULUS XIX.

DE OBLIGATIS AD RATIOCINIA ORDINANDIS, VEL NON.

ARGUMENTUM.

I. Ordinari non debent, qui periclitantur de fama; II. aut infamia laborant.

§. 461. Ad statum externum & fortunæ bona etiam refertur is defectus libertatis vel liberationis, quem parit *obligatio ad ratiocinia*, sive ad rationes reddendas de administratione bonorum publicorum, vel publica auctoritate commissorum; quod usuvenit apud tutores pupillorum, curatores minorum, & similium. can. 2. dist. 51. can. 3. dist. 54. can. 1. seq. XXI. q. 3. c. un. h. t. Exceptio videtur statuenda in iis, quos recenset cit. can. 1. XXI. q. 3. ibi: *Nisi forte qui legibus ad minorum ætatum tutelas, sive procurationes inexcusabiles attrahantur: aut cui ipsius civitatis Episcopus Ecclesiasticarum rerum commiserit gubernacula: vel orphanorum aut viduarum, quæ indefensæ sunt, aut earum personarum, quæ maxime Ecclesiastico indigent adminiculo propter timorem Dei.* Ratio autem de obligatis ad ratiocinia non ordinandis est, ne forte, si administratorum fides suspecta appareat, infamia redundet in Clericorum Ordi-

nem,

nem, aut Clericus, qui reddere cogitur rationes, ad fora publica trahatur, culpæ, vel doli, ubi res poſtulat, pœnas daturus.

§. 462. Ad hunc locum de ſtatu externo & fortunæ bonis referenda eſt *infamia*, quæ pariter irregularitatem inducit (§. 414.) & can. 5. diſt. 51. Non quævis arroſio famæ pro infamia habenda eſt; ſed I. quæ vere dicitur *infamia facti*, ſeu jactura exiſtimationis orta ex delicto gravi notorio, cui vilipenſio & deteſtatio proborum annexa eſt; ceu ex homicidio, perjurio in judicio, ſodomia, ſimonia, aliove delicto notorio, quod meretur degradationem. arg. c. *ex tenore*. 4. de temp. ordinat. II. *Infamia juris* orta ex delicto, cui jura infamiam annectunt, judicialiter declarato; uti fit in crimine læſæ majeſtatis, proditionis, adulterii, lenocinii, uſuræ, duelli &c. Absque ſententia condemnatoria rei, vel declaratoria criminis, infamia facti incurri poteſt, non autem infamia juris (*a*).

(*a*) *Digeſtorum libri III. Titulus* 2. *inſcribitur: De his, qui notantur infamia. In Codice de iisdem agitur l.* 2. *tit.* 12. *&* *l.* 10. *tit.* 57. *Regula* 87. *juris noſtri in* 6. *generatim ait: Infamibus portæ non pateant dignitatum.*

TITULUS XX.

DE CORPORE VITIATIS ORDINANDIS, VEL NON.

ARGUMENTUM.

I. Irregularitatem inducit defectus quorundam naturalium bonorum animi, & corporis. II. Diſtingui tamen oportet inter defectus antecedentes, & conſequentes §. 467.

§. 463. Præter defectus bonorum fortunæ atque externi ſtatus, de quibus actum eſt titulis præ-

 ceden-

cedentibus tribus, ab Ordinibus arcent defectus quidam *naturalium bonorum animi vel corporis*; qui apte congeruntur uno hoc loco. Ac I. naturalibus animi bonis, ad statum clericalem necessariis, carent, qui sanæ mentis impotes sunt, aut aliquando fiunt, ceu lunatici, dæmoniaci, furiosi, can. 2. seqq. dist. 33. II. Illiterati, qui scientia carent ad Ordines requisita. can. 1. dist. 36. c. 10. §. 4. de renunt. c. fin. de ætat. & qual. Præf.

§. 464. *Bona naturalia corporis* sunt I. ejus *integritas*, cui opponitur mutilatio & amissio membri, non cujusvis partis. Casus occurrunt c. 1. h. t. de amissa parte digiti. c. 2. de clerico ægrotante. de abscissione duorum digitorum cum medietate palmæ. c. 6. h. t. de eo, qui altera manu caret. c. 7. de eo, qui caret ungula pollicis. can. 13. dist. 55. irregularis censetur, qui oculum, etsi invitus, omisit. Spectari in his debet *primo*, utrum deficiat pars corporis ad usum Ordinis suscepti vel suscipiendi necessaria, ceu digitus ad hostiam frangendam. *Secundo* utrum, etsi talis pars non deficiat, ex defectu membri vel partis non oriatur deformitas, de qua mox dicam (*a*).

(*a*) *Siquis ipse sibi vim inferat, abscindendo partem corporis, etsi defectus sit occultus, nec deformitatem creet, nec impediat a ministeriis, irregularis fit ex defectu lenitatis; ac talis sui ipsius homicida dicitur can.* 4. 5. & 6. *dist.* 55. *At ib. can.* 7. 8. 9. *admittuntur ad Ordines, qui a medicis, barbaris, vel dominis sic abscissi sunt; quod idem indicatur c.* 3. 4. 5. *h. t. Excepto igitur casu propriæ abscissionis, videtur occultum vitium, quod neque usum sacrorum officiorum impedit, neque horrorem & aversionem ingenerat, non reddere quemquam irregularem. Arg. c.* 3. *h. t.*

§. 465. II. *Non vitiata corporis structura*, cui opponitur deformitas, quæ horrorem, vel risum ciet;

ciet; quod fit de pygmæis, valde gibbosis, enormiter claudicantibus, mutilatis in auribus, oculos nimis distortos habentibus; casus extant c. 2. h. t. de macula in oculo. c. 3. & 4. de Cleric. ægrot. circa leprosos *propter scandalum & abominationem populi.*

§. 466. III. *Valetudo*, cui opponitur debilitas membrorum: hinc excluduntur paralytici, & morbo caduco laborantes. can. 1. & 2. VII. q. 2. Huc referri possunt ii, qui prorsus abstemii sunt a potu vini; ac propterea ordinari non possunt. gloss. in can. 38. v. *nec esse*. II. q. 7. Ad defectus naturales sine dubio pertinet ætatis defectus ad Ordines requisitæ.

§. 467. In defectibus hisce, qui lapsu temporis, curatione, industria ægre tolluntur; distingui oportet inter eos, qui *antecedunt* Ordines, & qui *superveniunt*. Antecedentes excludunt etiam a Tonsura, & Ordinibus minoribus, qui hac præsertim ætate non aliter spectantur, nisi tanquam via & præparatio ad Ordines majores. can. dist. 1. 39. & can. 59. dist. 50. In defectu superveniente considerari debet, utrum & quatenus Clericum reddat impotentem ad obeunda sacra munera. c. 10. §. 3. de renunt. Idcirco irregularitas superveniens hoc præsertim in genere alia est *totalis*, alia *partialis*. c. 2. de Cleric. ægrot. Ratio fundamentalis canonum huc pertinentium est sanctitas sacri ministerii, quæ omnem decorem poscit, atque ad populum ædificandum, non turbandum aut avertendum informanda est. SS. Canones ad præcepta etiam legalia in hac causa provocant. Levit. XX. 17. seq. & ibid. XXII. 19. seq. Si de magnitudine vel levitate defectus disceptatur, ea est quæstio *facti* potius, quam *juris*, & ab Episcopo decidi debet. c. 2. h. t. can. 2. VII. q. 2.

TITULUS XXI.

DE BIGAMIS NON ORDINANDIS.

ARGUMENTUM.

I. Defectu quodam bonorum supernaturalium ab Ordinibus arcentur bigami. §. 468. *II. Clinici, & Neophyti.* §. 472.

§. 468. Postquam matrimonium Christianorum ad significandam conjunctionem Christi cum Ecclesia, & dignitatem Sacramenti elevatum est (Ephes. V. 32. Trid. Sess. XXIV. can. 1. de Sacr. Matr.); hæc significatio Sacramenti in maritali conjunctione maris & fœminæ tunc maxime, proprieque habetur, si sit uxor *unica unici & unus unius.* c. 5. h. t. Maritos plurium, aut viduarum, seu ab aliis cognitarum ob defectum Sacramenti canones excludunt ab Ordinibus præeunte Apostolo I. Timoth. III. 2. I. Tit. 6. Spectatur autem in hoc genere non tam valor matrimoniorum, quam affectus maritalis, seu *affectus intentionis cum opere subsecuto.* c. 4. h. t.

§. 469. Ex his deducitur irregularitas I. *ex bigamia vera*; siquis cum pluribus successive consummat matrimonium; etsi id infidelis ante Baptismum fecisset; qua de re SS. Augustinus & Hieronymus disceptarunt. can. 1. & 2. dist. 26. prævaluit sententia S. Augustini, id affirmantis, eaque ab Innocentio I. probata fuit. can. 3. ead.

§. 470. II. Irregularitas ex *bigamia interpretativa*, quæ ex interpretatione, & dispositione juris provenit; siquis ducit viduam ab alio cognitam, aut consummat matrimonium cum ea, quæ ab alio corrupta est. c. 3. & 5. h. t. can. 9. seq. dist. 34. Id non videtur extendendum ad eam, quæ ab alio vi oppressa est. Arg. can. 1. seqq. XXXII. q. 5. Speciale est

est in utroque hoc genere irregularitatis, quod ea affecti nudentur omni privilegio clericali, adstringantur foro seculari, & sub anathemate prohibeantur deferre Tonsuram, vel habitum clericalem. c. un. h. t. in 6.

§. 471. III. Irregularitas ex *bigamia similitudinaria*, siqui post solemne castitatis votum, aut sacros Ordines matrimonium contrahere attentant. c. 4. & fin. h. t. & arg. can. 24. XXVII. q. 1. Hi autem *post longam pœnitentiam, & vitam laudabilem continentes, officio suo restitui poterunt, & ex indulgentia sui Episcopi ejus executionem habere.* c. 4. de Clericis conjug. (*a*).

(*a*) *Qui plures simul habere uxores attentat contra jus divinum, & cum iis matrimonium consummat, sine dubio bigamus fit. Ceterum bigamia differt a polygamia, ac multo etiam magis a concubinatu, & commercio meretricio; id enim ex causa infamiæ, non bigamiæ irregularem efficere potest. c. 6. h. t. Nec irregularis fit, qui duas quidem ducit uxores, sed cum una tantum carnaliter conjungitur: aut ducit viduam, nec a priore marito, nec ab alio cognitam.*

§. 472. Ex defectu quodam bonorum spiritualium præter bigamos censentur etiam irregulares, I. *Clinici*, qui, cum ægroti lecto decumbebant, baptizati sunt. can. un. dist. 57. ubi de tali dicitur: *Non enim fides illius voluntaria, sed ex necessitate est.* II. *Neophyti*, seu recens baptizati. I. Timoth. III. 6. & can. 1. dist. 48. ne nimirum in superbiam incidant, & laqueum diaboli. Hoc exemplo ad majora Ecclesiæ officia non admittuntur, qui ex laicis in Clerum recenter admissi sunt. can. 2. dist. 48. can. 1. seq. dist. 61. III. *Defectu lenitatis laborantes*; de quo agitur ad tit. de homicidio.

TITULUS XXII.

DE CLERICIS PEREGRINIS.

ARGUMENTUM.

I. De literis Canonicis, seu formatis, testimonialibus &c.
§. 473. *Hodierna disciplina circa clericos peregrinos.*

§. 473. Uti irregularitas superveniens ab usu quodam Ordinum jam susceptorum arcet; sic clerici vagi, ignoti, peregre advenientes, de quorum Ordinatione, aut facultate ministrandi vel celebrandi non satis constat, non sinuntur exercere Ordines, quos suscepisse se affirmant, nec ad ulteriores promoventur. Antiquissimi usus sunt literæ *formatæ*, *communicatoriæ*, seu *pacificæ*, quæ olim non clericis tantum, sed aliis quoque fidelibus alio discessuris in signum catholicæ communionis dabantur. *Formatæ* dictæ sunt hæ epistolæ ex certa forma, qua exaratæ erant; ex hodierno usu formatæ dicuntur, quæ testimonium acceptorum Ordinum continent: *testimoniales* censentur, quatenus etiam hoc addunt, ordinatum nullo Canonico impedimento Ordines exercendi affici: *commendatitiæ*, quatenus significant, quo loco officiove sit, qui eas exhibet, quamque omnibus, ad quos pervenerit, sit commendandus. *Dimissoriæ* sunt, quas Episcopus suis subditis dat, ut ab alieno Episcopo ordinentur, vel etiam, ut liber a beneficio, quod obtinebat, alibi intitulari, ac servire possit (*a*).

(*a*) *Concil. Laodicenum Seculi IV. can.* 41. *ait: Non oportet ministrum, vel etiam laicum sine Canonicis literis, id est, formata, aliquo proficisci. Concil. Chalcedonense Can.* 11. *distinguit inter literas pacificas, & commendatitias*; eo quod Episcopales commendatitiæ honestis præstari soleant personis.

§. 474.

§. 474. Olim clerici transmarini, ceu ex Africa venientes, & in remotis regionibus ordinati, in aliis occidentis partibus miniſtrare non permittebantur, niſi Ordinationem ſuam, etiam quoad inferiores Ordines per ſigilla quinque Epiſcoporum probaſſent; ac tum etiam de eorum vita & moribus, & num gradatim accepiſſent Ordines, inquiſitio facta eſt. c. 1. h. t. can. 2. & 3. diſt. 98. Nunc obſervatur diſpoſitio Concil. Trid. Seſſ. XXII. in Decret. de obſervand. in Cel. Miſſæ: *Ut irreverentia evitetur, ſinguli in ſuis diœceſibus interdicant, ne cui vago, & ignoto ſacerdoti Miſſas celebrare liceat*; & Seſſ. XXIII. c. 16. de ref. *Nullus clericus peregrinus ſine commendatitiis ſui Ordinarii literis ab ullo Epiſcopo ad divina celebranda, & Sacramenta adminiſtranda admittatur.* conf. can. 7. diſt. 71.

§. 475. Hæ Ordinarii literæ commendatitiæ non debent pro *forma* probatoria haberi; quaſi earum vis aliunde ſuppleri non poſſet. Nam c. 3. h. t. ſic habet: *Reſpondemus, quod niſi legitime tibi conſtiterit ſive per literas, ſive per teſtes, de illorum Ordinatione canonica, qui penitus ſunt ignoti, non debes ipſos permittere in tuis plebibus celebrare; ſed ſi forſan eorum aliqui ſecreto ex devotione celebrare voluerint, poteris ſuſtinere.* Solum tamen juramentum clerici de ſua Ordinatione non ſufficit. c. 2. h. t.

Titu-

TITULUS XXII.

DE CLERICIS PEREGRINIS.

ARGUMENTUM.

I. De literis Canonicis, seu formatis, testimonialibus &c.
§. 473. *Hodierna disciplina circa clericos peregrinos.*

§. 473. Uti irregularitas superveniens ab usu quodam Ordinum jam susceptorum arcet; sic clerici vagi, ignoti, peregre advenientes, de quorum Ordinatione, aut facultate ministrandi vel celebrandi non satis constat, non sinuntur exercere Ordines, quos suscepisse se affirmant, nec ad ulteriores promoventur. Antiquissimi usus sunt literæ *formatæ*, *communicatoriæ*, seu *pacificæ*, quæ olim non clericis tantum, sed aliis quoque fidelibus alio discessuris in signum catholicæ communionis dabantur. *Formatæ* dictæ sunt hæ epistolæ ex certa forma, qua exaratæ erant; ex hodierno usu formatæ dicuntur, quæ testimonium acceptorum Ordinum continent: *testimoniales* censentur, quatenus etiam hoc addunt, ordinatum nullo Canonico impedimento Ordines exercendi affici: *commendatitiæ*, quatenus significant, quo loco officiove sit, qui eas exhibet, quamque omnibus, ad quos pervenerit, sit commendandus. *Dimissoriæ* sunt, quas Episcopus suis subditis dat, ut ab alieno Episcopo ordinentur, vel etiam, ut liber a beneficio, quod obtinebat, alibi intitulari, ac servire possit (*a*).

(*a*) *Concil. Laoditenum Seculi IV. can.* 41. *ait: Non oportet ministrum, vel etiam laicum sine Canonicis literis, id est, formata, aliquo proficisci. Concil. Chalcedonense Can.* 11. *distinguit inter literas pacificas, & commendatitias*; eoquod Episcopales commendatitiæ honestis præstari soleant personis.

§. 474.

§. 474. Olim clerici transmarini, ceu ex Africa venientes, & in remotis regionibus ordinati, in aliis occidentis partibus ministrare non permittebantur, nisi Ordinationem suam, etiam quoad inferiores Ordines per sigilla quinque Episcoporum probassent; ac tum etiam de eorum vita & moribus, & num gradatim accepissent Ordines, inquisitio facta est. c. 1. h. t. can. 2. & 3. dist. 98. Nunc observatur dispositio Concil. Trid. Sess. XXII. in Decret. de observand. in Cel. Missæ: *Ut irreverentia evitetur, singuli in suis diœcesibus interdicant, ne cui vago, & ignoto sacerdoti Missas celebrare liceat*; & Sess. XXIII. c. 16. de ref. *Nullus clericus peregrinus sine commendatitiis sui Ordinarii literis ab ullo Episcopo ad divina celebranda, & Sacramenta administranda admittatur.* conf. can. 7. dist. 71.

§. 475. Hæ Ordinarii literæ commendatitiæ non debent pro *forma* probatoria haberi; quasi earum vis aliunde suppleri non posset. Nam c. 3. h. t. sic habet: *Respondemus, quod nisi legitime tibi constiterit sive per literas, sive per testes, de illorum Ordinatione canonica, qui penitus sunt ignoti, non debes ipsos permittere in tuis plebibus celebrare; sed si forsan eorum aliqui secreto ex devotione celebrare voluerint, poteris sustinere.* Solum tamen juramentum clerici de sua Ordinatione non sufficit. c. 2. h. t.

TITU-

TITULUS XXIII.

DE OFFICIO ARCHIDIACONI.

TITULUS XXIV.

DE OFFICIO ARCHIPRESBYTERI.

TITULUS XXV.

DE OFFICIO PRIMICERII.

TITULUS XXVI.

DE OFFICIO SACRISTÆ.

TITULUS XXVII.

DE OFFICIO CUSTODIS.

TITULUS XXVIII.

DE OFFICIO VICARII.

ARGUMENTUM.

I. Potestas jurisdictionis Episcoporum: adjutores eorundem in ea exercenda. §. 476. *II. Archidiaconus.* §. 479. *III. Archipresbyter.* §. 480. *IV. Primicerius* §. 481. *V. Sacrista & Custos.* §. 482. *VI. Vicarii Episcoporum.* §. 484.

§. 476. Post Hierarchiam Ordinis, de qua actum est titulis præcedentibus, sequitur deinceps *Hierarchia Jurisdictionis*. I. Vox *jurisdictio* non sensu stricto secundum jus civile Romanum hic sumitur, sed pro potestate regendi, præcipiendi, visitandi seu inspiciendi, causas cognoscendi, reos coercendi &c.

II. Hi

II. Hi actus distingui debent ab actibus Ordinis, qui ad Sacrificium, ad administranda Sacramenta, ad consecrationem aut benedictionem personarum, ac rerum pertinent. Non modica inter potestatem Ordinis & jurisdictionis est differentia. Potestas Ordinis in omnibus eodem Ordine insignitis æqualis est: non item potestas jurisdictionis. Potestas, certo Ordini annexa, regulariter mandari non potest illo Ordine non insignitis: at potestas jurisdictionis potest mandari, seu delegari: potestas Ordinis acquiri non potest vi consuetudinis, præscriptionis, statuti, conventionis; aliter est de potestate jurisdictionis: in Capitula cathedralia Sede vacante transit potestas jurisdictionis, non item potestas Ordinis. III. Hierarchia jurisdictionis spectatur *primo* in diœcesibus, in quibus omnes regulariter Episcopo subsunt, etiam ii, qui vel ejus ordinatione, vel dispositione juris partem regiminis Episcopalis sustinent. *Secundo* in provinciis, regnis, districtibus Patriarchalibus; quatenus Episcopi Metropolitis, hi Primatibus vel Patriarchis subjecti sunt certis casibus. *Tertio* in Universa Ecclesia, in qua omnes inferiores pastores cum gregibus immediate subjacent uni Summo Vicario Christi, ac Successori Sancti Petri, Romano Pontifici.

§. 477. Ut recta unitatis cum uno Capite, ac Vicario Christi conservandæ, & regiminis Ecclesiastici per omnem orbem diffusi ratio constaret, necessaria fuit, aucto fidelium numero, divisio diœcesium, provinciarum, regnorum aut majorum etiam districtuum. Oves singularum diœcesium Episcopo diœcesano & pascendæ & regendæ commissæ sunt. At dignitas Episcopalis non patiebatur, ut in locis ignobilibus & pagis collocarentur Episcopi: nec in

una

una civitate, nisi unus esse poterat: imo enormis Episcoporum numerus publico Ecclesiæ regimini & synodorum congregationi maximo obstaculo futurus erat; hinc ne pascendis & regendis ovibus pastores deessent, divinitus provisum est per institutum clerum inferiorem, qui a suo Episcopo penderet tum in pastorali cura, tum in parte regiminis sibi commissi exercenda. Hæc primo peragebantur jussu, missuque Episcopi: tractu autem temporis in perpetuos titulos, & irrevocabilia beneficia, dignitates, officia, personatus evaserunt, quibus jus commune assistit.

§. 478. Potestas publica & rectoria Episcopatui a Deo concessa penes Episcopum est; at habet tum ex dispositione canonum, tum sua ordinatione adjutores regiminis. His tribuitur dignitas, aut personatus, aut officium; *dignitas* sita est in quadam præeminentia cum jurisdictione in foro externo, ceu in Archidiaconis & Decanis capitularibus. *Officii* nomine intelligitur munus vel administratio sine præeminentia & jurisdictione, ceu in pœnitentiario, Theologo Ecclesiæ cathedralis. *Personatus* denotant prærogativam sine jurisdictione, & administratione; qualem obtinent Seniores & Jubilæi. Hæc autem vel referuntur ad Ecclesiam cathedralem, aut collegiatam, ejusque clerum tantum; uti fit in Decano Capituli, in Custode, vel Sacrista, in Cellario: vel ad totam diœcesin, ejusque certum districtum, ceu in Archidiaconis, Decanis ruralibus, Vicariis generalibus, aut foraneis, in Officialibus. Varia autem dignitatum atque Officiorum distributio est, ac totum prope ad paticulares diœcesium consuetudines & institutiones devolvitur, approbante easdem ipso jure communi.. c. fin. in parte decis. de off. archidiac.

diac. c. 6. de conſtit. & c. 6. de conſuet. ubi Pontifex præcipit, ut in attribuendis novæ dignitati officiis ſervetur conſuetudo vicinarum civitatum. Quemadmodum vero invaſio alieni juris per ſe prohibita, ac turpis eſt ob ignorantiæ, aut temeritatis, atque ambitionis notam; ita quivis, qui dignitate, aut officio potitur, limites ejusdem diligenter explorare, ac noſſe debet. Dein valde odioſum eſt in Jure ſacro, ſi unus occupat officia plurium. can. *Singula.* 1. diſt. 89. (*a*).

(*a*) *Si verba canonis authentica non ſint, at mens & ſententia congruit cum iis, quæ a Paulo Diacono l. 2. c. 54. de S. Gregorio M. ſcripta ſunt. Accedit in eandem ſententiam auctoritas S. Auguſtini conc. 2. in pſalmi 32. verba: Qui finxit ſingilatim corda eorum. prope fin.*

§. 479. *Archidiaconi* (nam præmiſſis generalibus principiis, de his primo agendum eſt ex jure Decretalium) conſiderantur I. ut Principes Diaconorum; & ſic imperant Subdiaconis & Diaconis c. 7. §. 1. h. t. II. Ut *Vicarii Epiſcopi in omnibus.* c. 1. h. t. per ipſos enim *cura paſtoralis ſolicitudinis debet relevari.* c. 7. hinc dicuntur *oculi Epiſcopi* can. 6. & 11. diſt. 93. Ad ipſos jure Decretalium pertinet viſitatio diœceſeos; quæ fieri debet de tertio in tertium annum. c. 1. Omnem curam habent clericorum tam in urbe, quam per paræcias habitantium; ac delinquentium rationem coram Deo reddere tenentur. c. 1. & c. 7. §. 3. Examinant promovendos ad Ordines & ad beneficia c. 7. §. 1 & 5. Invigilant de honore & reſtauratione Eccleſiarum, & cuſtodia vaſorum c. 3. Cenſentur majorem dignitatem poſt Epiſcopum c. 7. §. 3. ac ſunt vicarii, non ad nutum amovibiles, ſed *dati a jure*, qui jurisdictionem habent dignitati ſuæ annexam, & inferiorem quidem, at tamen diſtinctam

ctam a jurisdictione Episcopi, ita, ut ab ipsis ad Episcopum appelletur c. 3. §. 1. de appellat. in 6. ac Episcopus non possit obsequia ipsis ab Ecclesiis debita imminuere. c. 2. de excess. Præl. (*b*). Eodem tamen jure communi limitatur ipsorum potestas, 1. de promovendis ad Ecclesias parochiales cura examinis non jam pertinet ad solum Archidiaconum, si eæ conferuntur per concursum. Trid. Sess. XXIV. c. 18. de ref. 2. Archidiaconi non possunt dare dimissorias c. 8. h. t. nec institutionem authorizabilem. c. 4. sed corporalem tantum c. 7. §. 1. etiam quoad abbates & abbatissas c. 9. 3. De visitatione Archidiaconorum memorabilis est dispositio Concil. Trid. Sess. XXIV. c. 12. de ref. v. *Archidiaconi vero.* 4. Per se non habent jus visitandi regulares & corrigendi eorum excessus. c. ult. h. t. 5. Non habent jus subjectos ligandi censuris. c. 5. h. t. Ex quo explicari debet c. 7. de præb. & c. 3. de pœnis. 6. Causas matrimoniales & criminales Concilium Trid. reservavit Episcopis Sess. XXIV. c. 20. de ref. ac specialiter disposuit de causa concubinatus Sess. XXV. c. 12. de ref. Posteriore ævo Episcopi ex variis causis curam postoralem ad se ipsos, & Vicarios suos amovibiles revocarunt; proinde valde imminuta, aut certo districtu diœceseos restricta, aut penitus extincta auctoritate Archidiaconorum.

(*b*) *Conf. can.* 1. §. 10. *&* 11. *dist.* 25. *& can.* 20. *dist.* 63.

§. 480. *Archipresbyteri*, quasi primi Presbyterorum sunt, quibus imperant in iis, quæ sunt officii presbyteralis circa cantandas Missas, dandas benedictiones, administanda Sacramenta c. 1. & seqq. de offic. Archipresb. Vocantur etiam *Decani.* c. 7. §. 2. de off. Archidiac. In his alius dicitur Decanus *civi-*

civitatensis, qualis in Germania locis pluribus est Decanus Ecclesiæ cathedralis, qui majore etiam, quam veteres Archipresbyteri, auctoritate splendet. Alii sunt *rurales* per minores diœceseos regiunculas dispositi, qui jurisdictione vera & ordinaria non pollent; ab Episcopo tamen necessario per plebes, sive certos districtus collocandi sunt (c. fin. h. t.), ab adscriptis sibi Presbyteris jure communi eligendi, vel amovendi. c. 7. §. 6. de off. Archidiac.

§. 481. *Primicerius* dicitur, qui in aliquo ordine primum locum obtinet, e. g. inter notarios, equites, mensores (*c*), vel uti hoc loco, inter Psallentes in choro, vel Clericos in Schola. c. un. h. t. & can. 1. §. 13. dist. 25. Ejus officium hodie videtur competere illis, qui *Scholastici* vel *Cantores* nominantur, maxime in Ecclesiis cathedralibus.

(*c*) *Vicat in vocabulario Juris hoc verbo. C. 8. de const. Primiceriatus primo dicitur personatus, dein dignitas, postea officium.*

§. 482. Ad *Sacristæ* curam pertinet custodia sacrorum vasorum, vestimentorum Ecclesiasticorum, seu totius thesauri Ecclesiastici, nec non, quæ ad luminaria pertinent sive in cera, sive in Oleo. c. un. h. t. Unde etiam *Cimeliarchæ*, & *Thesaurarii* nomen habet, ac dignitatem obtinere censetur jure Decretalium; ob quam causam eidem cognitio causarum & alia negotia a Summis Pontificibus delegata fuerunt c. 32. de offic. deleg. c. 11. de for. comp. c. 18. de convers. conjug.

§. 483. *Custos* jure Decretalium est Subordinatus Sacristæ, & deputatus ad custodiendas res Ecclesiasticas levioris momenti, ut sunt linteamina &c. ad pul-

sanda tintinnabula, accendendas lampades. Ad cultum divinum in Ecclesiis rite peragendum proxime invigilabant Archidiaconus, Archipresbyter & Custos; unde c. 2. de off. Cust. dicitur: *In his tribus columnis consistere debet alma mater Ecclesia. — Hi tres simul juncti uno animo provide peragant, & perfecte; & non sit invidia, neque zelus inter illos* (*d*).

(*d*) *Ex consuetudine Ecclesiarum Germaniæ Custodi, qui in Ecclesiis cathedralibus summus Custos dicitur, incumbit suprema cura custodiendi pretiosa vasa, vestimenta, & reliquum thesaurum Ecclesiæ; ei tamen subordinati sunt Clerici alii sub-custodes, & laici, quos æditųos, aut sacristas dicimus.*

§. 484. *Vicariorum* varia occurrunt genera in Jure; plura etiam consuetudine fuerunt introducta. Gregorius IX. tit. de officio Vicarii agit de Vicariis *in divinis*, seu Vicariis Parochorum temporalibus & maxime perpetuis; de quibus ad titulum de præb. quando unio earum. Vicariarum cum aliis dignitatibus, cum collegiis, capitulis, monasteriis explicatur, tractari solet. Bonifacius IX. demum lib. 6. Decret. titulo *de officio Vicarii* eum intelligit Vicarium, quem *generalem*, aut *Vicarium Episcopi in spiritualibus* hodie nuncupamus. Ex quo inferunt, hanc dignitatem, quæ tempore Gregorii IX. penes Archidiaconos erat, circa medium Saculi XIII. & postea, imminuta vel extincta istorum potestate, ad Vicarios ab Episcopo constitutos transiisse. Occasionem forte præbuit Concilium Lateranense IV. ante Gregorium IX. habitum, sed quoad certa capita de constituendis ab Episcopo Vicariis paulatim in usum frequentiorem deductum. conf. ex eo Concilio c. quoniam 14. & quod mox sequitur, c. 15. de officio Jud. ord. (*e*).

(*e*) *Thomassin. P. I. lib. II. c. 8.*

§. 485.

§. 485. Episcopus Vicarios habere potest ex causis pluribus. I. In *temporalibus* circa regimen status politici. II. In *Pontificalibus*, qui nominantur *Suffraganei Episcoporum*, per quos is in Pontificalibus peragendis, ceu in collatione Ordinum, administrando Sacramento Confirmationis, in benedictione Abbatum, templorum consecratione &c. sublevetur. Hi ordinari hodie solent ad titulum Ecclesiæ alicujus ab infidelibus occupatæ, vel a schismaticis usurpatæ; qui mos ex eo tempore invaluit, ex quo Latini varias Orientis provincias infidelibus eripuerunt. Tum enim ex Latinis constituti sunt Patriarchæ & Episcopi, ubi Ecclesiæ, aut præsules non habuerunt omnino, aut ingens Latinorum numerus novam quasi Ecclesiam constituebat, quæ regi non poterat per Episcopum Græcum, semper in ritu & disciplina, sæpe etiam in fide & doctrina dissentientem. Latinis inde pulsis, spe illas terras recuperandi, obeuntium Episcoporum successores nominabantur, majore certe jure, quam quo Græci idem faciebant quoad Patriarchas vel Episcopos urbium ab infidelibus occupatarum. Hinc factum, ut Patriarchatuum & Episcopatuum titulum sæpe gererent duo, Latinus unus, alter Græcus (*f*). Id cum repugnaret Canonibus, remedium paravit Concilium Florentinum; sed Græci promissis non steterunt. Multi etiam Regulares monasticæ vitæ Episcopatum in partibus infidelium quærebant, vel occupabant; contra quos providit Concilium Viennense. Clem. 5. de elect. & Tridentinum Sess. XIV. c. 2. de ref. Introductum ergo est, ut nullus in Episcopum titularem ordinaretur, nisi auctoritate Romani Pontificis: qui sic ordinare non solet, nisi illos, qui alium quendam Episcopatum, vel saltem aliquam administrationem obtinent, ex cujus reditibus digne sustentari que-

ant (g). *III. In Spiritualibus*; de quibus deinceps agendum eſt.

(f) *Wilhelmus Tyrius in Hiſtoria belli ſacri paſſim. De Ordinatione Latinorum in partibus Orientis agit Paſchalis II. in ep.* 18. 19. 20. 28. 29. *Concil. edit. Manſi T. XX.*

(g) *Originem Epiſcoporum titularium Thomaſſinus P. I. l.* 1. *c.* 28. *derivat a Chorepiſcopis, de quibus mentionem faciunt antiquiſſimi canones ſynodorum Ancyranæ, Antiochenæ, Neocæſarienſis, quæ habitæ ſunt ſeculo IV. quo Chorepiſcopi jam invaluerant, ducto nomine a græca voce, quæ* vicum *ſignificat; eo quod illi ruri & in vicis paſtoralem curam Epiſcoporum arbitrio, ac nomine obirent. Per ſe ac lege ordinaria eos fuiſſe ſimplices Presbyteros conſtat; aliquos tamen charactere Epiſcopali fuiſſe inſignitos, vix dubitari poteſt; de quo Eruditi fuſe diſputant. Ob poteſtatis abuſum ſæpe coerciti, demum penitus abrogati ſunt. In Capitularibus ab Anſegiſo collectis lib. 6. cap.* 119. *ſic habetur: „Placuit, ne Chorepiſcopi a quibusdam fiant; quoniam hactenus a neſcientibus ſanctorum „Patrum, & maxime Apoſtolorum decreta, ſuisque quietibus & delectationibus inſervientibus facti ſunt. Idcirco & olim perſæpe, & noſtro a ſancta Apoſtolica Sede „tempore ſunt prohibiti, & ne deinceps a quoquam tam „ordinante, quam ordinari cupiente talis præſumtio aſſumatur, a cunctis noſtri regni Epiſcopis eſt in Synodo „canonice prohibitum."*

§. 486. *Vicarii Epiſcoporum in ſpiritualibus* primis jam Eccleſiæ ſeculis reperiuntur. Certe Gregorius Nazianzenus patri ſuo Gregorio in Nazianzeno, Baſilius Euſebio in Cæſarienſi, Chryſoſtomus Flaviano in Antiocheno, Simplicianus Ambroſio in Mediolanenſi, Auguſtinus Valerio in Hipponenſi Epiſcopatu operam *vicariam* præſtitit. Natura hujus dignigtatis eſt hæc: I. *Vicariatus* generalis non eſt beneficium, ſed munus, cui adjunctus eſt honor cum juris-

jurisdictione. II. Jurisdictio ista exercetur in eodem cum Episcopo tribunali, ita, ut non detur appellatio a Vicario generali ad Episcopum, ne ab eodem ad eundem appelletur. c. 2. de consuet. in 6. & c. 3. pr. de appellat. in 6. III. Vicarius ab Episcopo eligitur, & omnem ab eo accipit jurisdictionem: potest Episcopus unum eligere, vel plures in solidum, vel pro certo districtu, aut ad certas causas. Vicarii quidem & Officialis nomina sine discrimine adhibentur a S. Concilio Tridentino (Sess. XXIV. c. 16. de ref.), & ex stilo Romanæ Curiæ; passim tamen in his partibus fit, ut *Officialis* dicatur, qui causas matrimoniales & decimales mandato Episcopi cognoscit: at *Vicarius generalis*, qui alias jurisdictionis Episcopalis partes obit: *Vicarius* autem *Foraneus*, cujus jurisdictio ad certum districtum limitatur. IV. Uti Episcopus suo arbitrio eligit Vicarios; ita electos suo arbitrio removet, aut nullum omnino eligit; si ipse fungi munere sine ope aliena potest. V. Jurisdictio Vicarii est *generalis*, id est, Vicarius vi officii, aut mandati generalis, per *commissionem officii generaliter sibi factam* (c. 2. h. t. in 6.) potest expedire omnia, quæ potest Episcopus, ut *Episcopus & quoad Jurisdictionem*; quo non obstante excipiuntur ea, quæ speciale mandatum requirunt (uti mox dicam), *cum in generali concessione nequaquam illa veniant, quæ non esset quis verisimiliter in specie concessurus.* c. fin. h. t. in 6. V. Exspirat jurisdictio Vicarii tum ejus morte, spontanea dimissione, revocatione ab Episcopo facta, eique intimata: tum cessante munere Episcopali per obitum Episcopi, aliave ratione, ita, ut re etiam non integra in negotiis jam cœptis jurisdictio Vicarii cesset. Si Episcopus est excommunicatus, suspensus vel interdictus, & sic jurisdictione carens; impedi-

 tur

tur etiam exercitium Jurisdictionis in Vicario; quamvis eadem polleat habitualiter, ut Episcopo Jurisdictionem recuperante non indigeat nova concessione officii (*h*).

(*h*) *His probe expensis non videtur usum habere quæstio de Jurisdictione Vicarii generalis, ordinaria, an delegata debeat appellari. Dicunt: Delegata non est; quia nunquam delegata vocatur in Jure: quia Vicarius generalis potest causas quasdam alteri delegare; id quod delegatus per se non potest: quia, posteaquam constitutus est, jure suo, & vi officii a jure approbati exercet ea, quæ sunt Jurisdictionis Episcopalis: imo addant per me etiam hoc, quod sit eadem Vicarii Jurisdictio, ac Episcopi; quæ certe ordinaria est, non delegata. Participat tamen Vicarii jurisdictio de delegata in his, quia tota pendet a nutu & arbitrio Episcopi, qui suo libitu constituit, & removet, & majore vel minore potestate donat Vicarium: quia Episcopo mortuo vel Sede moto omnem Vicarius amittit Jurisdictionem.*

§. 487. A generali Vicariorum istiusmodi potestate eximuntur ea, quæ Episcopo non vi Jurisdictionis, sed Ordinis Episcopalis competunt: aut non jurisdictionis ordinariæ, sed specialiter concessæ tanquam Delegato Sedis Apostolicæ, aut aliunde devolutæ: quæ ob rei gravitatem arbitrio viri prudentis reservantur ipsi Episcopo. Talia sunt, causas criminales graviores cognoscere, visitare diœcesin, pensionibus onerare Clericos, alienare res Ecclesiæ, ultimas voluntates exequi, procedere contra Canonicos (*i*). Habet potestas Vicarii Analogiam cum administratore bonorum alienorum; qui ad res graviores mandato speciali eget, & bona Domini administrare, non alienare, statum priorem conservare, non immutare potest. Hinc ad Vicarium generalem non pertinet concessio dimissoriarum, actus liberalis gratiæ, dispensationes in impedimentis matrimonii, etiam

etiam cum Episcopus ex concessione Pontificia dispensare potest, collatio beneficiorum ad liberam Episcopi dispositionem pertinentium. c. fin. h. t. in 6. Et quia statum Dicœceseos immutare non potest, ad Vicarium generalem non pertinet beneficia erigere in vicarias perpetuas, eadem unire, dividere, supprimere, juri patronatus subjicere, transferre, novas parochias erigere. Præterea speciali deputatione opus habet Vicarius, ut dispenset in irregularitatibus & suspensionibus, ex delicto occulto provenientibus, cum Episcopus sic dispensare, aut a casibus occultis Sedi Apostolicæ reservatis absolvere potest per Concil. Trid. Sess. XXIV. c. 6. de ref. quando auctoritatem impertitur exemplaribus, ut eandem in foro vim habeant, ac Archetypa. c. fin. de fide instrument.

(*i*) *Hisce negotiis gravioribus annumerari confectionem processus in causa Beatificationis, vel Canonizationis, docet Benedictus XIV. de Servorum Dei Beatif. lib. 2. c. 2. n. 9.*

§. 488. Ex his facile intelligitur, cur Jus nostrum ad munus Vicarii Episcopalis requirat 1. Clericum, can. 22. XVI. q. 7. 2. Qui jam vigesimum quintum ætatis annum attigerit, & scientia ac moribus commendandus sit. arg. c. 7. §. 2. de Elect. nempe in Theologia aut Jure Canonico doctorem, vel Licentiatum, aut alias idoneum. Concil. Trid. Sess. XXIV. c. 16. de ref.

TITULUS XXIX.

DE OFFICIO, ET POTESTATE JUDICIS DELEGATI.

ARGUMENTUM.

I. Variæ delegationum species §. 489. *II. Quis possit delegare, quis delegari, in qua causa.* §. 490. *seq. III. Usus Jurisdictionis delegatæ* §. 493. *IV. Executio sententiæ a Delegato latæ* §. 494. *Explicatur c.* 28. *h. t. V. Quomodo exspiret officium & potestas Delegati.* §. 498.

§. 489. *Judex delegatus* dicitur, qui non ex proprio officio, sed ex commissione vel ipsius juris, vel alterius hominis, propriam & ordinariam Jurisdictionem habentis, immediate vel mediate facta, adeoque alterius vice & auctoritate Jurisdictionem exercet. Sunt ergo alii *delegati a Jure*, ceu Episcopi in quibusdam casibus Apostolicæ Sedi alias reservatis, & omnes Sacerdotes ad absolvendos pœnitentes in articulo mortis; alii *delegati ab homine*, & quidem vel *a Supremo Principe*, qui Superiorem in suo potestatis genere non recognoscit, vel ab inferiore Judice aut Magistratu ordinario. Sunt delegati *ratione dignitatis*, quam obtinent, vel *ratione personæ* expresso ejus nomine: *delegati primo* & immediate a Supremo Principe, aut Judice ordinario: vel delegati a delegato, qui dicuntur *subdelegati*. Sunt denique *delegati ad universitatem causarum*, saltem in certo genere e. g. matrimonii, decimarum, sine restrictione ad certas personas: vel delegati ad causas particulares *certarum* personarum (*a*).

(*a*) *Hic titulus multum usum habet in doctrina de Commissariis, quorum opera frequentissime adhibetur hodierno stilo; pertinet eodem, ratione quadam titulus* 21. *libri*

bri I. Digeſt. de officio ejus, cui mandata eſt jurisdictio. Leyſerus Specimine XXVII. §. 1. *ait: Nec ipſi diſſimulamus, maximam doctrinæ de Commiſſariis partem ex conſuetudine, & Jure Canonico, in primis ex h. t. deſumendam eſſe. Habet autem hic titulus in Jure ſacro univerſe capitula omnino ſexaginta; & in his non pauca valde longa. Unde præcipui doctrinæ huc pertinentis articuli potius indicandi, quam ex Corpore Juris multis verbis exſcribendi ſunt.*

§. 490. *Delegare poteſt*, qui habet jurisdictionem ordinariam: delegatus autem regulariter ſubdelegare non poteſt, niſi ſit delegatus a Summo Principe, vel ad univerſitatem cauſarum. Exceptiones de facultate ſubdelegandi continentur c. 3. 27. 34. c. ult. §. is autem. addita Clem. un. h. t. Delegatus Summi Principis, ſi ſubdelegare poteſt & vult, recipere recuſantem etiam compellere poteſt, ut recipiat. c. 28. non poteſt autem ſubdelegato iterum dare poteſtatem ſubdelegandi. arg. c. 27. §. 4. h. t.

§. 491. *Delegari* a Summo Pontifice ſolent Conſtituti in dignitate, vel perſonatu, aut Canonici cathedrales. c. 11. Pr. de Reſcript. in 6. Ceterum delegati eſſe poſſunt omnes, qui natura, legibus vel moribus non prohibentur, modo ſint periti jurium. c. 4. §. 1. & non minores XX. annis, niſi a Principe dati eſſent ex certa ſcientia; vel ab alio inferiore cum conſenſu partium, expletis ſaltem annis XVIII. c. 41. Delegari poſſunt unus vel plures judices ſimpliciter, aut ſub variis clauſulis, aut in ſolidum. c. 16. 21. 23. 30. X. & c. 8. in 6.

§. 492. *Cauſæ omnes* delegari poſſunt, quæ ad ordinariam delegantis jurisdictionem pertinent, imo

etiam actus Ordinis, modo delegatus habeat Ordidinem requisitum. Etsi judex delegatus vi definitionis sit, qui aliquam jurisdictionem exerceat; tamen etiam *nudum Ministerium* vel *executio* delegari dicitur: sed tales delegati potius *auditores*, vel *executores* appellantur. Delegatus Papæ potest principium, medium & finem totius causæ conjunctim vel divisim subdelegare. c. 27. c. 28. §. 1. Celebris est ex Jure Romano quæstio, an causæ pertinentes ad merum imperium, cujusmodi est jus gladii, sive potestas puniendi facinorosos pœna mortis, mutilationis vel perpetui carceris, delegari possit; qua in re principia juris publici Romani ad statum hodiernum applicari non possunt: unde tales delegationes sine dubio fieri possunt, & solent.

§. 493. *Pro usu jurisdictionis delegatæ* inprimis necesse est, ut delegatus literas delegationis suæ in forma authentica exhibeat. c. 31. *Potestas* & *officium* judicis delegati (quibus verbis, velut synonimis, hic titulus inscribitur) non penitus nihil differunt. Nam primo *potestas* sumi potest velut pro habitu, & actu primo; *Officium* pro actu secundo, sive exercitio. Dein potestas denotat, quid *possit* quis facere vi juris sibi competentis: officium, quid *debeat*, aut teneatur facere. Potestas judicis delegati generatim pendet *ex auctoritate & potestate delegantis*, cujus is vices gerit. c. 11. & 33. & ex *mandato*, *ejusque forma*. Hinc delegatus potestatem suam ultra fines mandati extendere non potest, etiam consentientibus partibus, nisi aliqua restrictio mere in favorem partium sit adjecta e. g. de tempore & loco, quo causa definiri debet; censentur tamen in mandato etiam contineri ea, quæ necessaria sunt, ut causa delegata expediri queat. c. 1. & c. 5. h. t. addita modera-

deratione c. 2. in 6. Ad observandam formam mandato præscriptam etiam subdelegatus tenetur; alias nihil agit. c. 37. ad *Officium delegati* pertinere censentur ea, quæ ad delegationem rite obeundam jure communi præscribuntur, ut agat vel omittat. Sic contra reum absentem sine contumacia, judicare non potest, etsi prior possessio & dejectio probata sit. c. 10. Et quamvis certa eidem præscripta sit procedendi vel judicandi forma, tenetur tamen admittere exceptiones probabiles. c. 13. Rescriptum Principis nunquam ita interpretari debet, ut alteri præjudicium inferatur, nisi hoc ipsum expressum sit. c. 15. Executionem sententiæ a se latæ differre debet propter appellationem ejus, cujus interest, ne detur executioni, nisi malitiose, & solum differendæ executionis causa interposita fuerit appellatio. c. 15. Quomodo in causa excommunicationis procedere debeat, exponitur c. 21. §. 2. & 3. & c. 36.

§. 494. *Executio sententiæ* Delegato Papæ vel Principis non minus competit, quam cognitio & decisio causæ absolute eidem commissæ; quia commissio simpliciter facta, super toto negotio facta intelligitur: resistentes executioni Ecclesiastica censura coercere potest. c. 7. & 26. h. t. Solet autem Delegatus Papæ executionem sententiæ a se latæ frequenter committere Ordinario loci; a quo id melius fieri potest, utpote Officialibus instructo; quales ipsi judici delegato plerumque præsto non sunt. Si autem Delegatus Ordinarium loci, non ut merum ministrum executionis, sed suum Subdelegatum constituerit, censetur ipse functus officio, ut causam reassumere non possit, saltem si res non sit integra, & Subdelegatus negotium exequi cœperit. c. 9.

§. 495.

§. 495. Difficultatem propter varias confecutiones faceffere hoc titulo videtur c. *paftorales*. 28. §. quia vero. 3. ubi Ordinarius jubetur exequi fententiam a Delegato pronuntiatam, etfi eandem injuftam effe fciat, e. g. fi ea juri quidem communi conformis, fed approbatæ, certæque loci confuetudini fit contraria. Quid enim? ipfi executori injuftæ fententiæ, nonne imputabitur injuftitia in foro Dei? Verba Capituli funt hæc: *Quia vero fæpe contingit, quod executio fententiæ Ordinario demandatur; quæfivifti, an fi ipfam injuftam effe cognoverit, debeat eam executioni mandare? an fit ei potius fubfiftendum? Attendentes itaque, quod non cognitio, fed executio tantum demandatur eidem: refpondemus, quod, cum Ordinarius teneatur obfequi Delegato, etfi fciat fententiam illam injuftam, exequi nihilominus tenetur eandem, nifi apud eum efficere poffit, ut ab hoc onere ipfum abfolvat.* Dubium duntaxat pro cafu locum habet, quando ei, cui executio mandata eft, de injuftitia fententiæ *certo* conftat; quamdiu enim ea extra prudens dubium pofita non eft; præfumtio ftat pro judice & pro juftitia fententiæ.

§. 496. De hypothefi autem injuftitiæ ab executore certo cognitæ, quia jura juribus conjungenda, atque inter fe concilianda funt, refpondeo: Sententia, cujus injuftitia certo cognita eft, executioni dari poteft, fi *copulative* concurrant hæ conditiones: I. Si agatur de caufa civili, certe non criminali majore; neque actus executionis in fe malus, & lege naturali vel divina prohibitus eft. arg. c. 13. de reftit fpoliat. & c. 44. de fent. excom. II. Si fententia non fit *notorie* injufta fecundum acta aut formam proceffus, vel penitus irrita, ceu lata contra jus manifeftum, aut nullo juris ordine obfervato. c. 10.

de

de V.S. 5. & c. 54. v. *ſi vero notorium.* de appellat. quo pertinet, ſi ſententiam ex falſis inſtrumentis, aut interveniente fraude latam conſtat. c. 2. de crimine falſi c. 5. de ſent. & re jud. III. Si *mera* executio ſententiæ ſine ulla cognitione cauſæ demandata eſt; nam de *executore mixto* aliter ſentiendum eſt. IV. Si, qui injuſtitiam ſententiæ novit, ab onere executionis nullo modo liberare ſe poteſt. Poteſt enim apud Delegatum inſtare, ut ſententia ſuſpendatur, donec rei veritas Apoſtolicæ Sedi innoteſcat. c. 8. h. t. V. Si ſententia transiit in rem judicatam; aliter enim non fit executio ſecundum jura. Eo autem facto executori imputari non poteſt injuſtitia: uti enim in foro externo firmitas tribuitur rei judicatæ, etſi de jure partium litigantium poſtea certo conſtet; ſic pro foro externo executio ſententiæ facienda eſt. VI. Si denique ex ſententiæ executione graviora mala imminere videantur, executor, tanquam de re impoſſibili ſibi demandata, excuſationem habebit ex c. 5. de reſcriptis.

§. 497. De appellationibus & recuſationibus generatim agitur L. II. Decretal. Specialia ſunt: I. A delegato appellatur ad Superiorem delegantis: ſi hic Superiorem non habeat, ad ipſum delegantem (*b*). II. A ſubdelegato Papæ, qui non totam cauſam delegavit, non ad Papam, ſed ejus Delegatum, nempe Subdelegantem appellatur, niſi hic ſit impeditus. c. 18. III. Si medium tantum cauſæ, e. g. depoſitiones teſtium, alicui committatur, ut mero auditori ſine jurisdictione, a tali non appellatur, niſi fines mandati exceſſerit, aut merito ſuſpectus ſit. IV. Nemo præter Principem Supremum cauſam committit, remoto appellationis remedio: exceptio eſt in c. 28.

(*b*) *Zech*

(*b*) *Zech de Judiciis Eccl. Sect. I. tit. III.* §. 39. *Singularem ea de re dissertationem edidit Samuel Stryckius Vol.* 5. *diss. I. C. IV. n.* 59. *& seq.*

§. 498. Exspirat jurisdictio Delegati I. lapsu temporis, nisi communi partium consensu terminus prorogetur. c. 4. II. Morte Delegantis, & omni eo modo, quo Delegans amittit suam jurisdictionem, si res adhuc sit integra; secus, si Delegatus jam uti cœpit jurisdictione, ea perpetuatur. c. 19 & 20. Hæc tamen limitatio passim non observatur. Estque hoc notabile discrimen inter judicem Delegatum, & Ordinarium; hic enim, non item ille, suam jurisdictionem etiam post mortem ejus, a quo ipsi delatum est officium cum jurisdictione, eandem retinet, excepto Vicario, qui eandem cum Principali jurisdictionem tenet (*c*). III. Morte ipsius Delegati; si delegatio facta fuit *personæ* sub proprio ejus nomine, non vero *dignitati;* hoc enim casu transit ad successorem in eadem dignitate. c. 14. h. t. IV. Si Delegatus officio suo functus est, id est, si sententiam per se, vel per alium, tanquam ministrum, executus est, aut alteri exequendam delegavit. c. 9.

(*c*) *Gratia jam facta morte concedentis, vel delegati executoris non exspirat. c.* 9. *h. t. in* 6.

TITULUS XXX.

DE OFFICIO LEGATI.

ARGUMENTUM.

I. Legatorum Apostolicæ Sedis triplex genus §. 495. *II. Mittuntur ex variis causis: gaudent charactere repræsentatitio: honore & potestate eminent legati a Latere.* §. 500. *III. Quomodo exspiret potestas legati.* §. 505. *IV. Jus Pontificium mittendi legatos.* §. 506.

§. 499.

§. 499. *Legati*, seu *Nuntii Apostolici* sunt triplicis generis ex jure Decretalium, cui præsens consuetudo inhæret. Sunt enim I. *Legati a latere*, qui sumuntur e collegio Cardinalium, tanquam lateri Pontificis assistentium, indeque missorum. Formula loquendi valde antiqua est. can. 11. & can. 36. II. q. 6. De his ait Pontifex. c. 1. in 6. *Sicut honoris prærogativa lætantur; sic eos auctoritate fungi volumus ampliori.* II. *Legati Missi.* III. *Legati Nati, qui Ecclesiarum suarum prætextu legationis sibi vendicant dignitatem.* c. 9. (*a*). Atque hi conveniunt cum iis, qui olim dicti sunt Vicarii Apostolici, de quibus, uti & universo Legatorum Apostolicorum jure summa eruditione, pari gravitate & æquitate agitur in Responsione SS. D. N. Pii P. VI. ad Metropolitanos Germaniæ super Nuntiaturis Apostolicis. Horum Legatorum, qui Nati dicuntur, debuit imminui auctoritas; tum quia ipsorum delectum Summi Pontifices non habebant in sua potestate, nec eligere poterant industriam personæ; tum quia, ut Petrus de Marca L. VI. Conc. c. 29. n. 6. ait: *Metropolitani ferre nolebant, uni ex suo corpore conferri jus perpetuæ præsidentiæ;* quod in Drogone & Ansesigo patefactum est; quorum proin fata male ad legatos missos applicantur. Hinc SS. D. N. Pius P. VI. in cit. Resp. C. VIII. Sect. V. n. 132. ait: „Impotens æmulandi studium, quod Metropolitanos „invaserat, in causa fuit, cur Pontifices, volentes injuncto sibi Apostolatus munere perfungi, nolentesque amplius *Indigenis* uti, quibus suas, ut antea, „vices committerent, ac demandarent, id ceperunt „Consilii a Seculo XV. ad hanc usque nostram ætatem, ut *e proprio latere* in Germaniam, in Galliam, „in Hispaniam, in Lusitaniam & in alia etiam regna „*advenas Nuntios* mitterent, *nulli parti* addictos, *Ecclesia-*

„*clesiastica* dignitate ornatos, Principibus caros; ut„que apud catholicas aulas, & in urbibus Principi„bus *Ordinarias Nuntiaturas* instituerent." Triplex hoc Legatorum genus aperte indicatur c. 9. X. c. 1. in 6.

(a) *In Recessu Imp. a.* 1532. *subscribens Albertus Archiepiscopus Moguntinus & Magdeburgensis se vocat legatum natum. Idem prædicatum suis titulis adjicit Elector Coloniensis. Salisburgensis idem elogium sibi tribuit a variis Pontificibus concessum. Hæc de Legatis natis in Germania. In Gallia eo titulo fruuntur Remensis, Bituricensis & Lugdunensis, in Hispania Toletanus, in Italia Pisanus, in Anglia Cantuariensis & Eboracensis, in Hungaria Strigoniensis &c.*

§. 500. Ex primo & secundo Legatorum genere (de tertio enim nihil restat dicendum) alii mittuntur cum jurisdictione solum *temporali* ad gubernandas provincias, vel civitates status Ecclesiastici, quales sunt Legatus Avenionensis, Bononiensis, Ferrariensis &c. alii habent jurisdictionem *spiritualem*, vel *restrictam* ad certas causas, aut negotia; vel *ordinariam*, quando iis in certis provinciis committitur legationis officium; atque in his aliqui dicuntur *extraordinarii*, & non stabiles; alii *stabiles*; quales in Germania sunt Viennæ, Coloniæ, Monachii, Lucernæ. Ab his distinguendi sunt ii, qui *Vicarii Apostolici* speciali ratione vocantur; etsi Legati quoque vices gerant Apostolicæ Sedis, ut mox dicam.

§. 501. Commune est omnium Legatorum, quod charactere repræsentatitio gaudeant; ac Legati quidem & Nuntii Apostolici vices Papæ gerunt. c. 1. in fin. ac si ea, quam divinæ fidei vis, & catholicæ unitatis studium poscit, reverentia erga Vicarium Christi & Successorem S. Petri vigeret in scriptoribus

bus ætatis nostræ, ingentibus turbis, ac bonorum offensionibus fuisset præcautum. Quidquid sit, ut ea memorem, quæ Legatorum communia sunt, ex præscripto juris nemini, quamquam dignitate fulgeat, credendum est, si dicat, se cum mandatis Principis venire, nisi probaverit. l. 1. C. de mandatis Princip. Cardinalibus quidem legatis, si legatos se esse, literis ostenderint (*b*), fides habetur quoad mandata, etsi hæc scripto non exhibeant. arg. c. fin. dist. 97. Imo aliis etiam legatis quoad ea, quæ communi legationis officio continentur, adhibetur fides, non item quoad specialia, & quæ aliis præjudicant.

(*b*) *Boerius de Potestate Legati a latere. n.* 28.

§. 502. *Honoris prærogativa* eminent Legati a Latere. c. 1. atque in eorum præsentia suspenditur officium minorum legatorum quoad exercitium potestatis. c. 8. iis præsentibus, si insigniis Apostolicæ dignitatis utantur, Archiepiscopis ac Patriarchis crux non præfertur. c. 23. de Privileg. Unde nec Episcopus, præsente Legato a latere, populo benedicit, nec vestes defert, scilicet mozzetam, quæ ordinariam ipsius jurisdictionem significat.

§. 503. Legati a Latere ampliori etiam auctoritate funguntur. c. 1. in 6. Generatim omnium Legatorum jurisdictio *Ordinaria* dicitur. c. 2. in 6. & in provincias mittuntur, ut *ibidem evellant & dissipent, ædificent, & plantent, ad instar Proconsulum, ceterorumque Præsidum, quibus olim Romani certas provincias moderandas commiserant.* cit. c. 2. in 6. Exemplum magno Germaniæ commodo præbuit celebris legatio Laurentii Campegii, qui an. 1524. per Germaniam, itemque Bohemiæ, Poloniæ & Hungariæ

gariæ regna & alia loca, per quæ ipsum transire contingeret, legationis officium obire jussus est; cujus statuta per universam provinciam Moguntinam recepta sunt. Difficile est de potestate Legatorum in specie differere; quia multa in desuetudinem abierunt; ut auctores ex jure communi vix certi quidquam statui posse censeant (c). Ipso tamen communi etiam jure Potestas illorum restricta est: I. ex speciali delegatione cujusdam causæ a Papa facta; quia mandatum speciale derogat generali. c. 2. II. Relatione causæ a Legato ad Papam missa, ille judex esse cessat. c. 5. III. generali mandato vel delegatione non continentur ea, quæ specialem mentionem poscunt, ceu dividere, aut unire Episcopatus, transferre, vel deponere Episcopos &c. c. 3. & 4; nam hæc, aliaque istius generis *in signum privilegii singularis sunt tantum Summo Pontifici reservata* c. 4. IV. Legatorum potestas adstricta est ad provinciam legationis: si tamen hæc complectitur loca plura; in quovis jurisdictionem exercere possunt.

(c) *Zech de Hierarch. Tit. XXV.* §. 286. *cum citatis ibid.*

§. 504. Specialia de potestate Legatorum sunt, I. Legati a latere a die egressus sui ex Urbe usque ad diem reditus in Urbem absolvere possunt quoscunque Clericorum percussores, ex quacunque provincia fuerint: c. 4. Legati vero missi, qui non sunt a latere, provinciales tantum, non item extraneos ob excommunicationem alibi contractam absolvunt, ac dum ipsi sunt in provincia. c. 9. II. Legatus a latere licentiam dare potest Abbati in Episcopum electo, ut monasterium suum deserat, atque ad Ecclesiam transeat: idem *in provincia sibi decreta Archiepiscoporum, Episcoporum, & exemtorum electiones potest ex officio confirmare* (de jure communi); *alii*

autem

autem Legati hoc nequeunt. c. 36. de elect. in 6. III. Legatus a latere (non item alius, quantumcunque plenam legationem obtineat) cum Ordinario concurrit in conferendis beneficiis, atque etiam reservandis. c. 1. in 6. & c. 31. de præb. eod. Hæc facultas jure communi magnopere limitata jam est, uti patet ex c. 3. 4. & 5. in 6. c. 2. de præb. eod. In Germania autem ea uti non solent, ne vis inferatur Concordatis, quibus nec Pontifex derogare solet. IV. In causis contentiosis Episcopi judicant in *prima* instantia, non legati sive a latere, sive alii, nec isti procedunt contra Clericos, nisi Episcopo prius requisito, eoque negligente. Concil. Trid. Sess. XXIV. c. 20. de ref. De secunda instantia nil decretum est in Trid., sed tantum præcipitur, ut Legati ac Nuntii Apostolici perinde ac Patriarchæ, Primates, ac Metropolitani in appellationibus, quæ ab Episcopi judicio fiunt, recipiendis, servent formam ac tenorem præscriptum ab Innocentio IV. in c. Romana Ecclesia. 3. de appell. in 6. quæ res satis indicat, ab Episcopo æque ad Nuntios, ac Metropolitas appellari posse. Trid. Sess. XXII. c. 7. de ref. V. Statuta quorumcunque Legatorum, ordinaria jurisdictione præditorum, etiam durant post finitam legationem. c. fin.

§. 505. Potestas Legati per mortem Pontificis non exspirat. c. 2. in 6; sed I. finito tempore constituto. arg. c. 4. de offic. Deleg. II. morte legati. III. Revocatione Papæ. IV. Egressu ex provincia legationis. c. fin. si nempe fit animo non redeundi, & concessu Papæ.

§. 506. De jure Summi Pontificis mittendi Legatos ac Nuntios in provincias, & ordinaria præsertim jurisdictione, seu facultatibus instructos ac stabiles

biles statuendum: *Jus Pontificium mittendi Nuntios, eosque stabiles & facultatibus instructos ab eo, qui Primatum SS. Pontificum ex verbo divino scripto, traditoque profitetur, in dubium vocari nequit.* Prob. D. Petro ejusque Successoribus cura & potestas universi regendi gregis a Deo commissa est. Cum hac potestate rectoria ex natura rei, tanquam medium necessarium ad finem, conjungitur jus mittendi viros idoneos, qui statum gregis proxime inspiciant, ad Summum Pastorem fideliter de eo referant, hæreses, schismata, scandala cohibeant, quæque sunt alia istius generis ad officium Summi Pastoris pertinentia. Perpetuus usus hujus juris, qui traditionem manifestat, ostenditur inde a Sæculo IV., ex quo pax ac libertas Ecclesiæ data est, usque ad Seculum XV, nostraque tempora. Adde formulam juramenti Episcoporum §. 333. & Extrav. un. de consult. int. com. in qua respondens Pontificio huic juri obligatio declaratur: consuetudo non recipiendi Apostolicos Legatos dicitur irrita: qui eos impediunt, excommunicationi, ac terræ ipsorum interdicto subjacent.

§. 507. *Objiciunt I.* cit. Extravagans, quæ incipit: *Ad regna;* uti etiam juramentum Episcoporum tantum pertinet ad Legatos *extraordinarios*, quos Pontifex *necesse habet interdum ex debito impositæ servitutis ad diversas mundi partes, prout necessitates emerserint, destinare;* uti ibidem dicitur. ℞. 1. Ea constitutio data est tempore, quo in Germania, in Gallia, & aliis locis *stabiles* aderant legationes Primatibus concessæ; quibus non satisfacientibus aliquando, necesse præterea fuit, extraordinarios legatos mittere. Ex verbis autem ipsius constitutionis ac mente Pontificis, sine discrimine mandatur Principibus, Nuntios recipere, quos ad quascunque partes

tes

tes pro caufis quibuslibet Sedes ipfa Apoftolica miferit. Dein fi Epifcopi vi juramenti Legatos tantum transeuntes honorifice tractare & adjuvare debent; cur non item, fi in diœcefibus commorantur, & populorum commodis inferviunt? ℞. 2. Extra Ordinem legatos in provincias mitti poffe non negant, etiam jurisdictione inftructos, Pontificio exercenda nomine; neque negare poffunt omnino, nifi Pontificiam auctoritatem aperte velint tollere: quæro nunc igitur, quoties mittere iftiusmodi Legatos liceat? quamdiu miffis commorari in provinciis concedant adverfarii? quid? fi neceffitas videatur pofcere, ut fæpius mittantur intra Spatium temporis minime longi, utque morentur diutius; id quod ufuveniffe novimus tempore Concilii Bafileenfis, ac pofteriore dein, nempe Lutheri ætate? cujus arbitrio & neceffitas illa mittendi, & mora in provinciis definienda erit? quantum juris dabunt Principi accerfenti ad fe Apoftolicum Nuntium, & apud fe retinenti? fi femeftri; fi anno integro, fi triennio retinere licet; cur non item ftabiliter ac perpetuo? qua ratione, qua lege, qua juris auctoritate id vetabunt? At, inquiunt, obeffe poterunt Legati ftabiles auctoritati Epifcoporum? Atqui poterunt etiam obeffe, fi extra ordinem, pofcente neceffitate, mittantur: fi bimeftri, fi paucis commorentur diebus (*d*).

(*d*) *In hunc modum differit Auctor Expoftulationis contra Auctorem libri: Solida Analyfis controverfiarum de Difpenfationibus & Nuntiaturis. C. III. de Nuntiis Apoftolicis.*

§. 508. *Objiciunt* II. Epifcopi *immediate* præfunt fuis Diœcefibus: Papa mediate; fupplere is poteft defectum, fi Epifcopus fuo defit officio. ℞. Papam *mediate* tantum præeffe gregi Dominico, nec poffe,

nisi supplere defectum pastorum inferiorum, apertissimus error est ex damnatis haustus auctoribus, nempe Marco Ant. de Dominis, Richerio, Febronio, Eubelio: error est, manifeste repugnans verbis & sententiis Christi Primatum instituentis in potestate S. Petro concessâ: error repugnans traditioni & usui perpetuo: repugnans Concilio Oecumenico Lateranensi IV. ex cujus effato *Ecclesia Romana, disponente Domino, super omnes alias ordinariæ potestatis obtinet principatum, utpote mater universorum Christi fidelium & magistra.* c. 23. de privil. Si Papa immediatam & ordinariam potestatem in pastores subordinatos habet; eandem necesse est, ut habeat in subditos horum pastorum; quia Universorum Christi fidelium æque pater est, & Doctor: nihil enim in verbis Christi distinguitur, nihil excipitur. *Petro imperatum est*, inquit Bossuetus Serm. de unitate, *ut cuncta gubernaret, & pasceret omnes agnos & oves, filios & matres; & ipsos quoque pastores; pastores, inquam, si populi respiciantur: oves, si Petro comparentur.* Pasce agnos, inquit Christus, pasce oves: quidquid solveris: quidquid ligaveris: Tibi dabo claves regni cælorum. Quæro, quid Episcopi prius, quid immediatius, quid propius acceperint? Si officii Episcopalis est, ut proxime invigilent portioni gregis, eamque pascant; quid hoc potestati supremæ, universali, & ordinariæ Pontificum derogat, vel officit? nonne idem de parochorum officio dici potest? num potestas Episcoporum propterea non ordinaria, non immediata, ac cum potestate inferiorum concurrens censeri potest? *Officium* ad exercitium curæ pastoralis propius refertur: *potestas* ad habitum, ad originem, ad imperium sacrum.

§. 509. Objiciunt. III. Papa *solicitudinem* habet, universi gregis, ut inquit S. Leo; sed inde inferri non

potest,

poteſt, eidem competere regimen univerſi gregis. ℞. Verbum ſcriptum & traditum, ex quo impoſitam S. Petro, ejusque Succeſſoribus ſolicitudinem univerſi gregis inferunt, æque probat eorundem ſupremam & univerſalem atque immediatam poteſtatem univerſi regendi gregis; ejusmodi poteſtas eſſe non poteſt absque ſolicitudine univerſi; at ſolicitudo & cura alicui demandata intelligi poteſt absque poteſtate vera & rectoria; ſi nempe is, cui ſolicitudo demandata eſt, Superiorem habet, ad quem caſus emergentes referat; uti fit in Archipresbyteris & Decanis ruralibus. Romanorum autem Pontificum eſt, non ad alios, tanquam Superiores, mittere relationes de eccleſiarum neceſſitatibus, ſed relationes de iisdem ex univerſo orbe recipere.

§. 510. *Objiciunt* IV. Per Canones vetitum eſt *extraneo* Epiſcopo in negotia aliorum diœceſium ſe ingerere: Pontificalia ibidem exercere. Trid. Seſſ. VI. c. 5. de ref. Ipſa etiam Tridentina Synodus cognitionem cauſarum reſervavit Epiſcopis. Seſſ. XXIV. c. 20. de ref. Reſpondet SS. D. N. Pius VI. in ampliſſima Reſp. ad Metropolit. c. VII. n. 49. „Non „niſi per ſummam injuriam dici *extraneus* poteſt is, „quem Apoſtolica Sedes delegavit, quique ejus vi„ces obit, utpote quæ ſupra omnes Epiſcoporum „catholicorum diœceſes habet jus *ordinariæ* poteſta„tis.“ Et ib. c. IX. §. 24. „Conſtitutio Tridentini „clara eſt quoad *Epiſcopos omnes*, ita, ut nequeat *al*„*ter* Pontificialia in *alterius* diœceſi exercere, niſi „impetrata prius ab Ordinario venia. Sed conſtitu„tio hujusmodi ad ſolos *coercita* Epiſcopos, nil com„mune habet cum *Pontifice*, & *Pontificiis Legatis*, „qui illius vices funguntur. Ad Pontificem enim „quod attinet, nulla diœceſis eſt *aliena*. Sicut au„tem liceret Pontifici, quocunque locorum accede-

 „ret,

„ret, ſine venia Ordinarii pro libitu Pontificalia „exercere; ita eodem jure decorari poſſunt Apoſto„lici Nuntii, non ut meri *Epiſcopi*, aut *Archiepi„ſcopi*, ſed tanquam *Apoſtolicæ Sedis Delegati.*" Ceterum Apoſtolicum Nuntium appellare *extraneum* ne Febronius quidem auſus fuiſſet. Ait enim in opere de ſtatu Eccleſiæ C. II. §. 10. *Papæ — incumbit cura, inſpectio, & quædam ſuperintendentia in omnes Eccleſias, adeo ut is nullibi quoad hoc poteſt haberi pro* EXTRANEO. Synodi Trid. Decretum agit de cauſis contentioſis, & quidem quoad primam *tantum* inſtantiam (§. 504. n. IV.), idemque, ut Decreta omnia Synodorum, vim habet a Pontificia confirmatione. Imo ipſa Synodus excipit non cauſas majores tantum, *quæ juxta canonicas ſanctiones apud Sedem Apoſtolicam ſunt tractandæ*, verum etiam illas, *quas ex urgenti, rationabilique cauſa judicaverit Summus Romanus Pontifex per ſpeciale reſcriptum Signaturæ Sanctitatis Suæ, propria manu ſubſcribendum, committere, aut avocare*; id quod ordinariam atque immediatam RR. Pontificum Poteſtatem aperte indicat. Denique ſi ad evitandas litigantium fraudes iſthuc in cauſis contentioſis conſtituendum judicavit & Pontifex, & Synodus, non id continuo ad Jurisdictionem voluntariam, aliaque iſtius generis extendi poteſt, quaſi nemini liceret, mox ad Pontificem, ejusve Legatum petendæ gratiæ cauſa accedere. Unde merito animadvertit auctor Expoſtulationis diſſ. cit. pag. 115. Non eſt hæc ſolius Papæ, vel Epiſcoporum, ſed *ovium* cauſa, quæ quidem ſeparari ſe a Summo Paſtore minime patientur; quippe, quæ norunt, non aliam ob cauſam magis inferiores Præſules a Chriſto inſtitutos fuiſſe, quam ut ad Paſtorem univerſi gregis ab iisdem adducantur; neque acceſſum ſibi ad Patrem & Doctorem communem inter

cludi

eludi sinent, aut a gratiis ejus recipiendis prohiberi (*e*).

(*e*) *Quae ab hostibus Apostolicae Sedis contra Legatorum quorundam labes vitiaque ex antiqua memoria, ac saepe impuris fontibus ad invidiam ejus sanctae Sedis congeruntur, nec responsum mereri arbitror. Nimis enim depravati & malitiosi animi indicium est, silentio praeteritis tot insignibus emolumentis, quae ab eorundem legatorum indefessa opera, summa virtute ac sapientia in regna ac provincias collata sunt, pauculorum culpas, errataque lectoribus obtrudere.*

TITULUS XXXI.

DE OFFICIO JUDICIS ORDINARII.

ARGUMENTUM.

I. Quis hic censeatur Ordinarius: & a quo officia Ordinariorum instituantur. §. 511. *II. Potestas ordinaria Papae, cujus lateri assistunt Cardinales* §. 512. *III. Et Potestas ordinaria Episcoporum; utraque ex divina institutione* §. 516. *IV. Gradus medii sunt juris humani.* §. 526. *V. Potestas quasiepiscopalis.* §. 529.

§. 511. In Rubrica hujus tituli vox *Judicis Ordinarii* latius sumitur de officio ejus, qui vi muneris sui, suoque nomine & jure, non vice alterius, ut delegati faciunt, praeest in Ecclesia, & potestatem ordinariam exercet. Hinc in Sexto libro titulus simpliciter inscribitur *de officio Ordinarii*, id est, Papae, cujus lateri assistunt Cardinales: de officio Patriarcharum, Archiepiscoporum, id est, Primatum, & Metropolitanorum, Episcoporum, aliorumque potestate quasiepiscopali praeditorum; qui omnes nomine *Ordinarii* veniunt; ac speciales titulos in Jure non habent. De his nota: I. Agitur de potestate eorum

in causis, quas norunt ut homines & Judices, non ut Deus, nempe ex sigillo Sacramentali. c. 2. h. t. II. Considerantur ut personæ singulares, vel tanquam morales, quales sunt Synodi & Capitula. III. Officium Ordinarii instituitur vel a supremo Principe, vel lege publica & canone vel consuetudine; inferiorum non est, contra jus creare novam formam Ordinariorum. Id quod commune est utriusque status tum Ecclesiastici, tum politici; quo pertinet Extrav. unic. Joannis XXII. de M. et O. In Ecclesiastico statu, in quo per canones, concordata, & longævam consuetudinem officia Ordinariorum constituta sunt, mutatio sine aliorum injuria a pastoribus subordinatis fieri non potest.

§. 512. Christus instituendo pastores, & rectores Ecclesiæ orsus est a Petro, tanquam fundamento, Capite, supremo Pastore, quem singulari ratione suum Vicarium nominavit cum potestate suprema, universali, ordinaria, ac plena. Potestas Successorum Petri, seu RR. Pontificum vere, proprioque sensu potestas est, nempe fundata in Primatu non meri ordinis, honoris, directorii, sed Primatu auctoritatis, ac Jurisdictionis, conjunctæ cum vi obligandi pro utroque foro, ac pœnis appositis cogendi; eaque dicitur *suprema*, quia supra omnes Ecclesiæ potestates ita eminet, ut nulli illarum subjiciatur; quod de quavis Ecclesia particulari etiam integræ nationis ita certum est, ut a nemine catholicorum in dubium vocari possit. Opinionem de Conciliis œcumenicis Papa superioribus etiam extra casum schismatis vel hæresis seculo XV. rebus maxime perturbatis ortam Scriptores quidam nostræ ætatis sibi & aliis persuadere tanto ardore nituntur, ut incidere videantur in propositionem 29. ab Alexandro VIII. an. 1690. damnatam (*a*).

(*a*) *Confer. ex J. E. P. §. CCCLVIII. pag.* 725. *& dicta in Isagoge. §. CXVIII.*

§. 513. Eadem poteſtas Romanorum Pontificum dicitur *Univerſalis* & *Ordinaria* relate ad omnes diœceſes, perſonas, cauſas, relate ad oves & paſtores ſubordinatos, nulla ut exemtio a poteſtate & Jurisdictione Papæ habeat locum, ac ut nullibi tanquam Epiſcopus *exterus* ſpectari poſſit (§. 510.). Dicitur denique *plena*, quæ continet omne genus poteſtatis, quæ a Chriſto in Eccleſiam collata eſt; nec tamen eſt poteſtas *ſola*, neque excludit divinam inſtitutionem poteſtatis Epiſcopalis; ac præterea limites habet ex ipſa natura Primatus Eccleſiaſtici, ex generali moderationis lege a Chriſto præſcripta, & denique ex fine; quia in ædificationem, non deſtructionem inſtituta eſt (*b*).

(*b*) *J. E. P. §. CCCLIX. pag.* 729. *Confer dicta §.* 370. *de ſupplenda negligentia Prælatorum. Sine dubio ſupplet ſupremus Paſtor inferiorum defectus; ſed ex officio, & plenitudine poteſtatis ſupplet, non ex canonum diſpoſitione; quam enim novæ ſpiritualis poteſtatis particulam per Canones accipere potuit is, qui a Chriſto accepit plenitudinem poteſtatis? Ob quam ipſam cauſam non maligna tantum, atque ad deprimendam Vicariorum Chriſti poteſtatem excogitata, ſed per ſe ipſam abſurda eſt diſtinctio inter jura Papæ primigenia, & adventitia, eſſentialia & accidentalia. Exercitium poteſtatis e. g. circa reſervanda peccata recens eſſe poteſt, aut accidentale dici; ſed jus reſervandi, cum, teſte Concilio Tridentino, in ſuprema RR. Pontificum poteſtate fundetur, omnino primigenium eſt, & eſſentiale; niſi etiam inter jura Generalium Conciliorum alia primogenia & eſſentialia, alia vero adventitia & accidentalia velis dicere; eoquod a poſterioribus Synodis conſtituta quædam, & decreta fuerint, de quibus nullum in antiquioribus extat veſtigium. Conf. de hac re Iſagogen §. CXCVII.*

§. 514

§. 514. *Veniamus ad Collaterales, & Coadjutores tuos*, inquit S. Bernardus ad Eugenium P. III. (*c*). *Hi seduli tibi, hi intimi sunt; quam ob rem, si boni sunt, tibi potissimum sunt: si mali, æque plus tibi.* Nomen ductum videtur a *cardinibus*, nempe titulis perpetuis, quibus aliquis Clericus fuerat addictus. Frequenter ea voce usus est S. Gregorius M. quando Clericus ad certum gradum, servitiumque ordinatus ad aliam Ecclesiam, cui eodem deserviret gradu, canonice translatus est, in hac Ecclesia dicebatur *cardinari*. can. 5. dist. 71. & ibi correctores Romani. Sed origo ac dignitas Eminentissimorum S. R. E. Cardinalium altius repetenda est. Habebant antiquissimis temporibus singuli Episcopi suum *Senatum*, sive *Presbyterium*, ex Presbyteris & Diaconis compositum, cujus consilio & opera in regimine Ecclesiæ adjuvarentur; quod palam fit ex epistolis authenticis S. Ignatii Martyris. Uti Ecclesia Romana præ aliis Ecclesiis particularibus, ita ejusdem Senatus præ aliis Presbyteriis, dignitate, & juvando regimine universæ Ecclesiæ semper eminuit; cum ii Presbyteri & Diaconi essent *nobilissimæ partes, & præcipua membra* Romanæ Ecclesiæ, ut inquit Sixtus V. in Const. *Postquam verus*. S. Cornelius ad Cyprianum scribit: *Omni igitur actu ad me perlato placuit contrahi Presbyterium* (*d*). Cum post mortem S. Fabiani Papæ circa an. 250. Sedes Apostolica integro anno vacaret, Presbyteri & Diaconi, reipsa Cardinales Ecclesiæ Romanæ, gravissimas ad S. Cyprianum & Clerum Carthaginensem dederunt literas, quæ, ut S. Cornelius postmodum creatus Papa testatur, *per totum mundum missæ sunt, & in notitiam Ecclesiis omnibus & fratribus perlatæ sunt* (*e*). Addit Coustantius de his literis: Et sapientiam quidem spirant primo Ecclesiæ Clero dignam. *Is*

nempe

nempe (Clerus Romanus) *nimio potestatis suæ studio minime percitus, Episcopos vicinos ac remotos, qui Romæ aderant, secum vocare, eorumque consilio uti non dedignatur* (*f*). Initio ergo Romæ non alii erant, quam Presbyteri & Diaconi Cardinales; his accesserunt postea Episcopi viciniores, Lateranensi Basilicæ adscripti: qui tamen suo non desunt muneri Episcopali. Numerus Cardinalium olim incertus erat, ac varius; nunc ex cit. constit. Sixti V. septuaginta esse debent exemplo 70. Seniorum, quos Moyses assumsit. In hoc numero sunt, *Episcopi Cardinales sex*; quorum Ecclesiæ sunt 1. Ostiensis & Veliterna inter se unitæ. 2. Portuensis, & S. Ruffinæ, seu Silvæ candidæ, itidem unitæ. 3. Albanensis. 4. Sabinensis. 5. Tusculana. 6. Prænestina. Dein *Presbyteri Cardinales quinquaginta* : & *Diaconi Cardinales quatuordecim.*

(*c*) *De Consideratione lib. IV. c.* 5. *p.* 120. *edit. Romana an.* 1594.

(*d*) *Coustant. Epist.* 6. *S. Cornelii n.* 2. *Col.* 136.

(*e*) *Ibid. Epist.* 10. *col.* 161.

(*f*) *Coust. ib. in notis.*

§. 515. Officia Cardinalium tum *propria* sunt; quia in titulis suis ampla gaudent jurisdictione in iis, quæ ad eorum spectant servitium; tum *communia*, adjuvando Summum Pontificem in administranda, regendaque universa Ecclesia. c. 17. de Elect. in 6. Conc. Trid. Sess. XXV. c. 1. de ref. quod in Consistoriis secretis, & publicis, & Congregationibus tum ordinariis, tum extraordinariis maxime præstant: obeunt præterea legationes a Latere: Sede Papali vacante valde restricta potiuntur potestate. c. 3. de Elect. in 6. & Clem. 2. de Elect. Præcipuum eorum

rum munus versatur in deligendo novo Pontifice. c. 6. de elect. in 6. (§. 377.).

§. 516. A Summo Pastore descenditur ad Subordinatos, nempe Episcopos Diœcesanos, qui honori sibi ducunt profiteri subjectionem erga S. Petrum, ejusque, Successores, uti Bossuetus inquit in Serm. de Unitate. Est autem potestas Episcopalis divinæ pariter institutionis, perinde ut Primatus Episcopi Romani; nam gradus intermedii Jurisdictionis ex Jure Ecclesiastico humano profluunt, ordinis causa, faciliorisque communicationis singulorum orbis Episcoporum cum Capite Universorum introducti, & pro temporum ratione variabiles. Est autem

§. 517. I. Episcoporum potestas *adstricta ad diœceses*; quia extraordinarium Apostolorum jus ubique prædicandi, baptizandi, fundandi Ecclesias ad ipsorum Successores Episcopos non transiit (conf. J. E. Publ. §. 331. nota a. & 344.). Ipsi Apostoli Episcopos a se institutos affixerunt certis Sedibus, uti patet in Tito, Timotheo, & majoribus natu, quos S. Paulus Ephesi instituerat, indeque Miletum ad se evocavit (Act. XX.); in septem Angelis, seu Episcopis Asiæ, de quibus S. Joannes in Apoc. agit C. I. in fin. & C. II. & III. Adde can. Apost. 34. & Trid. Sess. VI. c. 5. de ref. Porro assignatio subditorum, certarumque sedium, limitum item diœceseos determinatio non ex jure Divino, sed Ecclesiastico humano profecta est.

§. 518. Eadem Episcoporum potestas divino jure *adstricta est ad servandam unitatem catholicam*, id est, ad consensionem in fide & communione cum Successore Petri, tanquam centro ejusdem unitatis; adeoque est potestas subordinata & subjecta Pontifi-

ciæ

ciæ poteſtati; ex qua ſubjectione per ſe, atque ex natura rei conſequitur, poteſtatem Epiſcoporum reſtringi *primo* legibus generalibus Eccleſiæ; quas obtentu temporalis commodi violare non debet Epiſcopus, c. 5. de M. & O. & contra quas ſtatuere nihil poteſt c. 9. eod. *Secundo* per cauſas majores, ſive illas, *quæ juxta canonicas ſanctiones apud Sedem Apoſtolicam ſunt tractandæ*, Concil. Trid. Seſſ. XXIV. c. 20. de ref. *Tertio* ſpecialibus avocationibus cauſarum (Trid. ibid.), reſervationibus, & exemtionibus.

§. 519. II. Hac ſalva ſubjectione & ſubordinatione Epiſcopus ſuprema poteſtate univerſam regit Diœceſin; omnesque Diœceſanos, Laicos, Clericos & Regulares ſibi ſubjectos habet (*g*): diſpenſat in votis, tanquam legibus particularibus: abſolvit ab omnibus peccatis: confert omnia beneficia; quæque ſunt alia generis iſtius, ad quæ dicitur habere *intentionem fundatam in jure*, donec oſtendatur lex generalis, aut ſpecialis reſervatio, exemtio, præſcriptio, conſuetudo, aliave legitima exceptio. Hinc ſi Eccleſia, ſita in aliquo Archidiaconatu, erigitur in Cathedralem, ea per ſe a Juriſdictione Archidiaconi eximitur c. 16. de M. & O. ibi: *Archidiaconus in tantam prorupit temeritatis audaciam, ut in Epiſcopum ibi conſecratum, & eccleſiam ſuam juriſdictionem exercere præſumat.*

(*g*) *Presbyteros poteſtate Ordinis & Juriſdictionis inferiores eſſe Epiſcopis, dogma catholicum eſt. De qua re ultimis hisce annis Epiſcopi Galliæ conſtantia & magnificentia Epiſcopali & proteſtati ſunt, & ſcripſerunt contra Presbyteros vicarios cum poteſtate a ſe independente ſibi adjunctos. Can. Apoſt.* 30. *ejusmodi Presbyter, qui proprium aſpernatus Epiſcopum ſeorſim conventicula egerit, — — tanquam qui principatum ambiat, Tyrannus dicitur.*

§. 520.

§. 520. IV. Ex divina institutione potestatis Episcoporum, eorumque divinitus stabilita adhæsione ad catholicam unitatem, quam S. Cyprianus *glutinum Sacerdotum*, Tertullianus vero *contesserationem* appellat, infertur *primo*, Episcopos in suis quemque diœcesibus residentes, adeoque extra Concilium etiam generale, efficere unum corpus, & unum quodammodo Episcopatum, uti S. Cyprianus ait. *Secundo*, eosdem, quantumvis diœcesibus adstrictos, dum communi adhærent Ecclesiæ Capiti, & unitatis Centro, repræsentare universam Ecclesiam, perinde ac in Concilio generali; unitas enim loci ad rem nil confert. *Tertio*, hoc sensu & consensu cum Capite Ecclesiæ Episcopi participes sunt *regiminis universæ Ecclesiæ*, eidemque potestate sua consulunt per consensum in dogmaticas definitiones, per judicia de fide ac moribus, legesque & ritus universe receptos.

§. 521. Amplissima potestas Episcopalis distincte intelligitur ex objectis, quæ attingit, iisdem prope, in quibus Apostoli sua usi sunt potestate. J. E. P. C. III. a §. 332. Prima Episcopi cura sine dubio est conservare in grege sibi commisso puritatem fidei, & morum, atque unitatem catholicam, tum in obeundo per se & adjutores suos pastorali munere, celebratione divini Sacrificii, administratione Sacramentorum, aliisque publicis rite peragendis Religionis operibus. Huc spectant decisiones juris: I. Episcopus judicium & auctoritatem interponit, si Canonici cessare volunt a divinis c. 13. §. 1. X. c. 2. & 8. in 6. II. Provideat de viris idoneis pro officio prædicationis, audiendis confessionibus, & injungendis pœnitentiis c. 15. III. Præsertim si in Diœcesi sint populi diversarum linguarum. c. 14. IV. Quando Episcopo in certis casibus competit absolutio

ſolutio ab excommunicatione canonis, non neceſſario per ſe eam impertit, ſed poteſt eandem aliis committere. V. Negligentiam inferiorum Prælatorum Epiſcopus ſupplet ex officio ordinario (§. 370.).

§. 522. Alterum caput Epiſcopalis muneris ſitum eſt in Clero univerſo non modo ordinando, & præficiendo, ſed ſingulari etiam ſolicitudine cuſtodiendo, coercendo, & ſi opus ſit, corrigendo. Clem. 1. h. t. Neque Clericus ob eam cauſam, quod Ordines acceperit a Papa, ab Epiſcopi jurisdictione eximitur. c. 7. de M. & O. Si tamen Clericus administratione careat, juratam Epiſcopo obedientiam profiteri non tenetur. c. 3. de M. & O. Quando Epiſcopus monaſterium ſibi ſubjectum viſitat, cavet, ne monaſterium infamet, & ſeculares ſecum introducat. c. 17. h. t. Præcipue inquirit in illos Clericos, qui plures dignitates vel beneficia curata tenent prætextu Apoſtolicæ diſpenſationis. c. 3. in 6. Collatio tamen beneficii facta ei, qui de priori, quod habet, mentionem non fecit, valida eſt, præterquam ſi ea collatio fiat a Legato Apoſtolico, vel per reſcriptum Papæ. Clem. 2. h. t. Epiſcopus enim id noſſe poteſt, ac mederi debet.

§. 523. Tertium caput Epiſcopalis officii conſiſtit in cura temporalium bonorum Eccleſiæ; quo pertinet adminiſtratio bonorum Eccleſiæ vacantis. c. 4. h. t. cavet autem Epiſcopus a ſuſpicione avaritiæ, & a quæſtu, aliove gravamine in pœnis imponendis. c. 13. §. 2. Eodem referri debet Synodaticum ſeu Cathedraticum, & jure veteri quarta decimarum & mortuariorum: procurationes item & ſubſidium caritativum, præter alia Epiſcoporum jura; de quibus fit mentio c. 16. h. t. ageturque ad

titulum de censibus. C. 18. h. t. fit mentio de lege diœcesana & lege jurisdictionis. De eadem lege diœcesana agitur c. 22. de Regularibus. & c. 1. de V. S. in 6. Sciendum, Monachos, eorumque monasteria pluribus seculis fuisse subjecta juri Episcoporum; ac primum a Gregorio M. ipsos fuisse exemtos, quoad electionem Abbatum, solutionem Cathedratici, & Decimarum (*h*). Glossatores dein ea exemtionis capita, in quibus Monachi a potestate Episcoporum erant immunes, retulerunt ad *legem diœcesanam*: reliqua vero omnia ad *legem jurisdictionis*.

(*h*) *Thomassin. P. I. L. III. c.* 30. *& seq. Ejusmodi privilegia non nulla indicantur can. cum pro utilitate* 34. *XVI. q.* 1. *can. quam sit necessarium.* 5. *XVIII. q.* 2. *can. Luminoso.* 6. *ibid. Conf. Benedict. XIV. de Syn. diœces. lib. I. c. IV. n.* 3.

§. 524. Quartum caput Episcopalis muneris refertur ad modum regiminis diœcesani exercendi: unde Abbates & Sacerdotes lege diœcesana subjectos ad Synodum venire per censuram compellit. c. 9. de M. & O. Nihil tamen in Synodo contra canones potest statuere. Ibid. Obedientiam suis Decretis præstandam etiam inflicta excommunicatione extorquet. c. 2. de M. & O. Libere inquirit in scelera, de iis judicat secundum canones *absque impedimento alicujus*; & cum opus fuerit, invocat brachium seculare, *non ad præjudicandum, sed potius ad ea, quæ Deo sunt placita, prosequendum.* c. 1. h. t. Quovis *diœceseos suæ* loco pro tribunali sedere potest, & exequi ea, quæ ad ipsius spectant officium. c. 7. in 6. Clericorum excessus sic corrigere jubetur, ut & ipsi metu pœnæ coerceantur, & alii pertimescant. Clem. 1. h. t. Etsi mandato Papæ procedat ad executionem officii sui, per hoc tamen non fit Delega-

tus

tus Papæ, sed proprio censetur jure procedere. c. 12. h. t. Quia tamen Papa aliorum juribus, nisi id exprimat, derogare non præsumitur; hinc jussus a Papa corrigere Clericos suæ diœcesis, jurisdictionem in exemtos ob id mandatum non acquirit c. 19. eod. Quomodo suppleat Ordinarius negligentiam inferiorum Prælatorum, dictum est §. 372.

§. 525. Intermedii inter Summum Pontificem, & Diœcesanos Episcopos gradus sunt Patriarchæ & Exarchi, Archiepiscopi Primates, & Archiepiscopi Metropolitani. Sunt quidam in Italia Archiepiscopi, unicum habentes Suffraganeum, alii nullum plane; meri honoris titulum ex privilegio Apostolico nacti, exemplo Synodi Nicænæ, quæ Episcopo Aeliæ, sive Hierosolymæ jus metropoliticum, sed meri honoris contulit. c. 7. dist. 65. Eadem honoris prærogativa a Concilio Chalcedonensi insignitus fuit Episcopus ejusdem civitatis Chalcedonensis Act. VI. & Episcopus Nicænus Act. XIII. De dictis gradibus universe notandum: I. Quod in canonibus definitum est, *Primates vel Patriarchas nihil juris præ ceteris habere, nisi quantum sacri canones concedunt, vel prisca illis consuetudo contulit ab antiquo: ita ut secundum Nicœnas regulas sua privilegia serventur Ecclesiis, præterquam si Apostolica Sedes antiquam Ecclesiam vel Rectorem ipsius, quolibet speciali privilegio decreverit honorare.* c. 9. h. t. II. Hoc sensu inter Sedem & Sedentem, inter antiqua privilegia Sedium, & merita Sedentium recte distinguitur. *Etsi enim diversa non nunquam sunt merita Præsulum; jura tamen permanent Sedium*, ut ait S. Leo epist. 119. edit. Ballerin. III. De juribus & privilegiis Sedium inhærendum est consuetudini inveteratæ, nequa existat perturbatio & justa que-

rela; hinc deciditur, nihil novi in caufa fubjectionis & obedientiæ attentari debere, poffeffore vel reo non citato. c. 8. de M. & O. & juxta rubricam c. fin. eod. compofitio fuper jure Primatiæ ab uno folo, cujus intereft, impediri poteft.

§. 526. Patriarcharum jus ac poteftas per plures provincias, adeoque fupra Metropolitas, prius invaluit, quam nomen Patriarchale, quo infigniuntur. Origo repetenda eft a Sedibus Petri, quas vel ipfe fundavit per fe, uti Romæ & Antiochiæ in Oriente, vel per difcipulum fuum Marcum, ceu Alexandriæ in Aegypto. Hæ quippe Ecclefiæ a B. Petro fundatæ funt, & veraciter pro Patriarchalibus habendæ (*i*): acceffit Patriarcha Conftantinopolitanus, refragante diu Apoftolica Sede, & Hierofolymitanus; quarum Sedium prærogativæ renovatæ funt mutato ordine ab Innocentio III. c. 23. de privilegiis. Pofteriore ævo Patriarchæ titulus conceffus fuit quibusdam Primatibus, non aucto Primatum jure; tales funt Patriarcha Venetus, Indicus, Lufitanus. Nicolaus I. Archiepifcopo Biturienfi, Aquitaniæ Primati titulum Patriarchalem conceffit; quo fpectat can. 8. IX. q. 3. Alii ex ruinis orientalium Patriarchatuum enati funt, uti Armenorum, Cophtorum, Ruthenorum.

(*i*) *Thomaff. P. I. L. I. c. 7. a. n. XI. Nicolaus I. ad Confulta Bulgarorum. c. 9. 2.*

527. *Exarchi* Patriarchis inferiores, aliis dignitate fuperiores Sæculo IV. dicti funt, qui diœcefibus, id eft, diftrictibus plurium provinciarum, præerant. In Concilio CLno I. can. 2. nominantur diœcefes Afiatica, Pontica & Thraciæ, quibus præerant Exarcti Ephefinus, Cæfareenfis, & Heracleenfis. *Primates* dicti funt fere, qui primas Sedes Epifcopa-

ſcopales in aliqua natione obtinent; quos Romanus Pontifex olim Vicarios habuit. Plures ſibi id nomen competere putarunt, quando nulli Metropolitæ erant ſubjecti, etſi nec ipſi aliquem ſubjectum haberent. In Africa Primates dicti ſunt, qui reliquis unius provinciæ Epiſcopis præerant (uti locis aliis Metropolitani) non dignitate civitatis, ſed ordinationis ætate. Omnibus dein præeminebat Archiepiſcopus Carthaginenſis. *Archiepiſcopi* quondam dicti ſunt, qui plures ſub ſe habebant Metropolitanos. Nov. II. Sunt quidam *Archiepiſcopi* Primates, alii Metropolitani, alii nomine & honore (§. 525.). *Metropolitani* dicti ab urbe Metropoli provinciæ, in qua reſidere juſſi ſunt, qui Epiſcopis ejus provinciæ præerant. can. 2. IX. q. 3. Sed mutata civili partitione viſum non eſt Summis Pontificibus ad mobilitatem neceſſitatum mundanarum Dei Eccleſiam commutari, ut ajebat Innocentius I. can. 1. diſt. 10.

§. 528. De juribus & officiis Metropolitarum præcipuæ deciſiones ſunt hæ: I. Suffraganeos Metropolitica lege ſibi ſubjectos habent. c. 11. h. t. II. Non tamen præter canones inſolitum obedientiæ juramentum ab eis poſſunt exigere; ſecus Clerus Diœceſanus juſte appellat. c. 13. de M. & O. III. Quæ regiminis ſunt diœceſani, Epiſcopi ſua poteſtate arbitrioque diſponunt; extra ordinem *nil quidquam facere aggrediantur ſine Metropolitani, nec ipſe ſine reliquorum ſententia.* can. 1. & 2. IX. q. 3. IV. Epiſcopi non tenentur pro veteri more accedere ad Eccleſiam Metropolitanam, nempe extra Concilium provinciale, nequidem per procuratorem. Concil. Trid. Seſſ. XXIV. c. 2. de ref. V. In ſubditos Suffraganeorum Metropolita nullam poteſtatem habet, nec invitos compellere poteſt ad ſuſcipiendas dele-

 gatio-

gationes causarum, quæ ad ipsum per appellationem devolutæ sunt. c. 11. h. t. nisi extirpanda sit exitialis quædam consuetudo, quæ altius, latiusque per totam provinciam radices egerit. c. 11. de fil. Presb. c. 3. de instit. c. 36. de Simonia. VI. Ad Metropolitanum spectat, Concilium provinciale singulis saltem trienniis convocare. Trid. Sess. XXIV. c. 2. de ref. De appellationibus ad Metropolitas, ac de eorum visitationibus agetur alio loco. De supplenda ab ipsis negligentia dictum est §. 373. seq.

§. 529. Prælatorum, qui sunt infra Episcopum, & Ordinarii nomine aliquando veniunt, tres species distinguit Benedictus XIV. de Syn. Diœc. lib. II. c. X. *Prima* est eorum, qui certo præsunt generi personarum, existentium intra septa alicujus Ecclesiæ, Monasterii, seu Conventus, cum passiva exemtione a jurisdictione Episcopi. Ejusmodi sunt Superiores regulares, & nonnulli Prælati seculares, qui una cum Ecclesia, ejusque Ecclesiæ Clericis & administris, quibus præsunt, immediate Romano Pontifici subjiciuntur. *Secunda* species est Prælatorum, habentium jurisdictionem activam in Clerum, & populum in certum locum, qui tamen locus est intra Episcopi Diœcesin, a qua undique circumscribitur. Ejusmodi Prælati improprie tantum, & late dicuntur esse *Nullius*. *Tertia* species est Prælatorum, qui jurisdictionem activam habent in Clerum & populum alicujus locis seu oppidi, aut plurium locorum, & oppidorum, quæ omnino evulsa & separata sunt a cujuslibet Episcopi diœcesi, quapropter dicuntur constituere quandam *quasi diœcesin*; ubi Prælatus, iis exceptis, quæ sunt Ordinis Episcopalis, omnia exercet, quæ cæteroquin ad Episcopalem jurisdictionem pertinent; dicuntur vere & proprie *Nullius*;

Nullius; & veris annumerantur locorum Ordinariis (*k*).

(*k*) *Caute distinguendas esse has species, & veluti gradus jurisdictionis ordinariæ in Prælatis inferioribus, distincte docet Benedictus XIV. constit.* 76. *Apostolicæ servitutis. T. I. Bullar. & const.* 33. *Inter multa. T. II. Bullar.*

TITULUS XXXII.

DE OFFICIO JUDICIS.

ARGUMENTUM.

I. Officium judicis aliud nobile, aliud mercenarium dicitur. §. 530. *II. Judex litiganti providere de advocato aliquando debet.* §. 531. *III. Imploratio officii judicis sæpe fieri debet cum contestatione litis.* §. 532.

§. 530. Judex est persona publica, ad id ordinata, ut secundum leges, & consuetudines locorum jus dicat, nempe ex officio, quod duplex est, Nobile, & Mercenarium. Ex *officio nobili* procedit judex *primo* si non adactus a partibus, non rogatus, *motu proprio* quidquam facit e. g. inquirendo in crimina; *secundo* si ad *implorationem partis*, actionem non habentis, procedit. Actio supponit jus ex parte agentis, & debitum seu obligationem ex parte ejus, contra quem agitur. Princ. Inst. de Act. At qui judicis officium implorat, jus proprie non prætendit, sed æquitatem, ob quam judex succurrere potest, & aliquando debet, velut si pars litigans petit advocatum, minor læsus restitutionem in integrum, filius alimenta a patre, condemnatus restitutionem ob errorem facti. Hæc officii imploratio est remedium extraordinarium; quod non competit, nisi cum ordinarium actionis remedium deficit. arg. l. In causæ.

fæ. 16. D. de minorib. *Officium mercenarium* eſt, quod actioni deſervit, aut vi cujus judex ad inſtantiam partis, actionem proprie dictam proponentis, facit ea, quæ juris ſunt; non enim judex ſe immiſcet litibus non imploratus, niſi bonum publicum expoſcat (*a*).

(*a*) *Elegans in hanc rem eſt commentatio viri clariſſ. Zech de Judiciis Eccl. Sect. I. Tit. III.* §. 33. „*Hæc diviſio officii nobilis & mercenarii videtur pertinere ad reliquias veteris juris formularii; ubi judices a Prætore dati ex certa formula, a cujus vocibus vel ſyllabis abſcedere piaculum erat, jus dicebant. — In illis cauſis, ubi absque violatione SS. Canonum, aut honeſtatis publicæ, de mere temporali privatorum commodo agitur, facile concedo, quod judex officium ſuum pro ſuſcitanda lite interponere non debeat, niſi interpellatus; cum partes ſuo juri renuntiare poſſint, & clerici ex decentia ſæpe debeant ex monito Apoſtoli. At vero ſi lis introducta, & auctoritas judicis pro ea definienda jam implorata eſt; vix tolerandum, multo minus præcipiendum videtur, ut judex pendente lite injurias continuari, tempus litis prolongari, variis artibus innocentem ſimplicitatem circumveniri, quiete & ſomnolenter aſpiciat, donec ad ſingulos actus judiciales clamore partis oppreſſæ excitetur, & ad fungendum munere ſuo compellatur. Conſonat can.* 11. *XXX. q.* 5. — *Communis regula, quod judex non interponat officium, niſi requiſitus, varias patitur limitationes, ſcilicet ſi concurrat favor publicæ utilitatis; — ſi agitur de cauſis piis & privilegiatis alimentorum, dotium, piorum legatorum, perſonarum miſerabilium &c. ſi ſint perſonæ, quæ neſciunt, aut nequeunt ipſum officium implorare, quales ſunt pupilli, abſentes, pro quibus judex ipſe tenetur ſupplere; fallit etiam in iis, quæ ſunt nota judici, ut judici; quæ ſcilicet conſtant ex actis; aut quæ ſunt juris; aut ubi æquitas id exigit, aut quando judex interponit officium ſuum ad concordiam partium inducendam.*“

§. 531. Secundum dicta & adnotata deciditur c. 1. h. t. Si pars litigans idoneum advocatum habere

bere non poteſt ob paupertatem, adverſarii potentiam, aliamve cauſam, judex ſive ordinarius ſit, ſive delegatus, ex officio illi providet, etiam de domo ſua, aut familiaribus. Adde l. 1. §. ait Prætor. 4. D. de poſtulando. l. providendum. 7. C. eod. ubi attendere jubetur judex, ne pro una parte peritiſſimi advocati ſint, pro altera rudes, aut minus verſati.

§. 532. Deciditur c. 2. Si officium judicis principaliter imploratur *contra certam perſonam,* & *neceſſaria ſit cognitio cauſæ*, tum poſt exhibitum libellum fieri debet litis conteſtatio. Hæ conditiones non adſunt, ſi minor petat ſe reſtitui ex adita hereditate. Auth. ſi omnes. C. Si minor ab hered. abſtin. vel in cauſa notoria, ſi filius a patre alimenta petat. l. nequidquam. 9. §. de plano. 3. D. de officio Proconſ. In his opus non eſt conteſtatione litis; uti nec tum, ſi officium judicis ante vel poſt litis ingreſſum incidenter imploratur, e. g. ſi advocatus a judice dari, aut ab adverſa parte amoveri petatur; aut ſi allegetur error facti, per quem neceſſaria probatio intermiſſa eſt. c. 3. de in int. reſtit.

TITULUS XXXIIII.

DE MAJORITATE, ET OBEDIENTIA.

ARGUMENTUM.

I. Gradus in Ordine & Jurisdictione generatim ſpectantur. §. 533. *II. Ex iis pendet forma ſtatus Eccleſiaſtici.* §. 534. *III. Eſt jus quoddam ceremoniale Eccleſiaſticum.* §. 535. *ſeq.*

§. 533. Concluditur hoc titulo tractatio de *Jure perſonarum*, quarum *Hierarchia* gradus continet

Majorum, & subditorum, Imperantium, & obtemperantium. Christus in Apostolis & pastores instituit, & rectores; cura pastoralis requirit sacros Ordines: potestas rectoria jurisdictionem; hinc duplex distinguitur Hierarchia, *Ordinis*, & *Jurisdictionis*. I. In Hierarchia Ordinis a gradu infimo *ascenditur* ad culmen Sacerdotii (§. 382. seq.): in Hierarchia Jurisdictionis a Summi Pontificatus apice *descenditur* ad infimum gradum eorum, qui jurisdictionem habent in foro tantum interno vel ex officio, vel ex delegatione II. Uti in Ordine gradus superior non tollit inferiorem, sed elevat; sic in Jurisdictione, qui Episcopus est, idem eminenter parochus proprius: qui Metropolita, idem & Episcopus in sua diœcesi: qui Primas, idem & Metropolita, & Episcopus: qui Patriarcha, idem & Primas, & Metropolita, & Episcopus: qui Summus Pontifex, seu Pastor universalis, supremus & ordinarius, idem Patriarcha totius Occidentis; Primas Italiæ, Metropolita provinciæ Romanæ, Episcopus diœceseos Romanæ: denique Princeps, supremo temporali in Pontificio statu præditus imperio. Neque enim principatus sacer & temporalis, baculus pastoralis aut pedum, & gladius inter se pugnant; quod contra Wiclefitas & Hussitas definitum est. III. Gradus Ordinum inferiorum instar viæ & præparationis, probationisque ad majores Ordines suscipiendos hodie potissimum observantur; voluit tamen S. Concilium Tridentinum, ut eorum exercitium publicum, quantum fieri potest, in usum revocetur. Sess. XXIII. c. 17. de ref. IV. Valor actuum Ordinis utique a materia & forma pendet (§. 399.). Legitimus tamen, & licitus usus potestatis Ordinum legibus subjacet; nec dici potest cum Febronio, quod Jurisdictionem Episcopalem ab Ordine separare, *dilaceratio*

sit

ſit Epiſcopalis dignitatis, a Chriſti inſtituto aliena, eaſque diſſociare & inter ſe quodammodo diſcindere ſit piaculum. Fieri enim honeſte poteſt, ut quis Epiſcopatui cedat; ac tum jurisdictio, cui cedens renuntiat, ſejungitur ab Ordine. Patres Nicæni & Africani Epiſcopos a ſchismate redeuntes ad catholicam unitatem in gradum ſimplicis presbyterii receperunt. Depoſitione character & poteſtas Ordinis non extinguitur; at jurisdictio penitus aufertur.

§. 534. Cognita adcurate Hierarchia, ejusque gradibus diſtincte exploratis *de forma Imperii, & Status Eccleſiaſtici* primum inquiri, ac decidi poteſt (§. 85.) hoc modo: I. Subjectum poteſtatis Eccleſiaſticæ generatim eſt Clerus, inde a primis Eccleſiæ temporibus diſtinctus a laicis. II. In Clero Epiſcopi jure divino Presbyteris majores ſunt poteſtate Ordinis & Jurisdictionis: Presbyteri miniſtris. III. Poteſtas publica & rectoria in Eccleſia divino jure competit Epiſcopis: in Epiſcopis divino jure eminet Romanus, nempe Succeſſor S. Petri, non Ordine, ſed auctoritate, poteſtate, jurisdictione ſuprema, univerſali, & ordinaria. IV. Epiſcopi divino jure adſtringuntur ad ſervandam cum Succeſſore Petri conſenſionem in fide, communionem caritatis, ſubjectionemque: Succeſſor autem Petri vi primatus eos ad id obligare, aptisque mediis compellere poteſt; in quo eadem vis & ratio Primatus maxime ſita eſt. V. De clavibus Eccleſiæ, quatenus maxime reſpiciunt poteſtatem publicam & rectoriam, recte dicitur: *Datæ ſunt uni, & unitati;* neque propterea diſpar aut duplex ſubjectum clavium concipi debet; quia *unus non excludit unitatem*, imo hanc attrahit, ſibique adſtringit, ac divina curante Providentia ſemper adhærentem habet in magno ſaltem Epiſcoporum

rum

rum numero; & *quia unitas* (Episcoporum) *includit unum*, nempe Successorem Petri, tanquam centrum unitatis; Christus enim Ecclesiam non fecit acephalam, sed ei suo nomine præfecit caput visibile. VI. Hinc *forma Status Ecclesiastici* dicenda est *monarchica temperata per Aristocratiam limitatam.* Conf. J. E. P. §. 362. pag. 139.

§. 535. Præter Ordinis & Jurisdictionis potestatem in Hierarchis, seu Episcopis, eorumque Vicariis, Officialibus, Delegatis, & universo Clero distingui oportet certos *gradus honoris*, & prærogativas aliorum præ aliis. Hæ sitæ sunt 1. in Insignibus dignitatis: 2. in titulis honoris: 3. in certis ritibus, quibus honorantur præ aliis tum in obeundo divino cultu, tum extra Ecclesiam: 4. in proædria, seu jure præcedentiæ. Atque in his maxime situm est *jus ceremoniale sacrum;* quod spectatur tum in singulis personis physicis, tum in moralibus, sive in corporibus, in quæ divisa est Hierarchia Ecclesiastica, quasi concretive spectata.

§. 536. Dices. Hoc jus ceremoniale ambitionem sapit, & fastum nutrit. ℞. Haud quaquam per se; sed fortassis hominum vitio; alias etiam Hierarchia cælestium Ordinum, graduumque, cujus exemplum & imitationem Ecclesiastica Hierarchia refert, ambitionem saperet; imo ad præcavendam æmulationem, ambitionemque privatorum debuit introduci ordinis & proædriæ lex. Omnia enim honeste & ordine fieri debere, primis Ecclesiæ temporibus docuit Paulus. I. Cor. XIV. 40. conf. Gratianum can. ult. dist. 89. & dist. 93. per tot. Idque in omni regimine necessarium est. arg. tit. *Ut dignitatum ordo servetur* in cod. Theod. l. VI. tit. V. in Justinian. l. XII. tit. VIII.

§. 537.

§. 537. Regulæ de proædria sunt: I. Si unus Ordo cum alio concurrit, ac neutri adhæreat jurisdictio, vel in considerationem non veniat, Ordo major præfertur minori. c. 15. h. t. can. 14. dist. 93. II. Si par utrobique est Ordo, spectatur ætas ordinationis. c. 1. h. t. can. 7. dist. 17. Trid. Sess. XXIV. c. 2. de ref. nisi agatur de eo, qui fuerit ordinatus a Papa. c. 7. h. t. junctis c. 7. & 12. de præb. in 6. III. Si & Ordo & jurisdictio æqualis, senior præfertur juniori, nisi inæqualia sint ornamenta dignitatis; nam inter Abbates Ordine & jurisdictione pares mitrati non mitratis regulariter præferuntur. c. 6. de priv. in 6. IV. In jurisdictione diversi generis, jurisdictio externi fori præfertur jurisdictioni interni, criminalis civili, ordinaria mandatæ.

§. 538. De ordine inter minora corpora Hierarchiæ observandum, summo divisionis genere Clerum dici secularem vel regularem; ac in regulari quoque Hierarchicum ordinem spectari. Regulæ sunt I. In publicis ministeriis aut supplicationibus corpus ministrorum etiam inferiorum, si vestibus sacris & solemnibus sunt induti, præcedunt Canonicos, aliosque digniores, communi vestitu utentes. II. Clerus secularis, si conjungitur cum suo Capite, id est, Episcopo, præcedit regularem: inter ipsos Clericos seculares viciniora Episcopo sunt Capitula Ecclesiæ cathedralis: dein Collegiatarum. III. In clero *Regulari*, spectato ordine Hierarchico, primi sunt *Canonici*, dein *Clerici regulares*: sequuntur *Monachi*, demum *Mendicantes*. Ceterum de jure Episcopi, componendi omnes controversias de præcedentia, quæ persæpe cum scandalo oriuntur inter Ecclesiasticas personas, tam seculares, quam regulares, agit S. Concil. Trid. Sess. XXV. c. 13. de Reg.

Eadem

Eadem Seff. in fin. fub titulo de loco Oratorum renovatur mos antiquus proteftationum, ne ex facto jus alicui acquiratur.

TITULUS XXXIV.

DE TREUGA, ET PACE.

TITULUS XXXV.

DE PACTIS.

ARGUMENTUM.

I. Explicatur ordo inter praecedentes & fequentes titulos §. 539. *II. Notitia de Treuga & pace.* §. 540. *III. Notio pacti: fpectanda in pacifcendo voluntas, jus feu facultas, & objectum, nempe res & facta.* §. 541. *IV. Effectus pacti.* §. 546. *V. Pupillus fine auctoritate tutoris pacifcens an obligetur.* §. 547.

§. 539. Reddenda eft primo ratio connexionis, ordinisque titulorum usque ad finem libri I. Decretalium. Sunt hi velut medii, & intercalares inter tractatum de perfonis & judicibus ecclefiafticis, de quibus hactenus actum eft, & inter doctrinam de judiciis, a quibus orditur liber fecundus. Antequam nempe ad ftrepitum & pericula fori contentiofi, vel, ut inter nobiles, ad vim & arma veniatur, tentanda eft compofitio litis per inducias, pacem, pacta, transactiones, & arbitros. Cum autem arbitrium pofcat caufam inftructam; quod fit per advocatos, procuratores & fyndicos; de his etiam difciplina juris hoc loco traditur. Et quia occafione poftulationis, quae fit per advocatos, & ob acta a procuratoribus ac fyndicis non raro ad reftitutionem in integrum

tegrum recurrendum est; hæc etiam exponitur tum generatim, uti ex officio judicis conceditur variis ex caussis, tum speciatim, si per modum actionis petitur ex caussa vis metusve, aut ob alienationem in fraudem alterius factam. Hæc eadem in digestis ante exponuntur, quam libro quinto demum agatur *de judiciis; & ubi quisque agere vel conveniri debeat.*

§. 540. *Treuga*, seu *Trevia*, *Tregua* a Germanico vocabulo *Treu*, quæ fidelitatem significat, est securitas præstita personis, discordia nondum finita. *Pax* vero est securitas rebus & personis præstita, discordiæ finem imponens. Canones huc pertinentes editi sunt turbulentis illis temporibus, quo viri nobiles, aut non habentes forum satis competens, in quo lites ipsorum deciderentur, aut illud aspernantes, sibimet vi, & armis, rapinis & incendiis jus dicebant, & injurias ulciscebantur; modo præcessisset diffidatio, seu indictio violentiæ imminentis, & provocatio, vulgo *fehden*, *befehden*, *befehdung*. Unde ipsa hæc bella privata nominabantur voce barbara *faidæ.* Cum ista corruptela penitus tolli non posset; quod Episcopi in synodis sæpe tentarunt, duo moderationis remedia constituta sunt, *primo* ut sacratioribus quibusdam diebus omnes omnino a vi & armis abstinerent; quæ *Treuga Dei* dicta est. *Secundo* ut personæ quædam armis non assuetæ, earumque res perpetua securitate, seu *pace* gauderent. c. 1. & 2. In Germania lues bellorum privatorum, & *jus manuarium* a seculo nono jam invaluerat. Temperavit id Carolus IV. in Bulla aurea C. 17. Extinxit demum Maximilianus I. per *Pacem Publicam* in comitiis Wormatiensibus anno 1495. constituto simul executionis modo contra reos fractæ pacis, & erecto Judicio Camerali, coram quo

quo singuli status causas suas agerent, jure terminandas, ut necesse non haberent armis experiri. Ex omnibus, quæ dicta sunt, patet, totum id ad supremos Principes, qui jure belli gaudent, nequaquam pertinere (*a*).

(*a*) *Controversiæ, quas integrum regnum aut rex cum suis proceribus adversus jura Sedis Apostolicæ intentat, aut querelæ plurium Episcoporum, ac cleri unius nationis adversus alios e. g. Religiosos mendicantes, non instar privatæ litis, sed veluti privati belli spectari possunt; quia fere cum magna perturbatione ac scandalo fidelium conjunctæ sunt. Hinc ad istum titulum duæ extravagantes inter communes fuerunt relatæ; altera de Sanctione Pragmatica Galliæ, altera de querelis plurium Episcoporum Germaniæ contra Fratres mendicantes. Sanctio Pragmatica in Concilio Later. V. initis concordatis abrogata est: querelas illas mitigavit dies, & usus contrarius.*

§. 541. *Pactum a pactione dicitur; & inde etiam pacis nomen appellatum est; & est pactio duorum vel plurium in idem placitum consensus*, appellaturque *conventio*, quasi ex diversis animi motibus in unam sententiam convenirent; sive, quod in idem recidit, est *promissio acceptata*. l. 1. §. 2. & 3. D. de Pactis. Nudum ergo propositum mente conceptum, vel ejus assertio, tractatus item, seu ut ajunt, negotiationes pactitiæ, pacta non sunt. Promissio facta Deo de meliore bono, dicitur *votum*; unde cum lege tam naturali divina, quam positiva vel præceptum vel propositis præmiis suasum sit id, quod de meliore bono dicitur, de acceptatione promissi Deo facti dubitari non potest. *Pollicitatio* est solius offerentis promissum, sive promissio non acceptata; quæ facta Ecclesiæ vel reipublicæ ex justa causa actionem producit. l. 3. aliisque D. de pollicitationibus. In Pactis, uti in omni genere obligationum, quæ pro-

pria

pria voluntate contrahuntur, spectari debet I. *Voluntas*, seu consensus. II. *Jus*, seu facultas moralis. III. *Materia*, seu id, quod in pactum deducitur, nempe facta, aut non facta, & res.

§. 542. I. *Voluntas* faciendi aut dandi seu generatim præstandi aliquid vel *absoluta* est, vel alligata *conditioni, modo, diei seu tempori.* In his non tam doctrina juris, quæ clara est lumine rationis, quam proprietas verborum discenda est. Conditio vere propriéque talis, in futurum & incertum eventum conjecta, *suspensiva* dicitur: ea pendente neque cedit dies, neque venit. l. 123. D. de V. O. id est, neque obligatio reipsa oritur: neque peti potest, quod in pactum deductum est: producit tamen spem, *debitum iri*, & ad hæredes promissarii transit. l. 8. Pr. D. de peric. & commod. rei vend. §. 4. J. de V. O. & §. 25. J. de inutil. stip. Conditio existens retrotrahitur ad initium actus gesti. l. 78. pr. de V. O. l. 18. D. de R. J. Si deficit, conventio retro nulla est. l. 37. D. de contr. empt. Conditiones impropriè tales sunt intrinsecæ, de præsenti, de præterito, impossibiles natura vel jure. Pactum sub *conditione resolutiva* mox obligationem producit, sed existente conditione retro nullum est. l. 19. D. de usurp. l. 6. §. 1. D. de divers. temp. præscript. *Modus* vel *gravamen* est clausula actui benefico adjecta, qua illi, in quem beneficium confertur, quidquam agendum, vel non agendum præscribitur; non suspendit obligationem; neque ejus vim ipso jure resolvit, si non impletur; actionem tamen ad implendum parit. l. 17. §. 2. l. 44. de manumiss. vind. A modo non multum differt pactum contractui adjectum. *Dies* omnino incertus quoad quæstionem, *an* extiturus sit, pro conditione habetur. l. 75. D. de cond. & dem.

Si dies eſt certus, *ex die* promittitur, *vel in diem:* priore caſu ſtatim cedit dies, ſed non venit, niſi tempore lapſo l. 213. D. de V. S. poſteriore cedit & venit dies, ſed tempore lapſo exſpirat l. 52. in f. D. de pact. perinde fere, ac in conditione reſolutiva. Ceterum conſenſus verbis, aliisve ſignis declarari poteſt, aut factis; priore caſu pacta ſunt *expreſſa*, altero *tacita*. l. 2. pr. & §. 1. D. de pact. Et qui conſentire non poſſunt, ii nec paciſci.

§. 543. II. Ad vim pacti requiritur jus & facultas moralis diſponendi de eo, quod in pactum deducitur: hinc qui liberam non habent rerum adminiſtrationem, nec paciſci poſſunt de patrimonio, ceu *minores* l. 3. C. de in int. reſt. & *prodigi*. l. 40. de R. J. Sæpe ea facultas alligata eſt conſenſui Superioris; cujus ratihabitio ſuperveniens pactum firmat. c. 2. h. t. Monachi habentes liberam a Sede Apoſtolica ſepulturam tenentur ſervare pactum cum Parochis initum de non recipiendis aliquibus vel certis parochianis; licet hi apud eos elegerint ſepulturam. c. 1. in 6. quia poſſunt renuntiare juri ſuo. C. 3. ib. deciditur, ad vim pactorum a Mendicantibus cum Parochis initorum, ſi honeſta ſint, non requiri conſenſum Sedis Apoſtolicæ, Miniſtri generalis, vel Provincialis, aut Capituli provincialis. Ex hoc loco patet, pacta in præjudicium tertii, vel juris publici non valere.

§. 544. III. Materia pactorum ſunt res vel operæ præſtandæ, ſive res, & facta vel non facta. Sunt res quædam extra commercium poſitæ; aut diſpoſitionem privatorum. l. 38. §. 5. de V. O. aut facta turpia, ſeu legibus prohibita; quæ non cenſentur in pactum cadere. C. fin. h. t. irritæ declaran-

tur

tur omnes pactiones privatorum de beneficiis, pactiones simoniacæ, turpes seu impossibiles jure aut facto. Non valet pactum de succedendo post mortem Prælati in ipsius Ecclesia. c. 5. Qui per pactum augendæ pensionis, consecutus est Ecclesiam, debet ea privari, & alias canonice puniri. c. 6. Si Rector Ecclesiæ locat domos, & concedit feuda, adjecto pacto, ut conductores & feudatarii decimas locanti vel infeudanti solvant; tale pactum in præjudicium Ecclesiæ parochialis non valet; & quidquid ea conditione perceptum est, restitui debet c. 7. Jure Germanico & Canonico (aliter Romano) turpe non censetur pactum a filia initum cum patre, cum nuptui traderetur, ut dote contenta nullum habeat ad bona paterna regressum; præsertim si id per juramentum firmatum est non vi, nec dolo præstitum. c. 2. in 6.

§. 545. In his sita est ratio generica pacti, quæ omnibus contractibus inest; ex iisdem jure naturali resultat vis pacti, nempe effectus juris, id est, *obligatio*, si est pactum *obligatorium:* aut ejusdem extinctio, si est *liberatorium.* l. 6. D. de pact. Si ea obligatio utraque ex parte producitur, vocatur pactum *bilaterale:* si una tantum ex parte, ut quis alterum sibi obligatum habeat, sine mutua obligatione sua, *unilaterale.* Jure naturali & gentium solemnitate verborum ad vim pacti opus non est. Hinc *verborum obligatio*, quæ nempe verborum solemnitatem poscit, non juris gentium, sed Romani contractus est, & maxime *stipulatio*, quæ est contractus unilateralis, quo quis ad alterius interrogationem congrue & in continenti respondendo ad dandum, aliquid, vel faciendum, quod alterius interest, obligatur. De stipulationibus per titulos plures agitur in Instit. lib. 3. Jure Canonico & Germanico inter stipulationes, & pacta nihil discriminis est.

 §. 546.

§. 546. Effectus pactorum *immediatus*, & a jure naturæ descendens est obligatio præstandi, quod promissum est: ei respondet jus exigendi implementum promissionis; cui non satisfit, etiam in casu promissi facti, præstando id, quod interest (*b*). Hac supposita naturali obligatione pacti, tanquam effectus secundarii sunt, quod solutum, ab ipso debitore repeti non possit: quod locum habeat compensatio, fidejussio, aut constitutio debiti, novatio, seu prioris obligationis transfusio in aliam, receptio & detentio pignorum; quæ omnia intelligi non possunt, si nulla ex pacto, ne naturalis quidem, & pro foro interno orta est obligatio. Si huic naturali obligationi assistunt leges, concedendo *actionem*, seu jus exigendi in judicio id, quod promissum est (quod non semper fit), tum ea obligatio appellatur *naturalis & civilis simul.* Romani ex pacto nudo non dabant actionem, sed tantum exceptionem. *Nudum* vocabant, quod intra solos conventionis fines consistit; *non Nudum*, quod in legibus obtinuit speciale nomen, vel quod habet causam (quando scilicet ex parte unius jam est impletum), aut quod contractui in continenti adjectum est, vel denique speciali legis assistentia & juris favore gaudet; quale est pactum promissæ dotis, constituti &c. quæ pactorum genera vocari solent *legitima*, & pariunt *condictionem ex lege.* Jure Canonico, & moribus Germaniæ omnia pacta actionem producunt (quæ dici potest condictio *ex pacto*, vel *condictio ex moribus*) c. 1. & 3. h. t. conf. Stryck. de U. M. Pandect. ad tit. de Pactis.

(*b*) *L. 1. pr. D. de Pactis. ibi: „Quid enim tam congruum fidei humanæ, quam ea, quæ inter eos placuerunt, servare? Promissionis & Pacti naturalem obligationem non agnoscit Franc. Connanus Comment. Jur. L. 1.*

L. 1. C. 6. n. 11. seq. & L. 5. C. 1. n. 4. Ad inducendam obligationem Connanus requirit synallagma, id est, mutuum factum obligatorium; sed merito rejicitur a Grotio de J. B. & P. 2. c. 11.

§. 547. Celebris est disputatio de pupillo, qui sine tutore auctore contrahit, utrum spectato jure Romano obligetur saltem naturaliter. Nam præciso eo jure, si sufficienti intellectu pollet, certe obligatur jure naturali; a quo, si lex positiva est dubia, recedendum non est. Sed leges Romanæ, quæ pugnare videntur, apte conciliantur (quod fieri necesse est, si locus datur) adhibita distinctione inter pupillum infantiæ & pubertati proximum, ut hic quidem, non item ille naturaliter obligari censeatur; neque hæc distinctio arbitraria est, sed fundatur in Jure. §. 9. Inst. de inutil. stip. Porro pupillum (pubertati proximum) naturaliter obligari, aperte asseritur l. ult. D. de jurej. & ibi Brunneman. In contractu pupilli locum habet fidejussio. l. 127. D. de V. O. & l. 95. §. 4. D. de solut. item novatio. l. 1. D. de novat. Hæc intelligi non possunt sine naturali obligatione pupilli. (§. 546.). Dein debitum a pupillo contractum legari potest. l. 25. §. 1. D. quando dies legat. Præterea pecunia a pupillo soluta imputatur in falcidiam, tanquam debitum hereditarium. l. 21. D. ad leg. Falc. juncta l. 76. ibid. Dicunt: Quod pupillus solverit, id repeti potest: l. 41. D. de cond. indeb. ergo non obligatur naturaliter arg. 10. de O. & A. Rx. d. a. si solverit ex causa stipulationis a se interpositæ, tum potest repetere, t. universe potest repetere, n. Pupillum universe repetere non posse, manifeste indicatur l. 64. D. ad SC. Trebell. ibi: *Si ejus mihi restituta sit hereditas, qui pupillo sine tutoris auctoritate crediderit; si sol-*

verit mihi pupillus, non repetet; at ſi heredi ſolverit, repetet, non repetiturus, ſi ante reſtitutionem ſolviſſet. De ſtipulatione a pupillo facta ſic animadvertit Joan. Schilterus Exercit. XXXIV. circa curatelas & tutelas: Poſita obligatione naturali, etſi non detur actio, datur tamen exceptio, & negatur debiti repetitio. Circa ſtipulationem pupilli (cit. l. 41. D. de cond. ind.) exceptio eſt: nam jure Romano ſtipulatio eſt certa verborum conceptio & quidem ſolemnis, ac firmiſſimum juris vinculum; hinc a ſolo pupillo peragi non poterat. Recte, ni fallor, auctor ſentit: quia enim jura obligationem civilem detraxerunt contractibus pupilli ſine auctore tutore initis; non poterant probare ſtipulationem pupilli; quæ ad omnes obligationes naturales in civiles transfundenda apud Romanos inventa fuit.

TITULUS XXXVI.

DE TRANSACTIONIBUS.

ARGUMENTUM.

I. Requiſita ad transactionem. §. 548. *II. Ut valida ſit, ſpectatur voluntas transigentium, jus transigendi, & transactionis materia.* §. 549. *Vis & effectus.* §. 552.

§. 548. *Transactio* eſt conventa deciſio rei dubiæ, & controverſæ aliquo retento. Fit ergo I. conventione partium in judicio vel extra judicium. II. Non gratuito, ſed aliquo dato, aliquo retento (*a*): unde requiritur jus dandi, ſeu alienandi (quia transactio eſt ſpecies alienationis), & jus ſeu poteſtas de objecto diſponendi. III. Requiritur res dubia, & lis incerta; non *copulative*, ut Zæſius vult ad hunc tit. D. n. 14. Hæc inſtar axiomatum ſunt.

(*a*) Li-

(*a*) *Liquet enim, neminem unquam petiisse ab altero* transigendi *gratia*, totum *id*, *de quo disceptatur*; *ut inquit SS. D. N. Pius P. VI. in literis præfixis Responsioni ad Metropolitanos Germaniæ.*

§. 549. Conventio pendet a voluntate partium; judex transactionem suadere potest, atque etiam debet; ut patet ex Recess. J. N. §. 110. non autem in causa liquida, aut si jura partium valde inæqualia sint, vel ob id tantum, ne alteram partem offendat sententia sua: compellere ad transigendum non potest, nisi quies publica exigat. Conventio autem a partibus fieri potest pacto nudo, contractu innominato, stipulatione, cum vel sine scriptura, adjecta pœna conventionali, jurejurando, in judicio vel extra judicium. Conventioni obest gravis & injustus metus, item dolus, aut falsitas instrumenti ab altera parte propositi, vel occultatio veri instrumenti. Transactio de re *certa* alias res, de quibus actum non est, non comprehendit. l. 15. C. h. t. & universe non extenditur ad ea, de quibus tempore transactionis cogitatum non est; etsi generalibus verbis concepta sit (*b*); nam relate ad talia deest conventio, & voluntas. Specialiter decisum est, ut, si transactio fit a Prælato cum *consensu* Capituli in causa Ecclesiæ vel monasterii, Capitulum consensum aliquando præstitum revocare nequeat.

(*b*) *Id usum habet in administratoribus pecuniæ publicæ, quorum rationes in multis sæpe articulis non liquidæ deprehenduntur; inita transactione impetratur liberatio; sed quæritur, utrum ea* plena *sit, nec ne. conf. Schilter. in Prax. Jur. Rom. in for. Germ. T. I. exercit.* 9. *& Leyser. Specim.* 46.

§. 550. Quia jus & potestas disponendi de eo, de quo transigitur, necessaria est; hinc I. privati

clerici de beneficiis Ecclesiasticis transigere non possunt sine auctoritate Ecclesiastica c. 7. h. t. *si gratis & amicabiliter inter se litigantes componant, sacris Canonibus nequaquam dicimus obviare.* II. Ad ea, quae ex divina lege certam formam vel obligationem habent, ceu Sacramentum matrimonii, & alia ejusmodi, transactio non se extendit. c. fin. h. t. non magis, quam si disputantes de natura, vellent transigere de sanguinis circulatione, aut motu solis circa terram, vel terrae circa solem. III. Transactio, vel contractus quiscunque super juribus & reditibus Ecclesiae aut beneficii a beneficiato vel rectore Ecclesiae initus absque Superioris auctoritate, ejus vitam non excedit, neque Ecclesiam vel successores obligare potest. c. 8. IV. Ex defectu juris & liberae rerum administrationis transigere non possunt pupilli & minores sine auctoritate tutorum & consensu curatorum; neque hi, nisi cum jus pupillorum & minorum valde obscurum & dubium est, & nisi interponatur Decretum judicis, quando res immobilis, aut mobilis pretiosa in adversarium transferenda est. l. 22. C. de administr. tutor. V. Ex eadem ratione transigere non potest Procurator ad agendum & defendendum datus sine speciali mandato: neque Praelatus Ecclesiasticus sine consensu Capituli & aliis solemnitatibus pro casu, quo alienatio esset prohibita & noxia; quemadmodum exponitur ad tit. de alienat. rer. Eccl.

§. 551. Si *materia apta*, seu objectum transactionis deficit, nec jus transigendi concipi potest; fit tamen aliquando, ut quantumvis res transactionem natura sua admittat, jus transigendi desit; uti patet ex §. praec. hinc ista duo recte distinguuntur. Materia transactionis apta non est, I. nisi dubia, aut liti obnoxia (§. 548.); sive lis mota jam sit, sive immi-

immineat: imo transigi potest, etsi pro una parte sententia jam lata sit, si appellationi sit locus, aut concessa sit, vel concedi possit restitutio in integrum. Bœhmerus de Actionibus Sect. II. C. V. §. 27. in notis ait, sustineri hodiernis moribus transactionem etiam post rem judicatam contra l. 23. §. 1. D. de cond. indeb. II. Materia apta non est res spiritualis, si pro ea detur, aut remittatur temporalis; ceu pro jure patronatus c. 9. super subjectione spirituali c. 10. h. t. super decimis spiritualibus. c. ult. de rerum permutat. super beneficio Ecclesiastico litigioso c. 7. h. t. e. g. si unus litigantium dubium jus in beneficio habeat, & alter det, vel promittat certam pecuniæ summam, aliudve pretio temporali æstimabile. Talis enim transactio nec partium conventione, nec judicis auctoritate fieri potest; uti omnes tenent ex tit. de Simonia. Si tamen uni litigantium parti super beneficio, temporale quidpiam e. g. unius aut duorum annorum reditus designentur, non in compensationem dubii juris, sed ob aliam causam, & nominatim ob bonum pacis & concordiæ, non debet id tanquam simoniacum damnari, si judicis Ordinarii, aut Delegati auctoritate fiat; quamvis caute agendum sit, ne simoniacæ pactionis affectus admisceatur. c. 2. de arbitris. c. 21. de præb. Si talis transactio a partibus habuerit initium, merito reprobatur c. 4. de pactis. III. In jure civili ad hunc locum disputant, anne super causa criminali transigi possit, quo modo feuda oblata initium habuisse docent (*c*). de litibus testamentariis, an transigi queat, non inspectis tabulis; id quod non prohibitum fuisse a Jure, sed dissuasum, docet Heineccius in Pandectis ad h. t. §. 379.

(*c*) *Zech de Judiciis Eccl. Sect. I. tit.* 9. §. 110. *& seq. Ne super alimentis in testamento relictis sine auctoritate judicis transigatur, ostenditur ib.* §. 109.

§. 552. *Effectus* & vis transactionis *bona fide* & sine dolo factæ ea est, ut pariat exceptionem rei judicatæ, & impediat ingressum novæ litis, neque instrumentis postea repertis rescindatur. c. 1. h. t. l. 19. C. eod. imo ut neque per rescriptum Principis impugnari possit. l. 16. C. eod. modo utraque ex parte transigentium actum sit *bona fide*; quo modo conciliari possunt leges, quæ sibi videntur opposita, nempe l. 78. §. ult. D. ad SC. Trebell. & l. 9. §. 1. D. ac l. 42. c. C. h. t. Quia tamen minores adversus transactionem in integrum restitui possunt, arg. tit. Cod. *Si adversus transactionem.* putant aliqui, enormi læsione probata rescindi posse transactionem. At enim si bona fide actum est: si res in se dubia vel litigiosa fuit; non apparet, quomodo læsio probari possit. Ajunt, in casu enormis læsionis res ipsa in se dolum habet l. 36. D. de V. O. Ry. 1. ut supra, negando, ex solo eventu læsionem inferri posse; uti nec in contractibus aleatoriis potest. 2. Dolus qualitate facti, non quantitate pretii æstimatur. l. 10. C. de rescind. Vendit.

TITULUS XXXVII.

DE POSTULANDO.

ARGUMENTUM.

I. Advocatorum Officium, dotes requisitæ, honor. §. 553. *II. An & quatenus clerici possint advocati officio fungi.* §. 555. *III. Arceantur Religiosi: excommunicati & hæretici.* §. 558.

§. 553. *Postulare est desiderium suum, vel amici sui in jure apud eum, qui jurisdictioni præest, exponere, vel alterius desiderio* (actoris petitioni in sua vel amici causa) *contradicere.* l. 1. D. h. t. Potest quisque

que, nisi specialis obstet ordinatio judiciaria postulare, id est, causam suam proponere & agere per se ipsum. Strictius vero hic titulus ad officium advocati, vel patroni causarum, qui pro altero in judicio præsente, & causam suam prosequente postulat, refertur. Id officium elucet ex juramento advocatorum posito in fine Novellæ VIII. translatoque in Auth. post l. 14. C. de judiciis; ex juramento item advocatorum in ordinat. Cam. imperial. P. I. tit. 76. Unde pertinent quædam I. *ad causam ab Advocatis suscipiendam*, ne scientes, prudentesque mala conscientia liti patrocinentur causa cognita, quod improba sit, vel penitus desperata, & ex mendacibus allegationibus composita; & si procedente certamine aliquid tale cognitum fuerit, a causa se recessuros jurant. cit. auth (*a*). II. Alia pertinent *ad causam agendam*. „Quod omni virtute sua, omnique ope, quod verum & justum existimaverint, clientibus suis inferre procurabunt: nihil studii relinquentes, quod sibi possibile est.“ cit. Auth. quod nullam sinistram machinationem, fraudem, dolumve commissuri sint - - quod secreta causarum nulli hominum velint pandere, - - quod honorem judicibus sint habituri - - ab omni intemperantia & conviciis penitus abstinentes. cit. ord. Cam. imp. III. Alia ad *finiendam causam*; habito enim ad finem litis respectu pacisci non licet de quota litis. l. 5. C. h. t. nec ante litem finitam *de palmario*, seu de honorario in eventum palmæ seu victoriæ. cit. ord. Cam. imp. Exigi tamen potest probabilis, id est, legibus probata quantitas. l. Præses provinciæ. 1. §. 10. 11. 12. D. de extraordinariis cognition. Talia enim pacta, & auri fames facile ad malas artes pelliciunt causidicos.

(*a*) *In-*

(a) *Inferunt, causam suscipi posse, quæ vere probabilis sit, spemque victoriæ contineat; etsi pars adversa potiori jure ac spe videatur gaudere; modo clientem de statu talis causæ commonefaciat advocatus.*

§. 554. Ex officio Advocati intelligi possunt dotes ad id requisitæ, nempe peritia jurium, & constantia animi, prudentia, probitas ac justitiæ zelus. Ex hisce dotibus perinde, ac ex ipso officio redditur ratio, cur honorificum censeri debeat advocatorum munus, & privilegiis exornatum sit. l. 3. & 5. §. 5. l. 6. & 8. C. de advocat. divers. jud. Nam ut ibid. dicitur l. 14. *Advocati, qui dirimunt ambigua fata causarum, suæque defensionis viribus, in rebus sæpe publicis ac privatis lapsa erigunt, fatigata reparant, non minus provident humano generi, quam si prœliis, atque vulneribus patriam, parentesque salvarent; non enim soli militare creduntur illi, qui gladiis, clypeis & thoracibus nituntur, sed etiam advocati: militant namque causarum patroni, qui gloriosæ vocis confisi munimine, laborantium spem, vitam & posteros defendunt.*

§. 555. Gratianus can. 2. III. q. 7. multa de postulando, seu officio advocatorum congerit, nec ea satis adcurate ex Codice & Digestis hoc titulo, & ibid. sequente de his, qui notantur infamia. In Decretalibus deciditur: I. Clerici in *sacro* Ordine constituti, vel etiam in minoribus, *si stipendiis Ecclesiasticis sustententur, coram seculari judice advocati in negotiis secularibus fieri non præsumant: nisi propriam causam, vel Ecclesiæ suæ fuerint prosecuti, aut pro miserabilibus forte personis, qui proprias causas administrare non possunt.* c. 1. h. t. Addenda est exceptio de causa criminali, ex qua condemnatio ad mortem, vel mutilatio sequi posset. c. Sententiam. 9.

ne

ne Clerici vel Monachi. si nempe Clericus vellet agere contra reum; nam defendere, & tueri innocentes oppressos, vel peccatores pœnitentes a supplicio liberare, licitum, imo proprium est Clericorum omnium, exemplo Christi, qui defendit Magdalenam contra Pharisæum, & liberavit suo patrocinio adulteram.

§. 556. II. Deciditur c. fin. h. t., Sacerdotem in causis pecuniariis etiam coram judice Ecclesiastico advocati munere fungi non posse, nisi *pro se ipso, vel Ecclesia sua, vel si necessitas imminet, pro personis conjunctis, aut miserabilibus.* Ratio redditur ex can. 10. XIV. q. 5. ibi: *Si non potest subveniri alteri, nisi alter lædatur, commodius est, neutrum juvari, quam gravari alterum, ideoque in causis pecuniariis intervenire non est Sacerdotis; in quibus non potest fieri, quin frequenter lædatur alter, qui vincitur: quoniam intercessoris beneficio se victum arbitratur. Sacerdotis est igitur nulli nocere; prodesse autem velle omnibus: posse autem solius Dei est.* Ita docet S. Ambrosius lib. 3. offic. c. 9. Sed in foro Ecclesiastico alia est observantia; ex quo beneficia inferiorum clericorum fere presbyteratum requirunt.

§. 557. III. Deciditur cit. c. fin. *Clericus, qui contra Ecclesiam, a qua beneficium obtinet, pro extraneis advocatus vel procurator esse præsumit, tanquam ingratus potest (maxime si Clericus sit ejusdem Ecclesiæ) beneficio hujusmodi spoliari.* Sic etiam jure civili prohibetur postulare subditus contra Principem, nisi petita venia: vasallus contra Dominum: libertus contra Patronum; videtur tamen patrocinium contra Ecclesiam non prohibitum Clerico pro personis conjunctis & miserabilibus. arg. l. 2. C. de advocat. div. jud. & l. 10. D. h. t.

§. 558. IV. Deciditur c. 2. h. t. Multo magis ab officio advocati & procuratoris in judicio arceantur Regulares, non tantum Monachi, sed etiam Canonici, præterquam in causa Ecclesiæ suæ vel monasterii, & ex præcepto Abbatis. Adde Clem. 3. de procurat. & c. 3. ne Clerici vel monachi. ibi: *Ne occasione scientiæ spirituales viri mundanis rursus actionibus involvantur.*

§. 559. V. Deciditur c. 7. de jud. excommunicatum in judicio stare non posse, nisi tanquam reum; ac tum per alium respondere debet; repellitur itaque a patrocinando. c. 8. de sent. excom. in 6. L. ult. C. h. t. ab honorifico advocati munere repelluntur hæretici, sive ii, qui sacrosanctis catholicæ Religionis mysteriis non sunt imbuti; multo ergo magis pervicaces & perfidi Judæi abjiciendi sunt.

Titulus XXXVIII.

DE PROCURATORIBUS.

Titulus XXXIX.

DE SYNDICO.

ARGUMENTUM.

I. Procurator constituitur mandato. §. 560. *II. Mandati forma, ac necessitas.* §. 561. *III. Quis possit constituere procuratorem: quis debeat: in qua causa: quis possit constitui:* §. 563. *IV. Officium & jura procuratoris.* §. 567. *V. Quomodo exspiret.* §. 568. *VI. Syndici.*

§. 560. *Procurator est, qui aliena negotia mandato Domini administrat.* l. 1. D. h. t. in judicio, vel extra judicium. Agitur hic de judiciali, qui mandato

dato domini conſtituitur ad agendum, vel defendendum. Omne mandatum contrahitur mutuo conſenſu, quacunque ratione declarato; unde quod initio eſt voluntatis, poſtea fit neceſſitatis: mandatum igitur ſemel ſuſceptum perfici debet. l. 22. §. fin. D. mand. certe intempeſtive, & ſine cauſa non renuntiari, l. 8. §. 3. D. h. t. Hinc *invitus* procurator non ſolet dari. cit. l. 8. §. 1. At qui ſciens ſine proteſtatione recipit inſtrumentum vel literas ſuæ procurationis, quibus conſtituens pro ipſo cavebat, ſuper incluſis in procuratorio dominum defendere *cogitur*. Clem. 1. h. t. Si procurator renuit primo acceptare mandatum; quamdiu conſtituens in eadem manet voluntate, illud *acceptare poterit*, *quandocunque placebit*. c. 7. in 6.

§. 561. De mandato & forma mandati tum altera pars litigans, tum ipſe judex ſolicite inquirere debet c. 1. h. t., ne magno litium labore nihil agatur; nam *falſi procuratoris exceptio non ſolum ante ſententiam, verum etiam poſtea poteſt objici; utpote qua probata judicium nullum, & nullius momenti controverſiæ reputantur*. c. 4. in f. Mandatum expreſſum eſt, vel præſumtum. Forma expreſſi in majoribus tribunalibus publice præſcripta eſt; nec admittuntur procuratores, niſi ſecundum eam formulam conſtituti. Generatim ea forma exprimere debet nomen conſtituentis, procuratoris conſtituti, actoris, contra quem: coram quo judice, in quali cauſa, diem & annum dati mandati. Conſtituitur autem procurator vel ad certas cauſas, vel generatim ad omnes; unde *ſpecialis* eſt, vel *generalis*: *Qui generaliter conſtituitur ad negotia procurator; agere ac experiri poteſt; exceptis his caſibus, qui mandatum exigunt ſpeciale*. c. 5. pr. in 6. Si Epiſcopus e Diœ-

e Diœcesi discessurus Vicarios vel Procuratores constituit generales, hi etiam in judicio agere & respondere possunt, etsi sub nomine Actoris vel Syndici constituti non sint. c. 9. Si enim de mente & intentione constat, de verbis laborandum non est.

§. 562. *Mandatum a legibus* habet pater, tutor, curator, administrator. Satis est ergo, hanc qualitatem in judicio fieri manifestam, ac sufficienter doceri, exhibito tutorio, curatorio. Gail. L. II. obs. 107. *Tacitum* censetur, si alius in judicio pro alio sciente & tacente agit. Id genus mandati non sufficit. l. 8. §. 1. D. h. t. nisi ipso præsente agat; ac tum agens potius advocatus & patronus causæ censetur. *Dominus enim suæ causæ una cum procuratore (maxime si de collusione timeat) minime prohibetur adesse.* c. 2. in 6. Ex *mandato præsumto* agunt personæ conjunctæ, ceu parentes & liberi, maritus & uxor, Magistratus & subditus, consortes litis, quos memorat Clem. 3., qui nempe eandem causam, idemque jus agendi habent. Extat titulus in Cod. *de consortibus ejusdem litis.* Ex mandato præsumto, quibus agere liceat, & quatenus, exponitur distincte h. t. de procuratoribus in Jure civili. Quoties incertum est, an ei, qui id asserit, mandatum sit negotium, exigitur ab eo cautio ratihabitionis. l. 1. C. h. t. E contrario, si de mandato *certa* habetur notitia, nulla a procuratore exigitur cautio. §. 3. Inst. De Satisdat. & ex altera parte, quando constat, nullum esse mandatum, ne quidem cum cautione de rato admittitur. l. 24. C. h. t. nisi *pro* reo absente, cautione de rato ante litem contestatam data; quia publice interest, absentes, etiam ignorantes, per quemcunque defendi, ne ignari patiantur damnum. Quærunt, an, siquis possideat, exhibeatque documenta, in quibus causa litigiosa fundata est, ob id

ex

ex mandato præsumto, ad agendum admitti possit? Innocentius III. c. 34. de offic. & pot. jud. del. eum, qui cum instrumentis Ecclesiæ, sed absque literis de ratihabitione ad Sedem Apostolicam accesserat, sed de rato caverat, sub fidejussoria cautione ad agendum admisit. Quod de necessitate mandati, sine quo dicitur procurator *falsus*, ex legibus decisum est, etiam valet de procuratore *revocato*, ac de revocatione certificato. Sententia contra talem procuratorem lata non præjudicat Domino. c. 3. h. t.

§. 563. *Constituere procuratorem potest uterque litigans*, actor & reus, cum mandato generali, vel speciali, nisi natura negotii speciale exigat: cum potestate libera, vel limitata, ad totam causam, vel partem. Sic I. id potest universitas Scholarium. c. 7. II. Prælatus ad lites super Ecclesiæ rebus & juribus prosequendas, ac in rebus quidem non valde arduis, in quibus per se agere posset, sine consensu Capituli: in aliis cum consensu. III. Procurator potest substituere procuratorem, si hoc ei a domino sit concessum (*a*). Ad plures causas datus procurator, si in quadam substituit, in aliis manet procurator. c. 3. in 6. Substitutum revocare non potest, nisi specialem revocandi habuerit potestatem. Ib. Religiosus, sicut sine licentia sui Superioris procurator constitui non potest, nisi pro suo in eadem lite consorte; ita neque potest alium substituere. IV. Excommunicati per se *agere* vel *impetrare* non possunt; c. 7. de judiciis. & c. 12. de except. proindeque ad id nec procuratorem possunt constituere. arg. c. 47. de testib. ibi: *Cum satis videretur absurdum, illos admitti, quorum repellerentur auctores.* At quid? si in universitate majores & jurati excommunicati sint; an procurator talis universitatis admitti potest? Sub-

tiliter quæſtionem decidit Gregorius IX. c. fin. V. Qui liberam res ſuas adminiſtrandi, ac generatim, mandandi poteſtatem non habet, is nec procuratorem dare poteſt. Pupillus infantia major procuratorem dat tutore auctore: minor curatore conſentiente.

(a) *C.* 1. §. 1. *in* 6. *ſic deciditur: „Licet a procuratore poſt litem conteſtatam ab eo, poſſit (cum dominus litis ſit effectus) dari alius procurator: antea tamen non poteſt, niſi in rem ſuam ſit datus.“ Fictum hoc dominium litis receſſit ab uſu fori, etſi de eo in Receſſ. Imp. de an.* 1570. §. 100. *& an.* 1600. §. 73. *fiat mentio. Dein facta, & in jure probata ceſſione juris vel actionis, ceſſionarius agit jure ſuo; & contra naturam mandati appellatur procurator in rem ſuam. Id adnotandum, ſola exhibitione inſtrumentorum ad cauſam litigioſam pertinentium non fieri ſufficientem præſumtionem pro legitimatione procuratoris in rem ſuam; quia ex illa exhibitione non demonſtratur ceſſio legitime facta, nempe ex titulo juſto, & ad transferendum dominium habili.*

§. 564. *Conſtituere procuratorem debent*, quibus id a legibus injungitur, ſcilicet perſonis illuſtribus, potentioribus, feminis, minoribus XXV. an., militibus in propria cauſa, omnibus, qui perſonam ſtandi in judicio non habent; in ſpecie I. excommunicatus conventus debet per alium reſpondere in judicio. c. 7. de judiciis. II. Qui conſtituto jam judicio impeditus eſt, & comparere non poteſt. Hinc reus, qui diſcedit a judicio, conſtituto ſolum procuratore ad agendum, contumax cenſetur, & condemnatur in expenſis. c. 12. Ceterum contra abſentem ex probabili cauſa, legitime per nuntium excuſatum, non valet ſententia, etiam expenſarum condemnatoria. c. 2. ibi: *Cum non poſſit quis cogi, niſi velit, in gravibus cauſis procuratorem conſtituere.* III. Quia cum univerſitate agi non poteſt,

teſt, ea tenetur conſtituere actorem vel Syndicum. IV. Providendum autem eſt judici, maxime in cauſa matrimoniali, ut conſtituens procuratorem plena gaudeat libertate. c. 10.

§. 565. In quavis cauſa conſtitui procurator poteſt. Excipiuntur I. *cauſæ criminales*, in quibus agitur ad pœnam mortis naturalis vel civilis, niſi quis nomine rei, abſentiæ vel innocentiæ cauſas velit proponere. II. Si agitur de adulterio coram judice ſeculari, non intervenit procurator: at coram Eccleſiaſtico judice intervenire poteſt; coram quo accuſans non ſe obligat, vel inſcribit ad pœnam talionis. c. 5. h. t. III. In cauſa pupilli, minoris, univerſitatis, a tutore, curatore, Syndico ante litem conteſtatam non conſtituitur procurator, ſed actor; at poſt litem conteſtatam. Sed totum hoc fundatur in ficto dominio litis; ac mera ſubtilitas eſt. IV. Fieri poteſt, ut natura cauſæ præſentiam ipſius principalis requirat, & procuratorem excludat, ſaltem quoad aliquos actus, ceu in cauſa ſtatus, in cauſa matrimoniali de impotentia.

§. 566. *Conſtitui procurator poteſt regulariter omnis, qui non prohibetur expreſſe;* & hinc I. etiam laicus ad agendum & defendendum in cauſis ſpiritualibus. c. 1. in 6. II. Etiam filiusfamilias, & quidem ad futuras etiam lites. c. 14. & c. 5. §. 1. in 6. III. Unus vel plures, in ſolidum, vel non adjecto, in ſolidum. cit. c. 14. X. c. 6. in 6. ubi jura iſtiusmodi procuratorum pro utroque caſu definiuntur. Si plures diverſo tempore conſtituuntur, dato poſteriore prioris procuratio cenſetur revocata. cit. c. 14. & l. 31. §. 2. D. h. t. IV. At procurator judicialis conſtitui non poteſt minor 25. an., licet quis poſt

 annum

annum 17. ad negotia (extrajudicialia) licite deputetur. c. 5. §. 2. in 6. V. Neque constitui possunt infames. can. 1. III. q. 7. VI. Neque religiosi sine Superioris licentia, nisi pro suo in eadem lite consorte. VII. Neque ulli omnino Clerici apud judices seculares, nisi pro Ecclesiæ suæ aut propria causa, vel necessitate coacti pro conjunctis, & miserabilibus personis. c. 1. & ult. de postulando. c. 2. & 4. ne Clerici vel monachi. consentit Novella 123. c. 6.

§. 567. *De juribus procuratoris* illud I. statuendum, procuratoris esse, non excedere fines mandati l. 5. D. mandati. Iis servatis, quidquid gesserit procurator, ratum, ac firmum est, sive noceat domino, sive prosit. c. 1. II. *Qui ad agendum, & defendendum, & generaliter ad omnia (etiamsi mandatum exigant speciale) constituitur procurator, ex vi generalitatis hujusmodi ad aliquem articulum, in quo speciale mandatum exigitur, admitti non debet. Sed si aliquis, vel aliqui de articulis speciale mandatum exigentibus specificati fuissent adjecta clausula generali, tunc ad non expressos, etiam admittetur.* c. 4. & 5. in 6. Articuli speciale mandatum exigentes sunt, causa restitutionis in integrum, causa juramenti præstandi in animam alterius, compromissi faciendi, transactionis ineundæ &c. III. A procuratore generaliter constituto ad omnia, etiamsi mandatum exigant speciale, Jus Canonicum videtur distinguere eum, *cui bonorum vel causæ administratio libera* est *concessa.* Nam talis etiam absque speciali mandato juramentum deferre, transigere vel pacisci potest. c. 4. in 6. (*b*). At certe donare non poterit; hoc enim est potius perdere, quam administrare. l. 28. §. ult. D. de pact. l. 7. §. 3. D. de donationib. Neque procurator in causa electionis vel provisionis electo aut proviso

viſo opponere poteſt crimina vel defectus ſine mandato ſpeciali. Clem. 2. h. t. IV. Si procuratori generali negantur induciæ ad conſulendum dominum, ex cauſa probabili abſentem, jus habet appellandi. *c.* 11. V. A ſententia condemnatoria appellare poteſt ac debet, niſi juſta ex cauſa excuſetur: ac tum ad dominum de ſententia referre debet; appellationem autem proſequi vi prioris mandati non tenetur. c. 14. VI. Expenſas in cauſa domini factas juſte repetit. c. 6. VII. Procurator damnatus conveniri non debet, *niſi aut in rem ſuam datus eſſet, aut obtuliſſet ſe, cum ſciret, cautum non eſſe. Idem erit obſervandum, etſi defenſoris loco cum Satisdatione ſe liti obtuliſſet.* l. Plautius. 61. D. h. t. VIII. An & quatenus culpa procuratoris domino noceat, vide l. 10. C. h. t. Inſtituta adverſus procuratorem actione mandati, Dominus conſequi poteſt reſtitutionem in integrum. l. 8. §. 1. D. mandati. l. 13. §. ult. C. de judiciis.

(*b*) *Heineccius in Dig. ad h. t.* §. 430. *putat, diſtinctionem cum libera & ſine libera otioſam eſſe & inanem.*

§. 568. Officium & poteſtas procuratoris exſpirat, I. mutuo conſenſu, vel potius diſſenſu domini & procuratoris. II. Revocatione mandati procuratori inſinuata. Ante litis conteſtationem libere mandatum revocari poteſt: poſt litem conteſtatam, ſi procurator nolit, non ſine juſta cauſa. c. 2. in 6. Sed hæc deciſio fundatur in dominio litis. Revocatio fit per alium procuratorem poſterius conſtitutum. c. 14. aut ſi Dominus procuratore ſimpliciter, non pro caſu ſuæ abſentiæ prius conſtituto, dein cauſam per ſe ipſum tractet. c. 8. in 6. Etſi vero Dominus procuratorem ſuum revocare poſſit; non tamen poteſt procurator legitime a ſe ſubſtitutum revocare,

 niſi

nisi specialiter id concessum habeat. c. 3. in 6. Revocatio a domino fieri non debet cum contemtu judicis, & dispendio partium. Siquis ergo citatus ad dicendam totam causam procuratorem constituit, eumque postea revocat, id facere censetur cum contemtu judicis, & dispendio partium; quapropter contra eum nihilominus procedi potest, quantum status causæ patitur *sine nova citatione.* c. 8. Pro conciliandis inter se cap. 3. & 13. nota, si procurator constitutus, atque etiam revocatus sit, antequam ejus constitutio judici vel parti insinuata fuerit, is simpliciter censetur procurator falsus, ut, quæcunque cum ipso acta sint, irrita judicari debeant. c. 3. neque hoc casu opus est, ut revocatio parti vel judici intimetur. Similiter acta cum procuratore revocato irrita sunt, si, postquam constitutio judici & parti intimata fuit, etiam revocatio *intimetur;* non aliunde tantum a parte, vel judice cognoscatur. At si dominus procuratorem ad judicia constitutum, partique & judici jam intimatum revocaverit ignorante judice vel parte, acta cum procuratore revocato valent. c. 13. h. t. Si domino conceditur jus revocandi procuratorem jam constitutum; huic negari nequit jus mandato renuntiandi, seque exonerandi, modo non intempestive id fiat. §. 11. Inst. de mandato. l. 8. §. 3. seq. D. h. t. III. *Morte* mandantis. l. 23. C. h. t. ac per obitum rectoris Ecclesiæ revocatur procurator ab eo pro Ecclesia constitutus etiam quoad negotia jam cœpta. Clem. ult. h. t. Similiter etiam morte procuratoris, quoniam mandatum ad hæredes non transit. l. 27. §. morte. D. mand.

§. 569. Quæ de procuratoribus generatim dicta sunt, ad Syndicos pertinent, nempe eos, qui causas Universitatis vel Collegii agunt. Specialia Syndico-

dicorum ſunt: I. Eliguntur neceſſitate juris, non arbitrio Domini. c. un. de Syndicis. II. Et quidem per ſuffragia majoris partis de univerſitate vel collegio. c. 2. de in int. reſt. III. Jurant, ſi neceſſe ſit, in animam ſuam, non principalis, ſeu univerſitatis, a qua conſtituti ſunt. c. 3. & 4. de jurament. calumn. IV. Conſtituuntur ad omnes cauſas præſentes & futuras univerſitatis, non tamen ſingulorum, qui de univerſitate ſunt.

TITULUS XL.

DE HIS, QUÆ VI, METUSVE CAUSA FIUNT.

ARGUMENTUM.

I. Vis eſt multiplex. §. 570. *II. Vi geſta nullo jure habentur rata.* §. 571. *III. Quæritur, an jure naturali per ſe valeant.* §. 573.

§. 570. Vis multiplex inferri poteſt hominum actionibus; diciturque *ablativa* relate ad bona corporalia mobilia: *expulſiva* circa immobilia corporalia: *compulſiva* circa incorporalia: *turbativa* circa poſſeſſionem: *inquietativa* circa uſum rei ſuæ. Alia eſt *abſoluta*, quæ libertatem plane tollit, nempe coactio phyſica c. 5. h. t.; alia *reſpectiva*, de qua ipſa dicitur: Cum *inter vim & vim ſit differentia.* c. 6. de ſponſ. nam vis ad *inferentem:* metus ad *patientem* refertur; aliusque eſt metus *intrinſecus* ortus, alius *extrinſecus* incuſſus: juſte vel injuſte, ac tum *gravis*, qui cadit in virum conſtantem. c. 4. aut *levis*, habito reſpectu perſonarum; quo pertinet metus reverentialis, ſi cum dura tractatione, vexationibus & minis conjunctus eſt. Frequens in Jure de vi & metu occurrit mentio, ceu in electionibus, renuntiationibus, in ipſis Synodis, in profeſſione religioſa, aliisque vo-

tis, in sponsalibus & matrimonio, in Baptismo etiam Judæorum c. 3. de Bapt. in testamentis, absolutionibus a censuris, in juramentis additis actui vi extorto; ubi de obligatione istiusmodi juramenti singularis existit controversia (*a*).

(*a*) *Sæpe fit, ut, cum Scriptores retractant ipsi errores, quos sparserant, retractatio explodatur a Jectatoribus, tanquam metu extorta; quod nostra ætate ab hominibus malignis de retractatione Febroniana vulgatum est. Quod idem de palinodia a Richerio facta prætensum fuisse, narrat. V. C. Laurentius Veith in System. Edmundi Richerii Sect. I. C. III. §. VIII. Aptius exemplum de iis, quæ vi & metu gesta sunt, affert Petrus Ballerin. de infallib. RR. PP. C. XV. §. XIII. agens de lapsu Liberii.*

§. 571. *Ait Prætor: Quod metus causa gestum erit, ratum non habebo.* l. 1. D. quod metus causa. Similiter Pontifex ait: *Quæ metu & vi fiunt, de jure debent in irritum revocari.* c. 2. *Quæ vi, metusve causa fiunt, carere debent robore firmitatis.* c. 4. Hinc a jure canonico approbata est *actio metus*, competens illi, qui ex metu gravi cadente in constantem virum læsus est, ejusque heredi, & omnibus, quorum interest, adversus eum, qui metum incussit, ejus heredes, alios, qui ex negotio metu gesto agunt, vel aliquid prætendunt (c. 1. h. t.), & contra quemcunque rei metu extortæ possessorem; quia est actio in rem scripta. Si id, quod metu extortum fuit, nondum præstitum, sed tantum promissum est, cuivis ex promisso agenti, opponitur *exceptio metus*. Utroque casu probanda est læsio, & qualitas metus. c. 6. Probato metu, si de quantitate damni, & rebus amissis agitur, locum habet juramentum in litem. cit. c. ult.

§. 572. Actioni metus opponitur exceptio, & exceptioni metus replicatio hæc, I. quod non fuerit metus

metus cadens in constantem virum, sed vanus timor, ex inani ortus suspicione. c. 4. & 6. II. Quod metus etiam gravis fuerit purgatus, idque ratum habitum, quod metu gestum fuerat c. 1. & 3. III. Quod metus fuerit justus, legitima auctoritate incussus. l. 3. §. 1. D. quod metus causa. uti siquis auctoritate legitima adigatur ad errores abjurandos, intentata excommunicatione, vel depositione. Ad judicis officium pertinet, arbitrari, quid pro metu gravi habendum sit, facta rerum, & personarum consideratione. l. 3. D. ex quib. caus. majores.

§. 573. Disputant, utrum jure naturali irrita sint, gesta ex metu. Negant non pauci antiquiores; quia etiam coacta voluntas est voluntas. l. 21. §. 5. D. quod metus causa. Qua auctoritate Juris Romani, aut veterum potius Stoicorum maxime nituntur; dicebant enim hi, virum sapientem metu concuti non oportere. At potest etiam vir sapiens, inter duo mala obversantia eligere minus, & potius crumenam, quam vitam prodigere; cum etiam morte obita crumenam non servaret. Sola voluntas agentium ad vim & valorem actus non sufficit; nisi sit voluntas & acceptatio *justa*, id est, jure dandi, & jure acceptandi nixa; uti aliquis instituere heredem incapacem, vel eligere ineligibilem non potest; etsi id maxime velit, ac tentet. Vim inferens jus acceptandi, quod datur vel promittitur, non habet; quia habet obligationem contrariam, naturalem, ab adversariis sententiæ agnitam, non inferendi injuriam, vel quodcunque gravamen; quale esset ipsum jus re data, vel promissa acquisitum. Bœhmerus de Act. Sect. II. C. XI. §. 42. ostendit, actionem metus a Romanis inventam esse ob negotia stricti juris, & postmodum ad negotia bonæ fidei extensam;

in quibus tamen ex capite nullitatis agi queat. l. 1. C. de refcind. vend. & l. 21. §. 3. D. quod metus caufa. conf. J. N. pr. §. 58. pag. 119. Non ergo fatis liquida eft, & firma auctoritas Romani juris: neque illud valet, quod perpetuo ajunt: Vis & metus voluntarium non tollit; quod fane conceditur, & patet ex c. 5. h. t. & ex pœnitentia præfcripta lapfis in perfecutione.

TITULUS XLI.

DE IN INTEGRUM RESTITUTIONE.

TITULUS XLII.

DE ALIENATIONE JUDICII MUTANDI CAUSA FACTA.

ARGUMENTUM.

I. Reftitutio fit aliquando per leges. §. 574. *II. Requifita.* §. 575. *Reftitutio minorum, Ecclefiæ, majorum.* §. 576. *IV. Modus petendi & obtinendi.* §. 581. *V. Alienatio judicii mutandi caufa facta.* §. 582.

§. 574. *Reftitutio in integrum* eft caufæ ftricto jure amiffæ ob læfionem redintegratio; refertur vel ad læfum, qui eam petit actione vel implorato judicis officio, vel ad judicem, qui eam dat caufa cognita. Cafus quidam reftitutionis definiuntur per leges. I. Siquis confpiratione adverfariorum, & teftibus pecunia corruptis in judicio opreffus fuit l. 33. D. de re judic. II. *Si nova inftrumenta fe inveniffe dicat, quibus nunc folis ufurus fit;* poftquam adverfarius præftito juramento fuerat abfolutus. l. 31. D. de jurej. III. Siquis in contractu ultra dimidium læfus

læsus sit. l. 2. C. de rescind. vend. IV. Huc referri potest jus aggratiandi, quod Principi competit. exemplum extat l. 1. C. de sentent. passis, & rest. V. Proprie autem huc pertinet restitutio, quæ læsis in negotio extrajudiciali, vel actu judiciali datur tum minoribus XXV. an. eorumque exemplo etiam Ecclesiæ, locis piis, reipublicæ, civitati; tum aliquando majoribus tit. Dig. & Cod. *ex quibus causis majores XXV. an. in integrum restituuntur.*

§. 575. Ad petendam & obtinendam restitutionem requiritur, I. negotium ipso jure, vel præsumtione validum, uti sit in metu & dolo; hæc enim non præsumuntur, sed probari debent; si negotium ipso jure invalidum est, de nullitate agitur. c. 8. II. Ut non suppetat remedium civile ordinarium. Conceditur tamen minoribus, ut eligant hoc beneficium Prætoris, si pinguius sit, & beneficio ordinario facilius (*a*). III. Ut probetur læsio notabilis arbitrio judicis; minima enim non curat Prætor. IV. Ut fiat cognitio causæ.

(*a*) *Qui agit ex l. 2. C. de rescind. vend. probare debet læsionem enormem; qui restitui rogat occasione emtionis venditionis, probat læsionem notabilem; ac recuperat rem ipsam, ut conventus supplendo pretium non possit firmare priorem contractum.*

§. 576. Causa restitutionis in minoribus est lubricum ætatis; probanda est igitur ætas minor; & læsio notabilis: utraque probata amplissimum est hoc beneficium minorum, ut in jure civili explicatur. Exceptiones, ob quas illud cessat, sunt 1. si adolescens major factus rem ratam habuerit; quod fit completo anno 25. aut impetrata a Principe venia ætatis; quæ tamen potestatem non confert alienandi vel hypothe-

pothecandi bona immobilia ſine decreto Magiſtratus. l. 2. §. 1. & l. 3. C. de his, qui ven. ætat. impetr. 2. Si pubes juramento, quod geſtum eſt, confirmavit. auth. *Sacramenta puberum.* C. ſi adverſus vend. 3. Si minor ſe ipſum læſerit delinquendo. l. 1. C. ſi adverſ. del. vel majorem ſe doloſe dicendo. l. 2. C. ſi minor ſe major. 4. Si poſt actum prudenter geſtum læſio alia ex cauſa, aut divina vi contigerit. l. 11. §. 4. D. de minor.

§. 577. *Eccleſia jure minoris debet ſemper illæſa ſervari.* c. 1. & 3. h. t. Idque receptum eſt utroque jure. arg. l. 3. C. de jure reip. ibi: *Rempublicam, ut pupillam, extra ordinem juvari, moris eſt.* Ratio eſt, quia magnus & publicus eſt Eccleſiæ favor; & quia rebus Eccleſiæ adminiſtratores præficiuntur, ſicut pupillis tutores, & minoribus natu curatores; qui per contractus, actusque judiciales rem meliorem facere poſſint, non deteriorem. Hinc deciditur in jure noſtro, I. ſi Eccleſia læditur locatione rei ſuæ ſub penſione nimis modica, vel alienatione ſub cenſu reſervativo modico, alienatio reſcinditur, & bona ad jus & proprietatem Eccleſiæ revocantur. c. 1. h. t. additur: *Providendum eſt tamen, ne ſi forte coloni poſſeſſiones illas expenſis ac labore ſuo reddiderint meliores, ſumtibus, quos bona fide fecerunt, debeant defraudari.* Non enim minor, aut Eccleſia ita reſtitui poſſunt, ut cum alterius partis detrimento lucrum capiant; hinc ſi fit reſtitutio adverſus venditionem, in primis pretium reddendum eſt, & compenſandæ impenſæ *neceſſariæ* vel *utiles*, ut patet ex hoc c. & l. 39. fin. D. de minor. alia eſt ratio de expenſis *voluptariis.* l. 32. §. 5. D. de adminiſtrat. & per. tut.

§. 578.

§. 578. Deciditur II. si procurator jura Ecclesiæ vel monasterii non produxit, e. g. instrumentum exemtionis, fit restitutio *ad audientiam*, ut Ecclesia vel monasterium de novo audiatur. c. 2. III. Si Ecclesia in judicio læsa est ob omissam necessariam probationem, ea restituitur non obstante termino juris probationes excludente. c. 3. & restituitur etiam adversus Ecclesiam. c. 3. quia etiam minor, qui agit de damno vitando, restituitur adversus minorem, qui agit de lucro captando. Si par sit utriusque conditio, uti si pars utraque omisit necessarias probationes, restituitur pars utraque, uti in casu cit. c. 3. aut potiore jure gaudebit ex minoribus is, qui possidet, vel qui consumsit. l. 11. §. 6. l. 34. pr. D. de minorib.

§. 579. IV. Deciditur: Majoribus etiam concedenda est restitutio propter *absentiam* a loco domicilii vel a judicio, justa ex causa, & judici probata e.g. reipublicæ causa, ob metum, justum errorem ex dolo alterius ortum; c. 4. h. t. Sed ea causa plene probanda est; secus non fit restitutio, nisi in causa favorabili e. g. matrimonii, in qua veritas rei singulari studio discutienda est; id eruitur ex cit. c. 4. Prætor in edicto l. 1. D. *ex quibus causis majores XXV an. in integr. restituuntur; absentiam* a loco domicilii vel judicii, sed justam commemorat; ob quam fit, ut absente altero, dum non est conveniendi copia, jus alterius per usucapionem, præscriptionem vel rem judicatam extinguatur. Impetrata restitutione fingitur, eum, qui usucepit, non usucepisse; quo pertinet rescissoria actio (*b*); vel pars ob absentiam læsa auditur, etsi instantia judicii finita fuerit. Ceterum Prætor in cit. edicto subjicit generalem clausulam: ***Item siqua alia mihi justa causa esse videbitur, in integrum restituam, quoad ejus per leges,***

ges, plebiscita, senatusconsulta, edicta, decreta Principum licebit. Hæc verba videntur referenda ad alias *absentiæ* causas justas ac probabiles, præter eas, quæ in edicto enumeratæ sunt. Atque ita explicat Ulpianus l. 26. §. 9. l. 28. pr. D. ibi. Sed causarum Patroni ex hac clausula restitutionem petunt, quotiescunque æquitatis ratio eam mereri videtur (*c*).

(*b*) *Bœhmer de action. Sect. II. c.* 3. §. 23.

(*c*) *Heineccius in Pand. tit. de in int. rest. in nota* §. 462. *dictam clausulam refert ad justum errorem; uti siquis cum pupillo, falso auctore tutore contraxit.*

§. 508. V. Deciditur, Ecclesiam restitui etiam contra sententiam Papæ. c. 5. ibi: *Quia sententia Romanæ Sedis non negatur posse in melius commutari; cum aut surreptum aliquid fuerit, aut Ipsa pro consideratione ætatum aut temporum, seu gravium necessitatum dispensative quidquam ordinare decrevit. Et secundum jura civilia Principes etiam contra res bis judicatas in auditorio suo examinari restitutionem in integrum permiserunt.* cit. c. 5.

§. 581. VI. De modo petendi & obtinendi restitutionem deciditur: *Primo* restitutio quoad judicialia peti debet partibus in judicio præsentibus per se vel idoneos procuratores. c. 5. conf. §. 532. *Secundo* si contra sententiam petitur restitutio, suspenditur executio sententiæ, nisi contra petentem pugnet præsumtio malitiæ, quod causa differendæ executionis petat; quo casu fit executio præstita cautione de restituendo, si petens restitutionem, obtinebit in causa. c. 6. *Tertio* post terminum peremtorium Ecclesia de jure communi non auditur; sed auditur per beneficium restitutionis. c. 7. *Quarto*

resti-

restitutio petenda est a judice ordinario habente administrationem vel a delegatis ab eo: non autem a mero executore, judice pedaneo, qui tantum notionem habet, neque ab arbitro; nisi coram eo talis quæstio mota fuerit *incidenter* c. 9. l. ult. C. Ubi & apud quem. Debet autem esse judex competens respectu illius, contra quem petitur, vel in loco domicilii, vel rei sitæ, vel ubi hæret causa principalis. *Quinto* si restitutio Ecclesiæ in judicio negata fuit, non potest iterum eam petere (nisi ex nova causa): at potest appellare ob negatam restitutionem; idque si omisit, restituitur ad appellandum. c. 10. Quævis enim pars, quæ ob negatam vel concessam restitutionem se gravatam sentit, appellare potest. *Sexto* restitutio ad retractandam sententiam vel contractum petenda est intra quadriennium: postea enim nec Ecclesia admittitur; *nisi prævaricationis vel fraudis manifeste probetur super hoc intervenisse commentum: aut alia rationabilis causa subsit, quæ Superiorem movere debeat ad idem beneficium concedendum.* c. 1. in 6. e. g. si Prælatus, qui male administravit, in vivis est; nec adducitur, ut proprium factum retractet; vel si a judice, qui sententiam tulit, propter metum non audeat Ecclesia restitutionem petere (*d*). *Septimo* restitutio contra lapsum temporis, in quo Ecclesia se læsam affirmat, datur ad illud tempus tantum, quanto se læsam fuisse probaverit. Clem. un. h. t.

(*d*) *Minori hoc quadriennium currit ab anno* 25. *completo, vel ab impetrata & intimata venia ætatis: Majori, quando restitutio ei competit, a die factæ læsionis, vel remoti impedimenti, aut quo absentia cessat; etsi enim hoc quadriennium sit in decursu continuum, utile tamen est in suo initio. l. fin. C. de temp. in int. restit.*

§. 582.

§. 582. Ad caufas reftitutionis in integrum pertinet *Alienatio judicii mutandi caufa facta;* quod contingit, fiquis metu futuræ litis rem *dolo malo* alienat, hoc eft, in *extraneam* perfonam, alteri fubjectam judici, vel in alium fub eodem conftitutum judice, fed *potentiorem* transfert, c. 1. de Alien. jud. mut. aut fiquis actionem ab eo, cui competit, fibi cedi facit, ut alterius caufa durior fiat. c. 2. eod. Hoc cafu Prætor ei, qui per talem alienationem læfus eft, dat actionem in factum contra alienantem ad id, quod intereft, eum alium adverfarium non habuiffe; uti habetur in Dig. imo is, cujus intereft, actione in rem contra poffefforem experiri poteft, fi velit. l. un. C. h. t. *Exceptiones*, five caufæ, ob quas hoc beneficium Prætoris ceffat, funt; 1. fi alienatio facta eft non dolo malo, ut caufa alterius durior fiat, fed ob valetudinem, neceffarias occupationes. 2. Si refpectu transferentis fuit res aliena. 3. Si alterius non interfit, nec eius caufa durior facta eft. Speciale in Jure Canonico eft hoc: Siquis ob timorem refcripti contra fe impetrati, & judicii mutandi caufa per fraudem rem alienat, hoc cafu poffeffor fraudis confcius vigore ejusdem refcripti conveniri poteft; licet alioquin refcriptum non extendatur ultra perfonam expreffam. c. 40. de offic. & pot. jud. del.

TITU-

Titulus XLIII.

DE ARBITRIS.

ARGUMENTUM.

I. Arbitria varii generis in Jure. §. 583. *II. Sunt arbitri, seu necessarii, sunt etiam voluntarii* §. 584. *III. Quis possit compromittere in arbitrum, in qua causa, in quem?* §. 586. *IV. Potestas arbitri compromissarii* §. 589. *V. Casus dissensionis plurium* §. 590. *VI. Vis pronuntiationis definitivæ, & extinctio compromissi* §. 591.

§. 583. *Arbiter* jure Romano sæpe dicitur judex a Prætore datus, qui in negotiis *stricti juris*, in quibus certa formula, angustisque limitibus includebatur, *judicis* nomen retinuit: in negotiis *bonæ fidei* arbiter dictus est, & æquitatem sequi permittebatur. Hinc illæ clausulæ: *ex bona fide. Quantum æquius melius sit dari,* ceu cum agitur bonis dividundis, familiæ erciscundæ. Hoc loco arbiter opponitur judici, diciturque is, qui *ex dispositione juris*, vel *conventione partium* constituitur, ut super controversia earum judicium, sive animi sui sensum proferat, eamque dirimat. Est ergo arbiter vel *necessarius*, id est, ex dispositione juris necessario eligendus: est alius *voluntarius*, qui dicitur arbiter *receptus*, sive approbatus a partibus, vel *compromissarius*, a compromisso, seu conventione earundem. Atque hic suscepto arbitrio procedit servato juris ordine, omnique eo, quod substantiale est in judiciis, intra fines tamen compromissi. Qui ex consensu partium absque forma judicii causam cognoscit, conventiones ad finem perducit, rerum pretia, mercedem operarum, lucrum & damnum

arbitratur, ſive æſtimat, ſuoque judicio & intellectu definit, *arbitrator* nuncupari ſolet. Tale arbitramentum habet ſpeciem amicabilis compoſitionis.

§. 584. Arbitri neceſſarii, ſive *arbitri juris*, qui a lege, Principe, aut judice dantur, aut eligi jubentur, habent jurisdictionem quaſi ordinariam, ita, ut appellari ab eorum ſententia poſſit. Exempla ſunt: I. Si judices ſuper revocatione literarum Apoſtolicarum non conſentiunt. c. 14. de reſcript. c. 11. de offic. deleg. in 6. II. in cauſa ſuſpicionis judici objectæ c. 39. de offic. deleg. c. 4. & 11. eod. in 6. III. Si Epiſcopus cum clerico ſibi ſubjecto controverſiam habeat. can. 46. XI. q. 1. IV. In Eccleſia Africana, ſi a ſententia Synodi provincialis appellatio fieret, arbitri pro cauſa cognoſcenda eligi debuerunt. can. 96. cod. Africani. V. Aliquando etiam teſtator pro caſu litis inter heredes orituræ arbitros deſignat; quos heredes in controverſiis ſuis tenentur aſſumere, atque hi arbitri proprie dicti potius, quam meri arbitratores cenſentur; litemque terminant obſervato ordine judiciali (*a*).

(*a*) *Conf. Leyſ. Vol. I. Specim.* 65. §. *VII.*

§. 595. De arbitris voluntariis ſtatuendum I. Arbitrium ſuſcipere initio eſt voluntatis; at qui id ſuſcipit, fidem ſuam pro cognoſcenda & dirimenda cauſa videtur obligare; quam liberare neceſſe eſt, ut ad id a magiſtratu aut Superiore cogi poſſit. l. 3. §. 1. & l. 22. D. de recept. qui arbitr. (*b*). II. Exacte dein ſervanda eſt *formula compromiſſi*; quia arbitria ſtricti juris ſunt: actus enim arbitri non a jurisdictione, quam partes dare non poſſunt, ſed ex earum conventione procedunt; & quamvis ſint judiciales,

non

non tamen ſunt jurisdictionales: quidquid ergo contra formulam compromiſſi fit, nulliter fit. III. Ex formula compromiſſi pendet vis arbitrii, ſive ſententiæ ab arbitro latæ, quæ *laudum* nuncupatur (*c*). Si enim arbitri ſententiæ ſtare ſe velle partes compromiſerint, tenentur; ſive convenerint pacto nudo, addito juramento (quod fieri poteſt per jus Canonicum. c. 2. de arbitr. non item civile. l. 4. §. 2. C. de receptis arbitris), ſub pœna conventionali, aut quavis voluntatum declaratione. Si pœna adjicitur in eum, qui non paret arbitrio, ſoluta pœna recedi poteſt a laudo, niſi addita ſit clauſula: *rato manente compromiſſo.* Qui ergo in arbitrum compromittit, quodammodo transigit, ac de re arbitrio ſubjecta diſponit in arbitrii nempe eventum.

(*b*) *Poſſunt tamen juſtæ arbitrium abjiciendi cauſæ incidere, ceu adverſa valetudo, iter neceſſarium, reip. munus, inimicitiæ inter partes & arbitrum ortæ: ſi ipſum infamaverint, ſi alium arbitrum adegerint, id eſt, adierint.*

(*c*) *Lapſa latinitate laudare ſumebatur pro eo, quod eſt, judicare, ut feud. lib. 2. c. 20. hinc & laudum pro judicio aut ſententia arbitri uſurpatum eſt.*

§. 586. Quia compomittere in arbitrum perinde eſt, ac transigere, ut dictum §. præc. intelligitur, quis in arbitros compromittere poſſit, quis non poſſit, aut in qua cauſa id fieri poſſit. I. Regulariter compromittere poſſunt omnes, qui liberam rerum habent adminiſtrationem, & alienandi facultatem; quia compromiſſum eſt via ad alienationem. II. Super cauſis, de quibus non poteſt transigi, regulariter etiam non poteſt compromitti.

§. 586. Hinc deciſum I. in matrimoniali cauſa, liberali, vel criminali *cum majores judices poſcant,* arbiter

 nequit

nequit assumi. c. 9. de in int. rest. II. Discordia in causis electionis terminari potest per arbitrum quoad compromittentes, non quoad eum, qui jus habet cognoscendi de juribus electi, & causa electionis, eamque confirmandi. c. 10. h. t. III. In præjudicium exemtionis, atque ejus, cui Ecclesia exemta immediate subjacet, non potest ad arbitrum recurri. c. 5. IV. Uti procurator sine speciali mandato transigere non potest, ita nec compromittere in arbritrum. c. 9.

§. 588. In arbitros eligi possunt omnes, qui jure non prohibentur, unus vel plures. Valet etiam compromissum factum in unum, vel plures certos, ut ipsi per se causam definiant, vel per alios, quos ipsi elegerint. c. 13. Quando plures eliguntur, expedit, ut sint dispari numero, ut causa exitum certius habeat. c. 1. Femina potest esse arbritratrix in negotio extrajudiciali, non tamen suscipere arbitrium, nisi sit capax jurisdictionis. c. 4. In laicum super causis spiritualibus compromitti non potest c. 8. secus est, si habeat adjunctum arbitrum clericum, & accedat auctoritas judicis Ecclesiastici. c. 9. Compromitti etiam potest in proprium judicem; quo fit, ut is recusari nequeat, neque ab ejus sententia possit appellari. c. 7. & 10.

§. 589. De potestate arbitri, quæ ex formula compromissi pendet, deciditur I. coram arbitro non habet locum reconventio. c. 6. nisi per modum exceptionis, aut nisi id expresse contineatur in compromisso. II. Arbiter non potest vices suas alteri delegare, vel partes ad alium arbitrum ablegare. c. 13. & l. 32. §. 16. D. de recept. qui arbitr. III. Arbiter post rem judicatam super novis discordiis

diis assumtus non potest immutare sententiam priorem, & sopitas per eam querimonias suscitare; etsi is de conciliandis partibus mandatum acceperit a Papa. c. 11. IV. Si ex tribus arbitris unus legitime requisitus ad causam cum aliis examinandam & definiendam nolit interesse, cum legitime impeditus non sit; tum alii duo libere procedent, & negotium definient, *ut sic ipsius absentia, præsentia repleta divina, eum reputari faciat pro præsenti.* c. 2. in 6. Aliter statuit jus civile in suo foro observandum. l. 17. §. Celsus 7. D. de recept. qui arb. In ipso Ecclesiastico foro, si plures sint dati *judices*, nec addita clausula, *si non omnes*, duo absente tertio præstare nil possunt. V. Arbiter citat partes etiam ex alieno territorio (quod judex ordinarius non potest); debet tamen observare ferias in honorem Dei institutas; nisi necessitas urgeat, aut pietas aliud suadeat, quia compromissum ad similitudinem judiciorum redactum est. l. 1. D. de recept. qui arbitr.

§. 590. In decidenda causa, si plures electi arbitri dissentiant, & pro tali casu nihil constitutum sit in compromisso, prævalet consensus majoris partis. c. 1. Si pari numero dissentiant, partes designabunt unum, quem Super-Arbitrum, vulgo *Obmann* vocant. Compromissum tamen de incerta persona in superarbritrum assumenda non tenet; quia duo de hac ipsa assumtione discordare possent. c. 12. & l. 17. §. 5. D. de recept. &c. Si ex pluribus arbitris omnes discordent, & pronuntiatum unius contineatur in pronuntiato alterius, tenet sententia, quæ continetur in alia. Unde *cum unus in XV. alius in X. tertius vero in V. pronuntiant, illius, qui dixit de summa minori, cum in illa omnes concordes existant, sententia efficax censeatur* c. 1. in 6. l. 27. §. 3. D. de

 recept.

recept. Multa hic ſubtiliter obmoveri poſſent. De duobus judicibus diverſas ſententias proferentibus memorabilis extat deciſio c. fin. de ſent. & re jud. Si duo arbitri diſſentiant, ex dictis videndum, an unius ſententia non contineatur in altera, vel an cauſa non ſit diviſibilis.

§. 591. Sententia arbitri dicitur *homologata*, ſi intra decem dies a partibus expreſſe vel tacite ſit approbata. De ea nota I. a ſententia arbitri nunquam licet appellare: uſu tamen paſſim receptum eſt, ut, qui cauſa cecidit, intra 10. dies petere poſſit, ut ea reducatur ad arbitrium boni viri, nempe ad ordinarium judicem. II. Sententia notorie injuſta, legibus adverſa, vel dolo edita vim non habet, etſi homologata ſit, uti ſi arbiter ſimoniacum quidpiam definit, & partibus imponit. c. 2. ſi in detrimentum Eccleſiæ aliquid præſcribit. e. g. ſi decimas in dotem dare jubeat. c. 3. ſi alterius juri præjudicet c. 5. & 10. III. Acta coram arbitro in eadem cauſa, & inter eosdem compromittentes in quolibet judicio vim probandi retinent. c. 50. de teſtibus.

§. 592. Exſpirat arbitri poteſtas & compromiſſum. I. morte unius compromittentium. c. 10. & ult. niſi heredum facta ſit mentio in compromiſſo. l. 32. §. 19. D. de recept. II. Morte arbitri unius ex pluribus c. 42. de offic. deleg. III. Mutuo conſenſu. IV. Lapſu temporis. V. Pronuntiatione definitiva; nam executio ſententiæ judici ordinario relinquenda eſt. c. 4. de for. comp.

O. A. M. D. Gl.

ERRATA.

Pag. 2. *Lin.* 7.
ut ædificet, non ut profanet. *Lege:* ut ædificet, non ut deſtruat, ut ſancta ſancte tractet, non ut profanet &c.

Pag.	*lin.*	*Mendum.*	*corrige.*
4	13	ſubeſſe voces.	ſubeſſe notiones.
4	31	commemorata.	commemorata eſt.
5	9	utique	utrique
20	27	§. II.	§. 11.
22	1	vel in re.	vel jura in re.
26	29	lib. 1.	leg. 1.
32	10	alia ad corpus	alia enim ad animum, maximeque ad curam ſempiternæ ſalutis; alia ad corpus.
59	27	rectæ.	recte.
80	ult.	conſilio.	concilio.
91	5	ignoret.	eam ignoret.
	13	rationalem.	rationabilem.
95	8	abſecro	obſecro.
99	13	ſtatuti	ſtatutis.
101	17	cenſeatur.	cenſentur.
	26	portiones.	pactiones.
118	20	concilio.	conſilio.
135	27	præfertur.	præfatur.
138	19	Paratilla.	Paratitla.
139	20	can. II.	can. 11.
150	10	de præb. in 6.	c. 4. de præb. in 6.
166	24	faciant.	fiant.
172	8	can. 15. VIII. 9. 1.	can. 15. VIII. q. 1.
177	26	evocatas.	evocatus.
205	9	excommunicationem incurrit.	excommunicationem minorem incurrit.
208	16	c. 32. §. 1.	c. 42. §. 1.
216	antepenult.	c. 37. Prob. in 6.	c. 37. princ. in 6.
219	31	opponere	oppugnare.
224	19	cit. c. 4.	cit. c. 42.
	24	§. 247.	274.
237	13	Manſi D. II.	Manſi T. II.
244	ult.	poterunt.	poterant
246	18	Sapandum	Sapaudum.

Pag. 250.

Pag.	*lin.*	*Mendum.*	*corrige.*
250	7	omamantis.	ornamentis.
260	8	in fine.	in nota.
272	ult.	ætas immaculata.	ætas senectutis vita immaculata.
279	28	de Prob.	de Præbend.
289	26	in irregularitate.	in infidelitate.
294	5	afftimare.	æstimare.
326	17	omisit	amisit.
327	20	can. dist. 1. 39.	can. 1. dist. 39.
335	31	censentur majorem.	censentur habere majorem.
339	27	vitæ Episcopatum	vitæ pertæsi Episcopatum.
340	21	Apostolorum.	Apostolicorum.
373	10	Nov. II.	Nov. 11.
374	23	in certum locum.	in certo loco.
380	7	139.	739.
390	25	aliquo retento	aliquo dato, aliquo retento.

